

İSTANBUL ÖZEL ALMAN LİSESİ TARİHÇESİ

SELÇUK AKŞİN SOMEL

İSTANBUL ÖZEL ALMAN LİSESİ

150 YILLIK BİR EĞİTİM VE KÜLTÜR ÇINARI

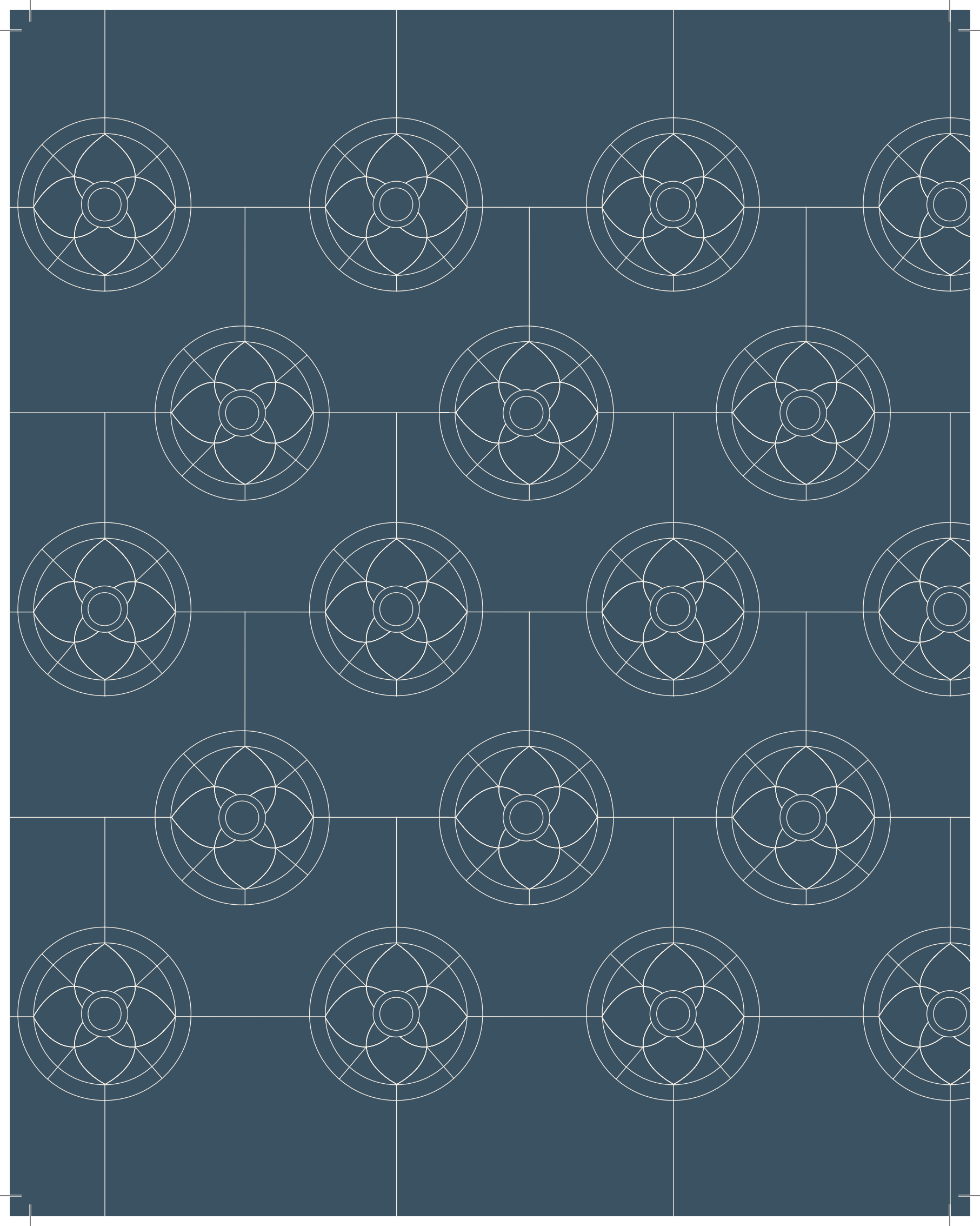

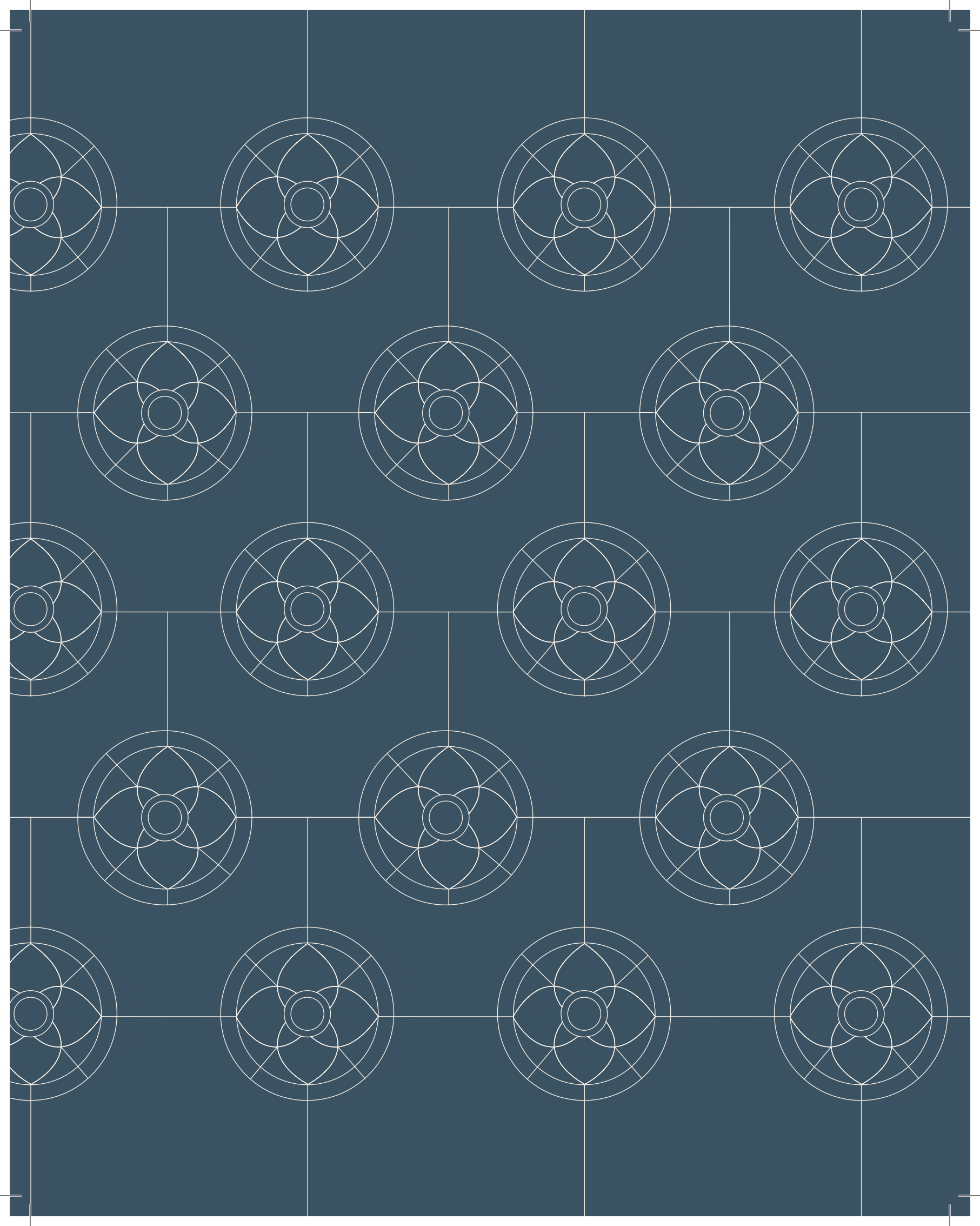
ISBN 978-605-06583-2-3

9 786050 658323

İstanbul Özel Alman Lisesi arşiv çalışmasıdır. Sınırlı sayıda üretilmiştir.

150 Yıllık Bir Eğitim ve Kültür Çınarı

İstanbul, Mart 2021

©İstanbul Özel Alman Lisesi

Proje

Serhat Hacipaşalloğlu

İçerik

Bu çalışma Tarih Vakfı'nın
"Kurum Tarihi Projeleri"
kapsamında hazırlanmıştır.

Araştırmacı ve Yazar

Selçuk Akşin Somel

Proje Ekibi

Proje Yöneticileri: İsmet Akça, Esra Ekşi Balcı
Proje Koordinatörü: Ali Yalçın Göymen
Araştırma Asistanları: Salih Gürbüz, Merve Deniz
Albayrak, Sinan Çetin, Serhat Bozkurt
Deşifre: Fidan Eroğlu
Düzeltili: H. Burçin Kimmet

Tasarım

KA Interdisciplinary Creative Studio

Basım

Karakter Color Matbaası Merter Yayınları A.Ş.
Sertifika No: 46248

Kapak ve Separatör Fotoğrafları

Kerim Suner

Fotoğraflar

İstanbul Özel Alman Lisesi Arşivi

Tüm fotoğrafların telif hakkı İstanbul Özel Alman
Lisesi'ne aittir. İzinsiz kullanılamaz.

İstanbul Özel Alman Lisesi

Şahkulu Mah. Şahkulu Bostan Sok. No: 10
34420, Beyoğlu - İstanbul / Türkiye
Tel: +90 (212) 245 13 90/91
Faks: +90 (212) 252 22 10
E-posta: info@ds-istanbul.net

İstanbul Özel Alman Lisesi Tarihçesi; İstanbul
Özel Alman Lisesi İdare Derneği tarafından,
okulun 150. yıl kutlamaları çerçevesinde,
bir arşiv çalışması olarak gerçekleştirilmiştir.

Selçuk Akşin Somel

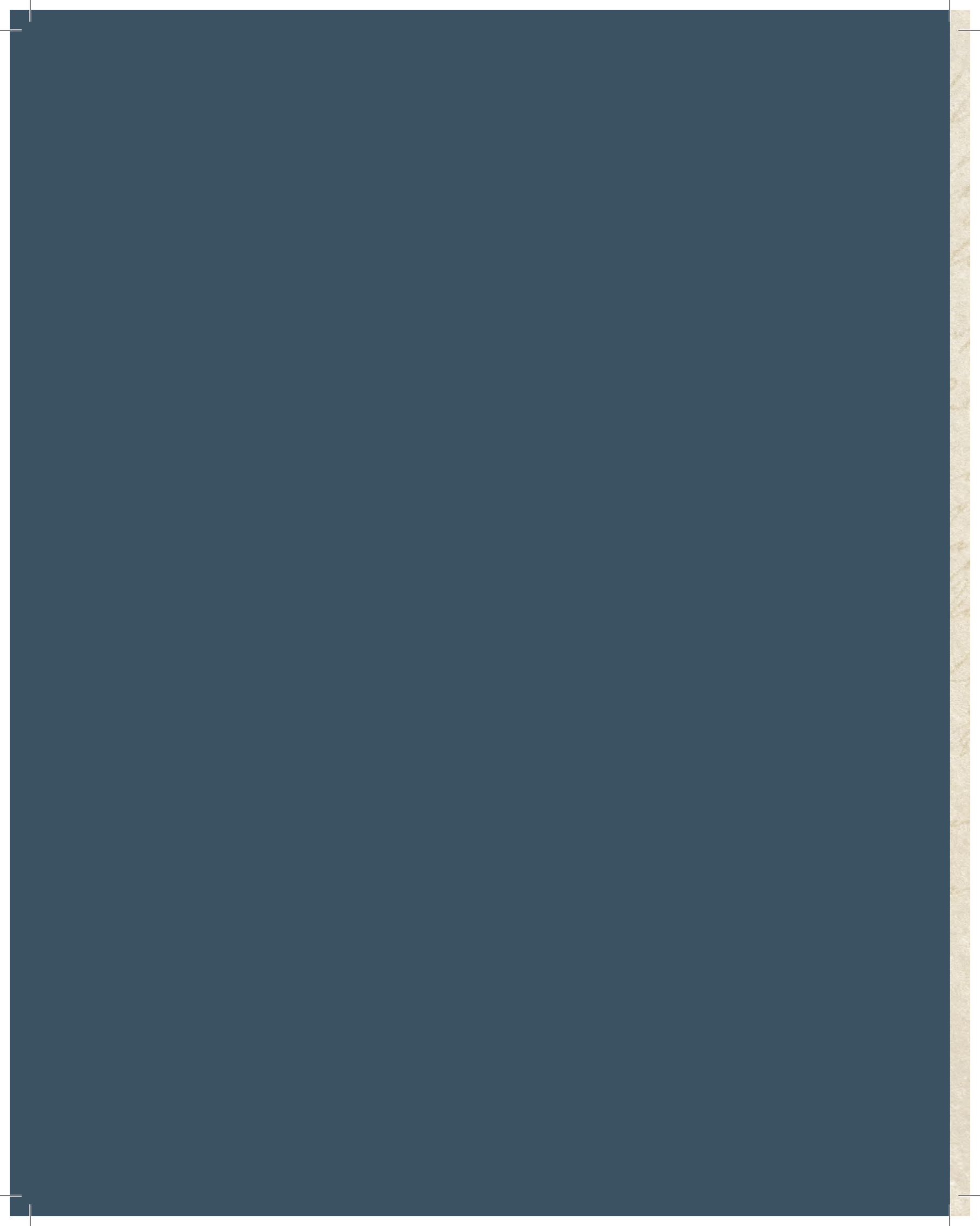
1961'de Ankara'da doğdu. 1983'te Ankara
Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakülte'sinden
mezun oldu. Bamberg Üniversitesi'nde
(Almanya 1993) doktorasını yaptıktan
sonra Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü'nün
kurulmasında emeği geçti.
2002 yılından beri Sabancı Üniversitesi
Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde
öğretim üyesidir. Araştırma alanları arasında
Tanzimat Çağı Osmanlı Bürokrasisi;
19. yüzyıl Osmanlı Eğitimi; Tanzimat,
Mutlakiyet ve Jön Türk Rejimlerinde Kadın
ve Cinsiyet; Balkanlar, Doğu Anadolu ve
Arabistan'da Merkezi Otorite ve Çevre
Halklar; Güneydoğu Avrupa'da Ulusçu
Akımlar bulunuyor.

İÇİNDEKİLER

- 7** Önsöz
- Federal Almanya Cumhurbaşkanı *Frank-Walter Steinmeier*
 - İstanbul Federal Almanya Başkonsolosu *Michael Reiffenstuel*
 - İstanbul Özel Alman Lisesi İdare Derneği Yönetim Kurulu Başkanı *M. Mithat Cin*
 - İstanbul Alman Liseliler Derneği Yönetim Kurulu Başkanı *A. Serhat Hacıpaşalıoğlu*
- 12** Giriş
- 15** Birinci Bölüm: Semt Okulu'ndan İmparatorluklar Çağı Burjuva Okuluna (1868-1918)
- 75** İkinci Bölüm: Milliyetçilikler ve Krizler Arasında Sıkışmış Bir Lise (1924-1944)
- 119** Üçüncü Bölüm: Çoğulcu ve Katılımcı Ufuklara Doğru Alman Lisesi (1953-2019)
- 168** Gurur Tablomuz
- 170** Müdürlerimiz
- 171** 2020-2021 Okul İdaresi
- 172** Geçmişten Günümüze Öğretmenlerimiz

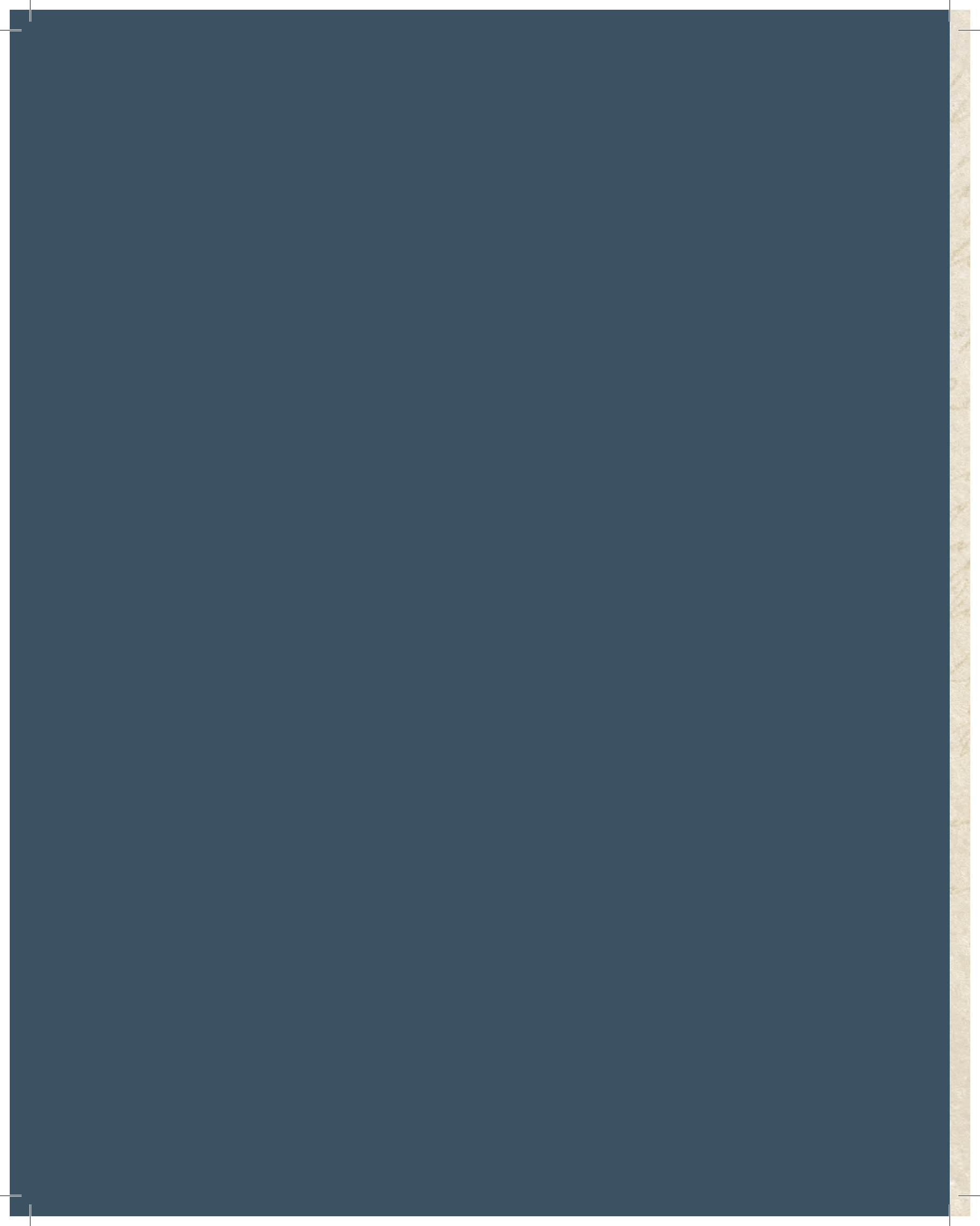

İstanbul Özel Alman Lisesi, 150 yıldan beri Türkiye ve Almanya arasında kültürel ve insani bağların dikkat çekici bir unsurudur. Tıpkı ülkelerimizde olduğu gibi İstanbul Özel Alman Lisesi kuruluşundan bu yana derin siyasi ve toplumsal değişimler yaşadı ve ayakta kaldı. Bu okuldan mezun olan birçok Türk ve Alman, yüz elli yılda yaşanan devrimleri ve değişimleri bizzat etkiledi ve şekillendirdi. Ancak Türklerin ve Almanların uzun zamandan beri birbirlerine duydukları büyük ilgi geçmişte olduğu gibi şimdi de hiç değişmemiştir. Bu okulda iki ülkenin gençleri birlikte ve birbirinden öğrenmektedir. Nesiller boyunca öğrencilerin burada “değişim, anlayış ve bağlılık” konusundaki deneyimleri çocukluk ve gençlik dönemlerinde iz bırakmıştır. İstanbul Özel Alman Lisesi'nin bizlere gelecekte de örnek olmasını diliyoruz. Karşılıklı merak, saygı ve birbirini daha iyi anlama arzusu, bu özel mekânda zengin bir tarihi devam ettiren ve sağlam bir temele dayanan Türk-Alman ilişkilerinin verimli bir şekilde gelişmesinin ilkeleridir.

Frank-Walter Steinmeier

Federal Almanya Cumhurbaşkanı

İstanbul Özel Alman Lisesi'nin sevgili mensupları ve dostları,

Okulunuzun 150. jübile yılını başarıyla tamamladığınız için sizi, öğrencileri, öğretmenleri, yönetimi, İstanbul Özel Alman Lisesi İdare Derneği'ni ve Dernek Yönetim Kurulu'nu candan kutlarım. Beraberce ortaya koyduğunuz başarıdan gurur duyabilirsiniz.

Elinizdeki tarihçenin sayfaları İstanbul Özel Alman Lisesi'nin uzun geleneğini ve çok yönlülüğünü yansıtmaktadır. 150 yıllık tarihi boyunca, Almanya ile Türkiye arasındaki kültürlerarası değiş tokuşa önemli ölçüde hız katan İstanbul Özel Alman Lisesi gerek öğrenci değişiminin kabarık sayısı gerekse Alman ve Türk Dışişleri Bakanları'nın 2018 Eylül'ündeki toplantısının okulda yapılması gibi başarılarla, iki ülke arasındaki ilişkilerin geçici dalgalanmalara uğradığı bir süreç içinde, uzun vadeli olarak tasarlanmış bir kültür ilişkisinin içerdiği sürekliliği ve sayıya vurulması mümkün olmayan değerini vurguluyor.

Alman yurtdışı okullarının dünya çapında ilk örneklerinden biri olarak 1868 yılında kurulan bu okul, o gün bu gündür olağanüstü başarılarla imza atıyor. Bu nedenle, bir kalite unvanı olan "Mükemmel Alman Yurtdışı Okulu" sıfatına layık görülmüş bulunmakta.

İstanbul Özel Alman Lisesi kuruluşundan bu yana sadece isim sahibi mezunlar vermekle kalmadı, her şeyden önce, gerek Almanya gerekse Türkiye'de, sorumluluk bilincine sahip seçkin kesimlere mensup vatandaşlar da yetiştirdi. Öğrencilerin gerek okuldaki gerekse hayattaki başarılarına yaptıkları önemli katkılardan dolayı İstanbul Özel Alman Lisesi'nin öğretmenlerini de ayrıca kutluyorum.

Çok yönlü bir nitelik taşıyan Alman-Türk ilişkileri bakımından büyük öneme sahip İstanbul Özel Alman Lisesi, karşılıklı beraberliği görünür kılıyor, her iki taraf olarak birbirimize anlayış gösterme çabamıza hizmet ediyor ve birbirimizden öğrenme fırsatları sağlıyor. Çünkü halklar arasındaki anlayış, hep karşı tarafın değer sistemlerine hoşgörü ve saygı ile yaklaşmayı şart koşar. Karşı tarafın tarihini ve kültürünü, ancak birbiriyle konuşan ve aynı zamanda tartışanlar anlayabilecektir. İstanbul Özel Alman Lisesi bu tutumu, 150 yılı aşkın bir süredir yaşayarak ortaya koyuyor.

Sizlere ve okulunuza, gelecek için en iyi dileklerimi sunarım.

Michael Reiffenstuel

İstanbul Federal Almanya Başkonsolosu

Küreselleşme, inovasyon, çevrecilik, uzay teknolojisi gibi hayati kavramlar dünyayı henüz sarmadan 1868 yılında, Osmanlı Devleti ve Almanya birlikte bir adım atarak yeni bir eğitim yuvasının temel taşını koymuşlar ve Alman Lisesi'nin kurulmasına karar vermişlerdir. Aynı yıl dünyada çok kayda değer olay olmamakla beraber, helyum gazı bulunmuş, ışıklı ilk trafik lambaları Londra'da devreye girmiş, Maksim Gorki doğmuş, Alman Kralı 1. Ludwig, bestekâr Rossini ölmüştür. Alman Lisesi'nin açılışı sayesinde müttefik Almanya ile aramızda kurulan bu "Kültür Köprüsü" 150 yıldır gücünü eksiltmeden hizmetini devam ettirerek, başta ülkemize ve Almanya'ya, yüzlerce, binlerce kıymetli isim kazandırmış olup, hâlâ yükseğe astığı kalite çitasını devam ettirme mücadelesini vermektedir.

Dünya savaşları sebebiyle eğitime 2 defa ara veren Alman Lisesi, her seferinde geçmişe kıyasla daha gelişmiş ve güçlenmiş olarak bugünkü kapasitesine ulaşmıştır. Öğrettiği fevkalade 2 yabancı dilin yanı sıra, öncelikle fen dallarında, sanatta, hukukta, ekonomide ve eğitimde yetiştirdiği kıymetli kişiler sayesinde adını hep duyurmuştur.

Alman Lisesi "tarihi" bir okul olmanın getirdiği sorumluluklardan her zaman alınının akı ile çıkmış bir eğitim müessesesi olmanın gururunu taşımaktadır.

Yerküre üzerinde birçok hayati kavram değer ve kalite erozyonuna uğrarken okulumuz, köklü kültür mirasını hep korumuştur. Bu kültür mirasının içinde önemli bir yer alacak olan bu eser, 150. yıl kutlama münasebeti ile programa alınan, çok emek ve cesaret isteyen bir belgedir. Geçmişten günümüze, ne yazık ki gerekli ehemmiyet verilmeyen ve oluşturulmakta gecikilen okulumuzun arşiv çalışması, bu vesileyle başlatılmış ve gelecek nesillere gururla bırakacağımız bir mirasın temel taşları oluşturulmuştur.

Bu müstesna eğitim yuvasının tarihindeki ilk Türk Yönetim Kurulu Başkanı olmanın verdiği gururla, başta tarihçe projesi ve arşiv çalışmaları olmak üzere, diğer tüm 150. yıl etkinliklerinin de mimarı olan ve hepsini büyük bir başarıyla gerçekleştiren sevgili kardeşim Serhat Hacıpaşalıoğlu'na, emeği geçen tüm yönetim kurulu üyelerine, eğitim neferliği yapan kıymetli öğretmen kadromuza, İstanbul Federal Almanya Başkonsolosluğu'na teşekkürü borç bilir, yetişmemizde katkıları olan ve artık aramızda olmayan tüm öğretmenlerimizi de rahmet ve sevgiyle anarım.

Dileğimiz, gelen nesillerin bu değerli bayrağı taşımaya devam etmesidir.

M. Mithat Cin

*İstanbul Özel Alman Lisesi İdare Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı*

1975 yılında giriş sınavı için ilk kez geldiğim İstanbul Özel Alman Lisesi, daha o gün gönlümü kazanmış ve okumak istediğim okul olmuştu. Çocuk yaştaki bakış açım, aradan yıllar geçtikten sonra da hiç değişmedi. İstanbul Özel Alman Lisesi, hayatımı şekillendiren, dünyaya farklı gözlerle bakmamı sağlayan, beni, Türk değerlerimi koruyarak bir dünya vatandaşı yapan eğitimiyle, dünya çapında bir okul olma özelliğini, geçmişte olduğu gibi bugün de korumakta.

Dünya üzerinde 150 yıllık bir tarihe sahip olup bu süreyi başarılarla taçlandırmış okul sayısı fazla değildir. İstanbul Özel Alman Lisesi, bu tarih yolculuğunun her döneminde yükselen eğitim grafiği ile diğer okullara örnek olmuş, yetiştirdiği sayısız mezunuyla dünyada pek çok farklı ülkede ve sektörde iz bırakmıştır.

Türkiye-Almanya ilişkilerinde de bir köprü vazifesi gören İstanbul Özel Alman Lisesi ve Alman Liseliler, her iki ülkenin dostluğunda önemli rol oynayarak, ülkelerarası anlayışın gelişimine katkı sağlamışlardır. Bugün, gerek Türkiye gerekse Almanya nezdinde çok değerli bir eğitim kurumu kimliğiyle varlığını sürdürürken, gelmiş olduğu nokta, iki kültür arasındaki karşılıklı anlayış ve saygının bir simgesi olarak, dünya çapında takdir görmektedir.

Büyük bir titizlikle, Türkçe, Almanca ve İngilizce olmak üzere üç dilde hazırlanan İstanbul Özel Alman Lisesi Tarihçesi'ni sizlere ve gelecek nesil Alman Liselilere sunmaktan gurur duyuyor ve okulumuza daha nice 150 yıllar diliyorum.

A. Serhat Hacıpaşalıoğlu

*İstanbul Alman Liseliler Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı*

GİRİŞ

Elinizdeki İstanbul Özel Alman Lisesi Tarihçesi kitabı, kuruluşunun yüz ellinci yıldönümü dolayısıyla İstanbul Özel Alman Lisesi İdare Derneği'nin girişimi ve Tarih Vakfı'nın araştırma ve yazım projesini üstlenmesiyle ortaya çıkmıştır.

İstanbul Özel Alman Lisesi tarihini kaleme almak üzere bu projeye dahil olmam, benim gibi uzmanlık sahası modernleşme dönemi Osmanlı eğitim tarihi olan birisi açısından hayli cazip olmuştur. Diğer yandan karşımızda yüz elli yıllık büyük bir tarih söz konusudur. İdeal koşullarda en az birkaç yılda olgunlaşıp tamamlanması beklenen böylesine kapsamlı bir projenin bir öneri olarak gündeme gelmesi bir yılı ancak bulmuştur. Dolayısıyla bu kitap ister istemez akademik bir mükemmeliyetten uzak olacaktır.

İlk bakışta Türkiye'nin ve hatta Avrupa'nın köklü ve tanınmış liseleri arasında yer alan bu seçkin eğitim kurumuna ilişkin bilgi ve belge bulmanın kolay olacağı düşünülebilir. Ancak böylesine bir izlenim oldukça yanıltıcı olup 1953 öncesi İstanbul Özel Alman Lisesi'ne, özellikle de 1880'ler öncesi mektebe ilişkin kaynak bulmak şaşırtıcı derecede müşküldür. Bunda İstanbul Özel Alman Lisesi'nin tarihi boyunca yaşadığı kurumsal kopuşların da payı azımsanamaz. Bu projenin bir parçası olarak, Almanya'nın Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz ve Bundesarchiv gibi ulusal arşivleri ile Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arşiv fonlarından da yararlanılmıştır.

Eser incelendiğinde görüleceği üzere, esasında İstanbul Özel Alman Lisesi tarihi gerçekte tek değil, ama birbirinden ayrı üç tarihten oluşmaktadır. Tarihinin söz konusu parçalanmışlığı, gerek Almanya siyasal tarihindeki kopmalarla gerekse Osmanlı/Türk-Alman ilişkilerdeki yükselmeler ve kesilmelerle yakından bağlantılıdır. Buna ayrıca 1923'ten itibaren Türkiye Cumhuriyeti resmi eğitim politikalarında görülen değişimlerin yarattığı tesirler de eklenebilir. İstanbul Özel Alman Lisesi'nin birinci etap tarihi Mayıs 1868'den başlayıp 1918'e kadar süren elli yıllık bir zaman devresini kapsıyor.

Söz konusu devre, Alman ulusal birliğinin gerçekleştirildiği ve Almanya İmparatorluğu'nun bir dünya devletine dönüştüğü zamana denk geliyor. Aynı zaman devresi büyük ölçüde II. Abdülhamid ve İkinci Meşrutiyet dönemlerini de içeriyor. Bu sırada İstanbul Özel Alman Lisesi geleceğe iyimserlikle bakan büyük bir devletin kültürel ve siyasal gücünü temsil eden mağrur bir kurumdu.

Almanya ve Osmanlı İmparatorluklarının Birinci Dünya Savaşı'ndaki topyekûn yıkım ve mağlubiyetleri, İstanbul Özel Alman Lisesi'nin de Kasım 1918'de kapanmasıyla sonuçlanıyor. Artık bildiğimiz gururlu Almanya İmparatorluğu, yerini Versailles Barışı şartlarının baskılamakta olduğu Weimar Almanyası'na bırakıyor. Bu devre, Sèvres Barışı'nı reddeden Milli Mücadele hareketi ve Ankara Hükümeti'nin Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başarıya ulaşarak saltanat rejimini kaldırıp, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurduğu süreçle eş zamanlıdır. Kasım 1924'te İstanbul Özel Alman Lisesi ikinci kez açıldığında muhatap olduğu otorite artık çokuluslu bir imparatorluk değil, başkenti Ankara olan bir ulus devlettir.

Bu arada iç huzursuzluklarla malûl Weimar Almanyası 1933'te Nazi Partisi'nin iktidara el koymasına üzerine yayılmacı bir totaliter diktatörlüğe dönüşüyor. Öte yandan 1924'te Tevhid-i Tedrisatı (eğitim-öğretimin birliği kanunu) ilke edinen Ankara Hükümeti özel, gayrimüslim ve yabancı okulların Milli Eğitim Bakanlığı'nın yönergelerine mutlak surette uyması çizgisinde ısrarcıdır. İşte İstanbul Özel Alman Lisesi'nin bu 1924-1944 devresi tarihi, deyim yerindeyse bir yandan Berlin diğer yandan da Ankara'nın baskıları arasında sıkışmışlığını yansıtmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonlarına yaklaşırken Türkiye'nin Ağustos 1944'te Nazi Almanyası ile diplomatik ilişkilerini kesmesiyle birlikte İstanbul Özel Alman Lisesi'nin bu ikinci tarihsel evresi de sona eriyor.

İstanbul Özel Alman Lisesi'nin yeni tarihsel evresi, okulun Ağustos 1953'te üçüncü defa açılmasıyla başlıyor. Artık bambaşka bir dünya ve çok farklı siyasal ve iktisadi konjonktürler söz konusudur. Bu sırada Soğuk Savaş ortamı vardır ve kuzey yarımküre ABD önderliğindeki NATO

Bloku ile Sovyetler Birliği kontrolündeki Varşova Paktı ve müttefikleri arasında ikiye bölünmüştür. İşgal altındaki Almanya'nın batı kısmı 1949'ta devletleşerek 1990'a değin Batı Almanya olarak bilinen liberal ve çoğulcu bir demokrasiye dönmüştür. Aynı konjonktür çerçevesinde Türkiye de 1945 sonrasında çok partili siyasal hayata adımlarını atmaktadır.

1960 sonrasında bir yandan Türkiye'nin yeni dış siyaset arayışları ve önce Avrupa Ekonomi Topluluğu, sonra da Avrupa Birliği adını alacak olan örgüte üyelik çabaları gelişirken diğer yandan 1964 yılından itibaren Türkiye'nin en büyük dış ticaret ortağı Batı Almanya haline geliyor. Buna koşut olarak Türkiye'de Alman sermaye yatırımları artıyor. Ayrıca Türkiye'den Batı Almanya'ya kitlesel bir misafir işçi göçü başlıyor. Tüm bu gelişmeler, İstanbul Özel Alman Lisesi'nin Almanya ve Türkiye arasında bir kültür köprüsü olma işlevine daha bir güç katıyor.

Bu üçüncü tarihsel evreyle birlikte İstanbul Özel Alman Lisesi'nin, Türkiye'deki Alman kolonisinin ulusal kültürünü besleme ve Alman kültürünün tek taraflı şekilde Türkiye'de propagandasını gerçekleştirme yaklaşımından uzaklaşarak, Türkiye'nin kültürel zenginliğiyle Alman kültürünün karşılıklı diyalog halinde gelişerek yaratıcı sentezlere erişiminde rol oynama hedefine yöneldiğini görüyoruz. Aynı süreçte bu okul kültürel çoğulculuk, ifade özgürlüğu, medeni cesaret gibi liberal demokratik değerleri aşıl原因 bir kuruma dönmüşüyor. Diğer bir ifadeyle, İstanbul Özel Alman Lisesi, Almanya'nın basit bir kültürel uzantısı olmaktan çıkarak aynı zamanda İstanbul'un ve Türkiye'nin kültürel çoğulculuğunun seçkin bir unsuru haline geliyor.

Bu noktada elinizdeki eserin bu köklü eğitim müessesesinin geçmişine dair son söz olmadığını vurgulamak gerekiyor. Aksine, bu çalışma kafalarda yeni sorulara yol açarak daha derinlemesine araştırmaları tetiklemeyi başarırorsa entelektüel işlevini yerine getirmiş olacaktır. Araştırma boyunca yararlanmış olduğum İstanbul Özel Alman Lisesi Arşivi, İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü kütüphanesi ve arşivi, İstanbul Şarkiyat Enstitüsü (Orient Institut Istanbul) kütüphanesi, Berlin Devlet Kütüphanesi

(Staatsbibliothek Berlin), Prusya Devlet Arşivi (Geheimes Staatsarchiv-Preussischer Kulturbesitz) ve Alman Federal Devlet Arşivi Berlin Lichterfelde (Bundesarchiv Lichterfelde) kurumlarına yardım ve destekleri için teşekkür borçluyum. Araştırma süreci ve eserin yazımında bana destek veren Merve Deniz Albayrak, Serhat Bozkurt, Sinan Çetin ve Salih Gürbüz'e özellikle teşekkürlerimi iletmek istiyorum. İstanbul Özel Alman Lisesi arşivinden Aysen Baybek'e de ayrıca teşekkür ederim. Son olarak görüşlerinden yararlandığım Klaus Kreiser, Ayşe Özil ve Christoph Neumann'a minnet borçluyum. Şüphesiz bu eserdeki hataların tümü bana aittir.

Selçuk Akşin Somel

3750 16 1/2

Handwritten text in a cursive script, likely a list or account. The text is written on aged, yellowed paper and is mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side. Some words are difficult to decipher but appear to include names and possibly dates or quantities.

Continuation

Handwritten text at the bottom of the page, including a date '1835' and other illegible entries. The text is partially obscured by a dark blue bar at the very bottom of the image.

**BİRİNCİ BÖLÜM: SEMT OKULU'NDAN İMPARATORLUKLAR ÇAĞI
BURJUVA OKULU'NA (1868-1918)**

SEMT OKULU'NDAN İMPARATORLUKLAR ÇAĞI BURJUVA OKULU'NA (1868-1918)

Bir Sığınak Olarak İstanbul:
Yangın Alanı Orta Avrupa'dan Kaçış

Yüzyıllar boyunca Orta Avrupa coğrafyasından Osmanlı mülküne geçim gayesiyle gelen zanaatkârlar, tüccarlar, sanatçılar zaman içerisinde bir İstanbul Almanca konuşanlar camiasını şekillendirmişlerdir. Almanca konuşan halklar içerisinde pek çok birey ve ailenin 19. yüzyıl boyunca ABD, Brezilya, Şili gibi uzak coğrafyalara olduğu kadar Osmanlı topraklarına ve İstanbul'a da göç etmelerinin temelinde söz konusu yüzyıl içerisinde Avrupa'nın yaşadığı ağır siyasal, iktisadi ve toplumsal çalkantılar yatmaktaydı.

1789'da Fransız Devrimi'nin patlak vermesiyle birlikte ortaya çıkan liberalizm, sosyalizm, milliyetçilik gibi katılımcı politik ilkeler, o zamanın Avrupa'sındaki Orta Çağ'dan miras kalmış durağan, eski düzeni ağır bir sarsıntıya uğratmıştı. 1800'lü yılların başlarında Orta Avrupa, mutlakiyet düzeniyle yönetilen irili ufaklı prenslik ve krallıklardan müteşekkildi. Söz konusu toplumlar kendi içlerinde toprak soyluluğu, ruhban sınıfı, cılız bir kentli kesim ve soyluluğun kontrolünde toprağa bağımlı geniş bir köylü kitlesi şeklinde katı bir hiyerarşik düzene bağlıydılar. Bu coğrafya içerisinde sadece Frankfurt, Hamburg, Bremen, Lübeck

gibi şehir devletlerinde nispeten özgürlükçü bir burjuva düzeni mevcuttu.

1803-1815 arasında Avrupa'yı altüst eden Napolyon Savaşları, Fransız Devrimi'nin katılımcı siyasal ilkelerini muhafazakâr Almanya coğrafyasına tanıttı. Anayasacılık, meşrutiyet, parlamentarizm, hukuk devleti gibi kavramların yanı sıra ulusların kaderlerini tayin hakkı ve milliyetçilik gibi yeni anlayışlar, sayısı oldukça az ilerici Alman aydınları üzerinde etkili oldu. O sırada Prusya, Avusturya, Bavyera, Saksonya, Baden gibi mutlakiyetçi rejimlerde yaşayan birçok şehirlil aydın, Almanca konuşan halkların içinde buldukları siyasi parçalanmışlığın üstesinden, ancak siyasal modernleşme ve anayasacılığa dayalı birleşik bir Almanya devletinin kurulmasıyla gelineceği düşüncesindeydiler.

Napolyon Savaşları'nı sonlandıran Viyana Kongresi, 1803-06 öncesi muhafazakâr ve parçalanmış Almanya düzenini iyi kötü restore etmeye çalışırken ulusçu Alman aydınları ağır baskılara maruz kalmışlardı. Yeniden tesis edilmiş geleneksel monarşiler, ulusçu aydınları geniş kapsamlı sindirme kampanyalarıyla

siyasi açıdan etkisiz kılmışlardı. Daha geniş halk kitlelerine bakıldığında, büyüyen nüfus artışına eşlik eden fakirlik ve işsizlik koşulları, 1830'lu yıllardan başlayarak Alman zanaatkârlarının başka ülkelere, bu arada Osmanlı topraklarına göçüne sebebiyet vermiştir. II. Mahmud devri sonları ve Tanzimat'ın ilk on yılından başlayarak Beyoğlu'nda şekillenmeye başlayan bir Almanca konuşan Orta Avrupalılar kolonisi söz konusudur.

1870'de İspanya'da ortaya çıkan taht veraseti krizini fırsat bilen Bismarck, Fransa'yı tahrik ederek savaşa zorladı. Prusya ordusunun Paris'i kuşatması sonucu hem Fransa'nın Güney Almanya üzerindeki etkisi kırıldı hem de Ren Nehri'ne bitişik Alsace ve Lorraine bölgeleri Prusya'ya kaybedildi. Söz konusu dramatik gelişmelerle birlikte Bismarck, 18 Ocak 1871'de Almanya İmparatorluğu'nu Versay Sarayı'nda ilan etti.

Napolyon Savaşları'nı sona erdiren Viyana Kongresi siyaseten parçalanmış Orta Avrupa coğrafyasını muhafazakâr monarşileriyle olduğu gibi muhafaza etmeyi amaçlıyordu.

Orta Avrupa'ya dönecek olursak, sözü geçen coğrafya kapsamlı bir toplumsal dönüşüme tanıklık etmekteydi. Bu çerçevede kentleşme süreci, sanayileşme doğrultusundaki gelişmeler, ortaya çıkmaya başlayan bir işçi sınıfı ve inşa edilen demiryolu hatlarının Almanya coğrafyasını birleştirmesi gibi iktisadi ve sosyolojik transformasyonlardan söz edebiliriz. Tüm bu köklü değişimler karşısında geleneksel statü ayrımları düzeninde ısrarcı olmaya devam eden egemen aristokrasi, mevcut parçalı feodal siyasal çerçeveyi korumayı varoluşsal bir dava haline getirmişti.

Ne var ki bu eski siyasal nizamın hızla dinamikleşen bir ekonomiye ve topluma ayak uydurabilmesi imkânsızdı. Var olan siyasal düzen ile değişen toplum arasında giderek büyüyen yapısal gerilim, 1846-47 büyük kuraklığı ve açlığının da tetiklemesiyle 1848 Devrimleri biçiminde Avrupa çapında dev bir siyasal ve toplumsal patlamaya yol açtı.

Fransa'da başlayıp Eflak ve Polonya'ya değin yayılan bu devrim dalgası Prusya, Avusturya gibi muhafazakâr düzenin asli bekçilerini derinden sarstı. Bu durumu fırsat bilen ulusçu Alman aydınları Frankfurt şehir devletinde toplanarak 1848'de Frankfurt Parlamentosu'nu oluşturdular. Amaçları meşruti, demokratik ve birleşik bir Almanya devletinin kurulmasıydı. Ne var ki söz konusu Alman aydınları ortak ve güçlü bir siyasi irade geliştirmekten acizdiler. Siyasal inisiyatifi kaybetmeleri üzerine mevcut düzeni koruma kaygısındaki Prusya ve Avusturya gibi muhafazakâr güçler kendilerini toparlayarak Frankfurt şehrini işgal ettiler ve parlamentoyu lağvettiler. Diğer bir ifadeyle, Almanya'nın kentli aydınları liberal bir burjuva devrimini gerçekleştirmede başarısız oldular.

Bu hezimet pek çok Almanca konuşan aydının Orta Avrupa coğrafyasından uzaklaşarak dünyanın dört bir tarafına dağılmasına neden oldu. İçlerinde tüccar ve zanaatkârların da

olduğu bu kentli kesimin bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu'na gelerek İstanbul'u kendine yeni vatan belledi. Görüldüğü üzere bu Almanlar Beyoğlu'na yerleştiklerinde belirli bir siyasal deneyim ve ideolojik bir ambalajı da beraberlerinde getirmişlerdi. Sonuç olarak, İstanbul'a daha önceden işsizlik ve açlık nedeniyle göç eden zanaatkârlara ilaveten 1848-49 sonrasında İstanbul'a göç eden yeni bir Alman kitlesi eklenmiş oldu.

19. Yüzyıl Boyunca Pera Alman Kolonisi

19. yüzyılda Orta Avrupa'da iktisadi krizler, açlık ve salgın hastalıklar, siyasal çalkantılar ve savaşlar dolayısıyla azımsanmayacak bir Orta Avrupalı ve Almanca konuşan nüfusun, geçim kaynağı arayışıyla dünyanın değişik bölgelerine ve bu arada Osmanlı topraklarına göç ettiklerini görmekteyiz. Genelde zanaatkâr olan bu kesim çoğunlukla Balkanlar veya Rusya üzerinden güneye inerek iş bulma umuduyla Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli ticaret merkezlerine yerleşmişlerdir. Başlangıçta daha ziyade bekâr veya eşini vatanında bırakan erkekler Osmanlı mülküne gelirken, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadınlar ve çocuklar da kocaları ve babalarıyla birlikte Osmanlı kent merkezlerine göç etmeye başlamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerek yetişmiş teknik eleman gereksiniminin ve gerekse gayrimüslimlere yönelik hoşgörü siyaseti ile Kapitülasyon hukukunun Avrupalı yabancıları neredeyse dokunulmaz kılmasının bu göçü teşvik etmiş olduğu söylenebilir.

Bu göçlerin bir sonucu olarak 19. yüzyıl ortalarında İstanbul'da Almanca konuşan zanaatkârların toplam sayısı 1000'e yaklaşmıştır. Söz konusu 1000 kişiden 300'ünün Gümrük Birliği (*Zollverein*) üyesi devlet ve devletçiklerden, 20'sinin Kuzey Almanya'nın diğer devletlerinden, diğerlerinin ise Habsburg İmparatorluğu'ndan geldikleri biliniyor. Fakat bu 1000 kişilik kitle içerisinde iş insanı ve memur sayısı 50'yi aşmaz. Sonuncu kesimler ise ya elçiliklerde ya da Osmanlı Devlet hizmetinde görevlidirler. Almanca konuşanlar kolonisi içerisindeki insanların çoğunun İstanbul'da kalıcı olmaması nedeniyle topluluk dahilinde sürekli bir değişim ve dolayısıyla farklılaşma meydana gelmekteydi.

Viyana Kongresi sonrasında siyaseten parçalanmış Orta Avrupa

Ayrıca 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl ortalarında zanaatkârlar haricinde farklı nedenlerle İstanbul'a gelerek iz bırakan Almanca konuşan şahsiyetler de mevcuttur. Anton Ignaz Melling, Joseph von Hammer-Purgstall, Helmuth von Moltke, Heinrich Samuel Kiepert ve Heinrich Schliemann gibi sanatkâr, askeri danışman ve araştırmacılar bunlardan sadece bazılarıdır.

1850'lerin İstanbul Alman kolonisine genel olarak baktığımızda bunların arasında Bohemya, İstirya, Bavyera, Prusya, İsviçre, Saksonya, Frankonya, Württemberg gibi birbirinden ayrı coğrafyalardan geldiklerini ve farklı sosyal sınıf kökenlerine sahip olduklarını söyleyebiliriz. Aralarındaki bir diğer önemli farklılık Protestan ve Katolik mezhep ayrımıydı.

Alman Okulu'nun açıldığı 1868-1870 zaman devresinde Alman kolonisine kimlerin dahil olduğu meselesi bakış açısına göre değişebilmekteydi. 1873 başlarında Almanya İmparatorluğu'nun İstanbul Konsolosu olan Dionys Gillet okul meselesine ilişkin Berlin'e gönderdiği bir yazışmada Prusyalı bir bakış açısıyla, yüzyılın başlarında Beyoğlu'nda tek bir Prusyalının dahi yerleşik olmadığını, 1860'ta ise 500 civarında kişinin Prusya himayesinde bulunduğunu, söz konusu rakamın 1870'te 764'e yükseldiğini, halihazırda 880 bireyin konsolosluk kayıtlarına işlenmiş olduğunu ve üstelik İstanbul ile yakın çevresinde en azından 300 Alman uyruklunun yaşadığını bildiriyordu.

Halbuki okulun kurulmasına önyak olmuş olan Alman-İsviçre Okul Derneği Yönetim Kurulu'nun Alman ülkelerinden maddi destek amaçlı hazırladığı 1867 tarihli bir bilgilendirme broşürüne göre kolonide yaklaşık 500 erkek vardı ve büyük bir kısmı evliydi. Bunlar Beyoğlu, Galata, İstanbul ve Boğaz kıyısındaki bölgelerde yerleşikti. Mesleki dağılım bakımından 150'si tüccar, önemli bir bölümü üst ve alt düzey zanaatkâr, küçük bir oranı bilgin (*Gelehrte*) ve memurdu. Memurların bir kısmı Osmanlı hizmetinde görev yapmaktaydı ve yüksek rütbede olanları da vardı. Mezhep dağılımı açısından 5/10'u Katolik, 4/10'u Protestan, 1/10'u Yahudi idi. Köken olarak koloninin yarısı Kuzey Almanya, gerisi de Güney Almanya,

Avusturya ve İsviçre coğrafyalarından gelmişlerdi. Öte yandan Alman Okulu projesiyle yakından ilgilenen Alman mason çevrelerinin Leipzig'de yayınladıkları Farmason Gazetesi'nde (*Freimaurer-Zeitung*) 1866'da yayınlanan bir haberinde Alman kolonisi tanımı sadece anadili Almanca olanlar değil, dil, örf ve adet açısından Almanlara yakın duran kesimi - ki buna Yahudiler de dahildi - içeriyordu. Bu yazıya göre kadınlar, çocuklar ve hizmetliler de katılırsa koloni mevcudu toplam sayısı 2000'i bulmaktaydı. Koloninin yarısından çoğu Beyoğlu'nda, bir kısmı ise Galata'da, Beyoğlu'nun kuzeyine düşen Yeni Şehir'de ve Pangaltı'da, hatta güneydeki Zeytinburnu'nda ikamet etmekteydi. Söz konusu gruba meslekler açısından bakıldığında en kalabalık unsur, 20 civarındaki Alman ve İsviçre firmasında ve diğer şirketlerde çalışan muhasebeciler ve diğer görevlilerdi. Bunlara ilaveten araba yapımcıları, makine işçileri, bahçıvanlar, kuyumcular da sayılabilir. Ayrıca Levanten hanelerde istihdam edilen 40'a yakın Alman mürebbiye ve hizmetçi kadın da vardı.

İstanbul'da Protestan Cemaati'nin Oluşması

Protestan mezhebinin Alman Okulu'nun kuruluşundaki belirleyici önemi ve okulun yakın zamanlara kadar süregelen kimliğindeki başat niteliği dolayısıyla İstanbul Protestan Cemaati'nin gelişimini kısaca irdelemek gerekiyor.

Bohemya, İstirya, Bavyera'dan gelen Katoliklerin çocukları için İstanbul'da öteden beri başta Fransız ve İtalyan keşişleri olmak üzere çeşitli Katolik tarikatlarının açmış oldukları eğitim kurumları bulunuyordu. Ne var ki on dokuzuncu yüzyıl ortalarına değin Osmanlı Devleti Protestanlığı resmen bir dinsel cemaat (millet) statüsünde kabul etmemiştir. Bu nedenle Protestan Almanların ciddi bir okul sıkıntısı vardı. Gerçi 1830'lardan başlayarak Amerikan Protestan misyonerleri dinsel inançlarını yaymak üzere bazı küçük "okullar" açmışlardı. Ancak esas olarak Ermenilere yönelik tesis edilen bu kurumlar daha ziyade İncil kursu niteliğinde olup eğitim dili olarak Türkçe veya İngilizce kullanılıyordu. Dolayısıyla bu oluşumlar Protestan Almanlar açısından hakiki bir okul niteliğini taşıyamıyordu. Ancak Babiâli'nin 1850'te Protestan mezhebini yasal olarak tanıdığı yıl, Prusya Elçiliği

misafirhanesinde bir Protestan cemaat okulu açıldığını görmekteyiz.

19. yüzyılın ortalarında İstanbul'daki Almanca konuşan topluluk içerisinde Protestan olanların sayısının 200 ilâ 300 arasında olduğu tahmin edilmektedir. 1840'larda Beyoğlu'nda Alman Protestan cemaati şekillenmeye başlamıştır. Fakat söz konusu cemaat o yıllarda gayriresmi nitelikteydi. Bu cemaatin şekillenmesinde, Amerikan Protestan Misyonlar Kurulu (*American Board of Commissioners for Foreign Missions*) için çalışan Alman asıllı Amerikan Protestan misyoneri Wilhelm Gottlieb Schauffer (1798-1883) önemli bir rol oynamıştır. Alman Protestan cemaatinin bir amacı mensuplarının ibadet ihtiyaçları için kilise kurmak iken bir diğeri de papaz temin etmektir. Zira o sıralarda ibadet için başta İsveç olmak üzere kendilerine yabancı Protestan şapelleri ve papazlarını ziyaret etmeleri gerekiyordu. Cemaatin bunlara ilaveten bir mektep açma ve bir hastane kurma hedefi de vardı.

1848 Prusya Kralı IV. Friedrich Wilhelm

İstanbul'daki bu Protestan cemaati zamanla Prusya Krallığı'nın etkisi altına girecektir. 1843'te Beyoğlu Protestan cemaatine hizmet etmek üzere Prusya'dan bir papaz İstanbul'a gelir. Aynı yıl söz konusu cemaatin taleplerini dikkate alan Prusya Kralı IV. Friedrich Wilhelm

(1795-1861) finansal yardımda bulunarak Prusya Elçiliği bünyesinde bir "*Elçilik Papazı Makamı*"nın (*Gesandtschaftspredigerstelle*) teşkil edilmesine destek verir. Aynı zamanda bu Protestan papazı Prusya'nın resmi koruması altına alınır. Böylelikle Alman Protestan cemaati Prusya devletince resmen tanınırken cemaat ile Prusya Krallığı arasında sıkı bağlar da kurulmuş olur. Örneğin 2 Aralık 1843'te İstanbul'daki Alman Protestan cemaatinin ilk dini ayini Prusya Sefareti binasında gerçekleşir. Ayrıca cemaat dahilinde vaftiz, nikâh ve vefat kayıtlarının tutulmasına da bu dönemde (1844 yılında) başlanır.

Protestan Sığınma Evi veya Hayır Derneği

İstanbul'da Almanca konuşanların sayısındaki artış ve devam eden göçün bir sonucu olarak İstanbul'a gelenlerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak kapsamlı bir kurumlaşmaya gidilmiştir. Örneğin 1 Eylül 1844'te İstanbul'a gelmekte olan muhtaç Alman zanaatkârlarına destek olmak üzere "*Protestan Sığınma Evi*" (*Evangelisches Asyl*, sonradan *evangelisch-deutscher, Wohltätigkeitsverein "Hayır Derneği"*) adlı dernek kurulur. Derneğin amacı yeni gelen Almanlara iş buluncaya kadar maddi destek sağlamak ve hastalandıklarında tedavilerine yardımcı olmaktır. Adı geçen Derneğin Yönetim Kurulu (*Vorstand*) üyeleri arasında misyoner Schauffer de yer almaktaydı. "*Hayır Derneği*"nin kurulmasından kısa sayılabilecek bir süre sonra, 1846'da, o sıralarda Alman siyasal parçalanmışlığını bünyelerinde hisseden Protestanlar, bu duruma bir çözüm üretmek üzere Katolik Almanlara da üyelik hakkı tanırlar.

Alman Hastanesi

Sözünü ettiğimiz bu kurumlaşmayı bir Alman Hastanesi kurulması doğrultusundaki çalışmalar izler. 6 Nisan 1846'da Galata'da, Yüksek Kaldırım'da kiralık bir binada ilk aşamada 8 yataklı bir Alman Hastanesi kurularak faaliyete başlar.

Diğer taraftan 1848-49'da Orta Avrupa'da başlayan ulusçu, demokratik devrim girişimlerinin başarısızlığa uğraması, Alman kolonisini de derinden etkilemiştir. Beyoğlu Almanları arasında ortaya çıkan siyasi

bölünmeler sonucunda “Hayır Derneği”nin içinde yer alan liberaller derneğin dini hüviyetinin bertaraf edilmesi talebinde bulunurlar. Beyoğlu Alman liberalleri ve dindarları arasında “Hayır Derneği”nin kimliğine dair meydana gelen bu çatışmalar derneğin ikiye bölünmesiyle sonuçlanır. Liberallerin payına Alman Hastanesi düşerken Protestanlar kendilerine mahsus ayrı bir hastane kurmak zorunda kalırlar. Kısacası, 1870’teki büyük Beyoğlu yangınına kadar semtte aynı anda iki ayrı Alman hastanesi varlığını sürdürür. Kaiserswerth rahibe-hemşireler (*Diakonissen*) dinsel kimlikli Protestan Hastanesi’nde etkili olur.

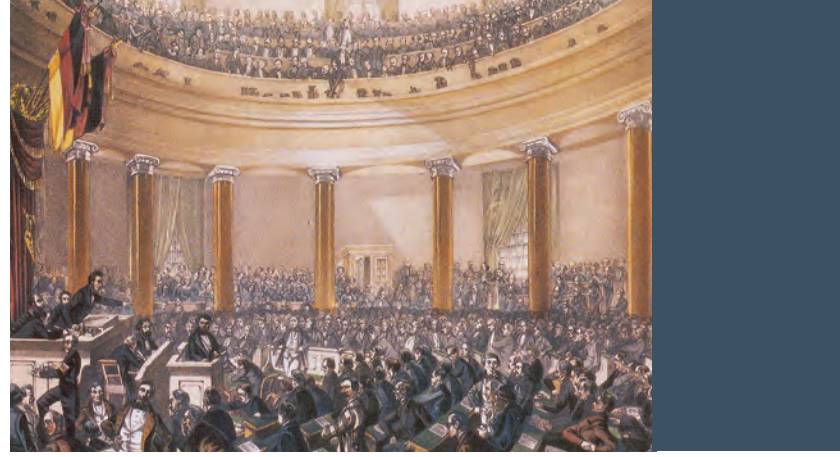
Bu bölünmüşlüğüün yanı sıra 1850 yılında Protestan cemaati için önemli bir gelişme daha meydana gelir. Zira söz konusu yıl, bu mezhep Osmanlı İmparatorluğu tarafından *millet* olarak resmen tanınır.

Teutonia Derneği’nin Kurulması

İstanbul’da artan Alman nüfusun sosyal ihtiyaçlarını gidermek noktasında atılan diğer bir adım da Teutonia Derneği’nin açılmasıdır. Bu dernek, 1847 yılında Almanya coğrafyasından gelmiş Beyoğlu’nda yerleşik zanaatkâr ve tüccarların sosyal mekân ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuştur. İlk başlarda tek odalık bir mekân olan dernek, 1872’ye kadar geçici kiralık binalarda varlığını sürdürür. Sıkça çıkan yangınlar dolayısıyla yer değiştirmek zorunda kalır. Başlangıçta mütevazı zanaatkârların toplanarak bira içtikleri bir mekân olan bu dernek, 1850’li yılların sonlarında artık tüccarların, fabrikatörlerin ve öğretmenlerin şampanya kadehlerini tokuşturdukları seçkin bir ortama dönüşür.

Avusturya Okulu

Sayısı giderek artan Almanca anadilli çocukların eğitimi için de çözümler aranır. 1847 yılında geldiğinde Avusturyalıların girişimiyle 1875 yılına kadar eğitim dili İtalyanca olan bir okul kurulur. Çokuluslu ve Katolik olan bu imparatorluğun İstanbul’daki tebaasının önemli bir bölümünün anadili muhtemelen İtalyancaydı.

1848 Frankfurt Parlamentosu

Görüldüğü üzere Almanca konuşan Protestanların bir dizi sivil kurum oluşturmalarına rağmen kendilerine ait bir okulları henüz yoktu. Alman coğrafyasından İstanbul’a gelen bazı gözlemcilerin iddiasına göre, Protestan inancının kutsal hakikatlerinin çocuklara öğretilmemesi nedeniyle Beyoğlu Almanları giderek kültürel aidiyetlerini kaybetmekteydiler. 1848’de bu tarz bir gözlemde bulunan şarkiyat araştırmalarıyla ünlü Hansa Şehirleri Temsilcisi Andreas David Mordtmann (1811-1880), Beyoğlu’nda ikamet eden Almanların yerli ahaliyle esas olarak Rumca, İtalyanca ve Türkçe konuşmasından, içlerinden birçoğunun yerli kadınlarla evlenmesinden ve çocuklarıyla Almanca iletişim kurmamasından dert yanmıştır.

Protestan Cemaat Okulu’nun Açılması

Dile getirilen bu endişeler çerçevesinde Avusturya Okulu dışındaki ikinci okul açma girişimi Alman Protestan cemaatinden gelir. Almanca konuşan zanaatkâr ailelerinin ve çocukların artan sayılarının da etkisiyle cemaatin açtığı Alman Protestan Cemaat Okulu 12 Aralık 1850 tarihinde faaliyete başlar. Başlangıçta kendi bağımsız binası olmadığından ilk dersler Prusya sefaretinin misafirhanesinde (*preußische Gesandtschaftshotel*) gerçekleştirilir. Adı geçen okulun Yönetim Kurulu’nun (*Schulvorstand*) bir üyesi de yukarıda ismi geçen Mordtmann’dır.

Diğer taraftan Protestan cemaati 1851 yılında ilk kütüphanesini açtığı gibi bir kadın çalışma grubunu da oluşturur ve Alman Protestan Cemaat Okulu’nun derneği (*Schulverein*) ayrı

bir mekân kiralar. İlk başladığında 3 öğrencisi olan okulun aynı yıl içerisinde öğrenci sayısı 26'ya çıkar. Ayrıca Alman Protestan Cemaat Okulu için bir okul binası inşasına kaynak ihtiyacı nedeniyle Alman coğrafyasında yayınlanan çeşitli dergilere ilanlar verilerek bağış kampanyalarıyla para toplanmaya çalışılır.

1854 yılına gelindiğinde Prusya Kralı IV. Friedrich Wilhelm'in iradesiyle Protestan cemaatinin kendisine ait bir kilise ve Alman Protestan Cemaat Okulu için kendisine ait bir yapı tesis etmek doğrultusunda resmi karar alınır. Almanya coğrafyası çapında ve Osmanlı İmparatorluğu dahilinde girişilen bağış kampanyası neticesinde 58.254 Thaler¹ toplanılır. Söz konusu meblağla zemin katı dersliklere tahsis edilen, 1860 sonrasındaysa üst katı Protestan cemaatine ve kilise toplantılarına rezerve edilen bir yapı inşa edilir.

Alman Protestan Cemaat Okulu'nun esas binası Aynalı Çeşme Sokağı'ndaydı. Prusya korumasında bir kurum olan okulda sunulan eğitim dinsel çerçevenin ötesine pek geçmiyordu. Dolayısıyla Almanca konuşan kesimin büyük bir kısmı arasında fazla popüler değildi. Prusya Elçiliği ile yakın bağları dolayısıyla diğer Alman ülkelerinden gelen aileler çocuklarını bu okula göndermek istemiyordu. Ayrıca eğitimde Protestanlığın vurgulanması dolayısıyla Almanca konuşan Katolikler bu kuruma rağbet etmiyordu. Sonuçta bu okul basit bir mahalle mektebi niteliğini haiz olarak sadece oğlan çocuklarına mahsus kaldı.

Var olduğu süre zarfında öğrenci sayısı genelde sınırlı kalan Alman Protestan Cemaat Okulu hiçbir zaman 4 sınıflı bir eğitim kurumunun ötesine geçmeyi başaramadı. Üstelik burada görev yapan öğretmenler hayli yetersiz olup çeşitli şikâyetlere neden oluyordu. Prusya kimlikli bu okula çocuklarını gönderen Prusyalı olmayan Alman ve İsviçreli Protestan ebeveynlerin artan memnuniyetsizlikleri sonunda yeni arayışlara gebe oldu.

¹ Eski Alman para birimi.

Protestan Cemaat Okulu'na Alternatif Olabilecek Okul Arayışları

1860'lı yılların İstanbul'unda Fransız, İngiliz, Amerikan eğitim kuruluşlarının yanı sıra bir de yukarıda belirtilen Avusturya Okulu ve Prusya Elçiliği himayesindeki Alman Protestan Cemaat Okulu varlığını sürdürmekteydi. Avusturya Okulu'ndaki eğitim dili İtalyanca iken Prusya himayesindeki okul Elçilik Papazı tarafından idare ediliyordu.

Yukarıda anılan okulların gerek dar mezhepçi nitelikleri ve gerekse Alman dili ve kültürünü öğretmemeleri nedeniyle Almanca konuşan Protestan bir grup yeni okul açma arayışına gitmiştir. 1848 devrimlerinin liberal demokratik ideallerine sadık İsviçreli ve Almanyalı bu genç zanaatkâr ve tüccar grubunun mezhep sınırlarının ötesinde eşitlikçilik prensibine uygun, dar anlamda belirli bir devletin tebaasına angaje olmamış bir okul tasarısını tartıştıklarını görmekteyiz. Söz konusu sürece bir girizgâh olarak 15 Temmuz 1857'de İsviçreli zanaatkâr ve tüccarlar bir İsviçre Kulübü (*Cercle Helvetia*) kurmuşlardı. 1859'da da birleşik Almanya taraftarı siyasal bir örgüt olarak Eisenach'ta kurulan Alman Milli Derneği'nin (*Deutscher Nationalverein*) bir uzantısı, Beyoğlu'nda İstanbul Alman kolonisinin ilerici üyeleri tarafından oluşturulmuştu. İçlerinde İsviçrelilerin de olduğu tahmin edilmektedir. Varlığını 1867'ye kadar sürdüren bu kuruluşun İstanbul uzantısının eski üyelerinden bazıları daha sonra Alman Okulu'nu işleten Okul Derneği'nin Yönetim Kurulu'nda yer alarak kulis faaliyetleri ve basın işlerinde becerilerini ortaya koymuşlardır.

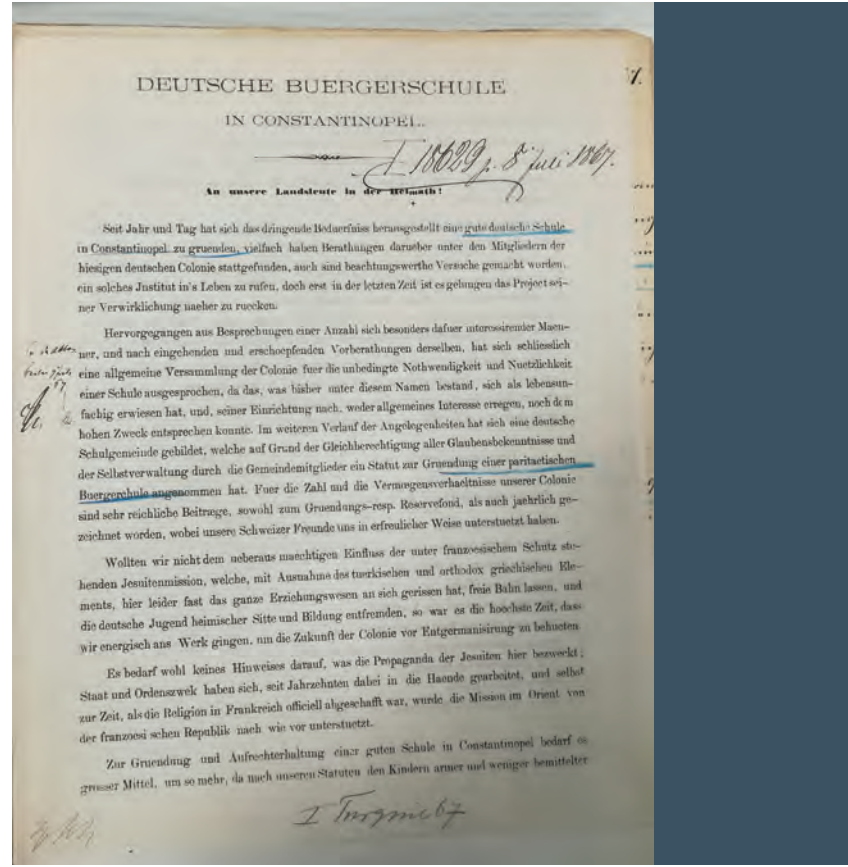
Masonluk ideallerinin de kısmen söz konusu olduğu bu kesimlere J. H. Rieckehoff, Johann Caspar Hirzel, Ferdinand Neeff, Gustav Wülfing, G. Gerdes, S. Kurlaender, W. Heintze, Heinrich Lange, Glaser gibi isimler dahildi. Bu kişilerin imzasını taşıyan, okulun kurulması konusunda para bağışı çağrısı yapan, bir bildiri yayınlanır. Temel taleplerden birisi de kurulacak okul derneğinin özerk olmasıdır. Bu noktada İsviçreli üyelerin etkisi söz konusudur. 1864'te İstanbul Alman kolonisi dahilinde bir "*Alman*

Okulu Kurulması Amaçlı Muvakkat Komite
(*Provisorisches Comité zur Gründung einer deutschen Schule*) teşekkül ettiğini görüyoruz. Amaç Avusturyalılar ve İsviçreliler dahil olmak üzere tüm Almanca konuşanlara hitap edecek ve mezhepler üstü bir “*Bürgerschule*” kurmaktı.

Bu noktada “Bürger” kavramını irdelemek gerekmektedir. “Bürger” kavramı Türkçede “*vatandaş*”, “*semt halkı*”, “*burjuva*” anlamlarına gelebiliyor. 1871 öncesinde bir Almanya devleti mevcut olmadığından Alman vatandaşlığı gibi bir durum söz konusu olamazdı. Öte yandan 19. yüzyıl Orta Avrupa coğrafyasında liberal devrimler ve laik ulusçuluk akımları burjuva sınıfları tarafından yürütülmekteydi. 1860’lı yıllarda Beyoğlu’nda okul kurma gayesiyle bir araya gelen ve anadili Almanca olan tüccarlar söz konusu liberal devrimlere sempatiyle bakan ve mezhepçiliğe mesafeli duran ulusçu bir gruptu. Ancak okulu tasarlayanların kuracakları eğitim müessesesine “*burjuva*” gibi siyasal olabilecek bir anlam yükleyecekleri şüphelidir. Burada esas gaye Beyoğlu Almanca konuşanlar kolonisinin tümüne eğitim hizmeti verecek bir okul açmaktı. Dolayısıyla kuruluş devresi çerçevesinde okul için sıfat niteliğindeki “*Bürger*” terimine en olası Türkçe karşılık olarak “*semt*” kullanılacaktır. Ancak aşağıda görüleceği üzere 1879 sonrasında, Mühlmann’ın müdürlüğü zamanında Alman Okulu’nun giderek kazandığı eğitimsel nitelik “*Bürger*” teriminin “*burjuva*” kavramıyla karşılanmasını haklı kılacaktır. Alman ve İsviçreli tüccarların ortak katkılarından dolayı okulun ismi, aşağıda da zaman zaman karşılaşılabileceği üzere, Alman-İsviçre Okulu olarak da anılacaktır.

Söz konusu okul, ilk öğretimin yanı sıra ayrıca genel nitelikli daha üst bir öğretim de sunmalıydı. Ne var ki bu amaca erişmek için tahsis edilmesi gereken finansal kaynaklar koloni üyelerinin sunabilecekleri bireysel maddi desteğin çok ötesinde olduğundan bu noktada bu teşebbüs sonuçsuz kaldı.

Mali kaynak bulma çabaları sürecinde, Georg Treu veya Georg Frei [gerçek adı meçhul] adlı mason kimlikli bir Baden Prensligi ticaret

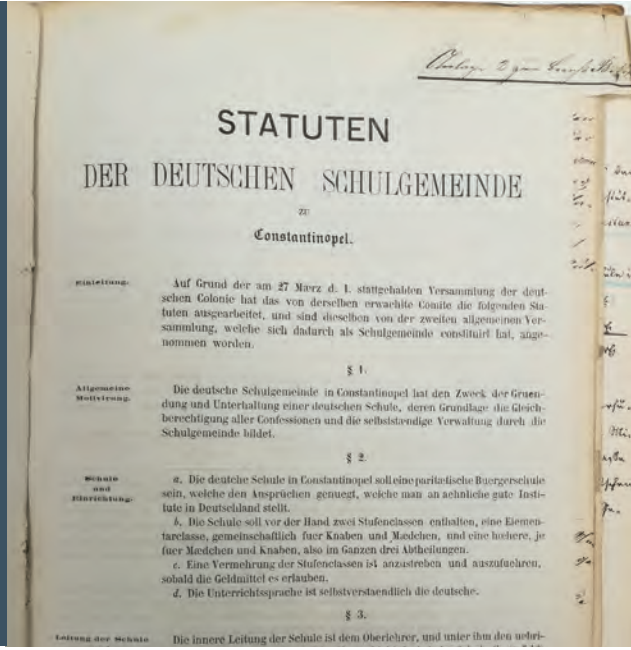

1867 Okul Açma Çağrısı

Çağrı bildirisinin ana başlığında “Konstantinopolis’te Alman Semt Okulu”, alt başlığında ise “Anayurdumuzdaki Yurttaşlara” ibareleri vardır. Bu bildirge İstanbul Alman kolonisinin kendisine ait bir eğitim kurumundan yoksun oluşunu ve özellikle de Fransız Cizvit kurumlarının olumsuz etkisini vurgulayarak mezhepler üstü bir okul açılabilmesi için maddi destek çağrısı yapmaktadır.

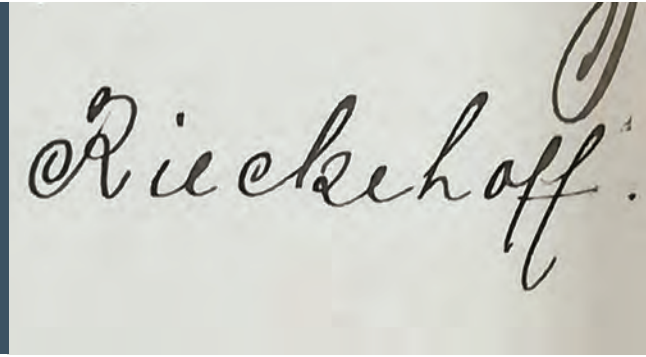
temsilcisinin 1866 Nisan’ında İstanbul’da bir “*semt okulu*” kurulması için ülkesine finansal destek için başvurduğunu görüyoruz. Ancak 3000 florinlik destek arayışı Baden Prensligi İçişleri Bakanlığı tarafından mevcut siyasi durum ve mali sıkıntılar gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Georg Treu/Frei o zamanki Alman devletçiklerinde bulunan mason localarını devreye sokarak para toplamaya çalışır. Treu/Frei, Alman Okulu için önemli hizmetleri olmasına karşın büyük bir olasılıkla İstanbul Alman kolonisi tarafından dışlanmış ve okul yönetim kuruluna seçilmemiştir.

İstanbul Alman kolonisini sarsan ve hatta bölünme noktasına getiren bir hadise 1866’da patlak veren Prusya-Avusturya Savaşı idi. Söz konusu savaşta Alman devletçiklerinin bir kısmı Prusya’yı desteklerken diğerleri Avusturya taraftarı olmuşlardı. Bu durum

1868 Okul Dernek Yönetmeliği

Alman Semt Okulu açılmadan önce kurulmuş olan okul derneğinin en eski yönetmeliğinin birinci sayfasıdır. Metinde ilkokul düzeyinde açılması amaçlanan okulun maddi olanaklar elverdiği ölçüde genişletileceği belirtilerek mezhepler üstü olacak bu okuldaki öğretim dilinin Almanca olacağı vurgulanmaktadır.

1875 Rieckehoff İmza

koloniyi ciddi anlamda yıpratmış ve okulun açılmasını geciktirmişti.

Okulun açılmasını geciktiren bir neden de İstanbul'u kırıp geçen kolera salgınıdır. Salgın, İstanbul ekonomisini ve piyasa hayatını ciddi anlamda sekteye uğratar ve Alman okulu kurma tasavvurunda olan Alman ve İsviçreli iş adamlarını mali açıdan sıkıntıya sokar.

Eğitimde Yepyeni Bir Alternatif: 1868'de Alman Semt Okulu'nun Kuruluşu

1867'ye gelindiğinde Alman ve İsviçreli tüccar ve zanaatkârlar okul tasarımının gerçekleştirilmesi hususunda bir karar

noktasına varmışlardır. Ancak maddi sıkıntıların yanı sıra okul için bir bina ihtiyacı da ortadaydı. Bir Alman Okulu'nun açılması ilk defa söz konusu olduğunda mekân olarak ilk akla gelen yer Alman Protestan Cemaat Okulu binasıydı. Ancak okulu kurmayı tasarlayanlar mezhepsel bir özdeşleştirmeye karşı çıkmaktaydı ve anadili Almanca olan tüm krallıklar ve prensliklerin, ayrıca İsviçreli ve Avusturyalıların da eşit haklarla okuyacağı bir eğitim kurumu tasarlıyorlardı. Halbuki Alman Protestan Cemaat Okulu dar anlamıyla mezhepsel bir kurum olup o yıllarda mezhepçi bir siyaset takip eden Prusya'nın himayesi altındaydı.

Fakat yine de Alman Okulu kurucu heyeti, Alman Protestan Cemaat Okulu ile işbirliği yapma yollarını aramış ve bu amaçla 27 Mart 1867'de bir toplantı düzenlenmiştir. Teutonia Kulübü'nün salonunda yapılan bu toplantıda okul tüzüğü, Okul Derneği ve derneği idare edecek yönetim kurulunun nasıl şekilleneceği hususunda Protestan cemaati ile bir anlaşma sağlanamamıştır. Zira okul kurucu heyeti, mezheplere eşit haklar tanıyan, mezhepler üstü bir semt okulu (*paritätische Bürgerschule*) tasarlıyordu. Oysa Protestan cemaatinin Kilise Kurulu buna taban tabana zıt öneriler getirmişti.

Okul kurucu heyetine göre tasarlanan Okul Derneği ebeveynlerden oluşmalı ve yapılacak serbest seçimle içlerinden bir yönetim kurulu seçilerek teşekkül etmeliydi. Ama okul projesini yürütenler yabancı bir ülke ortamında herhangi bir diplomatik koruma olmaksızın ve uzun vadede kamusal mali destekten yoksun bir şekilde bu işe girişmek istemiyorlardı. Dolayısıyla tüzük tasarısında, Alman devletleri ve özellikle de Kuzey Almanya Federasyonu'nun Okul Derneği Yönetim Kurulu'nda bir iki temsilci bulundurmaları maddesi de yer almıştı.

Protestan cemaati ise önerisinde bir yandan diplomatik temsilcinin kararlarda veto hakkına sahip olmasını, öte yandan da Prusya Elçilik Papazı'nın otomatik olarak Okul Derneği Yönetim Kurulu Başkanı ve Okul Müfettişi işlevine sahip olmasını istemekteydi. Bunun yanı sıra okul mezhepsel kimliğe sahip olmalı ve sadece Protestan öğretmenler istihdam

edilmeliydi. Alman Okulu kurucu heyeti Protestan cemaatinden, sahip oldukları okul binasını 5 veya 6 yıl kendisine bırakmasına yönelik olarak yaptığı öneriye de red cevabı almıştır. Protestan kilise heyeti başkanı aynı zamanda Prusya Elçilik Papazı idi. Prusya devleti etkisinde kalan bu okulla anlaşılabilmesi üzerine Alman Okulu kurucu heyeti kiralık mekân arayışına gitmek zorunda kaldı.

Bu devrede Alman Okulu projesi bağlamında iki kurumsal gelişmenin yaşandığını görüyoruz. Bunlardan birisi “Alman Okul Derneği Muvakkat Komitesi”nin (*Der provisorische Comité der deutschen Schulgemeinde*) kurulmasıdır. Alman Protestan Cemaat Okulu ile birleşme girişiminin başarısızlığa uğramasından sonra Mayıs 1867’de söz konusu Muvakkat Komite okul açma niyetini belirten bir mektup hazırlayarak Alman devletlerine göndermiştir. Milliyetçi bir tonla yazılan bu mektupta İstanbul Almanlarının ulusal kültürlerinin muhafazasını sağlamak amacıyla maddi yardım talebinde bulunulmaktaydı. Mektupta İstanbul’daki Fransız Cizvit nüfuzundan şikâyet edilmekte ve bu etkinin kırılması için destek istenmekteydi.

Bu Muvakkat Komite kısa zamanda ismini “Alman-İsviçre Semt Okulu Yönetim Kurulu” (*Schulrat der deutschen und schweizer Bürgerschule*) olarak değiştirmiştir. Kurulacak okuldaki amaç farklı dil ve kültürlerin etkisi altında kalan Beyoğlu Alman kolonisine mensup çocuklara anadilleri olan Almancayı düzgün öğretmek ve böylelikle anadillerinin unutulmasını önlemek; ayrıca Alman kültürünü sağlam bir biçimde edinmelerini sağlamak suretiyle milli aidiyetlerini korumaktır.

Diğer kurumsal gelişme ise 1 Aralık 1867’de “Alman-İsviçre Okul Derneği”nin (*Deutsch-Schweizer Schulgemeinde*) teşekkül etmesidir. Ancak bu esnada ne Protestan cemaatinden ne de Prusya elçiliğinden temsilciler bu kuruluşta hazır bulundular.

Ocak 1868’de Semt Okulu’nun kuruluş belgeleri kaleme alındı. Bu belgeyi kaleme alan komite üyeleri başta Johann H. Rieckehoff

olmak üzere Friedrich Neeff, Gustav Wülfing, G. Gerdes, S. Kurlaender, W. Heintze, Heinrich Lange, Grosse gibi tüccar isimlerden ve Prusya Elçilik Papazı Pastor Hülse’den oluşmaktaydı. Bu isimlerden Rieckehoff, Neeff, Kurlaender, Lange gibi kişilikler 1870’lerin ortalarına değin Okul Derneği’nde belirleyici rol oynamışlardır. Wülfing ise Alman Okulu’nun serpilip tam donanımlı bir liseye dönüştüğü yirminci yüzyıl başlarına değin kurumun maddi meselelerine yakın ilgi ve desteğini esirgemeyecektir.

28 Mart 1868’de bir tüzel kişilik olarak kurulan okulda Nisan 1868’de öğretmenlik yapmak üzere 66 aday başvurur. Bunlar içerisinde seçilen iki hocadan birisi başöğretmen (*Oberlehrer*) ve diğeri de ilkokul öğretmeni (*Grundschullehrer*) sıfatıyla Almanya’dan gelirler.

1 Mayıs 1868’de okulun resmi kuruluşu gerçekleştirilir. Okulun o zamanki resmi adı olarak “*Eşitlik İlkesine Dayalı Alman ve İsviçre Semt Okulu*” (*Paritätische Deutsche und Schweizer Bürgerschule*) ismini görmekteyiz. Sonraki müdürlerden Felix Theodor Mühlmann’a göre, Alman Okulu’nun gerçek kurucusu (*eigentlicher Gründer der Schule*) gösterdiği çabalar ve aldığı inisiyatifler dolayısıyla Rieckehoff’dur.

1 Mayıs 1868 tarihi bundan böyle “Alman Okulu Günü” (*der Deutsche Schulfesttag*) itibar edilerek okulun resmi kuruluş günü olarak kutlanmaya başlamıştır. Her sene okulun kuruluş yıl dönümü dolayısıyla “*Mayıs Festivali*” (*Maifest*) düzenlenmiş ve halen de düzenlenmeye devam edilmektedir.

Söz konusu festival, özellikle 1918 öncesinde sadece Beyoğlu Alman kolonisinin katılımıyla sınırlı kalmayıp geniş kesimlerin katılımına da açıktı. Bu arada adı geçen festivalin yapıldığı ilk on yıllarda, bir vapur kiralanarak öğrencilerle Boğaz turu da yapılmıştır.

1870'lerde Kuledibi Çevresi

Beyoğlu'nda Alman Okulu kurulduğu sıralarda Galata Kulesi'nin çevresi henüz yoğun bir yapılaşmaya sahne olmamıştı. 1870'li yıllara ait bu fotoğrafta Galata'nın tarihi surlarının kalan son kalıntıları görülüyor.

Ayakta Kalma Mücadelesi: İlk Yıllarda Karşılaşılan Başlıca Zorluklar

Semt Okulu açıldığı andan itibaren hedeflediği öğrenci kitlesi bakımından iki rakiple yüz yüze gelmişti. Birincisi Prusya'nın himayesindeki Alman Protestan Cemaat Okulu iken ikincisi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Beyoğlu'ndaki okuludur (*Nationalschule*). Esasında birer mahalle mektebi niteliğindeki Avusturya-Macaristan Okulu'nda dört sınıf, Protestan Cemaati Okulu'nda ise üç sınıf vardı.

Semt Okulu'nda dersler fiilen 11 Mayıs 1868'de başlamıştır. Bu dönemde 2 sınıfta 2 öğretmen ve 23 öğrenci ile eğitim faaliyeti, kiralanmış mekânlarda yürütülmekteydi. Bu semt okulunun kuruluş gayesi yalnızca Beyoğlu'nda ikamet eden ve anadili Almanca olan çocuklara ilkökul düzeyinde eğitim hizmeti sunmaktı. Henüz resmen müdürü olmayan bu mektebin başöğretmeni H. Adolf Engelking idi. Engelking, 1 Mayıs 1868'den başlayarak 30 Kasım 1874'e kadar okulun başında bulunmuştur. Engelking, 24 Eylül 1834'de Hannover'in kuzeyindeki Langenhagen kasabasında doğmuştu. Semt Okulu'ndaki görevi sona erdikten sonra ülkesine dönerek Westfalya'da Münster şehrinde bir okulda ilkökul müdürü (*Rektor*) sıfatıyla yöneticilik yapmıştır.

Engelking'in Alman Lisesi tarihi açısından önemi, başöğretmenlik görevine başlamasından itibaren okula herhangi bir mezhepsel kimlik verme eğilimini çok bilinçli bir biçimde önlemesi ve farklı mezheplerden çocukların bir arada eğitim görmeleri ilkesini kararlılıkla vurgulamasında yatmaktadır. Böylelikle Engelking, Semt Okulu'nun kuruluş ilkelerine sadık kalmak suretiyle günümüz Alman Lisesi'nin diğer İstanbul yabancı okullarına kıyasla daha laik bir kimliğe sahip olmasında etken olmuştur.

Tüm mütevazılığına karşın kısa sürede okula rağbetin arttığını görmekteyiz. Bu rağbette muhtemelen koloni ebeveynlerinin o zamana kadar faaliyet göstermekte olan Alman Protestan Cemaat Okulu ve Avusturya-Macaristan Okulu'nun eğitim kalitelerindeki düşüklük ve sergiledikleri dar mezhepçi yaklaşımlardan ötürü

duydıkları memnuniyetsizliğin önemli bir payı vardı. Bundan dolayıdır ki birçok koloni mensubu 1868 öncesinde evlatlarını İngiliz ve Amerikan misyoner kurumlarına, özellikle de Robert Kolej'e göndermeyi tercih etmişti. Semt Okulu'nun açılmasıyla söz konusu ebeveynlerin eğitimsel taleplerini karşılayacak Almanca öğrenim sunan bir okul var olmuş oldu.

Ancak okulun henüz kendine ait bir binası yoktu ve dolayısıyla sık sık mekân değiştirilmek zorunda kalınıyordu. Bu erken yıllarda Semt Okulu'nun Galata Kulesi çevresinde kiraladığı mekânlar hakkında bir bilgimiz yoktur. Sadece Haziran 1870'te patlak veren büyük Beyoğlu yangınından Semt Okulu'nun etkilenmediği anlaşılıyor. Söz konusu kiralık mekânlar doğal olarak eğitim için tasarlanmadıklarından, öğretim açısından yetersiz nitelikte oldukları tahmin edilebilir. 1871 sıralarında Semt Okulu muhtemelen Teutonia binasını kullanıyordu. 1871 Nisan'ının ilk günlerinde gerçekleşen öğretmenler kurulu toplantısının 5 Nisan 1871 tarihli tutanağına (*Protokoll der Lehrerkonferenz*) bakılırsa mevcut dersliğin, bitişiğinde bulunan konferans odasıyla birleştirilmek suretiyle genişletilmesi düşünülmüştü. Ayrıca her yeni yıl yeni bir sınıf daha eklenmesi gerektiğinden ötürü kiralanmış olan binanın mekân potansiyeli de daralıyordu.

Kuruluşundan sonraki ilk yıllarda Semt Okulu'nun tek sorunu bina sıkıntısı değildi; eğitim araç gereçlerinde de ciddi eksiklikler söz konusuydu. Örneğin okul hocaları 1870'te okul yönetim kuruluna (*Schulrat*) başvuruda bulunarak eğitim amaçlı birkaç doldurulmuş hayvan, fen eğitimi için birer fizik ve kimya aparatı, ayrıca bir yerküre temini ricasında bulunmuşlardı.

Yine aynı devrede Alman coğrafyasının değişik devletlerinden gelen öğretmenlerin sosyal güvenceleri sadece ve sadece Okul Derneği (*Schulgemeinde*) tarafından yüklenmişti. Bu durum Okul Derneği üzerinde altından kalkılması güç bir maddi yük oluşturmaktaydı. Ayrıca, yukarıda sözünü ettiğimiz büyük Beyoğlu yangınının her ne kadar okula doğrudan bir zararı olmadıysa da bu facia sonucu Alman ve İsviçreli iş

kesiminin mal varlığının dörtte biri kül olmuş uçmuş ve Alman kolonisi fakirleşmiştir. Bu durumda Semt Okulu'na gelmesi gereken mali bağışlarda sıkıntı baş göstermiştir.

Söz konusu Beyoğlu yangınında Alman çocuk yuvası da yanmıştı. Bu durumda yuva geçici olarak Prusya Elçiliği kompleksinde faaliyet gösterdi. Daha sonra Bebek'e taşınarak Amerikan misyoner arazisinde varlığını sürdürdü. Bütün bu safhalarda Kaiserswerth Protestan rahibeleri hizmet vermişlerdir.

Bir diğer zorluk olarak Okul Derneği Yönetim Kurulu'nun başında bir pedagogun değil, İstanbul'da yerleşik bir tüccarın bulunması dolayısıyla meslekten eğitimcilerle Yönetim Kurulu Başkanlığı arasında okulun amaçları ve ilkeleri bağlamında zaman zaman çatışmalar ortaya çıktığı söylenebilir. Bu durumla 1918'e değin zaman zaman karşılaşmıştır.

1869 Tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi

Semt Okulu, kuruluşu itibarıyla esas hedef kitle olarak kendisini Beyoğlu Alman kolonisi çocuklarıyla sınırladığından ötürü, Babiâli veya Maarif-i Umumiye Nezareti gibi Osmanlı yetkili makamlarıyla resmi ruhsat almak tarzında herhangi bir iletişime geçme gereksinimini görmemişti.

Osmanlı tarafından baktığımızdaysa, Babiâli'nin koloni dahilindeki bu okullaşma sürecine yönelik bariz bir siyaseti gerek kuruluş yıllarında ve gerekse onu takip eden on yıllarda mevcut değildi. Zira Kapitülasyon rejiminin Avrupa ülkelerinden gelen yabancı uyrukluları koruması ve Osmanlı Devleti'ne müdahale alanı bırakmaması söz konusuydu.

Gerçi 1857'den başlayarak yasal zeminde yabancı okulları denetleme hususunda bazı sınırlı girişimler başlamıştı. 1869'a gelindiğinde *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi* diye bildiğimiz kapsamlı bir eğitim kanunu görmekteyiz. Söz konusu yasa gayrimüslimler dahil tüm cemaat okullarını ve yabancı eğitim kurumlarını ortak yasal çerçeveye dahil ediyordu. Yasada *mekâtib-i husûsiye* başlığı altında ele alınan yabancı okullar belirli koşullar çerçevesinde Maarif Nezareti'nden ruhsat alabileceklerdi.

Buna karşın Babiâli'nin fiilen yabancı okullara müdahale ederek bu nizamnameyi gerçek anlamda yabancı okullarına uygulayabilmesi ancak II. Abdülhamid döneminde ve özellikle de 1890'lı yıllarda mümkün olmuştur. Ne var ki bu devrede dahi Babiâli, Kapitülasyon haklarına sığınan okullarla uğraşmakta zorlanmıştır. Buna örnek olarak 1887'de Abdullah Hüseyin adlı Mekâtib-i Gayrimüslime ve Ecnebiye Müfettişi'nin raporu gösterilebilir. Abdullah Hüseyin bu raporunda gayrimüslim ve yabancı okulların teftişi ile ilgili yeterli yasal düzenlemenin olmadığından yakınırken, yabancı okulların resmi ruhsat edinmeye direnmelerinden ve teftişleri esnasında konsolosluk himayesinde olduklarını beyan ederek teftişe izin vermemelerinden şikâyet etmektedir. Ancak aşağıda görüleceği üzere 1897'ye gelindiğinde Alman Okulu'nun 1869 tarihli nizamnameye uygun şekilde Maarif-i Umumiye Nezareti'nden ruhsat aldığını göreceğiz.

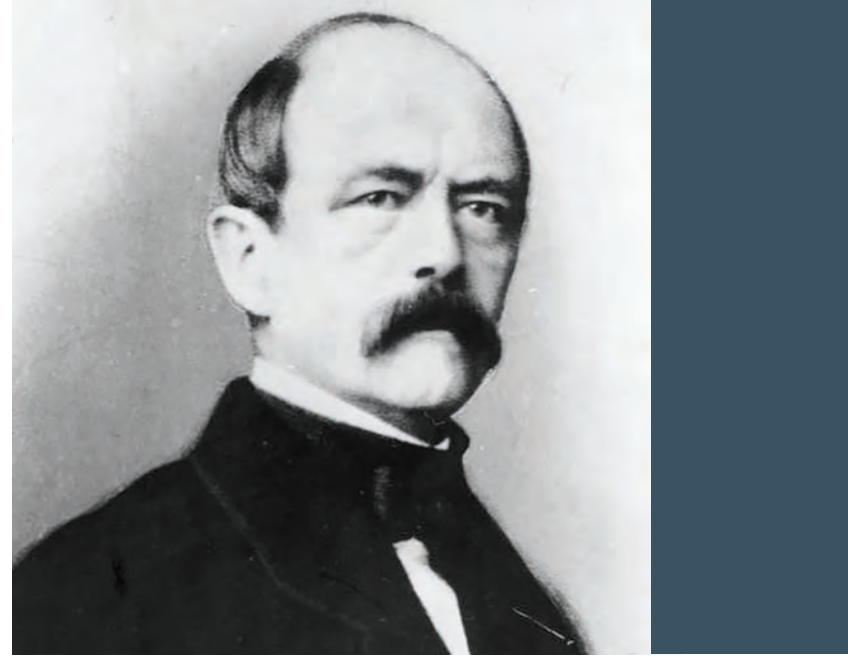
Semt Okulu'nun Karşı Karşıya Geldiği Yeni Durum: Orta Avrupa'da Almanya Ulusal Devrimi

Alman Semt Okulu kurulduğu esnada Orta Avrupa coğrafyasında radikal boyutta siyasal dönüşümler olmaktadır. 1862'de muhafazakâr Prusya Krallığı'nın şansölyeliğine atanan Prens Otto von Bismarck tutucu aristokratik dünya görüşüne ve 1848 devrimlerine olan katı muhalefetine karşın dünyadaki ulusalcı akımların güç kazandığının da farkındaydı. Bu durumu fırsat bilen Bismarck uzun vadeli bir Prusya önderliğinde birleşik Almanya İmparatorluğu vizyonunu geliştirdi. Söz konusu siyasal hedefe erişebilmek için bir dizi zorlu engeli aşması gerekiyordu; Avusturya İmparatorluğu Prusya önderliğinde bir Alman birliğine muhalifti; Danimarka, Schleswig-Holstein bölgesindeki Alman nüfusu kontrolü altında tutuyordu; irili ufaklı Katolik Alman devletleri Protestan bir Prusya otoritesine tâbi olmak istemiyordu; esas önemlisi, III. Napolyon hükümlerindeki komşu Fransa İmparatorluğu birleşik ve güçlü bir Alman birliğine stratejik endişelerden dolayı karşıydı.

Bismarck tüm bu saydığımız engelleri bir dizi Makyavelvari ittifak, taktik ve savaşıyla aşmayı başardı. 1864'te Prusya ve Avusturya ittifak halinde Danimarka'ya saldırarak İkinci Schleswig-Holstein Savaşı'nı başlattı; savaşın neticesinde Danimarka Schleswig, Holstein ve Saxe-Lauenburg dükalıklarını Prusya-Avusturya ortak yönetimine terk etmek zorunda kaldı. Bunu takip eden 1866 tarihli Prusya-Avusturya Savaşı, her iki ülkenin genel Alman coğrafyası üzerindeki hegemonya rekabetinden kaynaklanmıyordu. Bu savaşta Habsburg Avusturya'sı her ne kadar Bavyera, Baden, Württemberg gibi güneydeki Alman krallık ve dükalıklarının desteğini alsa da ağır bir yenilgiye uğrayarak müstakbel Almanya üzerindeki iddialarından feragat etmek mecburiyetinde kaldı. Söz konusu savaş neticesinde Prusya Krallığı Schleswig, Holstein, Hannover, Hessen, Nassau, Frankfurt gibi krallık, dükalık ve şehirleri ilhak ederek 1867'de Kuzey Almanya Konfederasyonu'nu kurdu.

Alman birliğini garantileyen nihai savaş ise 1870-71 Fransa-Prusya Muharebesi olmuştu. 1870'te İspanya'da ortaya çıkan taht veraseti krizini fırsat bilen Bismarck, Fransa'yı tahrik ederek savaşa zorladı. Prusya ordusunun Paris'i kuşatması sonucu hem Fransa'nın Güney Almanya üzerindeki etkisi kırıldı hem de Ren Nehri'ne bitişik Alsace ve Lorraine bölgeleri Prusya'ya kaybedildi. Söz konusu dramatik gelişmelerle birlikte Bismarck, 18 Ocak 1871'de Almanya İmparatorluğu'nu Versay Sarayı'nda ilan etti.

Tüm bu hadiseler İstanbul'daki Alman kolonisi üzerinde milliyetçilik hislerini artıran bir etki yaptı. Öte yandan Alman Semt Okulu'nun kurulma sürecinde önemli katkıları olan cumhuriyetçi İsviçreli bu gelişmelerden muhtemelen rahatsız olmuşlardı. Zira 1848 Devrimleri'nin liberal demokratik idealleriyle şekillenmiş olan bu okul girişimi artık Prusya öncülüğünde kurulan muhafazakâr ve otoriter bir imparatorluk gerçeğiyle karşı karşıyaydı.

1862 Otto von Bismarck

1871'de Alman İmparatorluğu'nun kurulması bağlamında Beyoğlu'ndaki İsviçreli, Burjuva Okulu'nun organik bir parçası olan Alman Okul Derneği'nin adının Alman-İsviçre Okul Derneği şeklinde değiştirilmesinde etkili olurlar. Bu durum Alman İmparatorluğu'nun artan ağırlığına karşı bir tavır olarak görülebilir. Zira bu okul binasının 1870'te inşasının başlamasında İsviçreli ticaret erbabı 12.000 Goldmark gibi büyükçe bir meblağla katkı vermişlerdi.

Almanya İmparatorluğu'nun Semt Okulu Üzerindeki Etkileri

Orta Avrupa'daki ulusal devrimin etkileri kısa zamanda İstanbul Alman kolonisi ve Semt Okulu üzerinde kendini hissettirmeye başlamıştır.

11 Mart 1872'de Almanya İmparatorluğu'nun bir parçası olan Prusya Krallığı kısmında Bismarck'ın başlattığı "*Kültür Mücadelesi*" (*Kulturkampf*) siyasetinin bir unsuru olarak hususi eğitim ve öğretim kurumlarının devlet tarafından denetlenmesine yetki tanıyan "*Okul Denetim Yasası*"nın (*Schulaufsichtsgesetz*) kabul edildiğini görmekteyiz. Bu yasayla birlikte okulları kontrol yetkisi yerel ruhban kesiminin elinden alınır. İstanbul Semt Okulu yöneticileri söz konusu yasaya atıfta

bulunarak kısa bir süre sonra başlayacak olan Alman Protestan Cemaat Okulu ile birleşme görüşmelerinde İstanbul'daki Protestan ruhbanın mezhepçi taleplerine direnebilmişlerdir.

1871 Almanya İmparatorluğu

Bismarck 1871'de Almanya İmparatorluğu çatısı altında Alman siyasal birliğini tesis etse bile Alman siyasetinde kuvvetli ademi merkeziyetçi bir model varlığını sürdürecektir. Yerel krallıklar ve prenslikler eğitim gibi konularda bölgesel nüfuzlarını koruyacaklardır.

Doğrudan maddi etkiler bağlamında, yeni kurulan Alman İmparatorluğu'nun yurtdışındaki Almanların kültürel çıkarlarıyla yakından ilgilenmeye başlaması dolayısıyla Semt Okulu'nun fiziksel açıdan gelişme olanaklarının meydana çıktığını söyleyebiliriz. Gerçekten de Alman İmparatorluğu, 1874'ten başlayarak Alman Okulu'na resmi yardımlar yapmaya başlamış ve bu yardımlar 1918'e kadar sürmüştür. Yıllık yardımlar başlangıçta 21.000 Reichsmark (RM) boyutunda iken, daha sonraları başka yurtdışı Alman okulları kurulduğu için yardım talepleri artınca Alman Okulu'na yıllık yardım 9.000 RM'ye indirilir. Yine de birazdan değineceğimiz bina inşaatından kalan borcun kapatılması için 1874'te bizzat Alman İmparatorluğu'ndan ayrıca 60.000 RM yardım elde edilmiştir.

1874 yılına gelindiğinde 9 sınıf ve 10 öğretmenden oluşan Semt Okulu'nun giderlerinin karşılanmasının bu yardımların yokluğu halinde tek başına Alman kolonisi tarafından gerçekleştirilemeyeceği açıktır. Zira okulun gelirleri, birincisi 24.000 mark okul ücreti ve ikincisi 9.000 mark gönüllü bağışlardan olmak üzere toplam 33.000 marktan oluşuyordu. Buna karşın okulun giderleri 54.000 markı buluyordu. Diğer bir ifadeyle, toplam 21.000 mark boyutunda bir açık vardı. Eğer Alman Devleti'nden düzenli olarak yıllık mali destek gelmeseydi bu okulun ayakta kalması mümkün olmazdı. Başlangıçta Alman İmparatorluğu'ndan gelen 21.000 mark bu açık baz alınarak belirlenmiş olmalıdır.

İlk Kalıcı Binaya Kavuşmak: Kuledibi Okulu

1870'ten sonra Semt Okulu'na devam eden öğrenci sayılarında kararlı bir artış söz konusudur. Mühlmann'a göre öğrenci sayısı 1869'da 47 ve 1870'te 63 iken 1871'de aniden bu sayı 133'e ve 1872'de de 147'ye fırlamıştı. Bu artışta Alman siyasal birliğinin gerçekleşmesiyle yeni oluşan Alman ulusunun yarattığı yüksek prestij kuvvetli bir rol oynamıştır.

Ancak bu artışın bir sonucu olarak 1870-1871 öğretim yılında kiralık mekânlar artık iyice yetersizleşmeye başlamıştır. Bu koşullar altında Okul Derneği, Alman kolonisinden kendisinin sahibi olacağı bir okul binası inşa etmek amacıyla yeniden bağış ve yardım talebinde bulundu. Zira arsa bedeli ve inşaat masrafının toplamı 100.000 Goldmark'ı aşılıyordu. Alman kolonisi söz konusu meblağın yarısının ancak biraz fazlasını toparlayabildi. Bu meblağın 57.000'lik kısmı Okul Derneği'nin borçlanmasıyla sağlanmıştı. Borç faizi % 5 oranındaydı. "Helvetia" adındaki İsviçreli Dayanışma Derneği'nin de 650 Osmanlı lirası (12.000 mark) katkısı söz konusuydu. Ayrıca bir çocuk oyun alanı tesis etmek üzere Okul Derneği tarafından satın alınan ilave arsa için de 24.000 mark harcanmıştı. Okul inşası ve arsa masrafları 1874 yılında Almanya İmparatoru I. Wilhelm'in 60.000 mark bağışıyla mümkün olabilmştir.

1872 Okul Binası

Alman Okulu'nun kendi mülkiyetindeki ilk binasının yapımı Nisan 1872'de tamamlanmış, 28 Ağustos 1872'de burada dersler başlamıştır. 1879'da okul yöneticisi olarak İstanbul'a gelen F. T. Mühlmann Kuledibi mahallesindeki bu binayı ferah, havadar ve deniz manzaralı olarak tasvir etmişti. Fotoğrafta ön planda görülen açık renkli, üç katlı ve müstakil bir yapı olan Alman Okulu 1880'lerden başlayarak yüksek apartmanlar tarafından çevrelenerek kapanmış, rüzgârlı ve sağlıklı ortamdaki yoksun kalmıştır.

Plan der Deutschen und Schweizer Bürgerschule.

1872-96 Kuledibi Okulu Planı

Galata Kulesi yakınındaki okul inşasından, inşaatın başladığı 2 Ekim 1871 tarihinde *La Turquie* gazetesinde "*L'école allemande de cette ville*" olarak söz ediliyor. Okulun mimarı İstanbul'da yaşayan M. F. Cumin idi. Bu bina üç katlı olup toplam 11 dersliklidir. Aynı yapıda öğretmen lojmanı işlevi gören mekânlar da bulunmaktadır.

1872'de Alman-İsviçre Semt Okulu (*Deutsche und Schweizer Bürgerschule*) olarak adı netleşen okulun kendine ait Galata Kulesi yakınındaki bu ilk binasında 28 Ağustos 1872 tarihinde ilk ders yapılmaya başlanır. Açılıшта başöğretmen Engelking "*Mezhepler Üstü Okulda Din Dersi*" (*Der Religionsunterricht in der konfessionlosen Schule*) başlıklı bir açılış nutku vermiştir.

Mühlmann 1897'ye kadar kullanılacak olan bu okul binasını tasvir ederken esasında bir okul avlusuyla ayrılmış birisi daha büyük iki yapıdan söz edilmesi gereğini vurguluyor. Bu yapılar kaliteli taş malzeme ile sağlam inşa edilmişti. İçerideki koridorların zemini ve daha büyük binanın düz damı asfaltlanmıştı. Bu binadaki merdiven en üst kata değin taş plakalardan yapılmıştı. Her iki yapının altında birer sarnıç tesis edilmiş olup genelde hem öğrencilerin hem de lojman sakinlerinin su ihtiyaçlarını karşılayabiliyordu. Buna karşın okul avlusunda kazılmış kuyudan çıkan su tuzlu olup sadece odaların temizliğinde kullanılmaktaydı. Okulun oyun alanında bulunan kokar ağaçlar bol bol gölge sağlamaktaydı.

Ana bina niteliğindeki daha büyük olan yapıda müdüre tahsis edilmiş bir mekân, iki evli ve iki bekâr öğretmen için lojman, ayrıca bir kadın öğretmen ve bir kadın bina görevlisi (*Hausmeisterin*) için ayrı birer lojman mevcuttu. Burada toplam yedi derslik bulunuyordu. Daha küçük olan yapıda ise dört derslik yer almaktaydı. Tüm dersliklerin tavanı yüksek olup biri hariç hepsi aydınlık ve iç açıcıydı. Mühlmann'ın zamanında, 1883 civarında dersliklerin çoğuna havalandırma tertibatı yerleştirilmişti. Ancak öğrenciler cereyandan etkilenmeden ders esnasında bir sınıfın nasıl etkin bir biçimde havalandırılacağı hususu tam olarak çözülememişti. Şehrin ılıman iklimi sayesinde senenin çoğu ayında dersler pencere açık olduğu halde yapılabilirdi. Aralık ilâ Mart devresinde ise sınıflar ancak öğrenciler teneffüse çıktığında ve pencereler açılmak suretiyle havalandırılabilirdi. Dersliklerin 40 öğrenciyi kaldırabilecek büyüklükte olmayışı Mühlmann'ın bakış açısıyla ciddi bir kusurdu.

Mühlmann'ın saptamasına göre okul binasının niteliği ve bulunduğu mekânsal konum gelecekte Alman Okulu'nun gelişmesine bir engel niteliğindedir. Dersliklerin sayıca yetersizliğinin yanı sıra okul binasında var olması gerekli olan ve törenlerde tüm okul mensuplarının biraraya gelebileceği bir okul salonu (*Schulsaal*), ders aralarında öğretmenlerin vakit geçirebilecekleri bir öğretmen odası (*Konferenzzimmer*), ama özellikle fizik ve çizim gibi derslerin yapılmasına uygun sınıf mekânları yoktu. Tüm bu eksiklikler okulda verimli bir biçimde ders yapabilmeyi hayli zorlaştırmaktaydı.

Öğrencilerin spor dersleri ve fiziksel aktiviteleri için gerekli ihtiyaçları binanın bitişiğinde bulunan jimnastik salonu (*Turnhalle*) aracılığıyla karşılanıyordu. Söz konusu salon Beyoğlu'ndaki Alman Jimnastik Derneği'nin (*Deutsche Turnverein*) 50 Türk lirası katkısıyla inşa edilmiş olup gerekli beden eğitimi aletleriyle yeterli ölçülerde donatılmıştı. Sonuç olarak yukarıda anılan kimi sorunlarına rağmen 1872'den 1897'de yeni binasına geçene kadar Alman Okulu tarafından kullanılan ve Almanya Sefareti idaresinde bulunan bu bina, 1906 yılında Rum Ortodoks okulu Zoğrafyon'a satılmıştır.

Semt Okulu ile Protestan Cemaat Okulu'nun Birleşmesi

Önceden de belirtildiği üzere Semt Okulu kurulduğu sırada İstanbul'daki rakiplerinden birisi 1850'de tesis edilmiş olan Alman Protestan Cemaat Okulu idi. Söz konusu rekabetin temel kaynağı, her iki kurumun eğitim ideolojilerinde görülen uzlaşmaz çelişkiydi.

1 Şubat 1873 tarihinde Almanya İstanbul Konsolosu Gillet, Berlin'e gönderdiği bir raporda Alman Protestan Cemaat Okulu ile Semt Okulu'nu karşılaştırır. Raporda, sadece beş senelik bir zaman zarfında sonuncusunun birincisini fersah fersah geçtiği saptamasını yapar. Buna göre Semt Okulu diğerinin iki katı öğrenci eğitmekte, üç katı kadar okul geliri elde etmekte, yine üç katı kadar bağış kabul etmekteydi. Semt Okulu'nun şartları o denli iyileşmişti ki 1871'de Beyoğlu'nun aşağısında en iyi konumdaki araziye edinebilmiş ve 1872 Ağustos'unda yeni inşa edilmiş bir yapıya taşınabilmişti. Sonuçta resmi makamların Alman Protestan Cemaat Okulu'nun gelişimi için harcadıkları yoğun çabalara ve Almanya'dan sağlanan kapsamlı mali desteğe rağmen bu kurum sönüp gitmekteydi, oysa diğeri, yani Semt Okulu tüm bu avantajlardan yoksun olmasına karşın yeşerip serpilmekteydi. Burada Gillet'in bürokrasi nezdinde adeta Semt Okulu'nun propagandasını yaptığını görmekteyiz.

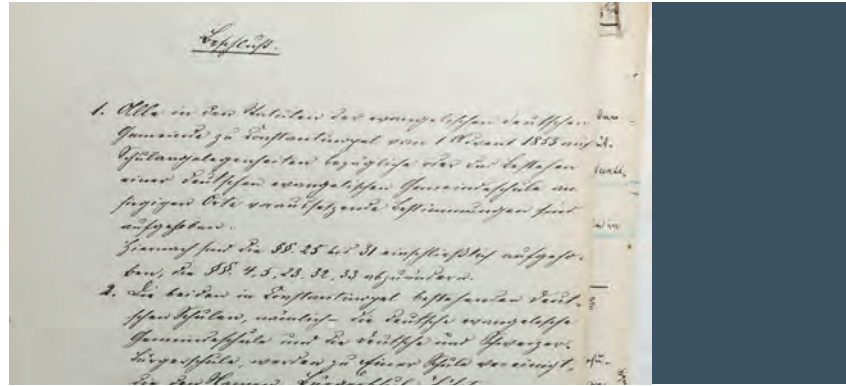
Gillet bu raporunda söz konusu okulların öğrenci sayısı ve tâbiyetlerine de yer verir. Buna göre Alman Protestan Cemaat Okulu'nda eğitim alan 100 öğrenciden 61'i Alman ve Almanca konuşan Avusturyalı, 9'u İngiliz, 4'ü İtalyan, 5'i Yunan ya da Rum ve 1'i de Ermeni idi. Semt Okulu'nda ise mevcut 145 öğrenciden 60'ı Almanya uyruklu, 51'i Almanca konuşan Avusturyalı, 13'ü İsviçreli ve gerisi de farklı tâbiyetlerden oluşuyordu.

Gillet'in raporuna göre Alman kolonisi ilkokul seviyesindeki bir okulu destekleyebilecek düzeyde maddi olanaklara sahip olsa da bundan daha büyük ve yüksek eğitim verecek bir kurumu destekleyecek kaynaklardan mahrumdu ve bundan dolayı devlet desteğinin mutlaka sağlanması şarttı. Bir Alman resmi görevlisinin kaleminden aktarılan bu durumu açıklıkla gören Alman İmparatorluk yetkilileri açısından artık bu iki okulun birleşmesi

1874 Okul Derneği Mührü

adeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Zira ayrı ayrı faaliyet göstermeleri halinde uzun vadede finansal açıdan tek başlarına ayakta kalma ihtimalleri zayıftı. Ayrıca daha yüksek düzey bir okula dönüşme şansları olmayacaktı. Dolayısıyla Berlin tarafından temkinli ve dikkatli bir birleştirme siyaseti izlendiğini görmekteyiz. Hatta birleşmeyi cazip kılmak için Alman İmparatoru, Semt Okulu ve Alman Protestan Cemaat Okulu'nun birleşmesi halinde cömert maddi yardımlarda bulunacağı mesajını verir.

1872 Alman Okulu ve Protestan Cemaat Okulu Birleşme Karar Belgesi
6 Aralık 1872 tarihli bu belge Alman Semt Okulu ve 1855'ten beri var olan Protestan Cemaat Okulu'nun birleşme koşullarını içermektedir.

Alman İmparatorluk yetkilileri iki okulun birleşmesinin sürdürülebilir bir eğitim için gerekli olduğu fikrinde iseler de Alman Protestan Kilisesi okulların birleşmesine karşı çıkmaktaydı. Söz konusu rekabetin altında sadece mezhepsel değil, sınıfsal etkenler de yatmaktaydı. Alman Protestan Cemaat Okulu, İstanbul Alman kolonisinin çoğunluğunu oluşturan esnaf ve zanaatkârların kurduğu bir mahalle mektebi niteliğinde iken daha sonra kurulan Semt Okulu tüccar kesimine hitap

Büchergeld	
4) Kauf des Büchergeldes	5750
1) Kauf des Büchergeldes	1625
1) Kauf des Büchergeldes	1710
Kauf des Büchergeldes	2275
Kauf des Büchergeldes	3500
Kauf des Büchergeldes	2000
Kauf des Büchergeldes	4100
Kauf des Büchergeldes	4100
Kauf des Büchergeldes	4100
Kauf des Büchergeldes	6000
P 9337	
Sinnabrunn	
Kauf des Büchergeldes	
35	600
40	410
65	380
P 7120	
P 14317	

1873 Semt Okulu Bütçesi
Semt Okulu ve Alman Protestan Cemaat Okulu'nun birleşmeleriyle birlikte Almanya'dan düzenli olarak destek fonları akacaktır. Buna karşılık Okul Derneği her sene düzenli olarak okulun bütçe planları ve bilançolarını Berlin'e ibraz etmek zorunda kalacaktır.

edecek bir eğitim sunmaktaydı. Bu uyuşmazlığa rağmen iki okulun birleşmesi için gerekli şartlar oluşmuştu. Alman İsviçreli Derneği ve Protestan cemaat temsilcileri 9 Ocak 1873'te bir toplantı yaparak Semt Okulu ile Alman Protestan Cemaat Okulu'nun birleşmesi hususunu müzakere etti. Gerçi toplantı Protestan ruhban kesiminin birleşik okul üzerinde yetki sahibi olmak istemesi nedeniyle kesintiye uğradı. Ama Konsolos Gillet'in bir uzlaşma formülü olarak sunduğu, elçiliğe bağlı Protestan papazının sadece İmparatorluk Elçiliği'nin temsilcisi sıfatıyla Okul Derneği Yönetim Kurulu'na üye olması önerisi, iki tarafça da kabul edilebilir bir yaklaşım olarak görülmüş ve her iki okul arasında bir uzlaşma sağlanmıştır.

Söz konusu iki okul hukuken 23 Kasım 1873 tarihinde Semt Okulu tüzel kişiliği altında birleşmişlerdir. Ancak fiziksel mekân ve

ders müfredatı bakımından birleşme Nisan 1874'ü bulmuştur. Fiziksel birleşme ile birlikte öğrenci portresi 80 Protestan, 60 Katolik, 45 Yahudi ve 6 Rum-Ortodoks çocuktan oluşmuştur. Bunlardan 13 kız ve 12 oğlan, babalarının arzusu üzerine haftada 2 saat Protestan din eğitimi almaya başlamışsa da çoğunluk bu tarz bir talepte bulunmamıştır. Konu ettiğimiz olgu bu sıralarda Semt Okulu'ndaki mezhepsel niteliğin gerçekten de zayıf olduğunu ortaya koymaktadır.

Tüm bu birleşme sürecinde, Semt Okulu'nun açılış sürecinde olduğu üzere, koloni üyelerinden tüccar Rieckehoff'un büyük emekleri görülmektedir. Rieckehoff aynı zamanda Kuledibi'ndeki yeni binanın iç donatım ve tefrişatını da büyük ölçüde finanse etmişti. Bunların neticesinde birleşme sonrasında Rieckehoff Alman-İsviçre Okul Derneği'ne başkan olarak yeniden seçilmiştir.

Birleşme ile birlikte Semt Okulu'na Alman İmparatorluğu'ndan gelecek yardımların artık sürekli bir nitelik kazandığını söyleyebiliriz. Esasında her iki okulun birleşme esnasındaki uzlaşmaz tavırlarını kıran olgu, Alman İmparatorluğu yetkililerin çabası ve vaat edilen parasal destek idi. Her iki okul da maddi açıdan zor durumdaydı ve hatırlanacağı üzere 1870 büyük Beyoğlu yangını sonrası Alman ve İsviçreli iş kesimi epey zarar görmüştü. Diğer taraftan Semt Okulu yeni binanın yapım aşamasında ekonomik açıdan sıkışmıştı. Tüm bu nedenler böyle bir birleşmeyi hızlandırmıştır. Birleşme sonrasında Alman devletinin okulun inşaat masraflarından kalan borcu ödemesi okula rahat bir nefes aldırılmıştır. Bu noktada sonraki müdürlerden Otto Soehring'in yapmış olduğu, Alman Okulu'nun hakiki anlamda gelişme sürecine ancak söz konusu birleşme ile başladığı saptamasına katılmamak mümkün değildir.

Madalyonun öbür yüzüne bakacak olursak, söz konusu birleşme ve Almanya İmparatorluğu'nun yadsınamaz finansal ve siyasal nüfuzu 1860'lı yıllardaki okul kurucularının bağımsız ve özgür Semt Okulu idealini ortadan kaldırmıştır. Bundan böyle

İstanbul Alman Okulu giderek daha fazla Berlin'in siyasal ve pedagojik yönlendirmesine tâbi olacaktır. Bu durumun ilk sembolik göstergesi 1874'ten başlayarak Alman imparatorlarının doğum günlerinin okulda tatil ilan edilerek kutlanmaya başlamasıdır. Nitekim I. Wilhelm'in doğum günü olan 22 Mart, ilk kez 1874'te Semt Okulu'nda kutlanmıştır. O gün ders yapılmayarak okul korosunun da katılımıyla Almanya elçilik şapelinde dini ayin gerçekleştirilmiştir. Sözü geçen gelenek 1918'e kadar sürecektir.

Gerek bu birleşme gerekse yeni okul binasının yapımı Semt Okulu'na rağbeti daha da arttırmıştır. Eski Alman Protestan Cemaat Okulu öğrencilerinin yanı sıra tam anlamıyla birleşmenin sağlandığı 1874 yılında Avusturya-Macaristan Okulu'nun öğrencilerinin neredeyse üçte ikisinin Alman-İsviçre Semt Okulu'na geçtiklerini görüyoruz. Birleşme sonrasında ortaya çıkan yeni kurumdaki öğrenci sayısı 204'ü ve öğretmen sayısı da 10'u bulur.

Okulun İlk Atanmış Rektoru: Julius Adolf Goedel

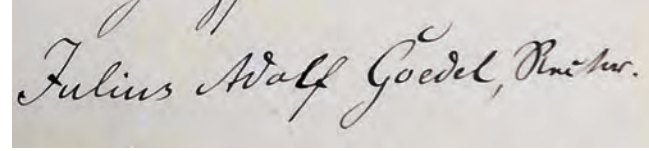
Semt Okulu'nun birleşme sonrasında büyümesiyle birlikte artık profesyonel bir *Rektorun* yönetimi altına girmesi şarttı. Burada kavramsal açıklık getirmek bağlamında geçmişte Almancada *Rektor* teriminin ilkokul idarecisi anlamında kullanıldığını, buna karşılık *Direktor* kavramının lise müdürleri için geçerli olduğunu belirtmek gerekiyor. İleride de görüleceği üzere, Alman Devleti'nin 1898 sonrasında bu okulu ilkokul üzerinde bir *Realschule* olarak resmen tanımasından sonradır ki okul yöneticileri *Rektorluktan* *Direktoru*luğa terfi edebilmişlerdir.

1874'e kadar okul yöneticiliğinde bulunmuş olan Engelking, Semt Okulu'nun ilk yıllarında başöğretmen (*Oberlehrer*) olarak anılmakta olup son görev yıllarında ise *Rektor* olarak anılmaktadır. Buna karşın merkezden atanmış bir *Rektor* niteliğine sahip değildi. Engelking 1874'te ülkesine döndüğünde Hagen'da bir ilkokulun gerçek anlamda *Rektorluk* vazifesine getirilmiştir.

1874 Devlet Vaadine Karşın Yardım Gelmemesi

1873 ile birlikte Alman Semt Okulu'na her yıl devlet yardımı akmakla birlikte başlangıçta bazı düzensizliklerin vuku bulunduğu anlaşılıyor. 1874 yılına ait bu telgrafın sahipleri olan Okul Derneği yöneticileri Rieckehoff, Neeff ve Suhle Berlin'deki Dışişleri Bakanlığı'na panik psikolojisini yansıtan bir telgraf çekerek "Vaad edilmiş olan desteğin henüz ulaşmamasından ötürü büyük bir endişe içerisinde bulduklarını ve rahatlatıcı bir haber beklemedikleri" dile getirilmektedir.

1879 Goedel İmza

Semt Okulu'nun gerçek anlamda ilk *rektor*'u olarak Alman Devleti'nin de onayı alınarak o sıralarda Schwiebus'daki (günümüzde Świebodzin, Polonya) Okul Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Rieckehoff tarafından işe alınmıştır. Goedel, 16 Aralık 1874'te başladığı *Rektorluk* görevini 5 Temmuz 1879 tarihine kadar yürütmüştür. Goedel *Rektorluk* görevine başladığı esnada okulun yapısı aşağıdaki gibiydi:

Hazırlık Sınıfı (karışık)	Birinci Yıl	
	Paralel sınıf (karışık)	Paralel sınıf (karışık)
	İkinci Yıl	
	Paralel sınıf (karışık)	Paralel sınıf (karışık)
	Üçüncü Yıl	
Paralel sınıf (karışık)	Paralel sınıf (karışık)	
Dördüncü Yıl		
Oğlan sınıfı	Kız sınıfı	

Arayışlar ve Problemler: Semt Okulundan Ortaokul Düzeyine Klasisist Deneme

Goedel'in rektörlüğe geldiği devrede Okul Derneği Yönetim Kurulu ile öğretmenler arasında okulun gelecekteki gelişimi hususunda gerilimler vardı. Bu gerilimler muhtemelen aynı yıllarda Almanya'da var olan ve *Gymnasium - Realschule* opsiyonları çerçevesinde süregiden eğitim arayışlarına paralel anlaşmazlıklardan kaynaklanıyordu. Bu ortamda Okul Derneği'ne egemen olan tüccar idareciler ile okuldaki pedagoglar arasındaki ilkesel bazdaki çatışmalar okulun kimliğinin şekillenmesini engellemekteydi.

Bu belirsizlik halini aşmak isteyen klasisist çizgideki Goedel, Alman Semt Okulu'na sağlam bir eğitimsel kimlik kazandırmak üzere mektebe "*hakiki bir Klasik ruh*" ([mit] *wahrhaft klassischem Geiste*) verme gayretine girişmiştir. Bu doğrultuda Goedel "*ilköğretimle kombine edilmiş bir gymnasiuma hazırlık okulu*" yapısı (*eine Art verkürztes Progymnasium mit Vorschule*) tasarısını Semt Okulu'nda hayata geçirmeye çalışmıştır. Burada amaç Semt Okulu'ndan mezun olan Alman kolonisi evlatlarının Almanya veya İsviçre'de *Gymnasium* eğitimi alabilmelerini sağlayabilmektir.

Konuyu biraz açmak gerekirse; klasisist öğretimden amaç, çocuklara Avrupa hümanist idealleri çerçevesinde Eski Yunanca ve Latince ağırlıklı edebiyat ve felsefeye yönelten soyut bir entelektüel eğitim vermek idi. Bu tarz eğitim gündelik yaşama ve uygulamalara fazla yer vermiyordu. Klasik *Gymnasium* eğitimi bu tarz prensipler üzerine bina edilmişti.

Goedel'in bu klasisist okul idealine başlangıçta Alman-İsviçre Okul Derneği üyesi birçok İstanbul Alman kolonisi üyesi destek vermişti. Bundan cesaret alan Goedel bu pedagojik yaklaşımını uygulamaya koyarak Semt Okulu'nu genişletmeye başladı. Bu esnada Okul Derneği'nde de değişiklikler olmuş, 11 Ocak 1875 tarihli toplantıda Yönetim Kurulu'ndan F. Neef ve A. Fröhlich'in yerine G. Wülfing Başkan Vekili ve C. Heer Kurul Üyesi olarak seçilmiştir.

Bir diğer gelişme ise 1875'te Bebek'teki çocuk yuvası, kız yatılı okulu, tam gün okul ve yetimhanenin Kaiserswerth rahibeleri tarafından personel yetersizliğinden ötürü kapatılmasıdır. Dolayısıyla 1882'ye kadar İstanbul'da anaokulu veya çocuk yuvası mevcut olmayacaktır. Bebek'teki kurumlar kapatılırken 1875'te Rumeli demiryolları inşaatı çerçevesinde Alman demiryolu çalışanlarının çocukları için Yedikule'de başka bir Alman okulu açılmıştır. İleride görüleceği üzere söz konusu okul Alman Lisesi ile yakın bir ilişkiye girecektir.

1876 yılına gelindiğinde okulda işleyiş açısından bazı değişiklikler meydana gelir. Goedel'in talebi üzerine ders yılı ve okula öğrenci kabulü bundan böyle 1 Ocak günü olarak belirlenir. Burada amaç, eğitim yılını takvim yılıyla mükemmel bir uyum içerisine sokmak ve yaz mevsimini dönem arası olarak belirlemek suretiyle yazın getirdiği boşluğu mümkün mertebe kısa tutmaktır. Söz konusu düzen Mühlmann'ın müdürlüğü devresinde de sürmüştür.

Böylelikle eğitim yılının bitimi aralık ortalarına denk düşmeye başlamıştır. Sınıf bitirme sınavlarından sonra kamuya açık sınıf geçme ve mezuniyet sınavları (*öffentliche Prüfungen*) 20-22 Aralık günlerinde yapılmaktaydı. Söz konusu tantanalı sosyal olaya genellikle Alman Elçisi, eşi, Okul Derneği Yönetim Kurulu üyeleri, çocukların velileri gelerek bir kalabalık oluşturmaktaydılar. Bu esnada öğrencilerin resim eserleri ve el işleri sergileniyordu.

1877'de dil hazırlık sınıfı (*Vorbereitungsabteilung*) beklenen işlevini yerine getiremiyordu. Zira buraya 6 ilâ 12 yaş arası birbirinden farklı yaşlarda çocuklar girmekte ve hazırlıktan çıkanlar yaş farklarına rağmen ilk eğitime başlamaktaydı. Büyük yaşta çocuklar kendilerinden küçük sınıf arkadaşları arasında rahatsız olmakta ve derslerde başarısız olmaktaydılar. Buna ilaveten Almanca'yı sonradan öğrenmeye başlayanların anadili Almanca olanlardan uzak durarak kendi aralarında arkadaşlık etmelerinden dolayı dil becerileri de istenenden yavaş gelişmekteydi. Sonuçta bu gibi nedenlerle hazırlık sınıfı kapatılmıştır.

Goedel'in gayretleri sonucunda 1878-79'a varıldığında Semt Okulu'nda Quarta (*Gymnasium* 3. sınıfı, yani 7. sınıf) seviyesine kadar eğitim sunulabiliyordu. Quarta kapatılmasıdır. Dolayısıyla 1882'ye kadar İstanbul'da anaokulu veya çocuk yuvası mevcut olmayacaktır. Bebek'teki kurumlar kapatılırken 1875'te Rumeli demiryolları inşaatı çerçevesinde Alman demiryolu çalışanlarının çocukları için Yedikule'de başka bir Alman okulu açılmıştır. İleride görüleceği üzere söz konusu okul Alman Lisesi ile yakın bir ilişkiye girecektir.

1876 yılına gelindiğinde okulda işleyiş açısından bazı değişiklikler meydana gelir. Goedel'in talebi üzerine ders yılı ve okula öğrenci kabulü bundan böyle 1 Ocak günü olarak belirlenir. Burada amaç, eğitim yılını takvim yılıyla mükemmel bir uyum içerisine sokmak ve yaz mevsimini dönem arası olarak belirlemek suretiyle yazın getirdiği boşluğu mümkün mertebe kısa tutmaktır. Söz konusu düzen Mühlmann'ın müdürlüğü devresinde de sürmüştür.

Böylelikle eğitim yılının bitimi aralık ortalarına denk düşmeye başlamıştır. Sınıf bitirme sınavlarından sonra kamuya açık sınıf geçme ve mezuniyet sınavları (*öffentliche Prüfungen*) 20-22 Aralık günlerinde yapılmaktaydı. Söz konusu tantanalı sosyal olaya genellikle Alman Elçisi, eşi, Okul Derneği Yönetim Kurulu üyeleri, çocukların velileri gelerek bir kalabalık oluşturmaktaydılar. Bu esnada öğrencilerin resim eserleri ve el işleri sergileniyordu.

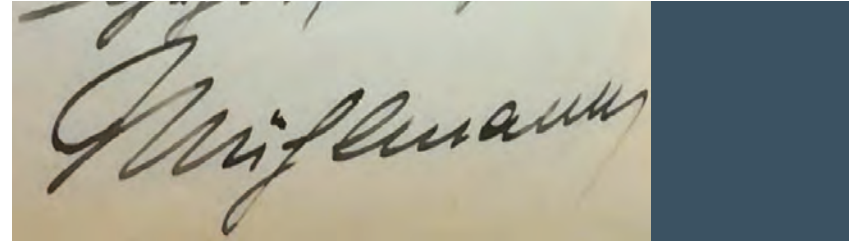
1877'de dil hazırlık sınıfı (*Vorbereitungsabteilung*) beklenen işlevini yerine getiremiyordu. Zira buraya 6 ilâ 12 yaş arası birbirinden farklı yaşlarda çocuklar girmekte ve hazırlıktan çıkanlar yaş farklarına rağmen ilk eğitime başlamaktaydı. Büyük yaşta çocuklar kendilerinden küçük sınıf arkadaşları arasında rahatsız olmakta ve derslerde başarısız olmaktaydılar. Buna ilaveten Almanca'yı sonradan öğrenmeye başlayanların anadili Almanca olanlardan uzak durarak kendi aralarında arkadaşlık etmelerinden dolayı dil becerileri de istenenden yavaş gelişmekteydi. Sonuçta bu gibi nedenlerle hazırlık sınıfı

kapatılmıştır. Goedel'in gayretleri sonucunda 1878-79'a varıldığında Semt Okulu'nda Quarta (*Gymnasium* 3. sınıfı, yani 7. sınıf) seviyesine kadar eğitim sunulabiliyordu. Quarta seviyesindeki öğrencilere ise Almanca'nın yanı sıra (ki bazıları için ilave bir yabancı dildi) Sexta'dan başlayarak (*Gymnasium* 1. sınıfı, yani 5. sınıf) Latince ve Fransızca, Quarta'dan başlayarak da Yunanca ve İngilizce öğrenme zorunluluğu yüklenmişti.

Anlaşıldığı üzere Goedel büyük bir iddiayla klasisist ideallerini tahakkuk ettirmek hevesiyle öğrencilere hem klasik hem de modern olmak üzere çok sayıda dil dersini zorunlu kılmıştı. Ancak bu eğitim düzeninin işletilmesinde zorluklar yaşanacağı da aşikârdı.

Goedel Yerine Felix Theodor Mühlmann'ın Rektörlüğü

Semt Okulu'nu geliştirmek üzere büyük gayretler sarf eden Goedel'in 1877 Eylül'ünde ağır bir hastalığa yakalandığını görmekteyiz. Adı belirtilmeyen bu hastalık nedeniyle izinler kullanan Goedel'in sağlık durumu 1878 yılına gelindiğinde yeniden kötüleşir. Goedel, doktor tavsiyesine uyararak uzunca bir tatil yapmak ve kırsala çekilmek üzere 5 Temmuz 1879'da memleketine dönmek zorunda kalır.

1884 Mühlmann İmza

Bu dönüş dolayısıyla Goedel bir daha Müdürsüz kalan okula yeni bir müdür bulmak için Temmuz 1879'da Alman-İsviçre Okul Derneği Yönetim Kurulu, Alman Devleti Bakanlık Müsteşarı (*Geheimer Oberregierungsrat*) Dr. Schneider aracılığıyla o sırada Riesa şehir okullarının yöneticiliğini yapmakta olan Felix Theodor Mühlmann'a Rektörlük teklifi götürülmesini sağlar. Teklifin kabul edilmesi üzerine Dernek Yönetim Kurulu'ndan Dr. E. Weiss, Mühlmann'ı okula Rektör olarak işe alır. 1 Ekim 1879'da göreve

getirilen Felix Theodor Mühlmann, 1887 yılına kadar bu görevi yürütmüştür. Mühlmann göreve başladığında okulda Goedel'in göreve başladığı 1874 yılındakine denk bir öğrenci kitlesi, yaklaşık 200 kişi eğitim görmekteydi.

Mühlmann Reformları: Semt Okulu Yerine Burjuva Okulu

Mühlmann göreve başladığı sırada okulda mevcut olan eğitim-öğretim programından memnun kalmadı. Mühlmann'a göre, Goedel'in okula yerleştirdiği öğretim düzeni ve Latince gibi klasik dillere verilen ağırlık ancak eğitimi Almanya'da bir *Gymnasium* okulunda sürdürmek isteyen ve bilgin olmayı aklına koymuş çocuklar açısından anlamlı olabilirdi. Mühlmann okulun başına geçtikten sonra yaptığı bir yoklamada öğrencilerin ancak %2'sinin bu tarz bir eğitim hedefini benimsediklerini, geriye kalan %98'inin ise kesinlikle okuldan mezun olduktan sonra eğitime devam etmek yerine iş hayatına atılmayı tercih ettiklerini saptıyor. Üstelik çocuklardan çok azı daha ileri eğitim için Almanya'da *Gymnasium* okuluna gitmek isteseler bile aileleri genelde gerekli maddi kaynaklara sahip değildi. Bu durumda Goedel'in öğretim düzeni, öğrencileri gerçekten hayata hazırlayacak bilgileri vermekten uzak olmakla kalmıyor, klasik dil vurgusuyla boşu boşuna öğrencilerin zaman ve enerjilerinin harcanmasına neden oluyordu.

Diğer bir deyişle Mühlmann'ın yaklaşımı, İstanbul'daki ailelerin çoğu çocuklarını uzak yerlere göndermek istemediklerinden Latincenin ancak seçmeli ders olarak verilmesi, Klasik Yunanca yerine daha üst sınıflarda Modern Yunanca veya Osmanlı Türkçesinin sunulması, İstanbul'da yaşayacakların ticaretle uğraşacakları için klasik yerine pratik eğitime alınması, Fransızca ve İngilizce gibi modern yabancı dillerin önemsenmesi şeklindeydi.

Bu saptamalar çerçevesinde Mühlmann, Goedel'in klasisist ve hümanist bilgin yetiştirmeye yönelik bir hazırlık okuluna dönüştürmeye çalıştığı Semt Okulu'nda radikal değişikliklere gitmiştir.

Felix Theodor Mühlmann

(1846-1922)

Babası papazdı. Berlin'de Kraliyet Joachimthal Gymnasium'undan mezun olup Halle-Wittenberg ve Berlin Üniversitelerinde okuyarak 1867'de lisans derecesini aldı. 1872'de vaizlik yetkisini (*pro licentia concionandi*) kazandı. Bir yıl sonra Riesa'da bir özel okulun müdürü oldu. Okullarda müdürlük yeterliliği (*pro rectoratu*) sınavını verdikten sonra Riesa'da ilkokulların müdürlüğünü yapma hakkının yanı sıra yerel eğitim müfettişliği sıfatını kazandı. 1879'da Semt Okulu müdürlüğüne getirildi.

Mühlmann'ın sekiz yıllık müdürlüğü, Semt Okulu'nun bir Burjuva Okulu'na dönüşmesi ve günümüze kadar gelen deneysel ve teknik bilimlere dayalı bir lise hüviyetinin temellerinin atılması anlamına gelmiştir. Bu bakımdan Mühlmann Alman Lisesi'nin kurucularından birisi olarak görülmelidir. Yine Mühlmann döneminde bu okul sadece Alman koloni çocuklarına hizmet veren bir mahalle mektebi niteliğine sahipken, kabuğunu kırarak her din ve milliyete eğitim sunan kozmopolit bir kurum olma yoluna girmiştir. 1887'de Oranienburg Kraliyet Öğretmen Okulu'nun müdürlüğüne atanmış olan Mühlmann 1893-1905 arasında Frankfurt, Berlin, Merseburg ve Kassel yerel eğitim bürokrasilerinde müsteşarlık yapmıştır. 1898'de Kayzer Wilhelm'in İstanbul ve Filistin gezisinde İmparator'un maiyetinde yer almıştır. Bir olasılıkla Kayzer'in Burjuva Okulu'nu ziyaretinde Mühlmann'ın da yer almış olması burasının bir *Realschule* olarak denkleğinin tanınmasında bir rol oynamış olabilir.

Mühlmann'ın üç kitap kaleme aldığı biliniyor; *Belzig Kentinin Tarihi* [*Geschichte der Stadt Belzig* (1870)]; *Riesa Kenti ve Manastırının Tarihi* [*Geschichte des Klosters und der Stadt Riesa* (1881)]; *Kutsal Topraklarda Alman İmparator Çifti* [*Das deutsche Kaiserpaar im heiligen Lande* (1899)].

Amaç öğrencileri bağımsız davranabilecek, ayakları yere basan, pratik hayata, ticarete ve piyasa ortamına rahatlıkla uyum sağlayacak bireyler olarak yetiştirmektir. Söz konusu bağlamda okul için kullanılan “*Bürgerschule*” ifadesi Türkçede anlam değişikliği kazanıyor. Zira Mühlmann tasarımına göre okulun gayesi piyasada iş yapabilen “*burjuva*” yetiştirmektir. Dolayısıyla bundan böyle okul için Semt Okulu yerine Burjuva Okulu ifadesi kullanılacaktır.

Mühlmann Reformları: Pedagojik Modernleşme

Mühlmann'ın diğer bir kalıcı katkısı, 1880'den başlayarak Burjuva Okulu'nun amatörce heves ve beklentilerin ötesine geçerek zamanın pedagoji bilimine uygun bir eğitim kurumuna dönüşme sürecine öncülük etmesidir. Diğer bir ifadeyle, birincisi, her konuda ders veren öğretmenler yerine mümkün mertebe uzman öğretmenler (*Fachlehrer*) istihdam edilmeye başlanmıştır. İkincisi, okulun o zamana kadar gelen çeşitli tortul tabakalardan oluşan kaotik müfredatı yerine dersler ve ders seviyeleri arasında organik bir uyum yaratılması, yani bütünlüklü bir müfredat düzeninin oluşturulmasıdır. Bunlara ilaveten, disiplin gibi hususlarda öğretmenler arasında mutlak tutarlılık sağlanması ve öğretmenler heyetinin (*Lehrerkollegium*) ortak akıl ve yürekle hareket etmesidir.

Bu arada, 1877'de kapatılmış olan Almanca hazırlık sınıfı 1881'in başlarında yeniden açılmıştır. Bu sayede anadili Almanca olmayanlar da bu okula yeniden girebilmeye başlar. Fakat Mühlmann'ın müdürlüğü döneminde hazırlık sınıfı (*Vorbereitungs-abteilung*) öğrencileri ilkokul öğrencilerinden tamamen yalıtılmış değillerdi. Hazırlık seviyesinde olanlar sabahki derslere diğer Almanca anadili yaşlılarıyla girmek ve dersleri ellerinden geldiğince takip etmekle yükümlüydüler. Öğleden sonra ise hazırlık sınıfına giderek yoğun bir biçimde Almanca ve ayrıca hesap dersi alıyorlardı. Hazırlık programında olanlar esas dersleri izleyecek seviyeye gelinceye dek söz konusu programa devam etmekle yükümlüydüler. Hazırlık sınıfına devam eden öğrenci aileleri bu programın ücreti olarak ilaveten her ay

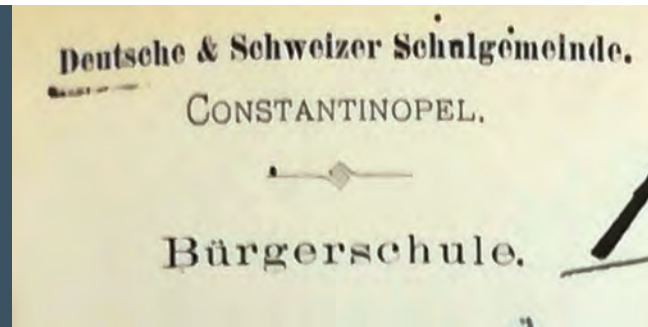
yarım Türk lirası ödemek durumundaydılar. Mühlmann daha önceki yöneticilerden farklı olarak Almanca öğretimine özel bir önem vermiştir. Kendi saptamasına göre birçok Alman ailede eğer anne Alman uyruklu değilse çocuğun Almancası ya çok kötü ya da yok derecesindeydi. Anası babası Alman uyruklu olan koloni çocuklarında bile kelime hazineleri Almanya'da büyüyen yaşlılarına kıyasla oldukça zayıftı. Koloni çocukları ana babalarından basit gündelik Almanca öğrenip onun dışında “*Rum dadıdan, Fransız hizmetçiden, Ermeni hamaldan*” kulak dolgunluğu ölçüsünde başka başka dilleri kabaca öğrendiklerinden, bildiklerini yazıya dökmeye veya hatta okumada tamamen başarısızdılar. Bu durumda Almanca öğretmenlerinin normalin en az iki katı beceri ve emek harcamaları gerekmektedir.

Öğrencilerin dil sorunlarını çözme noktasında çeşitli düzenlemeler yapan Mühlmann'ın yaptığı reformlar bunlarla sınırlı kalmaz. Goedel zamanında günlük ders saatleri sabah 08.30-12.30 ve öğleden sonra 13.30-15.30 veya duruma göre 16.30 iken 1882'de Mühlmann ders saatlerini sabah 08.00-12.00 ve öğleden sonra 14.00-16.00 olarak değiştirir. Böylelikle evleri uzakta olan çocuklar öğle vakti evlerine giderek sıcak yemek yiyebilecek kadar zaman kazanmış olurlar. Ama bu saat ayarı ilk başlarda kimi anneleri rahatsız etmiştir. Zira öğle vakti çocukları için bir şey hazırlamak onlara bir külfet gibi gelir. Ancak zaman içerisinde aileler bu uygulamaya alışmıştır. Mühlmann, ders saatleri dışında iki ders arasındaki zamanı da değiştirir. Teneffüs aralığını 10 dakika yaparak çocuklara okulun avlusunda temiz hava alma olanağını sağlar.

1875'te kapanmış olan Alman anaokulu 31 Mayıs 1882 tarihinde yeniden açılır. Bu anaokulu dolayısıyla anadili Almanca olmayan çocuklar oyun ortamı içerisinde Almanca öğrenmeye başlarlar. Bu gelişme Alman uyruklu olmayanların okula girme süreçlerinde kolaylık sağlar. Ancak bu anaokulunun Alman Okulu ile organik bir bağı yoktur; burası bağımsız bir dernek tarafından kurulmuştur.

1884 Yılı Raporuna Göre Burjuva Okulu

1884 yılı okula ilişkin bilinen en eski raporun yazıldığı yıldır. Okulun açılışının on beşinci yıl dönümü dolayısıyla Mühlmann tarafından hazırlanan bu belgede okulun söz konusu zaman zarfında geçirdiği değişimler ifade edilir ve okulun geleceğine dair öngörüler sunulur. Rapordan anlaşıldığı üzere, Burjuva Okulu 1879 yılında doğa bilimleri ve biyoloji öğretimi için hiç de azımsanmayacak sayıda doldurulmuş kuşlara, muhtelif iskeletlere, ispirto içerisinde saklı hayvanlara, mineral taş koleksiyonlarına, bir anatomi atlasına ve doğa tarihine dair panolara sahipti. 1884'e gelindiğinde söz konusu koleksiyon iyice genişletilerek insan anatomisine ilişkin modeller getirilir. Bunların yanı sıra fizik dersi (*Naturlehre*) için muhtelif minyatür elektrikli aparatlar, bir buhar makinası modeli, hava pompaları, mıknatıslar, Magdeburg yarıküreleri, vezinler, pusula, telefon, spektrum cihazları, prizmalar, farklı ayna türleri, bir fotometre, bir mikroskop, kimyasal deneyler için muhtelif tüpler vs. mevcuttu. Görüldüğü gibi Alman Okulu'nun daha kuruluş yıllarından başlayarak fen bilimleri alanında sağlam bir eğitim için etkin bir malzeme altyapısı oluşturmaya başladığını söyleyebiliriz.

1884 Okul Antetli Kağıdı

Raporun yazıldığı devrede Alman-İsviçre Okulu Mühlmann'ın ifadesiyle bir cemaat okuluydu (*Gemeindeschule*). Bu kurumu Alman aileler kurmuşlar ve vakfettikleri bağışlarla desteklemişler, kendilerinin seçtiği bir denetleyici organ aracılığıyla okulun yönetiminde söz sahibi olmuşlardı. Alman çocuklarının okula devamı konusunda herhangi bir yasal zorunluluk olmamasına rağmen öğrenciler arasında okuldan kaçmak gibi

hadiseler ender görülüyordu. Bu noktada çocukları disipline edecek yegâne zorlayıcı organ okulun kendisi olmasına karşın bu tür durumlara nadir rastlanırdı. Bir cemaat okulu olarak Alman-İsviçre Okulu'na kayıt ücretinin miktarı yerel piyasa koşullarına göre makul seviyedeydi. Maddi sıkıntı içerisinde olan Alman aile çocuklarından ise ya ücretin yarısı alınıyor ya da hiç ücret alınmıyordu. Aynı zamanda bu okul Almanya İmparatorluğu gibi kuvvetli bir koruyucusunun himayesinde yıllık bazda mali yardım almakta ve bu sayede okulun cari harcamaları karşılanabilmekteydi. Alman Devleti'nin diğer bir katkısı resmi makamlar aracılığıyla mevcut düzenlemelere uygun işleyişini garantilemesiydi.

Bir müdür olarak Mühlmann, okulunun tamamen yabancı bir kentsel ortamda bulunması ve gerek Osmanlı maarif yetkilileriyle gerekse Alman eğitim makamlarıyla doğrudan ve yakın bir ilişki içerisinde bulunmamasının getirdiği bir izolasyon duygulanımı içerisindeydi. Bu psikolojiyi güçlendiren şey, Burjuva Okulu'nun bölgedeki diğer okullarla temas halinde olmayışı ve deneyim alışverişine giremeyişi. Bu haliyle okulun tamamen kendi ayakları üzerinde durması gerekiyordu. Söz konusu koşulları sertleştiren husus, Alman-İsviçre Okulu'nun sadece Alman kolonisi mensupları değil, Alman olmayanlar tarafından da dikkatle takip edilerek zaman zaman sert eleştirilere maruz kalmasıydı. Muhtemelen Beyoğlu bölgesindeki rakip okullardan kaynaklanan düşmanca ve hatta iftira dolu kara çalmalara karşı bir koruma kalkını oluşturmak mümkün değildi. Bu durumda elde olan tek şey okul yönetiminin, öğretmenin ve öğrencinin başarısını kendi yoğun emeği ve görevini hakıyla yerine getirerek ortaya koymasıydı.

Bu raporda birçok konuda olduğu gibi okulun mali durumu hakkında da bilgiler mevcuttur. Buna göre, 11'i tam zamanlı, 4'ü yardımcı 15 öğretmenin çalıştığı ve 4 ilköğretim ve 3 hazırlık sınıfında toplam 317 öğrencinin (180 oğlan 137 kız) öğrenim gördüğü 1884 yılı okulunun mali durumunu şöyledir: Harcamalar içerisinde toplam 1.700 Osmanlı lirası öğretmen maaşlarına gitmekte, diğer cari masraflarla

birlikte 2.300 lirayı aşan bir meblağ söz konusu olmaktadır. Gelirler bakımından ise koloniden toplanan 250 lira kadar bağış ve 1.300 lira civarında eğitim ücreti söz konusudur. Sonuçta 700 lirayı aşan bir bütçe açığı durumu vardır. Bu açık daha önceden de olduğu üzere Alman Devleti'nin mali desteğiyle kapatılmaktadır.

Yukarıdaki rakamlardan da anlaşıldığı üzere 1874 yılında okulun 204 öğrencisi ve 10 öğretmeni varken on yıl sonra gerek öğrenci gerekse öğretmen sayısında yaklaşık %50 oranında bir artış meydana gelmiştir. Mühlmann'ın belirttiği üzere, ancak öğrenci sayısındaki bu tarz bir artış okulun altyapısının gelişmesinde etkili olabilirdi. Bu çerçevede Mühlmann - anlaşılan bu konuda ortaya atılan bazı görüşleri çürütmek amacıyla ifade ettiği üzere - yeni derslikler ve yeni öğretmenlerin istihdamının beraberinde getireceği masrafların önüne geçmek üzere, öğrenci sayısında kısıntıya gidilmesi ve sadece belirli öğrenci gruplarının okula kabulü gibi bir politikanın okulun gelişerek serpilmesine bir engel teşkil edeceği ve şimdiki kapasite ve performansını da düşüreceğini belirtmiştir. Öyle görülüyor ki bu sıralarda maliyet tartışmaları yapılırken muhtemelen koloni veya Alman-İsviçre Okul Derneği çevrelerinde bu tarz görüş ileri sürenler vardı. Bu noktada biz Mühlmann'ın ileri görüşlülüğünü anlayabiliyoruz.

Söz konusu rapora göre okulda oğlanlara/kızlara sunulan dersler sonraki sayfada yer almaktadır.

Müfredatta görülen değişiklikler, 1871 sonrası Almanya'sında görülen tartışmalar ve pedagojik eğilimlerden etkilenmişti. Klasik *Gymnasium* okullarının veya ilkokulların artan ve çeşitlenen ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verememesi dolayısıyla *Realschule* diye bilinen ve deneysel bilimlerle modern dillere ağırlık veren ortaöğretim kurumları önem kazanmıştı. Mühlmann tarafından yeniden düzenlenen Burjuva Okulu'nun müfredatı da bu çerçevede şekillenmiştir. Mühlmann'ın yukarıda saymış olduğumuz pragmatik ve bilimsel yaklaşımları Berlin'de de kabul görmüş ve sonuç olarak Burjuva Okulu'nun bir *Realschule* olarak

gelişiminin önü açılmıştır. Bu açıdan Mühlmann'ın günümüze kadar gelen Özel Alman Lisesi'nin gerçek pedagojik mimarı olduğunu söylemek pek de abartılı olmayacaktır.

Burjuva Okulu'nda Öğretmen Sorunu

Mühlmann'a göre Alman-İsviçre Okul Derneği Yönetim Kurulu'nun en önemli vazifelerinden birisi istihdam edeceği öğretmen adayları arasından en kaliteli, çalışkan ve sorumluluk sahibi olanlarını seçebilmektir. Kurul'un diğer bir görevi ise okula kazandırılmış olan öğretmenleri mümkün mertebe okulda tutabilmektir. Yani öğretmene sıkıntısız bir geçim kaynağı sunabilmek.

1907 Kız Şubesi Dokuzuncu Sınıf Okuldan mezun olmak üzere olan kız öğrenciler bundan sonra uygun bir "kısmetle" izdivaç ederek genç bir kadın sıfatıyla toplum hayatında yer almak beklentisiyle, biraz da inceleyici bir ifadeyle objektife bakmaktalar. Kız öğrencilerin Batılı kıyafetleri o zamanın Osmanlı toplumunda var olan cemaat ayrımlarını yansıtacak nitelikte değildir.

Burada Mühlmann, Okul Derneği Yönetim Kurulu'yla ilgili şikâyetlerini dile getirmiştir. Ona göre öğretmene saat başı eğitim ücreti hesabından maaş verirse, söz konusu öğretmen okul için gerektiğinde elini taşın altına sokmayacak, yetersiz geçim durumu, öğretmeni okul dışında özel derslerle vakit ve enerji harcamaya yöneltecektir. Mühlmann, bu duruma dayanarak geçim derdinden azade bir öğretmenin uzmanlık alanında okumalar yaparak kendini geliştirme olanağına sahip olması gerektiğini belirtir. Mühlmann'ın görüşüne göre, okulda çalışan öğretmenlerin uzun süre bu görevde kalmamaları da okul için önemli bir sorundur. Okulda çalışan öğretmenlerin emeklilik hakkına sahip

	İlkokul Sınıfları				Yüksek Oğlan Sınıfları			Yüksek Kız Sınıfları			
	1. sınıf (VII)	2. sınıf (VI)	3. sınıf (V)	4. sınıf (IV)	5. sınıf (III)	6. sınıf (II)	7. sınıf (I)	5. sınıf (III)	6. sınıf (II)	7. sınıf (I)	kızlara seçmeli ek dersler
Yaş kümesi	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-13	13-15	10-12	12-14	14-16	16-17
1. Din Bilgisi	0	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
2. Alman Dil ve Edeb.	10	9	9	8	6	5	4	6	5	4	4
3. Fransızca	0	0	0	4	6	6	6	6	4	4	4
4. İngilizce	0	0	0	0	0	4	4	0	4	4	4
5. a) Hesap	4	5	5	4	4	3	1	4	3	2	2
b) Matematik	0	0	0	0	1	2	4	0	0	0	0
6. Gerçek Bilgiler:											
a) Algı ve Yurt Bilgisi	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
b) Coğrafya	0	0	0	2	2	2	2	2	2	2	2
c) Tarih	0	0	0	0	1	2	2	0	2	2	2
d) Fizyografi	0	0	0	2	2	2	2	2	2	2	0
e) Fizik-Kimya	0	0	0	0	0	0	3	0	0	2	0
7. Teknik Beceri:											
a) Yazı	0	4	4	2	2	0	0	2	0	0	0
b) Çizim	0	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2
c) Şarkı	1	2	2	2	2	2	0	2	2	2	0
d) Beden Eğitimi	0	0	0	0	2	2	2	2	2	2	0
e) Kız Elişi	0	2	2	2	2	0	0	2	2	2	2
8. Seçmeli: Latince	0	0	0	0	2	[6]	[6]	0	0	0	0
Toplam	18	24 (+2 Kız Elişi)	26 (+2 Kız Elişi)	28 (+2 Kız Elişi)	30	32	32	30	30	30	22

olmaması ve söz konusu öğretmenlerin Almanya'ya döndüklerinde İstanbul'daki hizmet yıllarının resmen tanınmayışı bu sorunun kaynağıdır. Mühlmann, elbette Burjuva Okulu'nda görev yapmayı sadece ekonomik meseleler üzerinden değerlendirmez. O, yurtdışında hizmet veren Alman öğretmenlerin oralardaki Alman gençlerin dillerini ve kültürlerini güçlendirdikleri ölçüde aynı zamanda anavatan Almanya'ya da hizmet etmiş olacaklarını vurgular.

Mühlmann'ın bir diğer gözlemi de yurtdışı okulların ciddi bir sıkıntısı olarak, istihdam edilen öğretmenler arasında mesleki formasyon farkları, hatta birbirinden farklı tâbiyetlerde olmaları hakkındadır. Mühlmann açısından tek bir kurum dahilinde hizmet veren öğretmenler arasında bu tarz farkların oluşu okulun eğitim standardı ve kalitesi açısından sıkıntılara neden olmaktadır. Oysa okula kaydolun çocuklar arasında yetişme ortamı bakımından görülen kayda değer farklılıklar dolayısıyla öğretmenler arasında bir

uyum ve ortak standart yakalanması daha da önem kazanmaktadır.

Almanya İmparatorluğu'nun Emperyal Temsilcisi olarak Burjuva Okulu

1887'de Mühlmann'ın yerine *Rektor* olan Dr. Karl Lang'ın ve özellikle halefi Dr. Hans Schwatlo'nun yönetimlerinde Alman Okulu Almanya İmparatorluğu'nun İstanbul'daki bir propaganda şubesi niteliğine sahip olmuştur. Bu sırada Alman İmparatorluk tahtına yeni çıkmış olan II. Wilhelm, muhafazakâr ve dış siyasette hayli ihtiyatlı Şansölye Bismarck'ın aksine agresif ve Almanya'yı dünya sahnesinde söz sahibi kılacak atak bir dış politikayı dayatmaya başlamıştı. Bu “doğuya yayılma” (*Drang nach Osten*) siyaseti çerçevesinde Alman İmparatoru Osmanlı Devleti ile yakın bir ilişkiye geçmek istemiştir. İmparator II. Wilhelm, tahta çıktıktan çok kısa bir süre sonra, 1889 Ekim ayı sonlarında İstanbul'a ilk ziyaretini yapar. Bu ziyaret esnasında İstanbul'daki Alman derneği Teutonia ve Alman

Dr. Hans Schwatlo

(1860-1916)

Berlin'de doğdu. Önce Arkeoloji ve Sanat Tarihi, sonra Klasik Filoloji ve Pedagoji alanında eğitim gördü. 1889'da Berlin'de lisans derecesi aldı. Waldau'daki (Doğu Prusya) Kraliyet Prusya Öğretmen Okulu'nda (Königlich Preußisches Seminar) hocalıktan sonra 1893'te İstanbul'a gelerek Burjuva Okulu Müdürü oldu. 1907'ye kadar süren müdürlük devresinde mektebin Alman makamlarınca resmen bir ortaokul (Realschule) olarak tasdik edilmesini sağladı.

Hans Schwatlo, Alman Okulu'na kritik bir siyasal misyon biçmiş, Osmanlı mülkünde Alman dili ve kültürünün yaygınlaştırılmasını sağlayacak ve aynı zamanda Almanya'nın haşmetini temsil edecek bir kurum olarak görmüştür. Bu anlamıyla İmparator II. Wilhelm'e gönülden bağlı bir kişilikti.

On beş yıllık müdürlük hizmetinden sonra Schwatlo, Berlin'deki Kraliyet Wilhelm Gymnasium'una (Königliche Wilhelmsgymnasium) Direktor olmuştu. Yüzbaşı rütbesiyle Harb-i Umumi'de batı cephesinde savaşırken biricik evladı Teğmen Hans-Martin Schwatlo'nun öldürülmesinden iki gün sonra kendisi de yine cephede ölmüştür.

1904-1907 arasında Schwatlo'nun öğrencisi olmuş olan Ahmet Emin Yalman, talebelik geçmişi anımsarken Selanik'ten gelmiş bir genç olarak okula çabuk uyum sağlayabildiğini belirtmiştir. Yalman burada

herhangi bir baskı hissetmemişti; okulda her şey uyum içerisindeydi; öğrenciler gönüllü olarak demir gibi disiplinliydi; öğrenmek bir yük değil, bilakis bir zevk niteliğini taşıyordu; farklı etnik unsurların gerilim içinde bulunduğu bu imparatorluk yıllarında Alman Okulu adeta bir sevgi ve huzur yuvası niteliğine sahipti. Yalman bu noktada Schwatlo'nun etkin yönetimini ve edebiyat hocası olarak yeteneğini hayırla anmıştır.

Hans Schwatlo

ileri gelenlerin İmparatoru ve İmparatoriçeyi karşılamak için dört vapur kiraladıkları, bunların misafirleri Ayastefanos'ta karşılayacakları, karşılamaya Alman Okulu öğrencilerinin de katılacağı, Teutonia Derneği'nin cumartesi günü (yani 26 Ekim 1889 tarihinde) Alman elçiliğinde konser ve ziyafet vereceği ve ziyafet esnasında Alman Okulu öğrencilerinin şarkılar söyleyerek ziyafete renk katacakları, dönemin gazetesi *Sabah*'ta haber yapılır. Bu ziyaretinde Alman İmparatoru II. Wilhelm'in Alman Okulu'nu da ziyaret ettiği biliniyor.

II. Wilhelm'in İstanbul'a yaptığı ziyaretin buradaki Almanlar üzerinde çeşitli etkilerinin olduğu kuşkusuzdur. Örneğin yaklaşık bir yıl sonra 20 Eylül 1890'ta İstanbul Alman kolonisine yönelik olarak *Osmanische Post* adlı bir gazete yayın hayatına başlar. Önce haftada 2 gün, sonra her gün yayınlanan bu gazete 1895'te kapanır.

Dr. Hans Schwatlo ve Alman Okulu'nun Yeni Misyonu

1 Ocak 1893 tarihine gelindiğinde Dr. Hans Schwatlo'nun Alman Okulu *Rektoru* olarak göreve başladığını görmekteyiz. Schwatlo, koyu bir Alman milliyetçisi olarak Alman Okulu'nu Alman kültürünü yabancı bir ortamda yayma davasının kutsal bir aracı olarak görmekteydi. Ona göre bu okul gayri Protestan ve yoz bir ortama karşı ahlaklı ve erdemli Alman çocuk idealini Osmanlı Şark'ında gerçekleştirmenin bir aygıtı olmalıydı. Bu bağlamda onun zamanındaki Alman Okulu'nda öğrencilere mümkün merteye, İmparator Kayzer Wilhelm'e atfedilen manevi yücelik sıfatı belleilmeye çalışılmış, ona sadakat ve itaat değerleriyle yetişmeleri için uğraş verilmiştir.

Bu çerçevede Dr. Schwatlo Alman olmayan çocukların da Burjuva Okulu'na kayıt olmalarını adeta teşvik etmiştir. Schwatlo mümkün olduğunca geniş çevrelerde Alman kültür propagandasını yaygınlaştırma emelindeydi. O zamana kadar okulla pedagojik bağlantısı zayıf kalmış olan hazırlık sınıflarına büyük önem vermiş ve buradan çıkacak çocukların gerçekten iyi bir Almanca dil altyapısı edinmelerini sağlamaya çalışmıştır.

Enerjik ve gayretli bir idareci olan Dr. Schwatlo, Almanya İmparatorluğu'nun Osmanlı payitahtındaki başlıca kültürel sembolü haline gelmekte olan Alman Okulu'nun Berlin tarafından Almanya'daki *Realschule* ve *Oberrealschule* ile resmen denk bir lise statüsünde kabul edilmesi için çabalasa bile ilk görev yıllarında bu hususta başarılı olamamıştır. Söz konusu başarısızlıkta Kuledibi'ndeki okul binasının yetersizliğinin de bir payının olduğu anlaşılıyor. Alman eğitim bürokrasisinin Alman Okulu'nu Almanya'daki benzeri kurumlarla eşdeğer olarak tanımaması dolayısıyla, İstanbul'da yaşayan azımsanmayacak sayıda Alman ailesi, eğer olanakları varsa çocuklarını denkliliği tanınmayan bir okula vermek yerine Almanya'ya göndermeyi tercih ediyordu.

Alman Okulu'nun yukarıda sözü edilen denklik meselesinin hallini geciktiren mekânsal yetersizliklerinin çözümü ve dahası günümüze kadar gelen mekânsal kimliğin oluşumunda önemli bir mihenk taşı olan Şahkulu Sokağı'ndaki binasının öyküsüne geçmeden önce bu noktada, 1870'lerden başlayarak okulun kimliğini şekillendiren diğer bazı geleneklerin ortaya çıkış sürecine değinmek gerekir.

Günümüze Kadar Gelen Alman Lisesi Kimliğinin Ortaya Çıkışı: Mayıs Şenliği

Burjuva Okulu'nun kuruluş ayı olan Mayıs dolayısıyla söz konusu ay veya Haziran ayında okulun kuruluşunu kırsal alanlarda öğrenci, öğretmen ve dahası ebeveynleri de içerecek şekilde hep birlikte kutlamak geleneği Alman Lisesi kimliğinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Bu geleneğin tam olarak ne zaman başlatıldığı bilinmemekle beraber Goedel'in *Rektoru*luğu zamanında Mayıs Festivali'nin düzenli olarak kutlandığını biliyoruz. 1880'lere gelindiğinde bu Mayıs Bayramı artık çoğunlukla Haziran'da kutlanmaktaydı. 1880 öncesinde kutlama yeri olarak genellikle Beykoz'un Sultaniye çayırı kullanılmaktaydı. 1880'de II. Abdülhamid'in Tarabya'da bir arazi parçasını Almanya Elçiliği'ne hibe etmesinden sonra Mayıs Şenlikleri Tarabya'da yapılmaya başlanmıştır.

*1899 Tarabya Vapuruna Binen Okul Mensupları
Bahar şenliğine katılmak üzere öğrenciler öğretmenleriyle birlikte büyük bir alay halinde Galata Köprüsü'nde Tarabya'ya gidecek
vapura doğru yürürlerken görülüyor.*

1907 Richard Preusser ve Altıncı Sınıf
1909 ile 1918 arasında Haydarpaşa Okulu Müdürü olup 1924'te Alman Lisesi'nin kurulmasında büyük emeği geçen Richard Preusser 25-26 yaşlarında genç bir öğretmen iken görülüyor.

Söz konusu yıllarda kutlamanın nasıl yapıldığını bizlere Mühlmann şöyle aktarmaktadır: "Festivalin yapılacağı günün sabahı saat yedide okulun avlusunda öğrenciler bayramlık elbiseleriyle toplandıktan sonra bir alay şeklinde Galata'dan aşağı Karaköy Köprüsü'ne doğru yürüyorlardı. Köprü kenarına demirlemiş en büyük Şirket-i Hayriye vapuru, Alman ve İsviçre bayrakları direklerine çekilmiş halde tezahüratlarla gelen öğrencileri bekliyordu. Çocukların ebeveyn ve akrabaları önceden vapurda kendilerine tahsis edilen yerlerini almışlardı. Alman kolonisinin tümü bu bayrama katılmaya can atıyordu. Vapur Boğaz boyunca ilerlerken müzik ve neşeli şarkı sedaları etrafa yayılıyordu. 1879'a kadar vapur, geniş bir çayırılık ve bolca ağaç gölgelerinin bulunduğu Sultaniye mevkiine doğru gitmekteydi. Padişahın Alman İmparatoru'na Tarabya'daki cennet gibi parkı hibe etmesinden beri Almanya İmparatorluk Büyükelçisi'nin izniyle

artık Mayıs Bayramı Tarabya elçilik arazisinde kutlanmaktadır. Vapurun kıyıya yanaşmasıyla beraber karaya çıkan öğrenciler sınıflar halinde ayrı ayrı minderlere yerleşmekte ve kendilerine kahve ve pasta servisi yapılmaktaydı. Bundan sonra öğrenciler gruplar halinde öğretmenlerinin peşinden giderek neşeli oyunlara dalıyorlardı. Yetişkinler ise ya uygun bir gölgeliğe sığınarak gençlerin oyunlarını izliyorlar ya da kahvaltı hazırlıklarına girişiyorlardı. Öğle vaktinde oyunlar kısa bir süre kesiliyor ve minderler üzerinde basit bir yemek yeniyordu. Bu kısa ara sonrasında sohbetler eşliğinde şarkılar, oyunlar ve danslara sıra geliyordu. Akşama doğru dönüş için vapura geçiliyordu. Siyasal ortamın gerginliği dolayısıyla 1876'da Mayıs Bayramı yapılmamış olsa bile bunu izleyen 1877 yılının 24 Haziran'ında daha görkemli bir biçimde kutlanmıştır." Burada sözü edilen gerginlik, 31 Mayıs 1876'da Sultan Abdülaziz'in tahttan

indirilmesine yol açan siyasal hadiselerdir. Mayıs Bayramı'nın bu neşeli grubuna genellikle İmparatorluk Elçisi de katılıyordu.

Bir Diğer Okul Geleneği: Öğrenci ve Öğretmen Gezileri

Almanların ulusal sporlarından biri olan kır yürüyüşü etkinliğini (*Wandern*) Burjuva Okulu bünyesinde de görmekteyiz. Büyük bir olasılıkla okulun ilk kurulduğu yıllardan itibaren söz konusu etkinliğin düzenlenmiş olduğu düşünülebilir. Bu tarz bir *Wandern* etkinliğinin bilinen en eski tanıklığını yine Mühlmann yapmaktadır.

Rektorumuzun anlattığı üzere 1883 yılının 31 Mayıs'ından başlayarak aşırı sıcakların egemen olması dolayısıyla okul tatil edilmişti, bu da yürüyüş etkinliklerine vesile olmuştu. Ancak daha serin günlerde de öğretmenlerinin gözetiminde öğrenciler bazı açık hava gezintilerine çıkmaktaydılar. Örneğin aynı yılın 2 Mayıs günü Mühlmann'ın önderliğinde üst üç sınıfın kız öğrencileri Rumeli Hisarı'nı gezerler. Diğer bir gün, 30 Haziran'da 5. sınıf kız öğrencileri, eski bazı mezun kızlarla beraber rehber eşliğinde Blakherna (Edirnekapı) taraflarına giderek Hebdomon Sarayı, Kariye Camii ve şehir surlarının bir bölümünü dolaşırlar. Üst üç erkek sınıfı öğrencileri ise 26 Nisan'da Bay Brünisholz, Geering ve Becker eşliğinde yaya olarak Okmeydanı üzerinden Kağıthane'ye geçerek Kağıthane deresi boyunca gezerler. Başka bir zamanda ise ilkokul kısmının 3. ve 4. sınıf öğrencileri atlı tramvay aracılığıyla Feriköy tepelerine giderek Bay Paul Lange ve Jerussy gözetiminde çeşitli oyunlarla eğlenirler. Ekim ayında 6. ve 7. sınıf kız öğrencileri, *Rektorun* da katılımıyla Bayan Pastor Feigs ve Bay Albert ile Hupfer yönetiminde tarihi yarımada tarafına bir ikinci gezintisi yapmışlar, Mısır Çarşısı, Kapalıçarşı, Bedesten ve Beyazıt Camii'ni dolaştıktan sonra Serasker Kulesi'nin tepesine çıkmışlar, bunu müteakiben Binbirdirek Sarnıcı ile Atmeydanı'ndaki dikilitaşlara uğramışlar, nihayet Ayasofya Camii'ni ziyaret etmişlerdir.

Söz konusu gezinti etkinliklerini kurumsallaştırmak çerçevesinde Burjuva Okulu öğretmenlerinden Gottfried Albert

1885'de "*Alman Gezi Derneği*"ni (*Deutscher Ausflugsverein*, Osmanlıcası *Alman Tenezzüh Kulübü*) kurmuştur. Bu dernek düzenli olarak her on dört günde bir İstanbul'da veya İstanbul'a komşu kırsal bölgelerde gezintiler düzenlemekteydi. Gezilere sadece okul mensupları değil, meraklı koloni üyeleri de katılıyordu. Adı geçen dernek varlığını ve etkinliğini 1918'e kadar sürdürmüştür.

Öte yandan bu devrin Abdülhamid'in Mutlakiyet rejimi dönemi olduğu da akıldan çıkarılmamalıdır. Nitekim söz konusu geziler devlet yetkilileri tarafından yakından izlenmekteydi. Örneğin 23 Mayıs 1901 tarihinde Üsküdar Mutasarrıfı² Burjuva Okulu'nun 42 öğrencisinin hocalarıyla birlikte Şirket-i Hayriye vapuruyla Üsküdar'a geçtiklerini ve gezi için Çamlıca'ya çıktıklarını, akşam da geri döndüklerini rapor eder. Bu dönemde Anadolu'ya sıkça gezilere çıkan Alman Okulu hocalarının da gezi boyunca gözetim altında tutuldukları görülüyor. Yapılacak geziler için Almanya Elçiliği vasıtasıyla resmi makamlardan izin almak zorunluydu. Almanya Elçiliği, gidecek kişinin ismini, nerelere gideceğini, gezi süresini, hangi amaçla seyahat edeceğini ve gezi esnasında neler yapacağını (örneğin fotoğraf çekip çekmeyeceğini veya harita yapıp yapmayacağını) Hariciye Nezareti'ne bildirerek bu kişi veya kişilere kolaylık gösterilmesini istemekteydi. Resmi makamlar da yerel idarecilere bu gezinin sınırlarını bildirerek gereğinin yapılmasını bildirirdi.

Örneğin 1903'te Burjuva Okulu'na öğretmen olup 1924'te okulun yeniden açılmasında büyük rol oynayacak olan Richard Preusser, Temmuz ve Ağustos 1905'te Ereğli, Adana, Kayseri, Yozgat, Boğazköy, Amasya, Tokat, Şebinkarahisar, Gümüşhane ve Trabzon'a yapmak istediği iki aylık seyahat için gerekli yerlerden izin alır. Preusser, gittiği yerlerde adım adım takip edilir. Preusser'in, Gümüşhane yoluyla Trabzon şehrine gittiği, orada Tefrik Efendi Oteli'nde üç gün kaldığı, bu süre zarfında Hostrasser Kumpanyası'nı ve Ayasofya Camii'ni ziyaret ettiği, ara sıra çarşığı dolaştığı, Yunan kumpanyası vapuruyla İstanbul'a döndüğü ve "*padişahın rızasına*

² Osmanlı Dönemi'nde Sancak olarak adlandırılan idari birimlere atanan yöneticilere verilen unvan.

aykırı” bir durumun oluşmadığı Trabzon Valisi tarafından Dahiliye Nezareti’ne rapor edilir.

Hemen her yıl yaz tatilinde yapılan bu gezilere verilen iznin sınırlarının keskin çizgilerle belirlenmesi durumu 2. Meşrutiyet döneminde de sürmüştür. 1908, 1910 ve 1911 yıllarında Üsküdar, Bursa ve İzmit taraflarına yapılan coğrafi araştırma gezilerine Richard Preusser – ki 1908’de Alman Gezi Derneği Başkanı, 1910’da Haydarpaşa Alman Okulu öğretmeni ve 1911’de aynı okulun müdürü olmuştu – Alman Okulu hocaları Martin Guthknecht ve Doktor Anders ile birlikte katılırlar. 1911 gezisine katılan Richard Preusser ve Martin Guthknecht, Hereke, Şile, Kandıra, Adapazarı, Bilecik, İnegöl, Gemlik, Yalova ve Karamürsel gibi bazı yerlere coğrafi araştırma yapmak için gider. Bu esnada Akçaova’da harita çizmeleri üzerine İzmit Mutasarrıflığı durumu Dahiliye Nezareti’ne sorar. Dahiliye Nezareti, harita çizmeye yetkileri olmadığı için uygun bir dille bunun kendilerine anlatılması gerektiğini cevaben bildirir.

Kuledibi Binasının Yetersizliği ve 1894 Depremi

Galata Kulesi yakınlarında Yüksek Kaldırım’da bulunan ve 1872’den beri kullanılan Alman Okulu binası başlangıçta Boğaz’dan ve Marmara Denizi’nden rüzgâr almaya uygun bir konumdaydı. Ancak 1890’lara gelindiğinde etrafı yüksek binalarla çevrilmiş, manzara ve havası kapatılmıştı. Öte yandan giderek büyümekte olan Burjuva Okulu’nun doğal olarak mekân ihtiyacı da artmaktaydı. Ne var ki binanın kapasitesi söz konusu gereksinimi karşılamakta yetersiz kalıyordu. Sınıfların sayıca ve boyutça yetersizliği nedeniyle dersler aşırı bir öğrenci izdihamı ortamında zorlukla yapılabilmekteydi. Bu durum beraberinde ister istemez öğrenciler arasında çeşitli disiplinsizliklere yol açıyordu.

Almanya İmparatorluğu Osmanlı Devleti ile ekonomik ilişkilerini güçlendirdikçe İstanbul’a daha çok Alman aile gelmekteydi. Bu durum öğrenci sayısının artışında önemli bir etkendi. 1894 civarlarında Bağdat Demiryolları’nda çalışan memur, mühendis ve işçilerin,

çocuklarını şehrin Anadolu yakasından her gün Beyoğlu’na göndermelerinin yarattığı sıkıntı vurgulanarak Haydarpaşa’da Alman Okulu’na kurumsal olarak bağlı bir ilkokul inşa edildiğini görmekteyiz.

Kuledibi binasının kronikleşen kapasite yetersizliğinin yanı sıra okul yapısı giderek sağlıksız bir ortama dönüşmekteydi. Artık okul kompleksinin herhangi bir sokağa veya caddeye doğrudan çıkışı kalmamıştı. Atık sular binayı basmakta ve rutubetten duvarların rengi değişmekteydi. İçerideki merdivenler ve koridorlar aşırı dardı. Tuvaletler kötü durumdaydı. Binanın ciddi bir havalandırma ve dezenfeksiyon sorunu vardı. Okuldaki havasız ve nemli atmosfer öğrencilerin sağlığına dokunuyordu. Böylesi bir eğitim ortamından hayli rahatsız olan Alman öğretmenler bu koşullar altında uzun süre kalamayıp kısa sürede şehri terk etmekteydiler.

10 Temmuz 1894 günü İstanbul şiddetli bir depremle sarsılır. Burjuva Okulu binası depremde kısmen zarar görür. Mevcut arsa üzerinde yeni bir okul binası inşa edilmek istense de uzmanlar tarafından uygun görülmez. Mühendislerden Dr. Eisen, Dr. Düring ve Jasmund’un hazırladıkları raporda, mevcut arsa üzerinde yeniden okul binası inşa edilmesinin arazi çevresinin yüksek apartmanlar tarafından çepeçevre kapatılması dolayısıyla sıhhi ve hijyenik olmayacağı vurgulanarak başka bir yerde okul binası inşası için yeni arsa satın alınması önerilir. Mühlmann’ın kaliteli taş malzeme ile sağlam inşa edildiğini belirttiği binanın 1906 yılında okul olarak kullanılmak üzere Rum Ortodoks okulu Zoğrafyon’a satıldığını ve bu tarihe kadar kiraya verildiğini belirtmiştik. Okul yetkililerinin yeni bir bina yapma gerekçesi olarak belirttikleri, mevcut binanın depremden zarar gördüğü argümanı olsa olsa ikincil bir nedendir. Gerçekte binanın sağlıksız koşulları ve etrafının yüksek yapılarla çevrili oluşu daha önemli bir sorun olarak görülmektedir.

1897’de Büyük Yeni Binaya Geçiş Sürecinde Arsa Anlaşmazlıkları

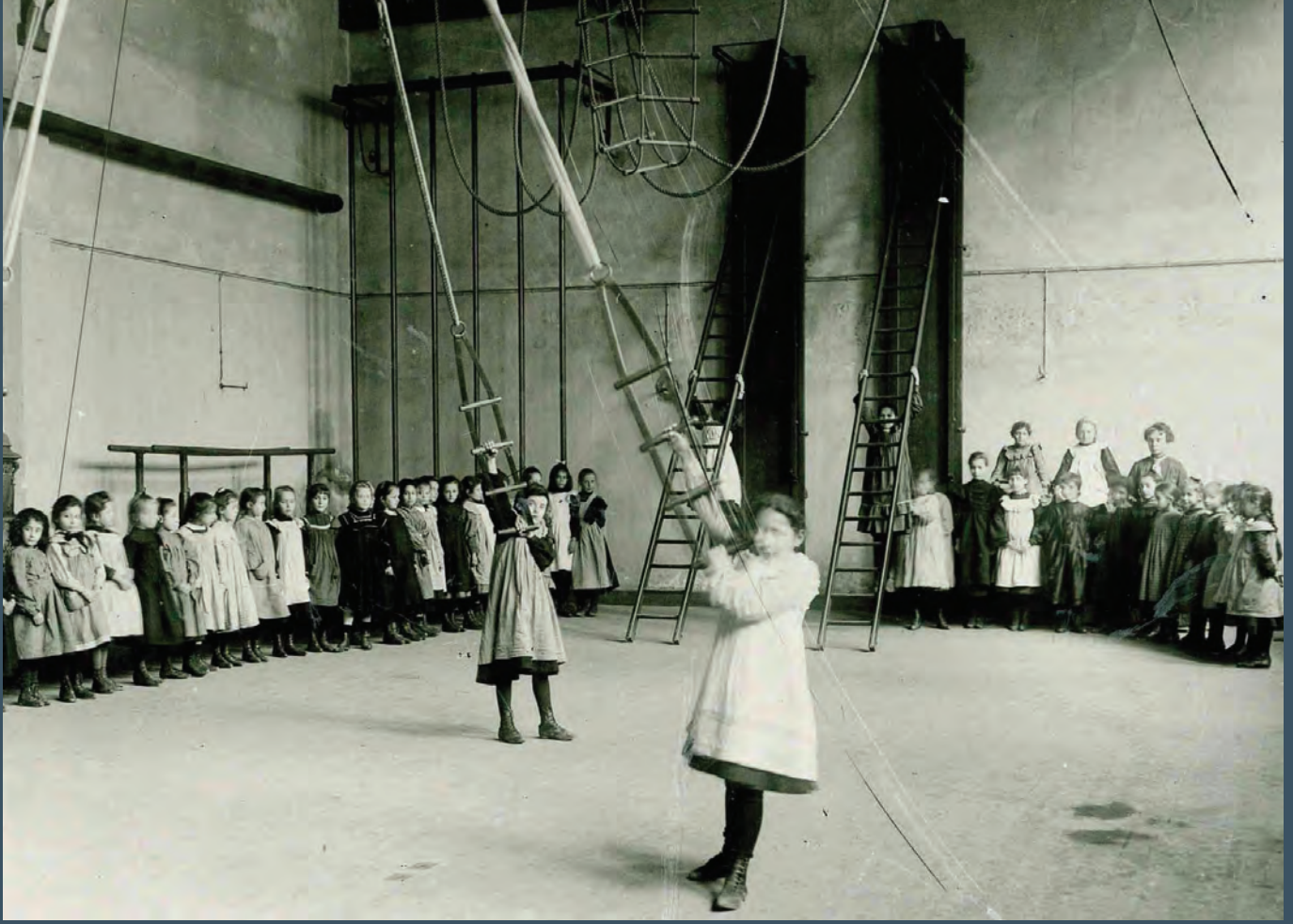
Okul binasına ilişkin olarak belirttiğimiz sorunlar, Okul Derneği’ni yeni bir değerlendirme yapmaya zorlamıştır. Okul Derneği bu değerlendirme sonrasında yapılacak okul binası için yeni bir arsa bulunmasına karar verir. Okulun kuruluş sürecinde Dernek Yönetim Kurulu üyeliği yapmış ve halihazırda Osmanlı Bankası Genel Müdür Yardımcısı pozisyonuna yükselmiş Gustav Wülfing’e başvurularak Burjuva Okulu için yeni bir arsa satın alınarak yeni bir bina inşa edilmesi istenir. Wülfing, “Galata’da fakara çocuklarına mahsus” olarak tanımladığı Burjuva Okulu “*reisi*” sıfatıyla 14 Eylül 1895 tarihinde bir dilekçeyle resmi makamlara başvurur. Bu başvuruda Wülfing, kendi ifadesiyle “*resmi ruhsatla 20 sene önce*” Almanyalılar ve Osmanlı vatandaşları için İstanbul’da açıldığını belirttiği mektepte öğrenci sayısının 400 kadar olduğunu, mevcut okul binasının bu öğrencilere yetmediği için genişletilmesinin düşünüldüğü bir sırada gerçekleşen depremde okul binasının tamamen harap olduğunu, gerek harap olan bu binanın tamir edilmesi ve gerekse bitişindeki birkaç arsanın okula ilave edilerek genişletilmesi düşünülerek yardım kampanyası başlatıldığını belirtir. Toplanan yardımların okulun yakınındaki Galata Mevlevihanesi’ne ait 1360 arşınlık (yaklaşık 1.030,5 metre) arsanın alınmasına yeteceği için bu arsanın alımının kararlaştırıldığını, satış için Mevlevihane Postnişini Ataullah Efendi’nin onayının alındığını ve satış fiyatının dahi belirlendiğini sözlerine ekler. Başvurusunda bu bilgileri aktardıktan sonra, arazinin vakıf arazisi olmasından dolayı satışı ve okulun genişletilmesinin padişahın iradesine bağlı olduğu için gereken iradenin çıkmasını talep eder.

Bu başvuru üzerine inşaat izni için padişah iradesi çıkar. Lakin bu emir iki farklı şekilde yorumlanır. Alman Okulu yetkilileri bu iznin hem Wülfing’in kullanımında olan arsayı hem de Galata Mevlevihanesi arsasını kapsadığı değerlendirmesini yaparken resmi makamlar bu iznin sadece Wülfing’in kullanımında

olan araziye kapsadığı fikrindedir. Bundan dolayı Alman okul yetkilileri inşaata hemen başlasalar da bu yorum farkının ortaya çıkardığı sorunlar 1899 yılı sonlarına kadar çözülemez.

Sorunun kaynağı okul binası için seçilen arsanın bir kısmının vakıf arazisi olmasıdır. Galata Mevlevihanesi’nin bostanı olan bu arsa İskender Paşa Vakfı’nın malı olarak görülür. Alman Okulu yetkilileri satış işlemlerini Postnişin Ataullah Efendi ile gerçekleştirmişlerdir. Ama resmi makamlara göre yetkili kişi İskender Paşa Vakfı’nın Mütevellisi Abdullah Hulusi Efendi’dir.

Diğer taraftan vakıf arazilerinin satışı Evkaf Nezareti’nin incelemesine tâbi olduğundan bu sorun Vakıfları Teftiş Mahkemesi (*Mahkeme-i Teftiş-i Evkaf*) tarafından incelenir. Yapılan incelemede Galata Mevlevihanesi’nin İskender Paşa Vakfı’na ait olduğunu kanıtlayan resmi kayıt bulunmamış olsa da Abdullah Hulusi Efendi’nin ibraz ettiği belgeden bu vakfa ait olduğu, Alman Sefareti üzerine daha önce çıkan inşaat izninin Wülfing’in kullanımında olan arsayı kapsadığı, ancak Mevlevihane arsasını kapsamadığı vurgulanmıştır. Evkaf Nezareti görevlileri tarafından yapılan araştırma ve hazırlanan haritaya göre, Mevlevihane bahçesinden 1981 ziralık (arşın birimi ile eş anlamlı olan bu ölçü biriminde 1 zira 0.68 metreye karşılık gelmektedir) mahalline tahta perde çekildiği, 346 ziralık (235 metre) yerine nezaretten ruhsat alınmaksızın okul için bina inşa edildiği, her ne kadar Postnişin Ataullah Efendi tarafından buna izin verilmiş olsa da yetkinin 308 [1890/1] tarihli padişah buyruğu (*berat*) gereğince İskender Paşa Vakfı’nın Mütevellisi Abdullah Hulusi Efendi’de olduğu bildirilmiştir. Ayrıca vakıf malları talep üzerine kiralık mülk (*mukataa*) haline getirilemeyeceğinden ötürü, yapılan işlem şer’i olarak caiz (şeriat hükümlerine uygun) değildi. Bundan dolayı tahta perde çekilen mahallin geri alınması ve inşa edilen binanın kaldırılması gerektiği, eğer binanın kaldırılması mümkün değilse bina inşa edilen 346 ziralık (235 metre) yer için benzerleri gibi bir fiyatla her yıl belirlenecek

*1897 Beden Eğitimidaki Kız Öğrenciler
Burjuva Okulu 1897'de yeni binaya taşındığında okulda zamanına göre oldukça gelişkin spor mekânları mevcuttu.*

kiranın Abdullah Hulusi Efendi aracılığıyla vakfın ihtiyaçlarına harcanmak üzere Evkaf Hazinesi'ne teslim edilmesi kararlaştırılır.

Bu karara “*Almanya Devleti Vatandaşı Osmanlı Bankası Direktörü Alman Mektebi İdare Heyeti Reisi*” sıfatıyla itiraz eden Wülfing, Şahkulu Mahallesi'ndeki arsanın okul inşası için yeterli olmadığından bitişindeki Galata Mevlevihanesi bostanından gerekli olan arsanın satın alınması mecburiyetinde kaldığını, İskender Paşa Vakfı Mütevellisi olarak tanımladığı Şeyh Ataullah Efendi ile gerekli anlaşmayı yaptığını, vakıf mallarının kiralınmasında peşin olarak verilmesi gereken paranın (muaccele) arsanın kiralık mülk haline getirilmesinden sonra verilmesini kabul ettiklerini, Altıncı Belediye Dairesi'nin ruhsatına ve Şeyh Ataullah Efendi'nin iznine dayanarak binanın inşasına başlandığını ve arsanın kiralık mülk haline getirilmesi işleminin hızlıca yapılması için baş vurulduğunu belirtir. Ayrıca Sadaret'ten Evkaf Nezareti'ne gerekli emrin de verildiğini ve bir buçuk senedir devam eden inşaatın bitiminden sonra Evkaf Nezareti'nin bir karara vardığını aktarır. Wülfing, Evkaf Nezareti'nin ilamında belirtildiği gibi Mevlevihane bahçesinden okul inşaatına dahil edilen yerin etrafının tahta ile değil, bir seneden beri inşasına devam edilen dört metre yüksekliğinde bir kâgir duvar ile çevrili olduğunu vurgulamaktadır. 346 ziraında (yaklaşık 235 metre) bina inşa edilmiş olsa da kalan arsa okulun giriş çıkışı için tek yoldur. Bu bahçeyi de içine alan bina planına göre okulun kapı ve pencereleri yapılmıştır. Oranın kısmen de olsa okuldan alınması 15 bin liraya mal olan bu büyük binayı girişsiz bir mahzen haline getirecektir. Wülfing, bu arsanın keyfi olarak işgal edilmiş bir arsa olmadığını ve okul inşası için mütevellisinin rızasının alınmış olduğunu vurgular. Bu itirazlardan sonra Wülfing, her sene belirlenecek kirasının vakfa verilmesi şartıyla kiralık mülk haline getirilmesini talep eder.

Wülfing'in bu itirazları yerinde görülmüştür. Ödenecek kira bedeli için Şura-yı Devlet'te 13 Aralık 1899 tarihinde yapılan görüşmede, Wülfing'in vekili Ziya Bey, belirlenen 550 zira kare (yaklaşık 256 metrekare) için her zirai 350

kuruşu yüksek bulmuş ve fakara çocuklara özel olan bu okulun bu parayı ödemeye gücü olmadığına ısrar etmiştir. Bu 550 zirai (374 metrekare) alanın her zirai için 325 ve kalan 1122 zira 12 parmak karenin (yaklaşık 523 metrekarenin) her zirai için 60 kuruş olmak üzere toplam 246.100 kuruş verebileceklerini belirtmiştir. Anlaşmanın ertelenmesinin hem vakfın hem de okulun zararına olacağından bu fiyatta karar kılmak zorunda kalınmıştır.

Yeni Binanın İnşaat Masrafları

1897'de inşası tamamlanan ve adresi Beyoğlu'nda Şahkulu Mahallesi, Ester [yeni ismi “Yörük”] Çıkmaz Sokağı, no. 21 ve Yazıcı Mahallesi, Yazıcı Sokağı, no. 55 şeklinde tarif edilen okulun yeni binasının inşaat masraflarının yüksek mühendis Otto Kapp von Gültstein tarafından 250.000 marka mal olacağı tahmin edilir. Almanya İmparatorluğu'nun bu inşa masrafını karşılamayı reddetmesi üzerine Otto Kapp söz konusu masrafın 200.000 marklık %80'ini, Banka Müdürü Wülfing de 50.000 marklık %20'sini üstlenmeyi kabul eder. Kapp bu büyük desteğine ilaveten yeni binanın taslağını, mimari planını ve inşa sürecindeki denetimini parasız yapar. İnşaat mühendisi Tiede tarafından Berlin'de okul binasının planı ücretsiz olarak hazırlanırken, ayrıntılar da Berlin civarındaki Gross-Lichterfeld'de mimar Münzerberger tarafından tamamlanır. Yeni bina öğretmen lojmanları da dahil olmak üzere 300 öğrencilik bir kitleye uygun olarak planlanır.

Burjuva Okulu'nun yeni binasının inşası için gerekli paranın karşılanmaya çalışıldığı başka kanallar da vardı. Nitekim depremde zarar görenlere yardım için Almanya'da oluşturulan Alman İane Komitesi'nin topladığı yardımların bir kısmı, İstanbul Alman Konsolosluğu vasıtasıyla bina yapımına kanalize edilir. Tek seferde 7.005 mark Osmanlı Hükümeti'ne bildirilerek Alman Okulu'nun yeniden inşası için ayrılır. Ayrıca İstanbul'daki Alman Elçisi'nin, Dresden'de oluşturulan komite tarafından depremde zarar görenler için gönderilen 4.600 frankın İstanbul'daki “İsviçre-Alman” okulu yararına kullanılması önerisine karşılık komitenin ikinci başkanının gönderdiği mektupta, “*sözü edilen paranın okul yararı için*

1897 Resim Dersinde Kız Öğrenciler

Burjuva Okulu 1897'de yeni binaya taşındığında okulda neredeyse her ders konusu için özel derslikler oluşturulmuştu.

terk edilmesine bizce bir şey denmemesi doğal olup bu okulun İstanbul'un hayır kurumlarından birisi olduğunun gayet açık" olduğu cevabı verilir.

Bina inşa masrafı 250.000 mark olarak tahmin edilmiş iken gerçekte 258.000 marka Wülfing'in bir dilekçesine göre ise 85.000 marka mal olur. Kalan inşaat borcu daha sonradan tavrını değiştiren Alman bürokrasisi sayesinde imparatorluk bütçesinden karşılanmıştır.

II. Abdülhamid Rejiminin Burjuva Okulu'na Yönelik Siyaseti ve Ruhsat Meselesi

Daha önceden de belirtildiği üzere, 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne göre yabancı okulların Osmanlı topraklarında yasal faaliyet göstermeleri resmi bir ruhsatname belgesi almalarıyla mümkündür. Ancak söz konusu kurula yabancı okullar uzun bir süre uymamışlardır. II. Abdülhamid dönemine gelindiğinde yabancı okulların ruhsatname almaları doğrultusunda idari baskılar başlamıştır. Ne var ki gerek Osmanlı Devleti'nin uluslararası bağlamdaki zayıflığı gerekse Kapitülasyon haklarının yabancı birey ve kurumlara sağladığı çeşitli hukuki kalkanlar nedeniyle Babıâli'nin giriştiği idari zorlamalar ancak sınırlı boyutlarda etkili olabilmektedir. Yine de 1887 yılında Şam vilayetinde yeni açılmış olan birçok Katolik, İngiliz ve Amerikan okulunun ruhsatları olmadığı gerekçesiyle kapatıldıklarını biliyoruz. Esas sorun 1869

Esat Sagay

(1874- 1938)

Manastır Vilayeti Aşar Nazırı Yusuf Bey'in oğluydu. 1894'de Harbiye Mektebi'nden mezun oldu. 1894-1898 devresinde Beyrut Vilayeti'nde kıta hizmetinde bulunduktan sonra Harbiye Mektebi'nde Almanca öğretmenliğine başladı. Bu sırada, 1904-1906 yıllarında Alman Lisesi'nde Türkçe hocalığı yapmıştır.

Esat Bey'in Harbiye'deki hocalığı sırasında Mustafa Kemal, öğrenciydi. Bu yıllarda Abdülhamid rejimine karşı gelişen Jön Türk yer altı hareketlerine Esat Bey de katılmıştı. Ancak Jön Türk Devrimi sonrasında uzun süreliğine siyasetle ilişkisini kesmiştir. Balkan Savaşı öncesinde Almanya'ya gitmiş olan Esat Bey, Alman sadeliği ve tasarruf kültüründen etkilenmiştir. Balkan Savaşları (1912-1913) ve bundan bir süre sonra patlak veren Harb-i Umumi'de Çanakkale Cephesi'nde yer almıştır.

Mondros Mütarekesi sonrasında Esat Bey, miralay rütbesinde iken emekli olmuş, İstanbul'un işgal yıllarında bir şirkette müdürlük yapmıştır. 1923'de Halk Fırkası üyesi sıfatıyla yeniden siyasete girmiştir. 1927'de Bursa milletvekili olarak TBMM üyesi olmuş, 27 Eylül 1930 ile 19 Eylül 1932 arasında 6. ve 7. Türkiye Hükümetlerinde Maarif Vekili olarak kabinede yer almıştır.

Eski hocası sıfatıyla Atatürk'ün büyük saygı gösterdiği Esat Sagay, Maarif Vekilliği sırasında gösterdiği muhafazakâr çizgi ve okullarda disipline yönelik tedbirlere yönelmesi dolayısıyla Reşit Galip Bey'in saldırılarına maruz kalmıştır. Esat Sagay bu görevinden istifa etmesine karşın Atatürk, kendisinin Meclis'in 4. Yasama Dönemi içerisinde (Kasım 1932-Aralık 1934) Meclis Başkanvekilliği'nde yer almasını sağlamıştı.

kanunu öncesinde kurulmuş olan yabancı okullara – ki buna Burjuva Okulu da dahildi – söz konusu ilkenin geçmişe dönük olarak nasıl uygulanabileceğinde yatıyordu. 1892’de ruhsatname konusunda ecnebi okullara yeniden sıkıştırma girişiminde bulunulduğunda, bu sefer yabancı elçilikler seslerini yükselterek baskıları durdurabilmişlerdir.

Alman Okulu konusuna bakıldığında, Osmanlı belgelerinde bu okula ilişkin ve özellikle de ruhsat meselesiyle bağlantılı olarak doğrudan bir şikâyet görmüyoruz. Söz konusu tutumda herhalde Osmanlı Devleti’nin Almanya’nın dostluğuna önem vermesi ve bu ülkeyi rahatsız etmek istememesi bir rol oynamıştır.

Babiâli’nin bu tavrına dair ilginç bir örnek 1905 tarihli bir defterdir. Burada Alman Okulu’nun herhangi bir ruhsatnamesi olmadığı belirtilmektedir. Ancak 9 Ocak 1897 tarihli bir sadrazam yazısında yeni binanın inşa izni için padişah iradesi çıktığı vurgulanmaktadır. Bu çerçevede söz konusu tarih Burjuva Okulu’na ruhsat verilme tarihi olarak kabul edilmiştir. Abdülhamid rejiminin Burjuva Okulu’na yönelik hoşgörölü tutumu, o yıllarda patlak veren Ermeni krizi çerçevesinde yurtdışından gelen kitaplara uygulanan gümrük kısıtlamaları meselesinde de belirgindir. Örneğin 1890 Nisan’ından önce Almanya’dan Kitapçı Antoni Medini’ye gelen 277 adet coğrafya atlası, içlerinde yer alan haritalarda Van vilayeti ve çevresi Ermenistan olarak gösterildiği için Galata gümrüğünden geçirilmez. Ancak bu kitaplar Alman Okulu’nda okutulmak üzere getirildiğinden ve dışarda satılmayacağından emin olunduktan sonra geçişlerine izin verilerek, 1890 Temmuz ayında bizzat gümrüğe almaya gelen Okul Müdürü Karl Lange ve Kitapçı Antoni Medini’ye teslim edilir. Ayrıca bir defa da Kitapçı Vebis adına aynı kitaplardan gelir ve Almanya Elçiliği’nin girişimi üzerine okula teslim edilir. Yine Kitapçı Hristo Dolo adına gelen 44 adet atlasın iki yerinde Ermenistan ibaresi olduğu için başlangıçta geçişi engellense de daha sonra atlasların

Alman Okulu’na ait olduğu anlaşılınca sahibine teslim edilir.

Tüm bu hoşgörölü tavra rağmen Burjuva Okulu mensupları Mutlakiyet rejiminin bir parçası olan hafiye gözetiminden zaman zaman nasiplerini almışlardır. Örneğin Joseph Warnia Zarzecki adlı öğretmen, Galata’da tüfek satan dükkâna girip bazı silahlara baktığı için dükkândan çıktuktan sonra polisler tarafından zorla gözaltına alınır ve üzeri aranır. Polis memurlarının bu tutumunu protesto eden Almanya Elçiliği sorumluluğu olan kişilerin cezalandırılmasını talep eder. Benzer şekilde öğretmenlerden Dr. Wilhelm Endriss, Beylerbeyi’nde dolaşırken hal ve hareketlerinden şüphelenilerek gözaltına alınır, Alman Okulu öğretmenlerinden olduğu anlaşılınca serbest bırakılır.

Sultan Abdülhamid Huzurunda Alman Okulu Korosu

Söz konusu devirde rejimin Burjuva Okulu’na yönelik olumlu çizgisinde ayrıca Yıldız Sarayı’nda Muzika-i Hümayun orkestrasında şeflik yapan Paul Lange’nin etkisi olduğu düşünülebilir. Paul Lange, 1880 yılında Mühlmann tarafından müzik ve şan hocası olarak Alman Okulu’nda istihdam edilmişti. Kendisi aynı zamanda Yıldız Sarayı’nda çalışıyordu.

Öyle görünüyor ki Alman Okulu öğrencilerinin koro müziğindeki başarısı ya Paul Lange aracılığıyla ya da Almanya Büyükelçisi’nin karısı Prensess Radolin’in girişimleriyle Padişah II. Abdülhamid’in kulağına kadar gitmişti. Sonuç olarak 1 Şubat 1894 günü Alman Okulu’nun öğrenci korusu Yıldız Sarayı’na davet edilerek Yıldız Saray Tiyatrosu’nda II. Abdülhamid ve haremünün huzurunda çok sesli müzik icra etmiş, performans sonrasında ise padişah tarafından çocuklara kadife keseler içinde altın dağıtılmıştır.

Deutsche

Die Schule 1914.

Alman Okulu Öğretmen ve Yöneticilerine Nişanlar

Mutlakiyet döneminin Alman Okulu'na sergilediği müşfik tavra bir diğer kanıt öğretmen ve yöneticilerinden birçoğuna bahsedilen madalyalardır.

Verilen Nişanlar

zz	Görevi	Verilen Nişan	Tarihi
Doktor Schwatlo	Beyoğlu Alman Okulu Müdürü	Dördüncü rütbeden mecdi	1895
Ernst Lange	Beyoğlu Alman Okulu eski öğretmeni	Dördüncü rütbeden mecdi	1895
Karl Becker	Beyoğlu Alman Okulu öğretmeni	Dördüncü rütbeden Osmani	1898
Gottfried Albert	Beyoğlu Alman Okulu öğretmeni	Dördüncü rütbeden Osmani	1898
Franz Ganske	Beyoğlu Alman Okulu ikinci müdürü	Dördüncü rütbeden Osmani	1898
Madam Delfine Feigs	Beyoğlu Alman Okulu öğretmeni	Üçüncü rütbeden şefkat nişanı	1898
Karl Mergenthaler	Beyoğlu Alman Okulu öğretmeni	Dördüncü rütbeden Osmani	1898
Doktor Treichel	Beyoğlu Alman Okulu öğretmeni	Dördüncü rütbeden Osmani	1900
Doktor Schwatlo	Beyoğlu Alman Okulu müdürü	Üçüncü rütbeden mecdi	1900
Müller	Almanya Konsolosluğu eski başkâtibi	Dördüncü rütbeden mecdi	1900

Osmanlı Tebaası Öğrencilerin Artan Ağırlığı

1868'de ana gayesi Beyoğlu Alman kolonisi ve İsviçreli çocuklara eğitim vermek üzere kurulmuş olan Semt Okulu 1870'lerden itibaren giderek artan miktarda anadili Almanca olmayan ve farklı uyruklardan gelen çocukları bünyesine kabul etmeye başlamıştı. 1890'a gelindiğinde Burjuva Okulu'nun 418 öğrencisi içerisinde Alman ve İsviçre uyruklular %40,7 oranla azınlık konumuna düşmüş, Osmanlı tebaası ise 56 öğrenci ile %13,4'ü bulmuştur.

Diğer ülke uyruklarından olanların oranı da %46'ya yaklaşmıştı. 1899'a baktığımızda ise toplam 500 öğrenciden 150'sinin, yani %30'unun Osmanlı resmi kimliğine sahip olduklarını görmekteyiz. Jön Türk Devrimi'nin gerçekleştiği 1908'e gelindiğinde toplam 587 öğrenci içerisinde ilk kez Osmanlı tebaası öğrenci kitlesinin %37 oranla, yani 217 mevcuduyla talebe varlığı dahilinde basit çoğunluğu oluşturduğunu anlıyoruz. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak verdiği 1914'te ise Osmanlı öğrencileri toplam 926 öğrencinin %63,5'ini, yani 588'ini teşkil etmek suretiyle mutlak çoğunluğa erişmişlerdir. Burjuva Okulu'nda gözlemlediğimiz bu öğrenci profili değişimi dolayısıyla daha Mühlmann döneminden başlayarak bu kurumun kozmopolit bir nitelik kazandığı kabul edilmiş, Dr. Hans Schwatlo *Rektorluğu* zamanındaysa eğitim gayesinin Alman kültüründen gelmeyenlere Alman dili ve kültürünü sağlam bir biçimde aktarma misyonu olduğu vurgulanmaya başlamıştır. Bahsettiğimiz Osmanlı öğrencileri içerisinde Müslüman öğrenci varlığı 1890'larda yok denilecek kadar azdır. Ezici çoğunluk Osmanlı Musevi, Ermeni ve Rumlarından oluşmaktaydı. Alman Okulu'na Müslüman öğrencilerin ne zaman gitmeye başladığı tam olarak bilinmese de 1892 tarihinde resmi makamlarca hazırlanan ve gayrimüslim ve yabancı okullarına devam eden Müslüman öğrencilerin sayı ve isimlerinin bulunduğu bir deftere dayanarak bu dönemde Beyoğlu Alman Okulu'na devam eden hiçbir Müslüman öğrencinin olmadığı tahmin edilmektedir. Lakin 1901 yılında bu okula Müslüman öğrencilerin devam ettiği yapılan bir teftişte anlaşılmıştır. Bu dönemde Müslüman öğrencilerin yabancı okullara devam etmeleri yasak olduğundan, teftişi yapan kişi/kurum, bu öğrencilerin hemen, o zamanki adıyla Yazıcı Sokağı'nda bulunan Alman Okulu'ndan alınarak "*her türlü temel ve uygulamalı bilimlerle Batı dillerinin*" okutulduğu devlet okullarına gönderilmeleri gerektiğini belirtir. Yine inşasına izin verilmesi, Müslüman öğrencileri kabul etmemesi şartına bağlanan Haydarpaşa Alman Okulu'na devam eden 101 öğrenciden 37'si Müslüman'dır. Öğrenci kitlesindeki azalan Alman ve İsviçreli oranı Almanya'da bazı rahatsızlıklara da

neden olmuştur. 1900'lü yılların başlarında Almanya basınında Burjuva Okulu'nda çok sayıda Hıristiyan olmayan çocuğun okuması hususuna dikkat çekilerek, Almanya kamu paralarıyla okula yapılacak malî destek konusunda dikkatli olunması talepleri yükselmiştir. Bu okulda fazlasıyla yabancı unsurlara yer verildiği, özellikle de "Levanten Yahudisi", diğer bir ifadeyle Osmanlı Yahudisi öğrencilerin burada okuyan Alman çocukları üzerinde olumsuz etkileri olduğu hususunda endişeler dile getirilmiştir. Ayrıca "Türk Yahudisi" çocukların Burjuva Okulu'ndan mezun olduklarında Alman mezun gençlerle ticarete haksız rekabete girecekleri kaygısı da vurgulanmıştır. Biz bu noktada yirminci yüzyıl başlarında Alman kamuoyundaki antisemitist duyguların Burjuva Okulu'na bakışı nasıl çarpıtıldığını görebilmekteyiz.

Burjuva Okulu'nun İlk Osmanlı Öğretmenleri

Osmanlı tebaasında çocukların sayısında görülen artış bağlamında o yıllarda Maarif-i Umumiye Nezareti'nin yabancı okullarda zorunlu kıldığı Osmanlıca dersi Alman Okulu için de gündeme gelmiştir. Bu çerçevede 1896 yılından başlayarak Osmanlı Türkçesi dersleri veren öğretmenler istihdam edilmeye başlanmıştır. Bu öğretmenlerin maaşları Maarif Nezareti tarafından ödenmekteydi. Alman Okulu'nda görev yaptığını bildiğimiz en eski Osmanlı Türkçesi öğretmeni Sami Midhat Bey idi. 1896'dan 1918'e kadar toplam yirmi yıl boyunca Osmanlı Türkçesi hocalığı yaptığını görmekteyiz. Bunlar arasında Esad [Sagay], Hıfzı Tevfik [Gönensay], Ruşen Eşref [Ünaydın] gibi sonradan şöhret olmuş siyasi isimler de vardı. Genelde askeri rütbe veya mülki mevki sahibi kişilerin muhtemelen ek gelir kaynağı olarak Osmanlıca hocalığı yaptıklarını tahmin edebiliriz. Çok azı hariç çoğunluğu bir ya da iki yıldan fazla Burjuva Okulu'nda çalışmamışlardır. Müslüman Osmanlı kız öğrenci sayısının artmasıyla bağlantılı olarak 1915'ten başlayarak Müslüman Türk kadın öğretmenler Türkçe hocası olarak Alman Okulu'nda görev almışlardır. Toplam sayısı üç olan bu öğretmenler Belkıs Edib Hanım, Münevver Hanım ve Behice Cemil Hanım'dır.

*1907 son sınıf öğrencileri
Kuruluşu amacı Beyoğlu'ndaki Almanca anadilli çocuklara eğitim vermek olan Alman Okulu 1879 sonrasında etnik Alman olmayan çocuklara da kapılarını açmıştır. 1907'ye geldiğinde etnik Alman öğrenciler artık okulda ezici bir çoğunluk oluşturmuyorlardı. 1907'ye ait son sınıf erkek öğrencileri fotoğrafında görüldüğü üzere Osmanlı tebaasından fesli gençlerle Alman etnisiteli delikanlılar bir aradadırlar. En arka sırada sağdan ikinci öğrenci Ahmed Emin Yalman'dır.*

Burjuva Okulu'nun Osmanlı Devleti'ne Katkıları

Alman Okulu'na gelen Alman öğretmenler ortalama beş altı yıl, zaman zaman on yılı aşkın bir süre burada hocalık yapmışlardır. Bu hocalardan Osmanlı Devlet hizmetine geçenler olduğunu biliyoruz. Osmanlı İmparatorluğu, başlangıcı onsekizinci yüzyıla dayanmakla beraber esas olarak II. Mahmud döneminden itibaren ordusu, mülki idaresi ve ekonomik altyapısını modernleştirmek amacıyla Avrupa'dan gelen birçok uzman istihdam etmiştir. Bu uygulamanın bir parçası olarak Alman Okulu öğretmenlerinden adlarını bildiğimiz bazıları, bir süre Burjuva Okulu'nda öğretmenlik yaptıktan sonra ya ikinci paralel iş olarak Osmanlı Devleti'nde görev almışlar ya da tümten okuldan ayrılarak tüm enerjilerini Osmanlı hizmetine vakfetmişlerdir. Alman Okulu bağlamında bunun en iyi bilinen örneği müzik ve şan hocası Paul Lange'dır. Burjuva Okulu'nda öğretmenliğine devam ederken aynı zamanda Yıldız Sarayı'nda Muzika-i Hümayun orkestrası şefliğini yürütmüştür. Bir diğer isim Dr. Eduard Seidenstücker olup Latince, Eski Yunanca, tarih hocası iken 1902'de Osmanlı hizmetine geçerek okuldan istifa etmiştir. Okulun orta kısım hocalarından Oswald Urban Müller, 1916'da Mühendis Mektebi Almanca

In Ergänzung unserer Mitteilungen in Nr. 1006 über die Erteilung der Berechtigung zur Ausstellung des Zeugnisses für den einjährig-freiwilligen Dienst an die deutsche Schule in Konstantinopel sei nachträglich daran erinnert, daß, wie seinerzeit mitgeteilt, schon vor einigen Monaten der Decernent des Cultusministeriums, Geh. Regierungsrat Dr. Meinerz, der Nachfolger des verstorbenen Geheimrats Dr. Stauder, nach Konstantinopel entsandt worden ist, um die Verhältnisse der Schule im Hinblick auf die erbetene Verleihung jener Berechtigung zu prüfen. Daß sein Bericht durchaus günstig gelautet und daß demgemäß die Reichsschulcommission den Nachweis für erbracht gehalten haben muß, daß die Einrichtungen und Leistungen der deutschen Schule im wesentlichen denjenigen der Anstalten gleichkommen, die bei uns im Inlande diese Berechtigung haben, geht aus der Thatfache hervor, daß jetzt der Kaiser dem Schulvorstande in Konstantinopel die Erteilung dieser Berechtigung mitgeteilt hat.

1898 Denklik Haberi-Kölnische Zeitung

Burjuva Okulu'nun bir Realschule olarak tanınması zamanın Alman basınına da yansımıştır. 27 Ekim 1898 tarihli Kölnische Zeitung haberinde Alman Okulu'nun Almanya'daki emsali kurumlarla denkliği için yaptığı başvuru üzerine hükümet müşavirlerinden Dr. Meinerz'in İstanbul'a gelerek okulu teftişten geçirdiği ve hazırladığı olumlu rapor üzerine Kayzer'in de Okul Derneği Yönetim Kurulu'na denklik hakkını iletmesi naklediliyor.

öğretmenliğine atanmıştır. Haydarpaşa Alman Okulu öğretmenlerinden Georg Reisinger ve Paul Fuchs, Üsküdar Sultanisi Almanca öğretmenliğine atanmış, bunlardan Fuchs Haydarpaşa Okulu'ndan istifa etmiştir.

Burjuva Okulu'nun Almanya Nezdinde Denklik Sıkıntısı

Mühlmann'ın kapsamlı reformları neticesinde Burjuva Okulu bir *Realschule* niteliğini kazanmıştı. Almanya İmparatorluğu'nun dünya siyasetinde kazanmakta olduğu prestij ölçüsünde Beyoğlu'ndaki bu okulun İstanbul'daki itibarı da artmaktaydı. *Rektör*lerden Dr. Schwatlo, Almanya İmparatorluğu'nun Osmanlı payitahtındaki başlıca kültürel sembolü haline gelmekte olan Alman Okulu'nun Berlin tarafından Almanya'daki *Realschule* ve *Oberrealschule*'ler ile resmen denk bir ortaokul ve lise statüsünde kabul edilmesi için büyük gayretler gösterse de ilk görev yıllarında bu hususta başarılı olamamıştır. Bu zamana kadar Burjuva Okulu, Almanya eğitim bürokrasisi tarafından ilkökul seviyesinde bir eğitim kurumu muamelesi görmekteydi.

Dr. Schwatlo'nun çabalarına karşın uğradığı başarısızlıkta okul binasının yetersizliğinin de bir payının olduğu anlaşılıyor. Hatırlanacağı üzere Kuledibi'ndeki bina Galata'daki apartmanlar arasında sıkışarak küçülmüştü ve Almanya İmparatorluğu'nun haşmetini yansıtamaz mütevazılıktaydı. Nedeni

her ne olursa olsun denklik sorununun çözülememesi çeşitli sakıncaları da beraberinde getirmekteydi. Alman eğitim bürokrasisinin Alman Okulu'nu Almanya'daki benzeri kurumlarla eşdeğer olarak tanımaması dolayısıyla daha önce de belirtildiği üzere, İstanbul'da yaşayan azımsanmayacak sayıda Alman ailesi eğer olanağı varsa, çocuklarını denkliği tanınmayan bir okula vermek yerine Almanya'ya göndermeyi yeğliyordu.

Kaiser II. Wilhelm Ziyareti ve Denklik Meselesinin Çözülmesi

1898 Ekim'ine gelindiğinde, Alman Okulu için bu tarihten Birinci Dünya Savaşı'na uzanan dönemine kadarki en önemli olay meydana gelir. Bu olay, Almanya İmparatoru Kaiser II. Wilhelm'in Osmanlı İmparatorluğu'na yaptığı resmi gezi esnasında Beyoğlu'ndaki Alman Okulu'nu da ziyaret etmesidir. II. Wilhelm daha İstanbul'a gelmeden önce ziyaretinin gün ve saati planlanır. Alman İmparatoru, İstanbul'a ulaştığı 18 Ekim 1898 tarihinde Osmanlı Padişahı tarafından Dolmabahçe Sarayı'nda karşılanır. Aynı gün öğleden sonra ayağının tozuyla Alman Okulu'nu ziyarete gider. Ziyareti ile ilgili okul tarafından gerekli karşılama hazırlıkları yapılmıştır. Ziyaretin ne şekilde gerçekleştiği dönemin gazetelerinden İkdam'da aktarılır. Buna göre, ziyaret esnasında sokakta toplanan halk İmparatoru ve İmparatoriçeyi şevkle alkışlamışlardır. İmparator *Rektör*den okulun durumu hakkında ayrıntılı bilgi istemiştir.

Dr. Schwatlo gerekli açıklamaları yaptıktan sonra okulun öğrencileri ziyaretçiler için bir dinleti gerçekleştirmişlerdir. Öğrencilerin söylediği şarkılar arasında "Abdülhamid Marşı"nın olmasından İmparator çok memnun olmuştur. Başka kaynaklardan öğrendiğimize göre, Alman Okulu çiçeklerle ve çelenklerle donatılmıştır. Karşılama sırasında hayli memnun kalan II. Wilhelm, *Rektor* Dr. Schwatlo'ya ve karşılanma sırasında orkestra şefliği yapan Paul Lange'ye Dördüncü Sınıf Kırmızı Kartal Nişanı verme lütfunda bulunur.

II. Wilhelm'in Alman Okulu'na yaptığı bu ziyaretin okulun Osmanlı İmparatorluğu nezdindeki prestijini arttırdığı açıktır. Bu

vesileyle Osmanlı Devleti tarafından okul öğretmenlerinden Karl Becker, Gottfried Albert ve ikinci müdürü Franz Ganske'ye dördüncü rütbeden Osmani nişanı ile okulun kadın öğretmeni Delfine Feigs'e üçüncü rütbeden şefkat nişanı verilir.

Bu ziyaretin meydana getirdiği diğer bir gelişme de Kaiser II. Wilhelm'in bu ziyaretten edindiği olumlu izlenimin bir sonucu olarak *Rektor* Dr. Schwatlo'nun arzı üzerine İmparatorun verdiği emirle Beyoğlu Alman Burjuva Okulu'nun, Almanya İmparatorluğu'nun resmen tanıdığı *Realschule* diplomasını (*Einjährigen-Zeugnis* veya *Mittlere Reife*) verme hakkını kazanmasıdır. Böylelikle Beyoğlu Alman Okulu Almanya sınırları dışında bu statüyü kazanabilen ilk okul olarak tarihe geçmiştir. Ayrıca Alman Okulu'nun Almanya'da *Untersekundä*'dan *Obersekundä* statüsüne geçmesinin bir sonucu olarak öğretmenlere bir yıllık gönüllü hizmet şeklinde burada hocalık yapma olanağı tanınmıştır. Bu gelişmeyle birlikte Alman Okulu üst düzeyde eğitim sunan özel bir okuldan, Almanya'nın resmen denkliğini kabul ettiği bir *Realschule*'ye kurumsal geçişini tamamlamış oldu.

Burjuva Okulu'nun resmen bir *Realschule* olarak tanınması çerçevesinde Alman Okulu müdürleri bundan böyle *Rektor* yerine *Direktor* sıfatına sahip olmuşlardır. Somuta indirgeyecek olursak, 1898'e değin "*Rektor*" sıfatını haiz olan Dr. Schwatlo bundan böyle "*Direktor*" olarak anılmaya başlamıştır.

Büyüyen Alman Okulu: Orta Okuldan (Realschule) Lise (Oberrealschule) Statüsüne Yükseliş

Burjuva Okulu'nun Berlin tarafından *Realschule* statüsüyle denkliğinin tanınması, Okul Derneği ve yöneticileri açısından kuvvetli bir moral destek anlamı taşımıştır. Bundan böyle Alman Okulu on üç senelik bir süreç zarfında sağlam ve emin adımlarla Almanya'daki örnekleriyle muadil bir lise (*Oberrealschule*) yapısına kavuşmak üzere gerekli eğitim ve kadro altyapısını kurmaya gayret etmiştir.

1898 II. Wilhelm'in Okulu Ziyaret Anısı
Almanya İmparatoru II. Wilhelm 1889'da birinci İstanbul ziyaretinden sonra 1898'de daha görkemli ve Şam ile Kudüs'ü de kapsayan ikinci bir ziyaret gerçekleştirmiştir. İkinci ziyaretinde Alman Okulu'ndaki karşılama kendisini çok memnun etmiş,

Bunun yanı sıra 1901 Prusya Eğitim Planlamaları uyarınca Burjuva Okulu'nda kademeli müfredat değişikliklerine gidilmiştir. Söz konusu eğitim planlamaları, din ve edebiyat gibi konuların ağırlıklı olarak tarihsel bir perspektiften incelenmesini amaçlamaktaydı. Tüm bu uyum sürecinin neticesinde daha önce *Deutsche Realschule* olarak denklik kazanmış olan Alman Okulu'nun statüsü, Alman Eğitim Bakanlığı tarafından "*Oberrealschule*" olarak resmen tanımlanmıştır. Böylelikle Alman Lisesi diploması alanlar

1909 Ocak Kayzer Wilhelm 50. Doğum Günü Kutlaması
Almanya İmparatoru Kayzer Wilhelm 14 Ocak 1909'da elli yaşına girdiğinde Osmanischer Lloyd gazetesi birinci sayfanın yarısını bu hadiseye ayırmıştı. Aynı haberde Alman Lisesi'nde imparatorun doğum gününün şatafatlı törenlerle kutlanacağı belirtilmektedir.

Almanya'da bir üniversiteye veya mühendislik akademisine (*Technische Hochschule*) girme hakkına kavuşmuşlardır. Burjuva Okulu'nun öğretim düzeyinin gelişimine retrospektif olarak bakacak olursak 1878-79 arasında ve *Rektor Goedel* zamanında en fazla altıncı sınıfa kadar okuyabilen öğrenciler 1883-84 ders yılında, yani *Mühlmann* döneminde 7. sınıfa bitirebiliyorlardı. *Schwatlo*'nun yönetiminde Burjuva Okulu 9. sınıfa kadar eğitim verebilmekteydi. Bu durum 1908'e, *Direktor Dr. Otto Soehring* devresine kadar devam etmiş, onun zamanında *Deutsche Realschule*'nin eğitim süresi 10. sınıfa yükselmiştir. Hemen sonraki dönemde, 1909-10 ders yılında 11 yıllık eğitim gerçekleştirilmiş, 1911-12 ders yılında ise 12 yıllık eğitim söz konusu olmuştur.

Sonuç olarak Burjuva Okulu 1911 Haziranı'nda *Realschule*'likten resmen terfi ederek *Oberrealschule* olarak işlemeye başlamıştır. İlk kez bu yıl Abitur sınavı düzenlenmiştir. Daha önceki mezuniyetler hep "*Bitirme Sınavı*" (*Abschlußprüfung*) adı altında yapılıyordu.

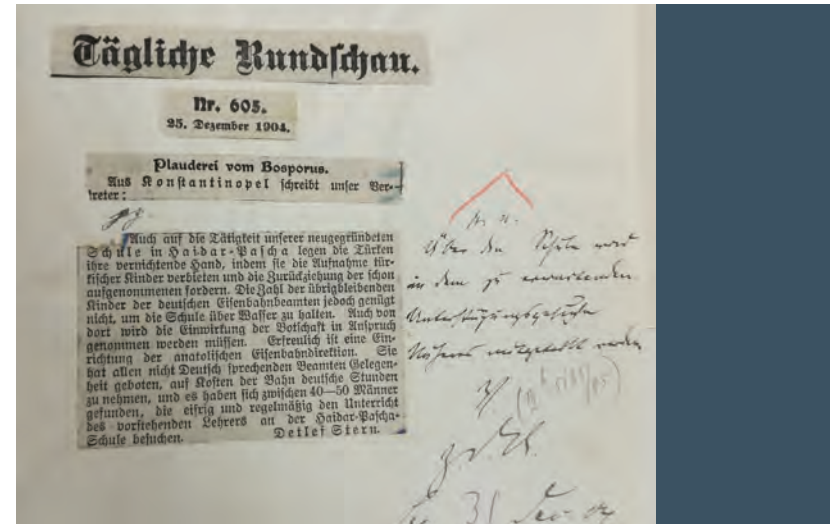
Dr. *Schwatlo* döneminde Alman Okulu bünyesinde gördüğümüz bir diğer gelişme de 1898'den itibaren okula bağlı bir Ticaret Şubesi veya Ticaret Mektebi'nin kurulmasıdır. Hatırlanacağı üzere önceleri *Schwatlo*, Almanca bilmeyen yeni öğrenciler için hazırlık sınıflarını Burjuva Okulu'nun düzenli bir eğitim aşaması halinde entegre etmişti. Ancak tüm çabalara karşın Almancası yetersiz düzeyde kalan yaşı daha büyük öğrencileri, eğitimsel olarak daha uygulamalı ve mesleki bir alana kanalize etmek amacıyla Alman Okulu'na bağlı ve beş sınıftan oluşan bir Ticaret Mektebi açılmıştır. Almancası zayıf söz konusu öğrenciler buradan diploma almaya başlamışlardır. Ticaret Mektebi 1908'de ilk kez mezunlarına diploma vermiştir. Bu mezunlar Almanya'daki yüksek ticaret mekteplerinden birisinde (*Handelshochschule*) eğitimlerini ilerletme olanağına sahiptiler.

İSTANBUL'UN DİĞER ALMAN OKULLARI: HAYDARPAŞA OKULU VE YEDİKULE OKULU

Haydarpaşa Alman Okulu

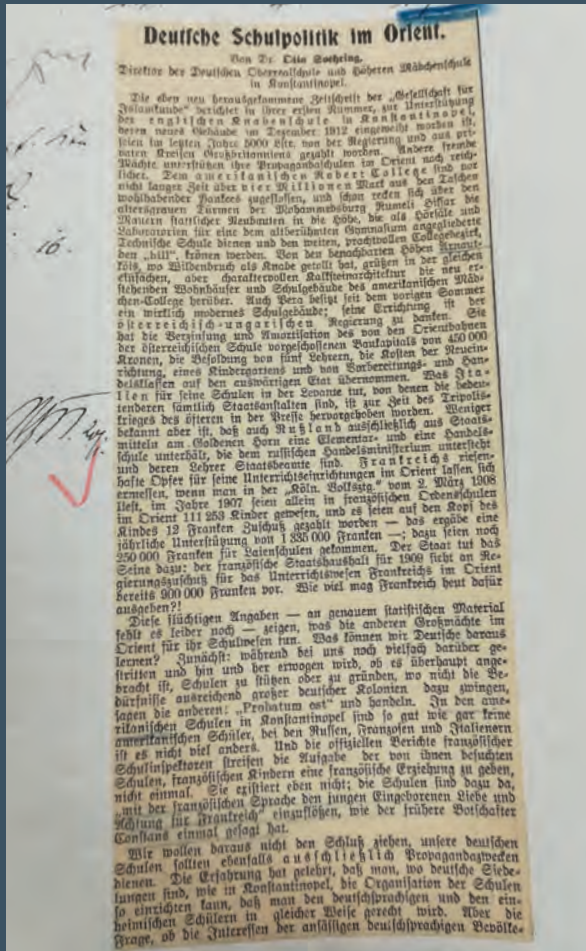
Yukarıda bahsi geçen, Osmanlı İmparatorluğu dahilindeki yabancı okullar ile ilgili 1905 tarihli defterde Haydarpaşa Alman Okulu hakkında da bilgilere ulaşılmaktadır. Buna göre “Haydarpaşa’da Osman Ağa Mahallesinde Rihtım caddesinde” ifadesiyle tanımlanan bu okul, 4 Eylül 1311/16 Eylül 1895 tarihinde ruhsatlı bir şekilde kurulan okulun devamı olarak geçmektedir. Mösyö Möhring’in kurucusu ve müdürü olduğu okulun bu yıllarda 4 erkek ve bir kadın öğretmeni vardır. Türkçe öğretmeni Ali Rıza Efendi Osmanlı vatandaşı iken diğerleri yabancıdır. Sadece erkek öğrencilere özel olan okulun ilkokul (iptidai) öğrencileri için 2 ve ortaokul (rüştüye) öğrencileri için 1 sınıfı vardır. Toplam öğrenci sayısıysa 100’e yakındır.

Bağdat Demiryolları inşaatında çalışan Alman mühendis, ustabaşı ve işçi çocuklarının karşıya, Beyoğlu’ndaki Burjuva Okulu’na her gün gidiş-gelişleri zor olmasından dolayı 1895’de Haydarpaşa’da bir yer kiralanarak burası okul olarak kullanılmıştır. Ancak kısa bir sürede öğrenci sayısının artması üzerine, Beyoğlu Alman Okulu’nun bir şubesi olarak ve onun gibi din ve mezhep ayrımı gözetmeden tüm kız

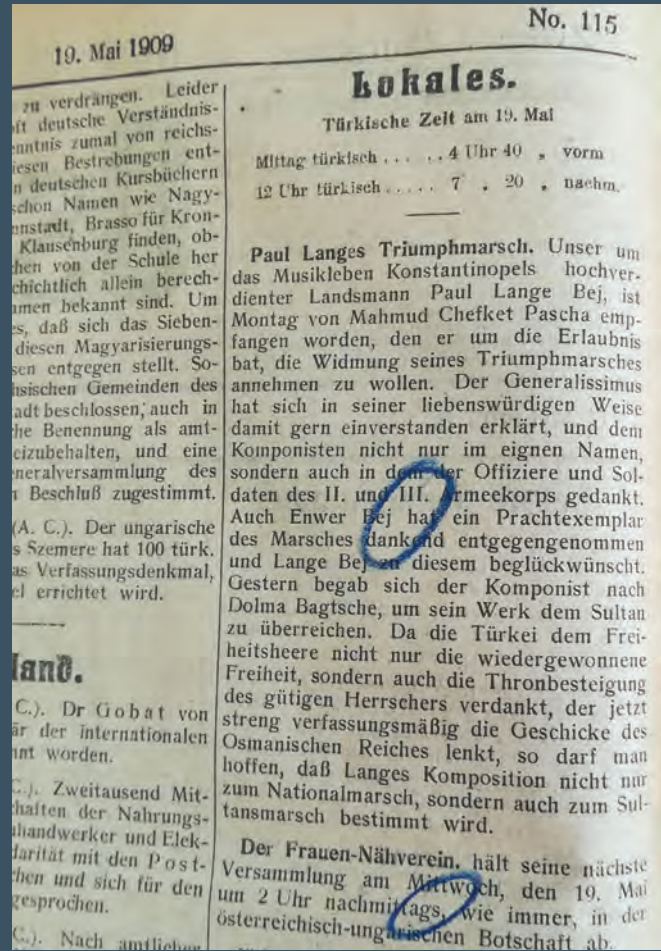

1904 Haydarpaşa Okulu Hakkında Yazı

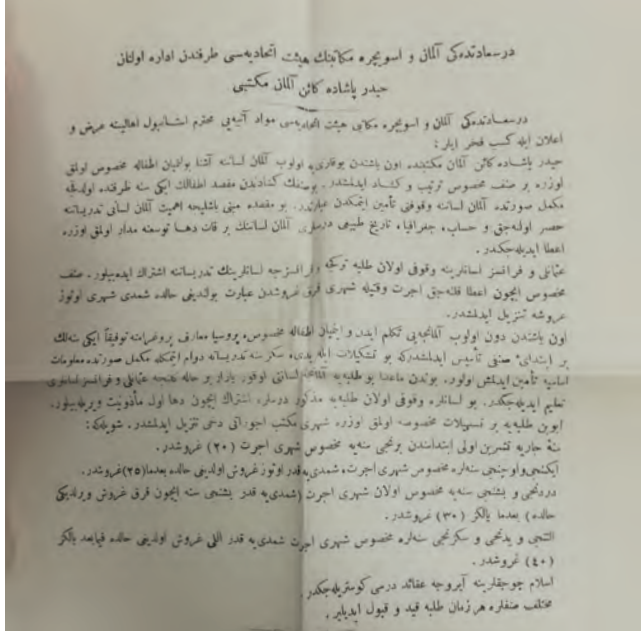
Tägliche Rundschau gazetesinin 25 Aralık 1904 tarihli sayısında Osmanlı Devleti’nin Haydarpaşa Okulu’na Türk çocuklarının devamına yasak getirmesi dolayısıyla kuruma devam eden öğrenci sayısının çok azalmış olduğu ve demiryolu memur çocuklarının da yetersiz kaldığı belirtildikten sonra okulun imdadına Anadolu Demiryolları’ndaki Alman görevli çocuklarının yetiştiği vurgulanmaktadır.

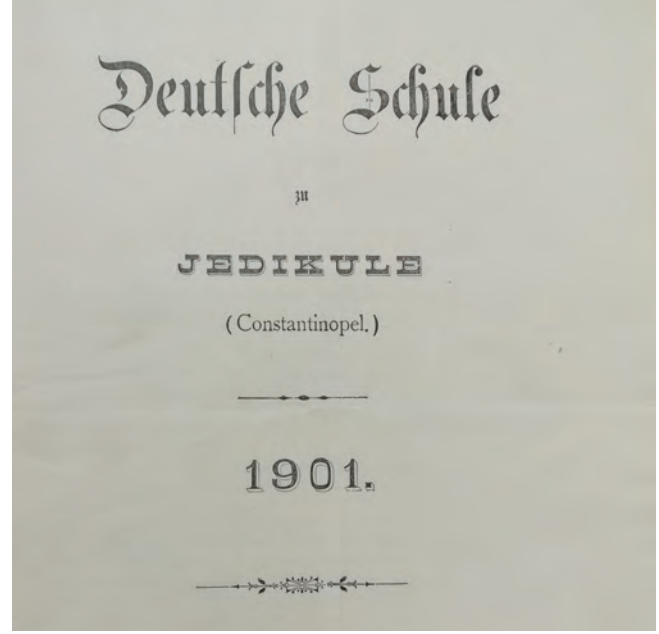
1913 Soehring Makale
1907-1914 arasında Alman Lisesi müdürlüğü yapmış olan Dr. Otto Soehring 14 Nisan 1913'te Vossische Zeitung'da çıkan "Şarkta Alman Okul Siyaseti" ("Deutsche Schulpolitik im Orient") başlıklı yazısında Amerikan, Fransız ve diğer devletlerin etkin okullaşma gayretleri karşısında Almanların daha fazla gayret göstermeleri gerektiğinin altını çizmektedir.

1909 Mayıs Paul Lange Zafer Marşı Bestecisi ve Mahmud Şevket Paşa
31 Mart 1909'da İstanbul'da vuku bulan Meşrutiyet aleyhtarı kanlı kalkışma Selanik'ten gelen ve Mahmud Şevket Paşa'nın komutasındaki Hareket Ordusu tarafından bastırılmıştı. Alman Lisesi'nin seçkin müzik öğretmeni ve meşhur müzisyen Paul Lange, Mahmud Şevket Paşa, Hareket Ordusu ve tahta yeni çıkan V. Mehmed Reşad şerefine bir Zafer Marşı bestelemiştir. Osmanischer Lloyd gazetesindeki 19 Mayıs 1909 tarihli bu haber Paul Lange Bey'in söz konusu katkısını konu ediniyor.

1909 Haydarpaşa Okulu Hakkında Osmanlıca Broşür
Broşür başlığında "Dersâ'âdetdeki Alman ve İsviçre Mekâtibinin
Hey'et-i İttihâdiyyesi tarafından idâre olunan Haydar Paşada
kâ'in Alman Mektebi" yazmaktadır. Broşür metni okulu
Osmanlı Türk gençleri ve ebeveynlerine tanıtarak öğrenci
çekmeye yöneliktir.

1901 Yedikule Okul Raporu

1903 Yedikule Okul Binası

ve erkek talebenin kabul edileceği bir okulun Rıhtım İskelesi Caddesi'nde inşa edilmesi kararlaştırılmıştır.

29 Nisan 1902 tarihinde Burjuva Okulu Derneği Genel Kurulu'nda alınan bir kararla Haydarpaşa Alman Okulu Burjuva Okulu'nun bir şubesi haline getirilmiştir. 1903 yılında da Osman Ağa Mahallesi'ndeki yeni binasının inşaatına izin verilmesi işlemleri gerçekleşmiştir. Haydarpaşa Alman Okulu'na ruhsat verilmesi Müslüman öğrencilerinin okula kabul edilmemesi şartına bağlanmış olsa da 5 Aralık 1904 tarihli Maarif Nezareti Mekatib-i Gayr-ı Müslime ve Ecnebiyye Müfettişliği raporunda, Haydarpaşa Alman Okulu'ndaki 101 öğrenciden 37'sinin Müslüman çocuklardan oluştuğu belirtilmektedir. Haydarpaşa Okulu'ndaki öğrenci sayısı ilerleyen yıllarda hızla yükselmiş, 1913'e gelindiğinde toplam 200 öğrenciye erişmiştir. 1909'dan 1918'e kadar Haydarpaşa Okulu'nun yöneticiliğini Richard Preusser üstlenmişti.

Yedikule Alman Okulu

İstanbul'da bulunan bir diğer Alman okulu 1875 yılında Rumeli Demiryolları Şirketi tarafından Yedikule'de açılan mekteptir. Okulun kurucularından birisi Şark Demiryolları'nın o zamanki müdürü O. von Kühlmann idi. Bu okulun başlangıçta kendisine ait bir binası olmadığından sık sık mekân değiştirmek zorunda kalmaktaydı. 1897'de kurulan Okul Derneği kendisine ait bir binanın teminine öncelik verir. Demiryolu şirketinin olanakları kullanılarak yapılan binanın inşaatı 5 Kasım 1899'da tamamlanır. Raporda binanın tek katlı olduğu belirtilse de günümüzde Fatih Yunus Emre Ortaokulu'nun kullanımında olan yapıdan ve günümüze kalan fotoğrafından iki katlı olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı Arşiv Belgeleri bize bu binanın inşaat izninin alınması ve yapının planlanan fiziki özellikleri hakkında bilgiler vermektedir: Etrafı yol ve Hıristiyanların ikamet ettiği bir yer olan bu mahalde okul için bina inşa edilmesinde resmi makamlarca bir sakınca görülmez. 1902 tarihinde Alman Sefareti tarafından hazırlanan ve resmi makamlar tarafından onaylanan, içerisinde Osmanlı İmparatorluğu sınırları dahilinde bulunan 53 Alman kurumunun ismi

bulunan listede Yedikule Alman Okulu, "*Ecole allemande à Yédi-Koulé*" adıyla 2'nci sırada yer almaktadır. Okul erkek öğrencilere özel gündüz eğitim yapan, yani yatılı olmayan ve 3 sınıfa sahip bir ilkokuldur (iptidai). Mösyö Nessel adındaki öğretmen ayrıca okulun müdürüdür. Farklı milletlerden 90 öğrencisi olan okulun Madam Minna Krollmann ve Madmazel Simitsch adlarında kadın öğretmenleri vardır.

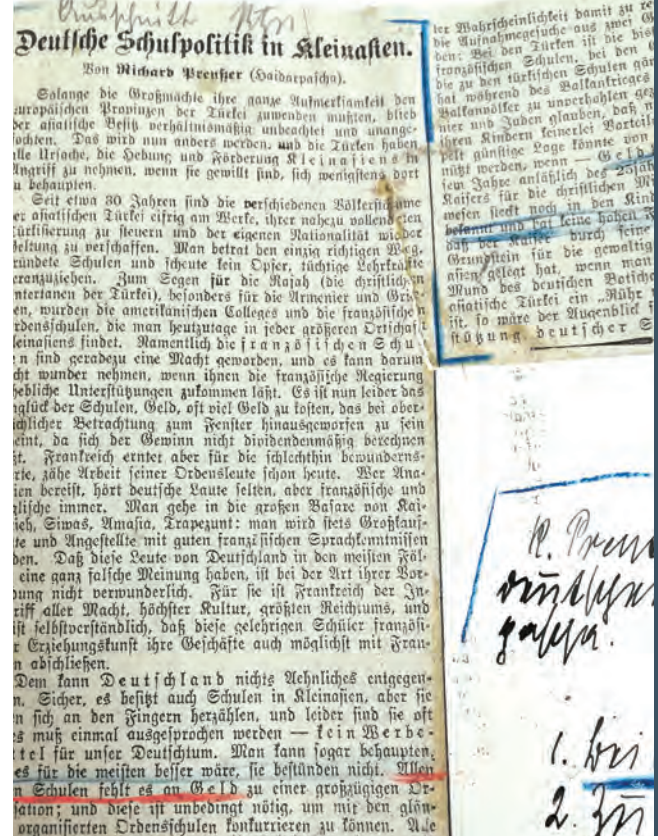
1908 Jön Türk Devrimi Sonrasında İttihat ve Terakki'nin Almanya Siyaseti

Makedonya dağlarına çıkarak isyan başlatan İttihatçılar 23 Temmuz 1908'de Sultan Abdülhamid'i Meşrutî düzeni yeniden yürürlüğe koymaya zorlamışlardır. Meşrutîyetin ilanı ile 23 Ocak 1913'e kadar sürecek çok partili rejim ortamında kimi siyasi kesimler liberal çizgide olup İngilizlere ve Fransızlara yakınlık beslemekteydi. Buna karşın özellikle İttihatçı genç subay kesiminin Alman askeri eğitiminden geçmesinden ötürü içlerinde Almanya İmparatorluğu'na yakın duranlar da az değildi. Adı geçen devrede Meşrutî rejimin Almanya ve Alman Lisesi'ne yönelik tavırlarına bakıldığında bariz bir yakınlık veya uzaklıktan söz etmek mümkün değildir. Ancak Meşrutî ortamın beraberinde getirdiği nispî özgürlük iklimi Alman Lisesi'nin eğitimsel ve kültürel faaliyetleri açısından daha rahatlatıcı olmuştur. Balkan Savaşları sırasında İttihatçıların gerçekleştirdikleri 23 Ocak 1913 darbesi sonrasında tesis ettikleri askeri diktatörlük ile birlikte Osmanlı Devleti kararlı bir Alman yanlısı çizgiye girmiştir. Enver Paşa'nın kuvvetli Almanya hayranlığının da etkisiyle bu yeni ortam Almanya İmparatorluğu'nun Osmanlı toprakları içerisindeki kültürel ve iktisadi nüfuzunu güçlendirmek açısından bulunmaz bir fırsat teşkil etmiştir. Bu bağlamda Alman kültürü ve Alman Lisesi'nin Osmanlı kamuoyundaki prestiji oldukça yükselmiştir.

Yeni Dönemde Alman Lisesi'nden Osmanlı Toplumuna Yeni Açılımlar: Dil Kursları

Meşrutîyetin ilk yıllarının nispî özgürlük ve biraz da belirsizlik ortamı içerisinde Alman Lisesi, o sırada Fransız ve Anglo-Sakson eğitim kurumlarının ezici varlığı ve

bu kültürlerin Ahmed Şuayib, Tevfik Fikret, Hüseyin Cahid, Halide Edib, Rıza Tevfik ve Prens Sabahaddin gibi başlıca Osmanlı sivil aydınları ve siyasetçileri nezdindeki nüfuzu karşısında, Osmanlı okumuş kamuoyu içerisinde Alman kültürünü yayma konusunda gayret gösterme ihtiyacını hissetmiştir. Bu amaçla Alman Lisesi'nin bir şubesi konumundaki Haydarpaşa Okulu'nda 1909'dan başlayarak ikindi ve akşam saatlerinde yetişkinlere yönelik Almanca kursları açılmıştır. Kurslar ya parasız ya da sembolik bir ücret karşılığında veriliyordu. İlk açıldığı sıralarda kursa rağbet nispeten azdı; 1909'da açılan kurslara toplam 49 kişi kaydolmuştu. Ancak bu rakam giderek yükselecektir; 1913 sonrasında Osmanlı harici ve savunma siyaseti önemli ölçülerde Almanya İmparatorluğu'nun siyaseti doğrultusunda şekillenirken 1914 yılında Haydarpaşa Okulu'na 220 kişinin dil kursu için başvurduğunu görmekteyiz. 1914'ten sonra sadece Haydarpaşa'da değil, Yedikule Alman Okulu'nda ve Alman Lisesi'nin kendisinde de yetişkinlere yönelik Almanca kursları başlatılmıştır. Söz konusu kurslar 1916 yılına kadar hizmet verecektir. Almanya ve Osmanlı imparatorluklarının yakınlaşmaları ve Dünya Savaşı'ndaki müttefiklikleri o zamana kadar hâkim olan Fransız kültürünün yerini Alman kültürüne terk etmesi çabalarını yoğunlaştırmıştır. Alman ve Osmanlı eğitim kurumları arasında işbirliği faaliyetlerinin yanı sıra Almanya'ya öğrenci gönderilmesi önemsenmiş ve Almancanın Osmanlı okullarında öğretiminin yaygınlaştırılması siyaseti güdülmüştür. Örneğin İstanbul'daki Türk Ocağı'nda, 1916 yılı sonlarında "Berlin'deki Türk-Alman Komitesi" tarafından görevlendirilen bir Almanca öğretmenince belirlenen günlerde düzenli olarak Almanca dersleri verilmekteydi. Ayrıca Türk-Alman Dostluk Yurdu öncülüğünde, 1917 yılı tatil zamanında Alman Lisesi ve Haydarpaşa Okulu öğretmenlerinden Franz Krause, Joseph Lazarus, Oskar Mergelsberg, Franz Nitsche, Heinrich Runacher gibi isimler, Anadolu'nun Adapazarı, Ankara, Aydın, Bolu, Kütahya gibi şehirlerine gidip özel Almanca dersleri vermişlerdir.

1913 yılında Haydarpaşa Okulu Müdürü Richard Preusser'in Frankfurt Zeitung'da yayınladığı "Anadolu'da Alman Okul Siyaseti" (Deutsche Schulpolitik in Kleinasien)

1909-1910 Okul Raporu Kitapçığı

Eröffnung von laufenden Rechnungen.

Gewährung von gedeckten Krediten, Vorschüssen auf Wertpapiere und Waren unter den günstigsten Bedingungen.

Aufbewahrung und Verwaltung von Wertpapieren.

Ausführung von Aufträgen zum An- und Verkauf von Wertpapieren auf allen Börsen.

Ausschreibung von Kreditbriefen auf alle in- und aussereuropäische Länder.

Eröffnung von Scheckrechnungen.

Versicherung gegen Verlosungsverlust für Lose des **Crédit Foncier Egyptien**, etc. -g 1

Junger Mann,

vor kurzem die hiesige deutsche Realschule absolviert, flotter Stenograph wünscht Stellung in Commission- oder Bankhause. Gefl. Of. u. A. 16. a. d. Exp. d. Bl. —9

1908 Kasım ayında iş ilanı-Osmanischer Lloyd günlük gazetesi 1908'e gelindiğinde Alman Lisesi'nden mezun sayısının arttığı anlaşılıyor. Kimi mezun, okuldan edinmiş olduğu Almanca ve stenografi becerileriyle Alman veya Avusturya-Macaristan firmalarının İstanbul temsilciliklerinde ücretli dolgun iş arıyordu. Bu amaçla Osmanischer Lloyd gazetesine bu ve buna benzer ilanlar veriyorlardı.

Alman Lisesi'nin İdâdî Statüsünü Kazanması

Bilindiği üzere 1869 tarihli Maarif Nizamnamesi'nde üniversiteye (yani *Dârü'l-fünûn*) "*hazırlık*" anlamında olmak üzere *idâdî* kategorisinde ve *rüşdiyye*-üstü nitelikli devlet orta okullarının kurulması tasarlanmıştır. Söz konusu *idâdî* mektepleri Abdülhamid devrinde Osmanlı İmparatorluğu'nun başlıca merkezlerinde kurulmuş ve Osmanlı orta eğitim kurumlaşmasının ana direğine dönüşmüştür.

Yukarıda da ele alındığı üzere, Burjuva Okulu'nun kurulduğu ilk on yıllarda Osmanlı maarif idaresiyle doğrudan bir ilişkisi olmamıştı. Ancak okulun giderek büyümesi ve Osmanlı tebaasından öğrenci sayısının artması böyle bir ilişkiyi zorunlu kılmıştır. Özellikle Kuledibi'ndeki yapıdan ayrılarak Şahkulu Sokağı'ndaki büyük yeni binaya geçiş

sürecinde Maarif İdaresi'nin Burjuva Okulu'nu fiilen tanıdığını görmüştük.

Alman Lisesi ile Maarif İdaresi arasında gelişen ilişkiler, 10 Ekim 1911'de Burjuva Okulu'nun Almanya Elçiliği aracılığıyla idâdî statüsünde bir eğitim kurumu sıfatıyla resmen tanınması için başvuruda bulunmasıyla kayda değer bir yoğunluk kazanmıştır. Söz konusu başvuruda Alman Lisesi'ndeki Osmanlı tebaası öğrencilerinin mutlak çoğunluk konumuna gelmelerinin payı azımsanmamalıdır. Maarif Nezareti yaptığı değerlendirme sonucunda İstanbul'da yerleşik olan Almanya ve İsviçre vatandaşlarının kız ve erkek çocuklarına özel olan bu okulun programının değiştirilip genişletilmesi sonucunda Osmanlı idâdî okullarına denk bir nitelik kazandığı ve dolayısıyla da idâdîlere devletçe tanınan haklara sahip olmasını uygun görmüştür. Böylece Alman Lisesi'ne 27 Aralık 1911 tarihinde idâdî mektebi sıfatıyla ruhsatname verilmiştir. Bu olay *Osmanischer Lloyd*'un 15 Mart 1912 tarihli nüshasında şu şekilde duyurulmuştur: "*Alman Lisesi'nin Maarif Nezareti tarafından idâdî olarak tanındığı bildirilmektedir. Böylece Alman Lisesi diploması alan Türk öğrencilerin, diğer okullardan mezun olan öğrencilerle aynı yurttaşlık ve askerlik haklarına sahip olmaları sağlanmıştır. Maarif Nezareti, Harbiye Nezareti'ne bu konudaki yenilik hakkında gerekli bilgilendirmeyi yaptı.*"

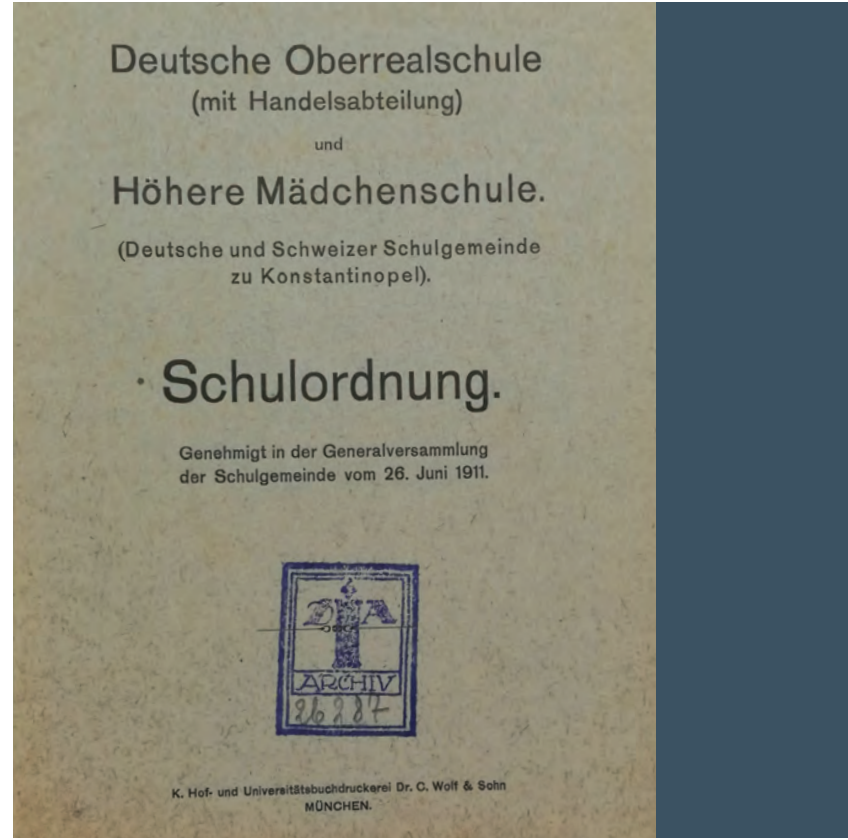
Müslüman Öğrenci Sayısında Artışın Yarattığı Sıkıntılar

Kuruluşu itibarıyla Semt Okulu ve sonradan kazandığı nitelikleriyle Burjuva Okulu ve Alman Lisesi mezhepler üstü bir kimliğe sahip olduğu vurgusunu her zaman dile getirmiştir. Söz konusu vurguya rağmen derslerine bakıldığında seçimlik din dersi için sadece Protestan bir papaza yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda Katolik, Ortodoks, Yahudi veya Müslüman öğrencilerin din dersi alma mecburiyetleri olmamasına karşın istediklerinde inançlarına uygun bir din adamından istedikleri dinin dersini bu okulda alamadıklarının altını çizmek gerekiyor. Esasında 1868'de tesis edilen Semt Okulu ilk yıllarında muhtemelen herhangi bir din dersi sunmamaktaydı. Ancak Alman Protestan

Cemaat Okulu ile zorlu müzakereler ve Alman Devleti'nin dolaylı baskıları neticesinde 1873'te gerçekleşen birleşme sonucu karşımıza çıkan yeni okulda Protestan bir hüviyet görmemek mümkün değildir. Okul Derneği Yönetim Kurulu'ndaki Alman Elçilik temsilcisi aynı zamanda Elçiliğin Protestan rahibiydi de. Sözü geçen papaz, okuldaki seçmeli din dersine öğretmen olarak giriyordu. Alman İmparatorunun doğum günü Burjuva Okulu öğrencilerinin de katılımıyla önceleri elçilik şapelinde dini ayinlerle kutlanmakta olup sonradan bu kutlamalar 1900'lerden başlayarak Teutonia Kulübü'nde gerçekleştirilmiştir.

Öte yandan resmi dini İslam olan, hükümdarının İslam Halifesi sıfatını taşıdığı bir ülkenin topraklarında bulunan Alman Lisesi'nde Müslüman tebaası öğrencilerinin sayısının artışının ister istemez bazı huzursuzlukları beraberinde getireceği açıktı. 1906-07 ders yılında toplam 170 Osmanlı tebaası öğrencisinin ancak 22'si (%12,95) Müslümandı. 1908-09 akademik devresinde bu oran hafifçe yükselmiş olup 217 Osmanlı vatandaşı öğrenciden 32'si (%14,75) İslam dinindendi. 1915-16 eğitim yılına geldiğimizde ise karşımıza 308 Müslüman öğrenci çıkıyor. Bu rakam Osmanlı tâbiyetinde olan öğrencilerin %52,38'i, toplam sayısı 1071'i bulan genel öğrenci kitlesinin de %28,7'sini temsil etmektedir. Böylesine büyük bir Müslüman öğrenci kitlesinin varlığı ve Balkan Savaşı sonrasında İttihatçı askeri diktatörlüğünün özendirmediği Türk-İslam milliyetçiliği ortamında bazı Alman öğretmenlerin dikkatsizliği ve anlayışsızlığı bir huzursuzluğa sebebiyet verebilecekti.

1916 yılında Müslüman öğrencilerden bazıları arasında Hz. Muhammed'in Mevlid günü ile ilgili bir sorun yaşandığını görüyoruz. Kim olduğunu bilmediğimiz Yusuf Nuri adlı bir kişi tarafından imzalanmış, bir ihbar metni izlenimi uyandıran ve resmi makamlara sunulan yazıya göre bu öğrenciler Mevlid günü (12 Rebiyülevvel 1334 / 18 Ocak 1916) okula gelmeyeceklerini ve izinli sayılmaları gerektiğini okul yönetimine bildirirler. Buna karşılık müdür Dr. Paul Tominski, okulun sadece Hıristiyanların Noelini tanıdığını, Türklerin dini günlerini tanımadığını

1911 Alman Lisesi Talimatname

öğrencilere söyler. Ayrıca yönetimin bu öğrencilere ikişer teneffüse çıkmama cezası verdiği de aktarılır. Buna ek olarak küçüklerin devam ettiği sınıflarda öğretmenlik yapan Fransız bir kadın öğretmen bir kız çocuğuna "siz Türkler hep böyle devamsızsınız. Çanakkale'de Fransız ve İngilizler kendiliğinden gittikleri halde siz Türkler dağdağa (gürültü) koparıyorsunuz. Yalandan şenlikler yapıyorsunuz. Hep işleriniz böyledir" dediği belirtilir. Yusuf Nuri, bu konuda yapılması gerekenleri şu şekilde sıralar: (1) Bu okul Alman kurumu olsa da Maarif-i Umumiye Kanunu'na bağlı olmalıdır. (2) Bulunduğu, yaşadığı ve para kazandığı Türk memleketinin âdetlerine ve özel günlerine uymalıdır. (3) İstihdam edeceği öğretmenler Osmanlı hissiyatını rencide etmemeyi birinci vazifeleri olarak görmelidir. Söz konusu ihbar yazısının ne denli doğruları yansıttığını bilemiyoruz. Metinde bazı olgular abartılmış olsa bile dikkate değer bir Müslüman öğrenci kitlesinin mevcut olduğu Alman Lisesi'nin dinsel tutumunu gözden geçirmek zorunda kalmış olacağı tasavvur edilebilir.

Müslüman Kız Öğrenciler ve Kültür Etkinlikleri

Müslüman erkek öğrencilerin çok önceden Alman Okulu'na gitmeye başlamış olmasına rağmen Osmanlı-Alman savaş ittifakı ve Almancanın yaygınlaştırılmasına dönük teşvik ve çalışmaların bir sonucu olarak Müslüman kız çocukları da 1914-1915 eğitim öğretim yılına doğru bu okula gitmeye başlamışlardır. Alman Lisesi Müdürlüğü, söz konusu eğitim yılı içerisinde Müslüman kız çocukların Beyoğlu'ndaki Alman Okulu'na Almanca eğitimi için başvurduklarını, ancak başvuran bu kız çocukların Alman kız çocuklarıyla birlikte okutulmasının uygun olmayacağını ve başvurular, yeni bir sınıfın açılması için gerekli olan on iki kişiyi bulduğu takdirde bu sınıfın açılabileceğini *Tanin* gazetesinde ilan eder. Daha sonra yayınlanan başka haberlerden gerekli olan sınıfın açıldığı, en azından Müslüman kız çocukların Alman Lisesi'ne devam ettikleri görülür. Yukarıda da belirtildiği üzere, 1915'ten başlayarak Alman Okulu'nda Müslüman Türk kadın öğretmenler istihdam edilmeye başlanmıştır. Aynı sene içerisinde Alman Okulu'nun lise düzeyindeki "Türk" kız çocukları tarafından Abdülhak Hamid'in "Tezer" isimli tiyatro eserinin Teutonia Kulübü'nde sahneleneceğinin ilan edilmesinin yanı sıra gerçekleştirilen prova çalışmaları ile ilgili de haberler yapılır. Bu haberlere göre Alman Okulu'ndaki Türk öğretmenlerden Mustafa Reşid Bey'in daveti üzerine Şair Nigar Hanım ve Abdülhak Hamid Bey provalara bizzat katılarak eleştiri ve önerilerini sunarlar. Bir kerelik ertelemeyen sonra, kadınlara özel sahnelenen oyunun geliri olan yaklaşık 1.424,12 kuruş, savaşta yaralanan Osmanlı askerleri için Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne (Kızılay) bağışlanır.

Alman Okulu'nda Yetişen Osmanlı Öğrencilerinden Birkaç Örnek

Ahmet Emin Yalman gibi tanınmış Alman Okulu mezunları dışında yolu bir şekilde bu okula düşmüş bazı öğrenciler ile bu öğrencilerin Osmanlı son döneminde mesleki kariyerleri ile ilgili birkaç örnek vermek faydalı olacaktır.

Bunlardan biri olan Mehmed Münib Efendi, İstanbul'da Tüccar Tevfik Bey'in oğludur.

1916 yılında 16-17 yaşlarında olan Mehmed Münib Efendi, Alman Okulu öğrencisidir ve ticaret eğitimi almak için Berlin'e gitmek istemektedir.

Diğer bir örnek Ahmed Cemil adlı bir öğrencidir. Ahmed Cemil, 1915 yılında Alman Okulu'nun Ticaret Şubesi beşinci sınıf öğrencisidir. Almanca bilgisi iyi olmalı ki Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Yabancılar Şubesi'nde Almanca bilme şartıyla açılan pozisyona başvuru yapmıştır. Aynı pozisyona başvuru yapan bir diğer öğrenci, yolu hem Haydarpaşa hem de Beyoğlu Alman Okulu'ndan geçmiş olan Mehmed Reşad'dır. Bu öğrenci Kıbrıslıdır. Rüşdiyye ve idâdî eğitimini Kıbrıs'ta yapmış, daha sonra Haydarpaşa Okulu'nda 38 öğrenci arkadaşının içinden ikincilikle diploma almıştır. Daha sonra da Beyoğlu Alman Okulu'nun Ticaret Şubesi'ne devam etmiştir. İki yıl burada okumasını müteakip maddi zorluklardan dolayı okulu bırakmak zorunda kalmıştır. Başvuruyu yaptığı 1915 yılında Kadıköy Mekteb-i Sultanisi'nde Almanca öğretmenliği yapmaktaydı. Sunduğu dilekçesinde Almanca ve Fransızca'yı bu iki Alman okulunda öğrendiğini belirtir.

Bir başka örneğimiz ise Yedikule Alman Okulu'nda eğitim almış Kirkor Aleksan'dır. Kirkor Aleksan, "*kuyumcu esnafından ve Ermeni Katolik milletinden müteveffa Aleksan Aleksanyan ağanın oğludur.*" 1869 İstanbul doğumlu olan Kirkor Aleksan, ilk olarak Samatya'da bulunan Ermeni sıbyan mektebinde başladığı öğrenimine Yedikule Alman Okulu'nda devam etmiştir. Türkçe, Ermenice, Almanca ve Fransızca dillerini bildiği belirtilen Kirkor Aleksan, eğitimini Trieste'deki *Gymnasium* okulunda sürdürmüştür. Burada Rumca'yı da öğrenen Aleksan, Almandaki bilgisini de arttırarak İstanbul'a geri dönmüş ve devlet kurumlarının değişik kademelerinde görev almıştır.

Birinci Dünya Savaşı, Kapitülasyonların Kaldırılması ve Özel Okullar Talimatnamesi (1915)

28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan Arşidükü Ferdinand'ın Saraybosna'da katli üzerine başlayan uluslararası gerginlik, aynı

1916 Abitur Sınavını Verenler

1916'da Abitur sınavını vermiş taze mezun gençler. 1907 yılı erkek ve kız mezunları fotoğraflarıyla karşılaştırıldığında bu görselde kız ve erkek mezunların bir arada oldukları dikkati çekiyor. Öte yandan içlerinde bir öğretmen görülmüyor. Bu fotoğrafta gençlerin yüz ifadeleri daha olgun ve daha kendine güvenlidir.

yılın 28 Temmuz'unda umumi harbe yol açmıştı. 29 Ekim'e kadar resmi tarafsızlığını koruyan Babiâli, Büyük Devletler'in birbiriyle kapışmasını fırsat bilerek 9 Eylül 1914 günü Kapitülasyonları lağvetmiştir. Kapitülasyonların kaldırılması yabancı kurum ve kişilerin uluslararası dokunulmazlık zırhlarının kalkarak Osmanlı iç hukukuna tâbi olmaları ve Osmanlı Devleti'nin mali ve iktisadi bağımsızlığını ilan etmesi anlamına geliyordu. O zamana kadar bir dizi imtiyazdan yararlanan ve Türkiye'ye yakın duran Almanya da dahil olmak üzere Büyük Devletler bu karara itiraz etmişlerdir. Ancak savaş ortamı nedeniyle Babiâli'ye karşı bir yaptırım uygulama güçleri olmamıştır.

Kapitülasyonların kaldırılması, yabancı mekteplerin diplomatik dokunulmazlıklarının sona ermesi ve Osmanlı yasalarına uyum zorunluluğunu beraberinde getiriyordu. Bu çerçevede İttihat ve Terakki Hükümeti Aralık 1914'te özel okullar için yeni bir talimatname

hazırlamıştır. *Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi* olarak bilinen bu yasa, devletin özel okullar üzerindeki denetimini arttırmaya yönelik bir belge olup Cumhuriyet döneminde Milli Eğitim Bakanlığı'nın yabancı okullara uyguladığı siyasetin bir habercisi niteliğindedir.

Buna göre özel okullardan, elinde fermanı olanlar iki ay içerisinde Maarif İdaresi'ne bu fermanlarını tescil ettirmeliydiler. Tescil edilen fermanlar ruhsatname yerine geçecekti. Lakin elinde ferman olmayan okullar, iki ay içerisinde Maarif İdaresi'ne müracaat etmeliydi. Başvurularında okullar bir "*sorumlu müdür*" belirlemeli ve Türk dilinin, Türkiye tarih ve coğrafyasının Türkçe olarak okutulmasının zorunlu olduğunu gösteren programlarını sunmalıydı. Bu okullarda Türkçe, okulun asıl dili düzeyinde okutulmalıydı. Okutulacak kitaplardan basılı olanların adı, yazarının ismi, baskı yeri ve tarihi bildirilmeli ve ayrıca bir nüshası Maarif İdaresi'ne gönderilmeliydi.

Okulun bağılı olduğu dinle ilgili dersler diğer dinlerdeki çocuklara okutulmamalıydı. Okul hocalarının adları ve vatandaşı olduğu devletin isminin bulunduğu listeler idareye sunulmalı ve okullar tüm bu işlemleri iki ay gibi kısa bir süre zarfında bitirmeliydiler.

Ancak süre yetersizliğinden ötürü okullara 30 Mart 1915 gününe kadar iki ay daha süre verilir. Bu sürede işlemlerini tamamlayamayan özel okulların kapatılacağı bildirilir. Ne var ki bu süre uzatımı da sorunu çözmez. Almanya Elçiliği 27 Mart 1915'te Hariciye Nezareti'ne gönderdiği yazıda yapılması istenen program değişikliklerinin bu süre zarfında yapılmasının imkânsız olduğunu bildirmiş ve savaş koşullarının yarattığı sorunlar nedeniyle sürenin Haziran ayına kadar uzatılmasını talep etmiştir. Bu noktada Maarif Nezareti'nin Alman Lisesi'ne yönelik süre itibarıyla daha esnek bir tutum takındığı anlaşılıyor. Ne var ki bundan böyle Alman Lisesi'nin eskisine kıyasla sıkı bir Maarif denetimine alındığı kesindir.

Artan Öğrenci Durumu, Yeni Bina Kiralanması ve Mali Kriz

Osmanlı Devleti'nin 29 Ekim 1914'te fiilen savaşa dahil olmasıyla birlikte düşman devlet uyruğundaki İngiliz, Fransız, Rus ve Belçika okulları kapatılmıştır. Söz konusu kurumların öğrencilerinin geriye kalan okullara yönlendirildiğini görüyoruz. Bu çerçevede Alman Lisesi'nin payına 300 civarında ilave öğrenci düşmüştür. Buradaki toplam öğrenci sayısı 1914 başlarında 778 iken 1914 Kasım sonrasında 1070'e yükselmiştir. Mevcut binasıyla bu hızlı artışa cevap veremeyen Alman Lisesi çareyi 1916 yılı başında yeni bir bina kiralamakta bulmuştur. Bununla birlikte her ne kadar bir talep artışı görülse de bu talebin kiralanana binalarla orantılı olup olmadığı bilinmiyor. 1914, 1915, 1916 ve 1917 yılları içerisinde Alman Okulu'nun yeni kayıtlar için Tanin ve İkdam gibi önde gelen Osmanlı gazetelerinde epeyce ilan verdiğini görmekteyiz. Sonuçta kiralama için Beyoğlu Hocaali Sokağı'nda 11 ve 13 numaralı bodrum katıyla beraber 6 katlı, 11 odalı, 9 dershaneli ve bahçeli iki bina belirlenir. Bu binalar eski İtalyan okuluna aittir ve gerekli izin için başvuruda bulunulur.

Aslında söz konusu başvuru, Özel Okullar Talimatnamesi'nin üçüncü ve dördüncü maddelerini çiğnemektedir. Zira bu maddelere göre açılacak okul mekânı mevcut devletin vatandaşlarının sayısı ile orantılı olmak zorundadır. Ancak durumun olağanüstülüğü dolayısıyla İttihatçı Hükümet ek binalar için izin başvurusunu kabul etmiştir. Padişah V. Mehmed Reşad'ın yayınladığı İrade-i Seniyye ile ek binalar bağımsız bir okul olarak kabul edilerek sorumlu bir müdür adına olmak şartıyla ruhsat verilmesi uygun görülür.

Bu arada gerek savaşın yarattığı koşullar gerekse artan masraflardan kaynaklı olarak 1916 eğitim öğretim yılında Alman Lisesi büyük bir finansal sıkıntı ile yüz yüze kalır. Okulun kapanmasını Almanya İmparatorluğu'nun verdiği 125.000 marklık acil yardım kurtarır.

Harb-i Umumi İçerisinde Alman Lisesi ve Haydarpaşa Okulu

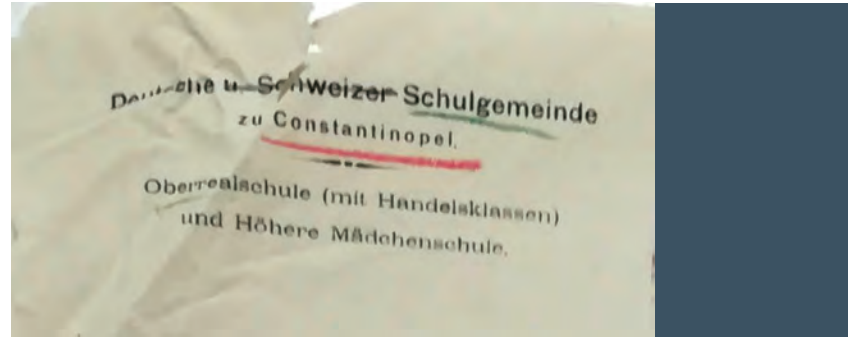
Birinci Dünya Savaşı alevleri Osmanlı Devleti'ni de kapladığında Alman Lisesi'nin genel seferberlik ortamının adeta doğal bir parçasına dönüştüğünü görmekteyiz.

Savaş atmosferinin kamuoyuna egemen olduğu yıllarda İstanbul halkına moral aşılama amacıyla Alman Lisesi müzik hocası ve Muzika-i Hümayun şeflerinden Paul Lange Gülhane Parkı'nda halka açık konserler vermiştir. 1914 Ekim ayından başlayarak 1918 ortalarına kadar hafta içlerinde öğleden sonraları verdiği konserlerde Muzika-i Hümayun orkestrası tarafından çeşitli Batı klasik müziği parçaları seslendirilmiştir. *Osmanischer Lloyd* gazetesinin söz konusu yıllarda basılan farklı sayılarına yansıdığı biçimiyle, seslendirilen parçalardan bazıları arasında Lange'nin kendi bestesi olan "*Alman-Türk Zafer Marşı*", Offenbach'ın "*Güzel Helen*" operasının uvertürü, Waldteufel'in "*Güz Melodisi*" vals, Lehar'ın "*Lüksemburg*" potpurisi, Lange'nin yine kendi bestesi olan "*Padişah Hazretlerine Selam*"ı, Blankenburg'un "*Resmi Geçit Sancakları*" marşı, Suppé'nin "*Pique Dame*" operetinin uvertürü, Wagner'in "*Tannhäuser*" fantezisi, Mehmed Hanniz'in koro eşliğinde "*İttihad Marşı*", Lamathe'nin "*Hint Postası*", Bizet'nin "*Carmen*" fantezisi, Verdi'nin

“La Traviata” fantezisi, Sousa’nın “Arap Galopu” ve “Washington Postası” gibi parçaları bulunmaktaydı.

Savaşın henüz ilk günlerinde Alman Lisesi’ni yöneten Okul Derneği bünyesinde gerçekleşen sembolik bir değişimse o zamanın genel milliyetçilik atmosferi hakkında bir fikir verebilir. 19 Haziran 1914 günü Alman Lisesi’nin bağlı olduğu Alman-İsviçre Okul Derneği, kendi isminde bir değişikliğe giderek içerisindeki “İsviçre” ibaresinin çıkarılmasını ve adının bundan böyle sadece “Alman Okul Derneği” olması hususunda karar almıştır. Söz konusu karara Okul Derneği’nin İsviçreli üyelerinin ilk etapta nasıl bir tepki verdiklerini bilmiyoruz. Ancak 1917 yılında Okul Derneği bağlamında hazırlanan “Sorumluluk Senedi” (*Verpflichtungsurkunde*) İsviçreli üyelerin dolaylı bir tepkisini açığa çıkartarak bize fikir veriyor. Bu belgeye göre Dernek Yönetim Kurulu üyesi İsviçreli üyeler, 1870 yılında Kuledibi’nde satın alınacak arsa ve bina için vermiş oldukları 12.000 Goldmark’ı Alman-İsviçre Okul Derneği’ne hibe ettiklerini tasdik etmekle birlikte Alman Lisesi’ndeki haklarına hanel gelmesi durumunda söz konusu meblağın iadesini talep edeceklerini beyan etmişlerdir.

Harb-i Umumi ortamındaki Alman Lisesi’nin durumunu daha iyi anlamak açısından 1914 yılında İstanbul’da kurulan ve ismini Rönesans devri Alman sanatçısı Albrecht Dürer’den alan “Dürer Derneği” (*Dürer-Bund in Konstantinopel*)’nin faaliyetlerinden kısaca bahsetmek uygun olacaktır. Dürer Derneği’nin kuruluş gayesi Alman edebiyatı ve sanatına ilişkin çeşitli sunumlar ve konferanslar yoluyla Alman kültürü ve Almanlığın gerek Alman kolonisine, gerekse Osmanlı toplumuna yayılmasını sağlamaktı. 1918’e gelindiğinde Dürer Derneği İstanbul’da faaliyetini sürdüren en güçlü cemiyet haline gelmişti. Savaş öncesinde yürüttüğü etkinlikler sanat ve edebiyat tanıtımları ve konferanslarıyla sınırlı olan Dürer Derneği, Harb-i Umumi’nin patlak vermesiyle birlikte saldırgan bir Alman milliyetçiliği ve hamaset duygularını Alman öğrencilere aktarma gayretine girişmiştir. 1914 sonrasında Alman Lisesi konferans salonunda

1914 Okul Antetli Kağıdı

sıklıkla piyano eşliğinde savaş konulu hamasi şiir okuma günleri düzenlemiştir. Şiirlerin birçoğu o hafta veya aylarda Almanya’da yazılmış olup büyük popülarite kazanmış duygusal nitelikli eserlerdi. Başka zamanlarda da Dürer Derneği cephelerde kahramanca savaşarak yurdu uğruna hayatını feda eden Alman şehitlerine ilişkin yurtsever okuma günleri organize etmekteydi. Sözü geçen dernek konserler tertiplemekte, bu konserlerde yeni bestelenmiş hamasi halk türküleri icra edilmekteydi.

Harb-i Umumi’nin iyice çıkmaza girdiği 1917’ye geldiğimizde Almanların İstanbul’daki İzci Derneği’nin (*Deutsches Pfadfinderkorps Konstantinopel*) Alman Lisesi ve Haydarpaşa Okulu’ndaki izci derneği üyesi Alman öğrencileri sık sık açık alanlarda talime götürerek Zeytinburnu ve Yeşilköy gibi mevkilerde atış talimleri yaptırmaya başladığı dikkati çekiyor.

Yukarıda özetlenen koşullar altında Alman Lisesi de 1914 Aralık ayından itibaren Alman kolonisi içerisinde Fransız veya Rus cephesine gitmek isteyen gönüllülerin testlerden geçirilerek seçimlerinin yapıldığı bir merkez görevini ifa etmeye başlamıştır.

1918 yılı esasında Alman Lisesi’nin ellinci kuruluş yıl dönümüne denk gelmişti. Ne var ki savaşın İstanbul’da yarattığı mahrumiyet koşulları, çok sayıda can kaybı, başta Dr. Hans Schwatlo olmak üzere eski lise yönetici ve öğretmenlerinden birçoğunun cephelerde şehit düşmesi ve payitahttaki genel kaos ortamı dolayısıyla Mayıs 1918’de herhangi bir kutlama yapılmaması kararlaştırıldı.

Paul Lange
(1857-1920)

Kartzow'da (Brandenburg Vilayeti) doğdu. 1879'a kadar Rathenow'da öğretmenlik yaptı. Berlin'deki Kilise Müziği Akademik Enstitüsü'nde (Akademisches Institut für Kirchenmusik zu Berlin) yüksek eğitim gördükten sonra İstanbul'a geldi ve 1 Ocak 1881'den başlayarak Burjuva Okulu'nda müzik öğretmeni oldu.

Paul Lange, 31 Aralık 1883'te Yıldız Sarayı'nda Muzika-i Hümayun'un başına geçmiştir. Alman Lisesi'ndeki görevinin Kasım 1918'e kadar sürmüş olması bakımından Lange'nin öğretmenlik süresi, Karl Mergenthaler'in 1873-1918 yılları arasındaki 45 yıllık öğretmenliğinden sonra 37 yıl ile ikinci en uzun görev süresidir. Lange, İstanbul'da Batı Müziği hayatının önde gelen simalarından olup 1880'lerde

Robert Kolej'de de hocalık yapmıştır. Bunlara ilaveten Belediye Bandosu'nu kurarak şefliğini üstlenmiştir. 1906 yılında Ertuğrul (Yatı) Muzikasını kurmuş ve "Bey" ünvanını almıştır. Lange ayrıca, Bahriye Muzikası'nda ve Yıldız'daki Jandarma Bandosu'nda da görev yapmış, 1908 sonrasında Sultan Reşad ve Vahdettin'in Saray Müzisyeni olmuştur. Saray müzisyenliği sırasında Lange, Edirne Marşı, Barbaros Hayreddin Marşı, Mehmet Paşa Marşı, Yıldız Piyâde Marşı ve Ertuğrul Süvâri Marşı gibi eserler bestelemiştir.

İstanbul'da vefat eden Paul Lange'nin İstanbul doğumlu oğlu Hans Lange (1884-1960), başta New York Filarmoni ve Chicago Senfoni orkestraları olmak üzere çeşitli dünya orkestralarında şeflik yapmış uluslararası bir müzik otoritesiydi.

1902 Paul Lange Aula
Paul Lange 1902 yılında Alman Lisesi korosuyla okulun Aula'sında konsere başlamadan önce

Mondros Mütarekesi, Alman Lisesi ve Diğer İstanbul Alman Okullarının Kapatılışı

İstanbul'daki mahrumiyet ve kaos ortamına karşın Alman Lisesi'nde eğitim, sonuna kadar aksamadan yürümüştür. Ekim 1918'da savaşın bitimine doğru İstanbul'da Martin Kriebel'e göre 3.000, diğer bir tahmine göre ise 4.000 civarında Alman kolonisi mensubu yaşıyordu. İstanbul'daki Alman okulları 23 Eylül'de başlayacak yeni eğitim yılı için 20 Eylül'de *Tanin* gazetesine verdikleri reklamda gerek Beyoğlu'ndaki okulun gerekse Haydarpaşa ve Yedikule mekteplerinin öğrenime hazır olduklarını ilan etmişlerdi. Ekim ayında Alman Lisesi'nde toplam 1500, Haydarpaşa Okulu'nda toplam 600 ve Yedikule Okulu'nda toplam 250 öğrenci ders görmekteydi. Fakat aradan çok zaman geçmeden söz konusu okulların Osmanlı İmparatorluğu dahilindeki eğitim faaliyetlerine aniden son verilmiştir.

Osmanlı Devleti, Almanya İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'ın üyesi oldukları İttifak Devletleri, Ekim ve Kasım 1918 devresinde İngiltere ve Fransa'nın başını çektikleri İtilaf Devletleri'ne karşı yenilgiye uğramışlar ve koşulsuz ateşkes antlaşmaları (mütarekeler) imzalamak zorunda kalmışlardır.

Osmanlı Devleti'nin imzaladığı 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'nin 19. maddesine göre Alman ve Avusturya-Macaristan uyruklu asker ve sivil kişiler bir ay içerisinde Osmanlı topraklarını terk etmeye mecburdular. Buna göre Alman Lisesi'nde görevli ne kadar Alman uyruklu öğretmen, yönetici ve öğrenci varsa hepsinin İstanbul'dan en geç bir ay sonra ayrılmış olmaları gerekmektedir. Ancak huzurevinde kalan ihtiyarlar, bazı hastalar ve Türklerle evli olan Alman kadınları bu kuraldan muaf tutulmuştu. Paul Lange gibi bazı çok istisnai bireyler de bu mecburiyete tâbi tutulmamışlardı.

30 Kasım 1918'de İstanbul Müttefiklerin kontrolüne geçer ve Alman okulları ve mülklerine Müttefik birlikleri tarafından el konulur. Müttefiklerin şehirdeki hareketlerini adım adım takip eden gazetelerden biri olan *Yeni Gazete*'de, 1 Aralık 1918'de "*Beyoğlu'nda Yazıcı sokağındaki Alman Mektebi[nin] İngiliz*

ve Fransızlar tarafından işgal edileceği[nin]" haber alındığı bildirilir. Aynı sıralarda Haydarpaşa Okulu İskoç birlikleri tarafından işgal edilirken Yedikule Okulu'na Fransız kuvvetlerince el konulur. Beyoğlu Alman Okulu binası 1918-1923 sürecinde Fransız işgal güçleri tarafından hastane olarak kullanılır. Fransızlar bu binaya *Caserne Joffre*, *Caserne Ney* ismini koyarlar. Bu esnada okulda var olan evrak arşiv vs. imha edilir.

Bu şartlar altında, İstanbul'dan gitmek zorunda kalmayan sınırlı sayıdaki Alman çocuklarının eğitimi sorun haline gelir. Sözü edilen çocukların eğitimi ilk önce Alman konsolosluk memurları tarafından üstlenilir. Ancak konsolosluk memurlarının da İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalmaları üzerine Katolik Borromeos Tarikatı rahibelerinin mekânları bu çocukların eğitimi için tahsis edilir. 1919 Şubat'ında bu tarikat da müttefik güçler tarafından yasaklanır ve Almanlıkla alakalı hiçbir kurumun varlığına artık izin verilmez. Böylece bu çocukların Müttefik güçlerinin işgali devam ettiği sürece Alman dil ve kültürüyle bağlantılı hiçbir eğitim alma olanağı kalmaz.

**İKİNCİ BÖLÜM: MİLLİYETÇİLİKLER VE KRİZLER ARASINDA
SIKIŞMIŞ BİR LİSE (1924-1944)**

MİLLİYETÇİLİKLER VE KRİZLER ARASINDA SIKIŞMIŞ BİR LİSE (1924-1944)

1918-1924 Yılları Arasında Türkiye ve Almanya'da Genel Siyasal Durum

1918 Ekim ve Kasım ayları, Birinci Dünya Savaşı'nda cephe ortaklığı ve silah arkadaşlığı yapmış olan Osmanlı, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluklarının çöküşü ve dağılışıyla sonuçlanmıştı. Harb-i Umumi'den zaferle çıkan İngiltere ve Fransa gibi devletler o zamana kadar görülmemiş boyutlardaki can kayıpları ve mal kaybına neden olan bu "XX. yüzyılın ilk felaketi"nin tek başına sorumluluğunu, başta Almanya olmak üzere İttifak ülkeleri üzerine yıkmışlardır. Sonuç olarak tümü de Paris'in banliyöleri olan Versailles, Saint Germain, Trianon, Neuilly ve Sèvres gibi kasabalarda, savaş mağlubu İttifak Devletleri'ne koşulları son derece ağır barış antlaşmaları empoze etmişlerdir.

Bilindiği üzere Osmanlı İmparatorluğu'nun bakiyesi olan Anadolu ve Trakya Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Sèvres Antlaşması'nı reddederek başarılı bir Kurtuluş Savaşı gerçekleştirmiş ve adı geçen antlaşmayı büyük ölçüde geçersiz kılmıştır. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile birlikte tam anlamıyla egemen ve bağımsız bir Türkiye devleti ortaya

çıkış, kısa bir süre sonra da Cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyet'i kuran kadrolar son dönem Osmanlı devrindeki Kapitülasyon ortamının beraberinde getirdiği siyasi, hukuki ve ekonomik sıkıntıları birebir yaşadıklarından ötürü başta yargı ve hukuk olmak üzere okullar, gümrük, posta gibi konularda Türk yasalarının egemenliği hususunda başından itibaren son derece hassas olmuşlardır. Esasen Cumhuriyet kadrolarının ana gayesi bir ulus devlet kurmak olduğundan, eğitim de dahil olmak üzere her sahada milliyetçilik ilkesini uygulamaya çalışmışlardır.

Savaşı kaybedenlerden Almanya'nın toprak kayıpları Alsace-Lorraine, Eupen-Malmedy, Kuzey Schleswig, Poznan ve Yukarı Silezya'dan ibaret olmasına karşın Versailles Barışı, savaşın sorumluluğunun büyük bir kısmını bu ülkeye yüklemişti. Nitekim Almanya'ya savaş tazminatı olarak iktisaden ödenmesi neredeyse olanaksız boyutlarda bir fatura empoze edilmişti ve bu durum Alman ulusal gururunu çok derinden incitmişti. Öte yandan Müttefiklerin baskısı sonucunda bir rejim değişikliği meydana gelerek Almanya

İmparatorluğu lağvedilmiş, yerine Weimar Cumhuriyeti kurulmuştu. Ancak bu rejim değişikliği milliyetçi kesimlerce tartışmalı olarak görüldüğünden, yeni cumhuriyet rejimi toplumun önemli bir kısmı tarafından meşru kabul edilmemiştir. Sonuç olarak Alman milliyetçiliği azalacağı yerde toplumun geniş kitleleri dahilinde mağduriyet hissini kök salmasıyla daha da güçlenmiştir. 1918 Kasım'ında kapatılmış olan Alman Lisesi 1924 yılında yeniden açıldığında, başta Richard Preusser olmak üzere okulun ikinci kurucu ekibinde söz konusu hissiyat egemendi.

1924 Atatürk

Alman Lisesi hem şehirdeki hem sosyal hayattaki konumu itibarıyla İstanbul'daki Alman kültür varlığının en önemli yapı taşlarından biriydi. Soehring'e göre bu eser çok sayıda kadın ve erkeğin emeğiyle yükselmiş ve kök salmıştır. Dolayısıyla suni bir oluşum değildir ve bu sebeple şimdi yeniden canlanma emareleri göstermektedir.

Almanya ile Türkiye Arasında Diplomatik İlişkilerin Yeniden Başlaması

Savaşın sona ermesiyle galip güçler gerek Versailles gerekse Sèvres Antlaşmalarıyla Almanya ile Türkiye'nin siyasi ilişkiler kurmasını engellemeye çalışmışlardı. Osmanlı Devleti'nin Berlin Elçisi Rifat Bey'in Kasım 1918'de İstanbul'a dönmesi ve Almanya'nın İstanbul Elçisi Kont Johann von Bernstorff'un 28 Ekim 1918'de İstanbul'dan ayrılarak Berlin'e gitmesi sonrasında siyasi bağlantılar kesilmişti. Lozan Antlaşması imzalanıncaya kadar Mütareke dönemi İstanbul Hükümetlerinin siyasi olmayan

çıkarları Berlin'deki İsviçre Elçiliği, Almanya'nın İstanbul'daki menfaatleri ise İsviç Elçiliği aracılığıyla temsil edilmeye devam edilmişti. Milli Mücadele esnasında Ankara Hükümeti gayriresmi yollardan Almanya ile ilişki kurmaya çalıştıysa da o zamanın Almanya'sı kendi içerisinde geçirdiği kriz ve sıkıntılar dolayısıyla karşılık verecek durumda olmamıştı. Gerçi her iki ülke, İngiltere ve Fransa'yı can düşmanları olarak görmelerinden dolayı çıkar ortaklığına sahiptiler. Ne var ki Lozan Antlaşması ile birlikte hukuki prangalarından kurtulmuş olan Türkiye'nin girişimlerine karşın Versailles Antlaşması'nın Almanya'ya empoze ettiği kısıtlamalar, bu ülkenin Türkiye'ye hemen karşılık verebilmesini önlemişti. Ancak 1924'ün Ocak ayından itibaren Almanya da Türkiye ile resmi ya da gayriresmi olsun ilişkilere geçmek üzere teşebbüslere başlamıştır. Zira Alman ekonomi çevreleri de bu konuda Berlin'e baskı yapıyorlardı.

İngiltere ve Fransa'nın ciddi bir sorun çıkarmayacağı belli olduktan sonra 3 Mart 1924 tarihinde Türk-Alman Dostluk Antlaşması Ankara'da imzalanmış ve böylelikle altı yıllık bir kesintiden sonra Türkiye ile Almanya arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur. İki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan bu uzunca kopukluk esnasında hem Almanya'da hem de Türkiye'de derin siyasi ve toplumsal dönüşümler yaşanmış ve bu değişimler tâbiyatıyla Türkiye'deki Alman Okulu açısından da belirleyici olmuştur. Zira savaş öncesi ve esnasında iki ülke arasında kurulan çıkar ortaklıkları bu süreçte ortadan kalmış, savaşın mağlubu olarak ekonomik gücü zayıflamış Almanya'nın yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne sunabilecekleri önemli ölçüde azalmıştı. Bunun yanı sıra Milli Mücadele sonrası egemen bir ulus devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin dış güçlere karşı tavrı Osmanlı Devleti ile kıyasla önemli farklılıklar arz etmekteydi.

Bu durumun farkında olan Almanya'nın ilk Türkiye Cumhuriyeti Elçisi Rudolf Nadolny, Ankara'da Başvekil ve Hariciye Vekili İsmet Paşa'nın kendisinden Almanya'nın İstanbul'daki elçiliğini Ankara'ya taşıması yönündeki isteğini herhangi bir çekince ifade etmeden

kabul etmiştir. Hatırlanacağı üzere o yıllarda İngiltere, Fransa, İtalya, ABD gibi ülkeler İstanbul'daki elçiliklerini Ankara'ya nakletmeyi uzun bir süre reddetmişlerdi. Dolayısıyla Almanya'nın Ankara'yı Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak resmen kabul etmesi, gerek Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa gerekse İsmet Paşa'da büyük bir memnuniyet uyandırmıştır. Nitekim Almanya Cumhuriyeti, Ankara'da bir büyükelçilik kompleksi inşa eden ilk ülke olmuştur.

1920'ler Türkiye'sindeki Olağanüstü Koşullar

Zorlu bir mücadele sonucunda egemen bir ülke konumuna erişen Türkiye'nin gerek maliyesinin zayıflığı gerekse altyapısının yetersizliği dolayısıyla kendisini iktisadi açıdan toparlayabilmesi için enerjisini dahili kalkınmasına yoğunlaştırması gerekiyordu. Ancak Musul meselesi dolayısıyla İngiltere ve Osmanlı borçlarından ötürü de Fransa ile arası henüz düzelmemiş olduğundan Ankara kendisini dış tehditlere açık hissediyordu. İç siyasete bakıldığında, İstanbul kamuoyunun Ankara Hükümeti'ne sert muhalefeti, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın varlığı ve Şeyh Said İsyanı gibi olgular, Başvekil İsmet Paşa'nın 1925 Mart'ında Takrir-i Sükûn ilan ederek bağımsız basını ve her türlü muhalefeti susturma siyaseti gütmesine neden olmuştu. Dolayısıyla 1920'ler Türkiye'de yoğun bir polis denetiminin egemen olduğu ve kişilerin hareket özgürlüklerine idari kısıtlamaların getirildiği bir devreydi.

Bu ortam sadece Türk vatandaşlarını değil, yabancı diplomatları da doğrudan etkilemekteydi. Almanya ile Türkiye arasında diplomatik ilişkiler kurulup dostluk antlaşması imzalanmasına karşın Alman diplomatik görevlileri Türk emniyetinin daimi gözetimine tâbi tutulmuş ve hareket özgürlüklerine ciddi kısıtlamalar getirilmişti. Kısıtlamalar o boyutlardaydı ki Alman Dışişleri Bakanlığı müsteşarlarından Freiherr von Richthofen'in 1927'de yazdığı bir raporda Türkiye'nin bu tutumu kabul edilemez nitelikte olarak değerlendirilmişti. Alman Elçiliği diplomatları Türkiye'ye giriş yaparken yanlarında getirdikleri kişisel eşyalar İstanbul gümrüğünde aylarca

alıkonabilmekteydi. Büyükelçi Nadolny'nin bu hususta Ankara hariciyesine yaptığı şikâyetlerin bir kısmı ile ilgilenilmiş, diğerleri ise sürüncemede bırakılmıştı. Bu rapora göre Türkiye'deki Alman vatandaşlarının seyahat özgürlükleri neredeyse tümüyle engellenmekteydi.

İşte Alman Lisesi ikinci kez açıldığında Alman okul mensupları kendilerini bu ortam içerisinde bulmuşlardır.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Alman Kolonisi

Türkiye ile Almanya arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasından sonradır ki Alman vatandaşı olup öteden beri Beyoğlu'nun sakini olan eski Alman kolonisi üyeleri, 1918 sonlarında terk etmeye mecbur kaldıkları İstanbul'a geri dönmeye başlamışlardır. Savaş sonrası Almanya'sından İstanbul'a geri dönen koloni mensupları savaş öncesi dönemde sahip oldukları düzenlerini ve maddi varlıklarını büyük ölçüde yitirmişlerdi. Bundan ötürü maddi açıdan sıkıntılı bir vaziyette olup şehirdeki geçim kaynaklarını sil baştan inşa etmek durumundalardı. Bu bağlamda hayır ve eğitim kurumlarına, dolayısıyla yeniden kurulması beklenen Alman Okulu'na da büyük bağışlar yapabilecek kimseler İstanbul'daki Alman toplumunda halihazırda mevcut değildi.

Bu sebeple elçi Nadolny sık sık İstanbul'daki Alman kurumları için Berlin'den kaynak talebinde bulunacaktır. Ancak iktisadi sıkıntılarla boğuşmakta olan ve savaş tazminatı ödemelerinden bunalmış durumdaki Weimar Cumhuriyeti her zaman kaynak sağlamakta yeterli olamayacaktır. Böylesi hallerde Nadolny Berlin'e acı uyarılarda bulunacak ve gerekli kaynakların sağlanamaması durumunda 1918 sonrası İstanbul'unda egemen hale gelmiş olan Fransız kültür nüfuzuyla mücadele etmenin ve başa çıkmanın mümkün olamayacağını bildirecektir. Zaman içerisinde koloni nüfusunun büyüdüğünü biliyoruz. 1926'ya gelindiğinde İstanbul'da yaşayan toplam Alman uyruklu nüfus 1.500'e erişmiştir. Buna koşut olarak refah düzeyinde de bir yükselme olmuştur. Biz bunu, 1926 sonrasında Alman Okulu'na örneğin Tarabya'da düzenlenen Bahar Festivali için yapılan bağışlardan da görebiliyoruz.

Yeniden Protestan Cemaati

Tesis Etme Girişimi

1860'lı yıllarda Semt Okulu'nun kuruluş döneminde önemli katkıları olan İstanbullu İsviçrelilerin savaş sonrası dönemde de okulun açılabilmesi adına ciddi yardımları olduğunu görmekteyiz. Bilindiği üzere tarafsız bir ülke olan İsviçre Harb-i Umumi'ye katılmadığından İsviçre uyruklular İstanbul'u terk etmek zorunda kalmamışlardı. Dolayısıyla şehirde kalan İsviçreliler şartlara daha hâkimdir. Nitekim okul yönetiminde İsviçrelilerin de koltuk sahibi olması geleneği bu dönemde de devam etmiştir. Gene bu süreçte 1918 sonlarında dağılmış olan Alman Protestan Cemaatini yeniden tesis etmek amacıyla eski Almanya İmparatorluğu Elçilik Protestan Papazı olan Kont von Lüttichau girişimlere başlamıştır. Bu süreç dahilinde 1924 sıralarında Alman Okulu'na kaydolma gereksinimindeki Alman koloni çocuklarının listesini hazırlayarak Alman Dışişleri Bakanlığı'na göndermiştir. Söz konusu mektubun muhatabı Weimar Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan Yabancı Ülkelerdeki Okullar Dairesi yöneticisi 1907-1914 arasında Alman Lisesi *Direktörlüğü* yapmış olan Dr. Otto Soehring idi. Dr. Soehring, geçmişte bulunmuş olduğu bu görevden kaynaklanan şevk ve gayretiyle okulun yeniden açılması meselesine tüm enerjisini vakfetmiştir.

Binasızlık Hali: Polonez Sokağı'ndaki Geçici Kiralık Mekâna Sığınmak

Yukarıda da belirtildiği üzere Milli Mücadele sonrası uluslararası ortamda Türkiye Cumhuriyeti'nin dostluk ilişkisi kurduğu ilk ülkelerden biri Almanya Cumhuriyeti olmuştur. Türkiye ile iyi ilişkilere önem veren Weimar Cumhuriyeti elçilik binasını İstanbul'dan Ankara'ya transfer eden ilk ülkelerden birisiydi. Bu durumdan memnun olan İsmet Paşa Hükümeti Nadolny'nin okulun yeniden açılması girişimlerini olumlu karşılamıştır. Maarif Vekili Vasıf [Çınar] Bey'in 31 Temmuz 1924'te Nadolny'ye gönderdiği resmi yazıyla Alman Okulu'nun ikinci defa açılmasına resmen müsaade edilmiştir. Esasında Türk kanunlarına uymaları koşuluyla yabancı okulların ülkedeki varlığı Lozan Antlaşması ile de Türk Devleti tarafından kabul edilmiş bir husus halini almıştı.

1924 Polonez Sokağı İlkokul Öğrencileri
1924'te Alman Okulu Polonez Sokağı'nda yeniden açıldığında çekilen ilkokul öğrencilerinin toplu fotoğrafı.

Resmi izin çıktıktan yaklaşık dört ay sonra, yani 10 Kasım 1924'te Alman Okulu fiilen öğretim faaliyetine başlamıştır. Okul açılmış ve dersler başlamasına başlamıştı ama o sırada okulun kendisine ait binası henüz yoktu. Önceden de vurgulandığı üzere Mondros Mütarekesi sonrasında Fransız Ordusu Alman Lisesi binasını işgal etmişti. Lozan Antlaşması'nın imzalanmış olması ve işgal kuvvetlerinin İstanbul'u terk etmelerine karşın Fransa binayı hâlâ elinde tutmaktaydı. Çünkü binaya bazı Fransız aileleri yerleşmişti. Bu nedenle bina meselesi yüzünden eğitimi sürüncemede bırakmamak kaygısıyla geçici olarak Polonez Sokağı'nda (bugünkü Nuru Ziya Sokağı) kiralanmış, eskiden İtalyan Başkonsolosluğu işlevi görmüş olan bir yapıda eğitime başlanmıştır. Bina dahilinde geniş mekânlar bulunmasına karşın avlu son derece dardı. İki yıllığına bir kira sözleşmesi imzalanmış ve üç haftalık hummalı bir çalışmayla bina eğitime uygun bir hale sokulmuştu. Bu yeni binada eğitim fiilen 10 Kasım'da başlamış olmasına karşın törenle resmi açılış kutlaması 16 Kasım'da Teutonia Kulübü'nde gerçekleştirilmiştir.

Bilhassa maddi anlamda zorlu bu yeniden açılış sürecinde okulun müdürlüğü görevini yaklaşık beş yıl boyunca üstlenen Alman Lisesi eski öğretmeni ve 1918 öncesinde Haydarpaşa Okulu'nun müdürlüğünde bulunmuş olan Richard Preusser'in önemli katkıları oldu. Preusser, okulun yeniden kurulma süreci öncesinde Dresden'de (Saksonya) iken, açılma izninin çıkması üzerine eski meslektaş ve Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Yabancı Ülkelerdeki Okullar Dairesi yöneticisi Dr. Soehring, 1924 Ağustos'unun ilk günlerinde kendisini telgrafla acele Berlin'e davet ederek İstanbul'daki Alman Okulu'nun yeniden açılması hususunda görevlendirmişti. Bunun üzerine Preusser birkaç gün içerisinde eşyalarını hazırlayarak ilk trenle İstanbul'a gelmişti. 16 Kasım Pazar günü saat 11:30'da Teutonia Kulübü'nde yapılan sade açılış töreninde beklenmedik sayıda katılımcının varlığı söz konusuydu. Sadece başta Herr Märklin olmak üzere Okul Derneği üyeleri değil, İstanbul Vilayet Maarif Müdürü Nail Reşid Bey, Umumi Müfettiş Safvet

1925 Binanın okula teslim edildiğindeki oldukça bakımsız ve harap hali

Bey ve Belediye yöneticisi Dr. Emin Bey de törene gelmişlerdi. Alman Elçiliği'nin tüm personeli hazır bulunuyordu. Kısa bir konser partiyonundan sonra sözü Okul Derneği Başkanı Herr Ruff alarak özet bir biçimde Alman Okulu'nun tarihini aktarmıştır. Sonra Türk ve Alman ulusal marşları çalınmıştır. Marşlardan sonra Nail Reşid Bey kürsüye çıkarak okulun yeniden açılışı dolayısıyla Okul Derneği'ni tebrik ettikten sonra Türk Maarif İdaresi'nin Alman dilinde eğitime büyük değer verdiklerini vurgulamış ve Alman Okulu'nda görev alacak Türk hocaların tümünün Almanca bilen öğretmenler arasından seçildiğinin altını çizmiştir. Son sözü Alman Elçisi Nadolny alarak Başvekil İsmet Paşa'ya ve Maarif Vekili Vasıf Bey'e sağladıkları kolaylıklar nedeniyle teşekkürlerini sunmuş ve gösterdikleri yakınlığın Alman Okulu'nun hiç de istenmeyen bir kurum olmadığını kanıtladığını belirtmiştir. Son olarak Nadolny

öğretmen kadrosuna hitaben bir konuşma yaparak, onlardan Alman kolonisinin kendilerine yönelik güvenine sonuna dek layık olmalarını istemiş ve ayrıca çocukları, misafiri olarak yaşadıkları ülkeye gereken saygıyı göstermeleri ve anavatanlarına sevgiyi sürdürmeleri doğrultusunda eğitmelerinin önemine işaret etmiştir. Okul Derneği Yönetim Kurulu Başkanı öğretmenlere gerekli yetkilendirme belgelerini verdikten sonra Teutonia'dan çıkılarak Polonez Sokağı'ndaki binaya gidilmiş ve okulun içi gezilmiştir. Okulun kapısında *Rektor* Richard Preusser tören katılımcılarını karşılayarak Alman Okulu'nun kısa bir zaman içerisinde Türkiye'deki yabancı eğitim kurumları arasında önceden sahip olduğu şerefli konuma yeniden kavuşacağına emin olduğunu vurgulamıştır. Açılış töreni Alman Elçisi'nin, Okul Derneği Yönetim Kurulu üyelerinin ve öğretmen kadrosunun yer aldığı bir ziyafetle sona ermiştir.

Polonez Sokağı'ndaki kiralık bina okul amaçlı inşa edilmediği için bazı eksikliklerin bulunacağı aşikârdı. Yapının en büyük dezavantajı doğru dürüst bir bahçeye ya da bir spor salonuna sahip olmayıştı. Bu durumda öğrencilere beden eğitimi dersi vermek neredeyse imkânsızdı. Söz konusu olumsuz durumu kısmen de olsa bertaraf etmek amacıyla her fırsatta öğrencilerle Kayışdağı, Aydos Dağı, Bizans Surları, Polonezköy, Çavuşbaşı gibi alanları içeren uzun kır gezintilerine çıkılmakta ve bu yolla öğrencilerin bedenlen zinde olmaları sağlanmaya çalışılmaktaydı. Ancak şehir mıntikasının dışarısına yabancılar özel bir izin olmaksızın çıkamadıklarından ötürü, gezintiler hep şehir ve yakın çevresiyle kısıtlanmak zorunda kalmıştır. Kiralık yapıda geçen süre Alman Okulu açısından pek parlak geçmemiştir. İlk yıl sona erdiğinde gerek Okul Derneği Yönetim Kurulu'nda gerekse öğretim kadrosunda ciddi bir umutsuzluk hali vardır. Zira bu ilk sene içerisinde geçici binanın eğitim gereksinimleri bakımından tamamıyla yetersiz kaldığı ve yapının, okulun fiziksel olarak genişleyebilmesini mümkün kılacak koşullara sahip olmadığı netlik kazanmıştır.

Eğitimde ve Okulun İşleyişinde Karşılaşılan İlk Sıkıntılar

Alman Okulu'nun bu ikinci açılışı oldukça ani bir biçimde gerçekleştiğinden, bazı yapısal problemlerle yüzleşmek zorunda kalındığını görmekteyiz. Öncelikle, normalde açılması gereken zamandan iki buçuk ay geç açılmanın getirdiği öğretim takvimi sorunları vardı. Buna ilaveten okula kaydolun öğrenciler, eğitim altyapısı bakımından birbiriyle son derece uyumsuz bir mozaikten oluşmaktaydı. Daha somut bir ifadeyle, bir kısım Alman öğrenci İstanbul'a yakın zamanda dönmelerine karşın aylarca okul yüzü görmemişlerdi; bir diğer grup Maarif Vekâleti'nin yönetmeliklerine uymadıkları için Nisan 1924'te kapatılan İngiliz, Fransız, Yahudi okullarına zorunlu olarak devam etmiş Alman öğrencilerdi. Sonuçta eğitim formasyonu itibarıyla karmakarışık bir öğrenci kütlesiyle işe başlamak durumunda kalınmıştır. Ayrıca haftalık resmi tatil zamanı olan Cuma günleri okulların eğitim vermesi kesinkes yasaklanmıştı. Protestan hüviyetini koruyan bu okulda Pazar günü de tatil edilmekteydi. Bu durumda ister istemez haftanın iki günü boş geçiyordu. Preusser'in dediği üzere bu iş böyle devam edemeyeceği için Türkiye'nin yasal şartlarına uyum sağlanarak ister istemez 1925-26 ders yılından başlayarak pazar günleri de ders yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca, okulun iki buçuk ay geç açılmasının telafi edilmesi amacıyla öğretmen kadrosu normalde sahip olacakları tatil haklarının bir kısmını kullanmamış, örneğin Noel ve Paskalya tatillerinden birer hafta kesinti yapılmıştır. Pfingsten bayramında ise kesinlikle tatil söz konusu olmamıştır.

Kiralık Binadan Çıkarak Asıl Binaya Kavuşma

Polonez Sokağı'nda eğitim bir yıldan kısa sürmüş ve o sıralarda henüz Fransız kontrolünde olan eski Alman Lisesi binası 1 Eylül 1925'te harap vaziyette de olsa yeniden orijinal sahiplerine teslim edilmiştir. Söz konusu nakil kolayca gerçekleşmemiştir; transferin yapılabilmesi için Alman ve Fransız hükümetleri düzeyinde müzakereler yapılması gerekmiştir. Fransız Ordusu İstanbul'u tahliye etmiş olmasına karşın binaya önceden yerleşmiş bazı Fransız ailelerini

arkasında bırakmıştı. Fransa Hükümeti'nin binayı terk etmek karşılığında talep ettiği koşulları Almanya'nın kabul etmesi olanaksız görüldüğünden okul yöneticileri arasındaki umutsuzluk iyice artmıştı. Ne var ki Nadolny devreye girmiş ve uzun ve çetin diplomatik pazarlıklar yapmıştır. Sonuçta Fransızları binayı gerçek sahipleri olan Alman Okulu'na iade etmek hususunda ikna edebilmiştir. Bu süreçte binayı vermemekte direnen Fransa Elçisi Sarrault'a karşı Nadolny, artık Kapitülasyonların kalkmış olduğunu vurgulayarak eğer zorunda kalırsa Türk makamlarından destek isteyeceği gibi tehdit içeren argümanlar kullanmak suretiyle Fransız elçi üzerinde baskı kurmayı başarmıştır. Fransız kontrolünde olduğu 1918-1925 döneminde bina esasen hastane olarak kullanılmış ve bu süreçte okulun tüm evrakları ve arşivi imha edilmişti. Elde birkaç harap mobilya ve bir odaya yığılmış kütüphane haricinde neredeyse hiçbir şey kalmamıştı. Kullanılmayan odalardaki çoğu pencere camı kırık vaziyetteydi. Kapıların kilitleri ve hatta kulpları dahi sökülüp götürülmüştü. Müttefik kuvvetlerinin şehri terk ettikleri zamandan beri bina yaklaşık iki yıldır metruk vaziyette olup iç duvarlar ve zemin toz ve cürufıyla kaplıydı. Boş odaları kediler ve sair sokak hayvanları mesken tutmuştu. Fransızlar binanın bu içler acısı halinden haberdar olduklarından ötürüdür ki okul binasını özellikle herhangi bir tazminat ödemesi yapılmaması koşulunun altını çizerek Almanlara iade etmeye razı olmuşlardı. 1925-1926 ders yılının başlamasına çok az zaman kala binanın aniden teslim alınması dolayısıyla ilk etapta ciddi onarımlara girişmek için zaman kalmamıştı. 7 Eylül'e kadar ancak öğrencilerin binada eğitim görebilecekleri derecede yüzeysel tamiratlar yapılabilmiş ve bu çerçevede pencere camları takılmış, kapılar onarılmış, zemin ve bodrum katlar asgari ölçülerde düzgün hale sokulmuş, dersliklere badana çekilmiş, sıkı bir iç temizlik gerçekleştirilmiş ve okul araç ve gereçleri Polonez Sokağı'ndan Yeni Yol Sokağı'na taşınmıştır.

Okulun açılış gününde, çok güzel bir gün sabahında, saat 09.00'da öğrenciler Polonez Sokağı'ndaki binanın önünde toplanmışlardı.

1920'ler Polonez Sokağı'ndaki okulun sokak üzerindeki görünümü

Saat 10.00'da çocuklar öğretmenleriyle birlikte birleşik nizamda kiralık binadan İstiklâl Caddesi üzerinden uygun adım halinde Yeni Yol'daki esas binaya doğru yürümüşlerdi. Yedi yıldan sonra binanın çatısında ilk kez Alman ve Türk bayrakları taze sabah yelinin esintisiyle gurur ve neşeye dalgalanmaktaydı. Bu önemli hadiseyi kaçırmak istemeyen Büyükelçi Nadolny ve eşi, Tarabya'dan aceleyle gelmişler ve Okul Derneği Yönetim Kurulu ile birlikte öğrenci alayını okulun giriş kapısında beklemekteydiler. Yönetim Kurulu Başkanı Herr Ruff, açılış töreninde hazır bulunanlara hoş geldiniz nutku vererek bu önemli günün Okul Derneği açısından büyük bir mutluluk kaynağı teşkil ettiğini ifade ederek Büyükelçi'ye ve Almanya Hükümeti'ne en samimi şükran hislerini dile getirmişti. Cevabi nutkunda Nadolny, hak edilenin nihayet elde edildiğini bildirmiş,

1925 Polonez'den Esas Binaya Taşınma Yürüyüşü
1925 Ağustos sonlarında Büyükelçi Nadolny'nin çabalarıyla esas bina Fransızlardan geri alınınca eylül ayında okul Polonez Sokağı'ndaki kiralık mekândan ana binaya geçmiştir. Söz konusu taşınma esnasında öğrencilerin yürüyüşü fotoğrafa bu şekilde yansımıştır.

buna karşın her bir hak edilenin de kendi içerisinde sorumluluklar içerdiğini ve gerek öğretmenler gerekse öğrenciler açısından en büyük sorumluluğun anavatanına hizmet olduğunu vurgulamıştı. Son sözü alan *Rektor Preusser*, “yaşamak bir arzudur” deyimini (ki orijinali, Rönesans ozanı Ulrich von Hutten’ tarafından (ö. 1523), “*das Huttenwort ‘Es ist eine Lust zu leben’*” olarak ifade edilmiştir) temel alan nutkunda öncelikle, Almanya’nın en kasvetli zamanlarında bile mağlup edilmesi mümkün olmayan hayat iradesinin ne olursa olsun vatanın gelişerek yükselişini sağladığını belirtmiş ve bu bağlamda Almanların burada, Konstantiniyye’de acımasız muzaffer güçlerce tesis edilmiş engelleri nasıl da tek tek aşabildiklerini ve tam da bugün arzuladıkları hedefe eriştiklerini anlatmıştı. Preusser’e göre bu okul binası Fransızların elindeki son kozdu. Konuşmasını tamamlarken *Rektor*, bundan böyle bu binadan bereket dalgalarının yayılarak misafirperverliğinden yararlandıkları ülkeye esenlik ve anavatanlarına da şan getirmesi dileğini ifade etmiştir.

Nakil sürecinin ardından ilerleyen zamanda bina kapsamlı bir onarımdan geçirilmiş, bu

tadilatlar sonrasında merkezi bir ısıtma sistemine de kavuşmuştur. Fakat Alman Dışişleri Bakanlığı’nın bir yetkilisi binada keşif çalışması yaptığında ortaya çıkan tahmini meblağın astronomik boyutu, toptan bir onarım çalışmasını olanaksız kılmaktaydı. Bunun yerine Okul Derneği Yönetim Kurulu tek tek ustalar ve bazı şirketlerle anlaşarak çatılar, kalorifer, mutfak ve yemek salonu ile anaokulu, tuvaletler ve lojman daireleri için parça parça onarımlara girişmiştir. Tüm bu onarım sürecinde toplam 150.000 mark borç alınmıştır. Bu derece yüksek bir meblağ Alman Lisesi kurumunun İstanbul’daki Alman varlığı açısından kıymetini ve okulun uzun yıllar var olma niyetini ortaya koymaktaydı.

Eylül 1924’ten itibaren partiler halinde devam edecek olan Alman Lisesi binasının iç kısımlarının onarım çalışmaları, 1927-1928 akademik yılı içerisinde büyük ölçüde tamamlanmıştır. Dış cephe sıvası ve boyası, avlu zemin satırlarının düzleştirilmesi, okul bahçe duvarlarının yeniden inşası ve bahçe kapılarının tamiri masraflarının karşılanması hususunda Okul Derneği Yönetim Kurulu, Almanya Hükümeti’ne ricada bulunmasına karşın başlangıçta olumsuz yanıt almıştır. Buna karşın Büyükelçi Nadolny, devreye girip Dışişleri Bakanlığı ile yaptığı kişisel görüşmeler neticesinde Almanya bütçesinden söz konusu onarımların finanse edilmesi sözünü alabilmiştir. Ancak Dışişleri Bakanlığı’nın talebi üzerine bazı okul mülkleri ipoteklenmiştir.

Öğretmenlerin Yaşam Standartları

1925 sonlarına doğru esas okul binasına taşınması özellikle Almanya’dan gelen öğretmenlerin yaşam kaliteleri açısından büyük bir iyileşme anlamına gelmekteydi. Dönemin gözlemcileri o zamanın Türkiye’si koşullarında Alman öğretmenlerin maddi yaşam standardının çok yüksek olduğunu belirtmektedirler. Maaş olarak aylık 300 lira civarında kazanmaktaydılar. Öğretmenler söz konusu maaşın yanı sıra okul binasının en üst katında bulunan ve kendilerine ayrılmış mekânları parasız lojman olarak kullanma olanağına da sahiptiler.

Yeniden Kuruluşunun İlk Dört Yılında Alman Okulu'nun Niteliği

Kasım 1924'te kapılarını ikinci kez eğitime açan Alman Okulu'nun sunduğu eğitim, ilk başta orta eğitimin alt seviyesindeydi. 1924-25 eğitim yılında ilkokul sınıflarının üzerinde bulunan en üst sınıf 6. sınıftı. Bundan ötürüdür ki bu devredeki müdür *Rektor* (ilkokul müdürü) sıfatıyla Richard Preusser idi. Sözünü ettiğimiz ders yılını izleyen her bir ders yılında yeni bir üst sınıf eklenmiştir. 1928'e gelindiğinde Alman Okulu'nda artık 9. sınıfa kadar eğitim görülebilmekteydi. Dolayısıyla lise düzeyinde eğitime geçilmiş oluyordu. Bu bağlamda artık lise düzeyinde bir eğitim kurumunu yönetmek tek başına Preusser'e düşmezdi. Nitekim 1928'de Almanya'dan okula gelen Ludwig Scheuerwald'ın 1929'da *Direktor* (lise müdürü) sıfatıyla yönetimde yer aldığını görüyoruz. Bundan böyle Alman Okulu, yeniden Alman Lisesi olacaktır.

Okulun başlangıç öğrenci sayılarına bakıldığında, 1925 Haziran'ına gelindiğinde 65'i oğlan ve 51'i kız olmak üzere toplam 116 öğrencinin ders görmekte olduğunu görmekteyiz. 1928'e gelindiğinde ise öğrenci sayısı 587'ye erişmiştir.

Alman Okulu'na bağlı olarak ayrıca, önceliğin Anadolu'daki Alman çocuklarına verildiği yatılı bir bölüm açılmış; gene aynı yıllarda 12 yaşını geçmiş Almanca bilmeyen öğrenciler için hazırlık sınıflarına, 4-6 yaş arası çocuklar için anaokuluna öğrenci kabul edilmiş ve ticaret sınıfları da oluşturulmuştur.

Tüm bu gelişmeler Alman Okulu'nun yavaş ama emin adımlarla kendini toparlamaya başladığını gösteriyordu. Öte yandan bu yılların Türkiye'sinin ortamı, 1918 öncesinin Osmanlı ortamından farklıydı. Ulus devlet kurma siyasetinin önemli bir unsuru, yeniden şekillenen milli eğitim politikalarıydı ve Alman Okulu da söz konusu politikalarından etkilenecekti.

1924 Tarihli Tevhid-i Tedrisat Yasası Çerçevesi

3 Mart 1924 yılında yürürlüğe konan Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası)

id. v. l. u. r.
Rektor Preusser, Heinrich Schumavoll, Hamburg & Wessel
Knechtel Körner Frau Halka Bey, Zeki Cemal
Erstes Kollegium in der Rue de Polony
1924

1924 Öğretmen Heyeti.
Bunlardan Richard Preusser arka sırada en solda ve Zeki Cemal Bakiçelebioğlu ön sırada en sağda görülüyor

ile Türkiye Cumhuriyeti'nde mevcut tüm okullar ve bilim kurumları laikleştirilerek Maarif Vekâleti kontrolüne alınmıştır. Bu durumda Türkiye'deki özel okulların, cemaat mekteplerinin ve yabancı okulların da Maarif Vekâleti denetiminin bir parçası olması gerekmektedir. Daha önceden 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, özel okulların ve ecnebi mekteplerin yasalar çerçevesinde denetlenmesi esasını getirmiş, ancak daha önce değinildiği gibi Kapitülasyonlar nedeniyle etkin bir biçimde uygulanamamıştı. Lozan Antlaşması ile egemen bir devlet haline gelen Türkiye Cumhuriyeti'nde ise okullar üzerinde Maarif Vekâleti kontrolü, ana yönetsel ilkeye dönüşmüştür. Bu yolla cemaat ve yabancı okullarının 1923 öncesinde sahip olduğu özerklik büyük ölçüde sınırlandırılmıştır. Aşağıda ele alınacağı üzere, Tevhid-i Tedrisat Kanunu sadece bir başlangıç niteliğinde olup Maarif Vekâleti'nin gerekli görüldüğünde okullara müdahale etme hakkını ve bu amaçla yönergeler çıkarmasını meşrulaştıran bir yasal çerçeve özelliğini taşımaktadır.

1924-25 Okul Raporu Kapağı

Milliyetçilik ve Laiklik İlkeleri Ortamında Yabancı Okullar

Bir ulus devletin biçim kazandığı bu yıllarda, salt Almanlığın yaşatılması için çalışan bir kurum olma niteliğiyle Alman Okulu'nun İstanbul'da var olması pek mümkün değildi. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yanı sıra arka arkaya ilan edilen genelgeler ile milli bir eğitim düzeninin tesisi için önemli adımlar atılmış, yabancı eğitim kurumlarına belli şartlar getirilmiştir.

26 Eylül 1925 yılında ilan edilen genelgede yabancı okullara yönelik aşağıdaki koşullar getirilmişti: 1) Hiçbir okulda Türk ve Türk Devleti aleyhine, derslerde veya ders dışında bir ifade kullanılmayacaktır; 2) Türklerin bugününü ve dününü kötüleyen Türk ve Türk Devleti aleyhine yazılmış kitaplar bulunmayacaktır; 3) Türk tarihi ve coğrafyasına ilişkin en ufak bir yanlış, ders kitaplarında ve panolarında bulunmayacaktır; 4) Türk toprakları hiçbir ülkenin parçası olarak gösterilmeyecektir; 5) Ders kitaplarında hiçbir

Zeki Cemal Bakıçelebioğlu (1902-1959)

Daday'da (Kastamonu) doğdu. İstanbul'a gelerek Ticaret Mekteb-i Âlisi'nden mezun oldu. Gençken basına ilgi duymuştur. R. H. Karay'ın 1922'de çıkardığı Aydede mizah dergisinde karikatürleriyle basın hayatına girmiş, sorumlu müdürlüğünü yaptığı Zümrüdü Anka (1923-25) mecmuasında da karikatürleri yayınlanmıştır. Zeki Cemal Bakıçelebioğlu, 1924'ten başlayarak iktisat alanında makaleler kaleme almıştır. 1924-25 devresinde Meslek'te çıkan yazılarının konusu işçilerin yaşam koşulları, işçi hareketleri ve Osmanlı son dönemi işçi sınıfının örgütlenme tarihidir. Bakıçelebioğlu, Alman Lisesi 1924'te açıldığında buraya Türkçe öğretmeni olarak girmiş, ayrıca tarih ve coğrafya gibi kültür derslerini de vermiştir. 1938'e kadar okulda görev yapmıştır. Okulun hem Polonez Sokağı'ndaki kiralık mekânında hem de asıl binasında eğitim faaliyetinde bulunmuştur. Bakıçelebioğlu, ders vermenin yanı sıra yönetsel konularda Rektör Richard Preusser'e yardımcı olmuş, yakın bir işbirliği içerisinde çalışmışlardır. Bakıçelebioğlu, 1951'e kadar St. Georg Avusturya ve İtalyan Liselerinde de hocalık yapmıştır. Alman Lisesi'nde görevi sürerken 1925'te Cumhuriyet gazetesi muhabirliği de yapan Bakıçelebioğlu, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Ağustos 1925'deki Kastamonu gezisine gazeteci olarak katılarak Şapka İnkılabı'na tanıklık etmiştir.

Zeki Cemal Bakıçelebioğlu, on dört yıl ders verdiği Alman Lisesi'nden ayrıldıktan sonra 1941-44 arasında Kastamonu Belediye Başkanlığı görevini ifa etmiştir. 1944'te ise Ekonomi gazetesini yayın hayatına sokmuştur. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti üyesi de olan Bakıçelebioğlu, hayatının son yıllarında, 1957-1959 arasında TBMM'de XI. Dönem Demokrat Parti Kastamonu milletvekilliği yapmıştır.

ülkenin propagandası yapılmayacaktır; 6) Tüm yabancı okullarda haftada beş saat Türk dili, Türk tarihi ve coğrafyası okutulacaktır; 7) Türk dili, Türk tarih ve coğrafya öğretmenleri Türk olacak ve Maarif Vekâletince seçilecektir; 8) Okullarda dini propaganda yapılması yasak olup buralarda dini semboller bulundurulmayacaktır.

Bu genelgeye göre yabancı okullarda Türkçe derslerinin yeni dağılımı ise şöyle olacaktır: İlkokul 1 ve 2 için haftada 8'er saat Türkçe; İlkokul 3 ve 4 için 6'şar saat Türkçe; 6. sınıftan başlayarak 5'er saat Türkçe. Tarih ve coğrafya dersleri ise 4. ve 5. sınıflarda haftalık 3'er saat verilecekti.

Preusser'in 1925 Genelgesi ile Gözlemleri ve Maarif Yetkilileriyle Müzakereler

Preusser'in yıllık raporundaki açıklamalarından, sözünü ettiğimiz bu genelgenin özellikle dil eğitimi kısmının Alman Okulu'nu hayli zorladığını anlamaktayız. Zorunlu Türkçe derslerinde Alman öğrencilere Türk dili yeterince öğretilmiyordu. Böyle olunca 4. ve 5. sınıflarda yeterince Türkçesi gelişmeyen Alman öğrencilerin Türkçe tarih ve coğrafya derslerini izlemekte güçlük çektikleri ve sonuçta fiilen ikiye bölünen sınıflarda, öğrencilerin bir kısmının düzenli ders izlerken diğer kısmının dalga geçtiği gözleniyordu. Bu durum ciddi boyutlarda disiplin sorunlarını beraberinde getirmiş olup Türk öğretmenlerden gelen şikâyetler artmaktaydı. Söz konusu sıkıntılar üzerine Preusser bu konuya dair Maarif İdaresi'yle müzakerelere girişmiş ve yeni bir plan üzerinde uzlaşmıştır. Buna göre;

Kurs A 1 ile başka ilkokul sınıflarından gelen başlangıç öğrencilerinin;

Kurs A 2 ile ilkokul seviyesi dil bilgilerine sahip çocukların;

Kurs B 1 ile ortaokul seviyesi sınıflardan gelen başlangıç öğrencilerinin;

Kurs B 2 ile ortaokul ve hazırlık seviyesinde olup dil bilgileri zayıf öğrencilerin;

1925 Polonez Sokağı Ortaokul Öğrencileri
1925'de Alman Okulu Polonez Sokağı'nda iken çekilen bir orta sınıfı fotoğrafı

Kurs B 3 ile ortaokul ve hazırlık seviyesinde olup dil bilgileri yeterli öğrencilerin;

sınıflandığı bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemeyle Almanca verilecek derslerin sabah, Türkçe verilecek derslerin öğleden sonraya yerleştirilmesi mümkün olmuştur.

1925 Tarabya'da Bahar Festivali-Nadolny-Preusser'in Karısı Bay Muzaffer.

Almanya Büyükelçisi Rudolf Nadolny 1924'te Alman Okulu'nun açılması ve 1925 sonlarına doğru okulun esas binasına geri dönmesi süreçlerinde büyük mücadeleler vermiş bir isimdi. Kendisi Türkiye'de göreve devam ettiği 1932 yılına değin Alman Okulu'nun adeta bir koruyucu meleği rolünü üstlenmiştir. Resimde 1925 Haziran ayında Tarabya'daki festivalde ortada Nadolny (kasketli ve papyonlu), sol arka tarafında İstanbul Maarif Müdürü Muzaffer Bey (fesli ve papyonlu zat), sağ tarafta ise Richard Preusser'in eşi görülüyor. Sağ kenarda ise Richard Preusser duruyor.

Ancak Preusser raporunda Alman Okulu'nun ülke yasalarına boyun eğmek suretiyle günün belirli saatlerinde Almanca ve belirli saatlerinde Türkçe ders verilmesi çerçevesinde Alman öğrencilerin söz konusu iki zaman diliminde farklı farklı davranışlar sergilediğine dikkati çekerek Alman Okulu'nun Alman karakterini korumasının güçleştiğini iddia etmiştir.

1926 Yönergesi ve Kontrollerin Artırılması

7 Şubat 1926 tarihinde yabancı okullara yönelik ikinci bir genelgenin kabul edildiğini görmekteyiz. Bu genelge özünde, daha önceki kısımda ele almış olduğumuz 1915 tarihli Mekâtib-i Hususiye Talimatnamesi'ni ve henüz beş ay önce yayınlanmış olan 26 Eylül 1925 genelgesini ayrıntılandırmaktadır. 1926 genelgesinde önemli görülebilecek hususlar şunlardır:

1) Yabancı okulların kendilerine verilen ruhsatnamenin belirttiği alanlar dışında faaliyetleri yasaktır; 2) Yabancı okulların fakir öğrencileri öğrencilikle bağdaşmayacak hizmetlerde kullanmaları engellenmelidir; 3) Yabancı okullarda kayıtlar Türkçe tutulacaktır. Buna uymayan okullar kapatılacaktır; 4) Bütün yabancı okulların en seçkin yerine büyük bir Gazi Mustafa Kemal Paşa resmi asılacaktır; 5) Ders kitaplarında kilise azizlerinin resimlerinin olması yasaktır; 6) Önceden kapatılmış olan yabancı okulların gizli olarak faaliyetleri saptandığında o vilayetin Maarif müdürleri ve memurları meslekten ihraç edilecektir; 7) Azınlık ve yabancı okul müdür ve öğretmenlerine ilişkin kimlik ve diğer her türlü evrakı inceleme yetkisi Maarif İdarelerine ait olup uygun olmadığı anlaşılanların istihdamı kabul edilmeyecektir.

Bu genelgeler 1926-1928 yılları arasında sıkı şekilde uygulanmış, bazı yabancı okullar bu konuda kapanmaya varan sıkıntılar yaşamıştır. Gene bu yıllarda yabancı okullardaki yöneticiler ve öğretmenler belli tarihlerde Türkçe yeterliliğini ölçen bir çeşit öğretmenlik ehliyeti sınavına tâbi tutulmuş, bu yeterliliğe erişemeyenlerin makamlarını yitirecekleri ilan edilmiştir.

Preusser'in Türk Eğitim Siyasetine Bakışı ve Alman Lisesi'nin Konumu

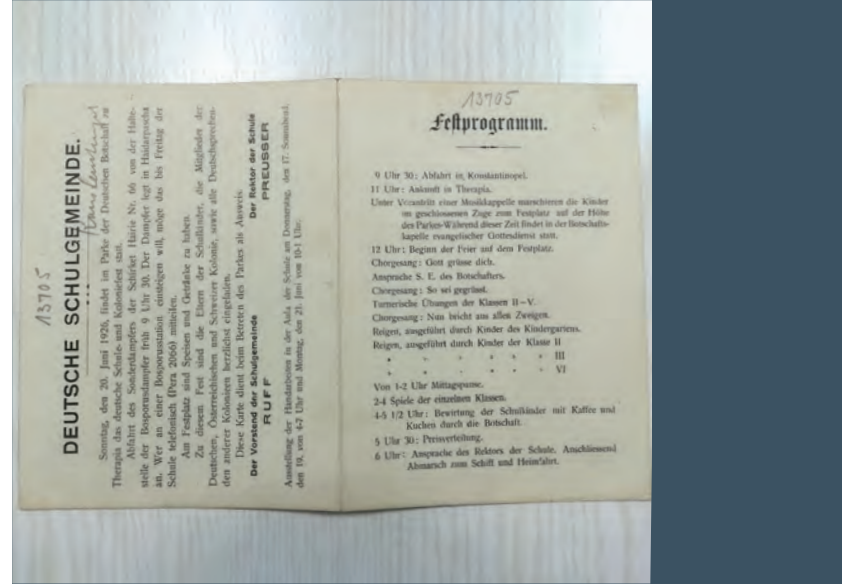
1926'da *Magdeburger Zeitung*'da büyük bir olasılıkla Preusser'in kaleminden çıkma, dikkate değer bir makale yayınlanmıştır. Burada aşağıdaki görüşlerin sergilendiğini görüyoruz: "(..) *Türk hükümeti yabancı okullar üzerinde kıskançlıkla nöbet tutmakta olup kuralların en ufak bir ihlalini okulları kapatmak için bir gerekçe olarak kullanmaktadır. Zira hükümet bu okullarda yetişen çocukların aynı zamanda okulun ruhunu yaşamlarına dahil ettiğini bilmektedir. Ve bu durum günümüz Türkiye'sinin milliyetçi istikametine uymuyor. Dolayısıyla bu okul [yani Alman Okulu] yöneticilerinin gayesi anavatanlarının kültür düşüncesini çocukların içerisine ekerken (..) bütün bunları Türklerin milli hissiyatını da incitmeksizin gerçekleştirmektedir. Halihazırda hükümetçe geçici veya temelli olarak kapatılan yabancı okulların sayısı çok yüksek olup bunlar içerisinde ağırlıklı kısmı Rum okulları ve diğer gayrimüslim tebaaya ait okulları teşkil ediyor. Bu arada bir İngiliz kız okulu geçici olarak kapatılırken Robert Kolej hakkında sonuçta takipsizlik kararı alınan bir soruşturma başlatılmıştır. Tüm bu gelişmelere karşın Alman Lisesi'nin başına hiçbir şey gelmemiştir. Bu ise okul yönetiminin yukarıda sözü geçen gayeyi başarıyla uyguladığını gösteriyor. Şunu da vurgulamak gerekiyor ki her ne kadar Alman Okulu'nun manevi ortamı yıllar geçtikçe Alman kültür düşüncesine yeni dostlar kazandırsa bile bu kurumun özellikle apolitik yaklaşımı ve sadece çocukların terbiyesine odaklanması doğrultusundaki tavrının etkililiği Türk hükümetinde saygıdan başka bir şey uyandırmamıştır. Zira burada söz konusu olan anavatanlarına sevgiyle bağlı olup beden ve ruhen sağlıklı genç Türk vatandaşlarıdır (..)."*

İlginçtir ki Preusser olduğunu tahmin ettiğimiz bu yazarın Türk hükümetinin Alman Okulu'na yaklaşımıyla ilgili gözlemleri hayli isabetliydi. Hatta o yılların Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Alman Okulu'na güven bile beslediği anlaşılıyor. 1927 Nisan'ında T.C. Genelkurmay Başkanlığı'nın talebi üzerine Alman Lisesi bünyesinde Türk subaylarına yönelik Almanca kursu başlatıldığını öğrenmekteyiz. Söz konusu kursa teğmen

Richard Preusser (1877-1948)

Arnsdorf (Saksonya) doğumludur. 1903'te İstanbul'a gelerek Alman Lisesi'nde ilkökul öğretmenliğine başladı. 1909'da Alman Lisesi'ne bağlı Haydarpaşa Okulu'nun müdürü oldu. Bu görevde 1918'e kadar kaldı. Sonra memleketi Dresden'e zorunlu dönüş yapmıştır.

Richard Preusser'in Alman Lisesi tarihindeki esas rolü, 1924'te bu kurumun ikinci açılışını organize etmesiyle başlamıştır. Rektör sıfatıyla 1929'a kadar büyük gayretler sarf ederek okulu geliştirmiştir. Scheuermann'ın gelmesiyle okulun ilkökul ve Ticaret Mektebi şubelerinin yönetimini üstlenmiştir. Lisenin her iki döneminde öğretmenlik ve yöneticilik yapmış olması dolayısıyla okulun kurumsal devamlılığını sağlamıştır. Preusser tipik bir 1918 öncesi çağı Alman milliyetçisiydi. 1910'lu yıllarda Alman gazetelerine Osmanlı topraklarında Alman eğitim siyasetine dair yazılar yazmıştır. Aynı zamanda Türk milliyetçi kesimleriyle de ilişki içerisinde olduğu anlaşılıyor. 1920'li yıllarda yayınlanan Muallimler Mecmuası'nda eğitime dair Türkçe makaleleri çıkmıştır. 1933'te Hitler'in iktidara gelmesinden sonra Nazi Partisi'ne üye olmuştur. Preusser'in öteden beri ideali Alman dili ve kültürünün mümkün mertebe yayılmasıydı. Nazi devrindeki yazılarında bunun ötesine geçerek ırkçı bir çizgiye varmış, Alman-Türk karma evliliklerinin Alman kolonisine zarar verdiğinden yakınmıştır. Nazi kültür siyaseti çerçevesinde Teutonia'daki kütüphanenin "âdi" (minderwertig) yayınlardan arındırıldığını övgüyle belirtmiştir. Preusser 1943'te emekliye ayrılınca savaş içerisindeki Almanya'ya dönmüştür. Muhtemelen Şubat 1945'teki Dresden bombardımanını yaşamış olmalıdır. Vefat ettiği Dresden kenti Sovyet işgal bölgesindeydi.

1926 Tarabya Bahar Festivali davetiyesi

rütbesinden binbaşı rütbesine kadar çeşitli rütbelerde 23 subay kaydolmuştu. 1930 yılının başlarında İstanbul'daki Öğretmen Okulu son sınıf öğrencileri ve Kuleli Askeri Lisesi son sınıf öğrencileri Alman Lisesi'ni ziyarete gelmişlerdi. Dolayısıyla 1920'li yılların sonlarına doğru Türk devlet kurumları nezdinde Alman Lisesi'nin yükselen prestijinden bahsetmek mümkündür.

Alman Lisesi'nde Varlığı Giderek Güçlenen Türk Öğretmen Kadrosu

1925 Genelgesine uygun olarak haftalık Türkçe ders saatlerinin artırılması Preusser'in hoşuna gitmemişti. Alman milliyetçi hislerinden de kaynaklanan bu hoşnutsuzluğun diğer bir sebebi haftalık Türkçe ders saatlerinin artması dolayısıyla Fransızca ders saatlerinin büyük oranda azaltılmak zorunda kalınmış olmasıydı. Sonuçta Türkçenin artan ağırlığı ve tarih, coğrafya gibi derslerin zorunlu olarak Türkçe verilmesi gibi etkenlerle okulun öğretmen profili değişmeye başlamış, artık Alman öğretmen kadrosunun yanı sıra bir Türk öğretmen kadrosu da ortaya çıkmıştır. Nitekim 1929-1930 döneminde toplam 36 öğretmenden 24'ü Alman (17 erkek 7 kadın) 12'si (9 erkek 3 kadın) Türktür.

Alman Kültürünü Yayma Aracı Olarak Alman Lisesi

Alman Lisesi hem şehirdeki hem sosyal hayattaki konumu itibarıyla İstanbul'daki

Alman kültür varlığının Teutonia ile birlikte en önemli yapı taşlarından biriydi. Nitekim Dr. Otto Soehring de okulu “*Boğaziçi’nden fıskıran bir Alman kültür eseri*” olarak tanımlamış ve bu eseri Asya ve Avrupa kıtalarının merkezi İstanbul’a yakıştırmıştır. Soehring’e göre bu eser çok sayıda kadın ve erkeğin emeğiyle yükselmiş ve kök salmıştır. Dolayısıyla suni bir oluşum değildir ve bu sebeple şimdi yeniden canlanma emareleri göstermektedir.

Dil Kurslarının Yeniden Açılması

Alman Okulu’nun, bünyesinde yetişkin Türkler için Almanca ve yabancılar için Türkçe kursları açma hususundaki Maarif Müdürlüğü’ne başvurusu 4 Şubat 1925’te olumlu sonuçlanmış ve 18 Şubat’ta Başlangıç Düzey Almanca kuruna 13 katılımcı, İleri Düzey Almanca kuruna 15 katılımcı ve Başlangıç Düzey Türkçe kuruna 16 katılımcının kaydı yapılmıştır. Dersler haftada iki akşam ve gün başına bir buçuk saat olmak üzere düzenlenmiştir.

Türkische Post Gazetesinin Yayın Hayatına Girmesi

Elçi Nadolny’nin girişimleriyle 1926 yılında Türkiye’deki Almanların ülkeleri ile bağlarını korumaları amacıyla yarı resmi nitelikli *Türkische Post* gazetesi kuruldu. Gazete anavatandaki gelişmeler hakkında ayrıntılı bilgiler içeriyor, o yıllarda nüfusu 1500 civarında olan İstanbul’daki Alman toplumunu şehirde Almanlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerden haberdar ediyordu. Bu gazete Alman koloni mensupları açısından bir kamusal platform işlevi görmüş olup İstanbul Almanlarını anavatana duygusal açıdan daha fazla yakınlaştırıyordu. Gazetede sık sık Birinci Dünya Savaşı dönemi hatırlatılarak “*Alman-Türk Silah Kardeşliği*” söylemi vurgulanıyordu. Gazete ilk başlarda Nadolny’nin kendi imkânlarıyla var olmuş, fakat akabinde Alman şirketlerinin de finansman desteğini alabilmiştir. Nazi iktidarına kadar görece bağımsız bir gazetecilik yapan gazetenin daha sonra neredeyse bütünüyle Hitler rejiminin güdümüne girdiğini görüyoruz. İstanbul

koloni üyeleri *Türkische Post* aracılığıyla Weimar Almanya’sındaki gelişmeleri ve sık sık yaşanan siyasi krizleri yakından ve endişeyle izlemekteydiler. Çoğu milliyetçi çizgideydi ve dolayısıyla 1933 sonrasındaki Nazi uygulamalarına ve Almanya’nın totaliter bir kontrol altına girmesine karşı çıkmamıştır.

1918 Öncesi Okul Geleneklerinin Canlandırılması: Bahar Festivali

Okulun ikinci açılışı sonrasında 1925’ten başlayarak Alman Okulu’nun eski gelenekleri yeniden canlandırılmaya başlanmıştır. Bunlardan başlıcası ders yılı bitiminde yapılan Bahar Festivali’dir. 20 Haziran 1926 tarihinde Tarabya’da Almanya Elçilik Yazlık Rezidansı’nda düzenlenen okul bayramını gerçekleştirmek üzere boğaz vapurunun kiralanabilmesi, çocukların yemek giderleri, ödüllerin satın alımı gibi masrafları karşılayabilmek amacıyla Alman kolonisinden toplam 2000 marklık bağış toplanmıştı. Okul Festivali’nin programı saat ve etkinlikler olarak aşağıdaki gibi olmuştur:

09.30: İstanbul’dan geminin hareketi;

11.00: Tarabya’ya varış;

Önde bando arkasından öğrenciler tek hiza halinde elçilik parkındaki yükseltide bulunan festival alanına yürüyorlar. Bu sırada elçilik şapelinde Protestan Pazar ayini yapılıyor;

12.00: Festival alanında törenin başlaması;

Koro (Chorgesang): Tanrı seni selamlasın (Gott grüsse dich)

Büyükelçi Nadolny’nin nutku

Koro (Chorgesang): Böyle selamlansın (So sei gegrüsst)

2.-5. sınıf öğrencilerinin beden hareketleri (turnerische Übungen)

Koro (Chorgesang): Şimdi tüm dallarından kırılıyor (Nun bricht aus allen Zweigen)

Anaokulu öğrencilerinin dans hareketleri (Reigen)

2. Sınıf öğrencilerinin dans hareketleri
(Reigen)

3. Sınıf öğrencilerinin dans hareketleri
(Reigen)

6. Sınıf öğrencilerinin dans hareketleri
(Reigen)

13.00-14.00: Öğle arası;

14.00-16.00: Sınıfların ayrı ayrı oyunları;

16.00-17.30: Elçiliğin öğrencilere kahve ve
pasta ikramı;

17.30: Ödüllerin dağıtımı;

18.00: Rektör Richard Preusser'in konuşması.
Konuşmanın bitiminde gemiye gidiş ve
geminin İstanbul'a dönüşü.

Almanya Devlet Başkanı Hindenburg'un Doğum Günü

2 Ekim 1927 günü Almanya Devlet Başkanı Paul von Hindenburg'un 80. doğum günü dolayısıyla okul tatil edilmiştir. Aynı gün okulun avlusunda saat 16.00'da jimnastik ve spor gösterilerinin de yer aldığı bir tören yapılmıştır. Söz konusu törende Büyükelçilik Müsteşarı von Moltke de hazır bulunmuştur. Hindenburg'un doğum gününün kutlanmasının sebebi Devlet Başkanı'nın Versailles Barış Antlaşması'nın yarattığı aşağılanma ve eziklik duygusu karşısında milliyetçi ve militarist bir dik duruşu sergilemesiydi.

Tören iki kısımdan oluşmuştu; sabahleyin Elçilik Papazı Berckenhagen'ın yönettiği bir ayin düzenlenerek Hindenburg'un sağlam kişiliği övülmüş ve sağlığı için dua edilmiştir. Sonra keman ve org eşliğinde müzik icra edilmiştir. Öğleden sonra okulda öğrenciler jimnastik ve spor gösterileri sergilemişlerdir. Gösteriler sonrasında Okul Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Bay Ruff, Türkiye Reisicumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa sayesinde İstanbul'da Alman Okulu'nda spor gösterileri yapılabildiğini vurgulayarak şükran duygularını ifade etmiştir. Elçilik Müsteşarı vonMoltke de Gazi Paşa'ya ilişkin buna benzer

1927 Okul Müsameresi
Zorlu koşullar içerisinde ikinci kez kurulan Alman Okulu kısa sürede gerek eğitim, gerekse sanatsal etkinliklerde kendini toparlamaya başlamıştır. 1927 tarihinde gerçekleşen bu okul müsameresinde söz konusu toparlanma kendini belli etmektedir.

ifadeler sarf ettikten sonra Hindenburg'un Umumi Harp sırasında Alman anavatanını nasıl iki defa kurtardığını heyecanla tasvir etmiştir. Bu vesileyle de Jimnastik Kulübü'nün (Turnverein) İstanbul'da yeniden tesis edilişi müjdelenmiştir.

Geziler ve Kültürel Etkinlikler

Eski okul geleneklerinin yeniden canlandırılmasının bir diğer örneği, Rektör Preusser'in arkadaşlarıyla birlikte kurduğu Gezi Derneği (Ausflugverein) öncülüğünde tatil günlerinde kıra, İstanbul'un sayfiye alanlarına ve adalara geziler düzenlenerek doğa yürüyüşleri yapılmasıydı. Gezi Derneği, Jimnastik Kulübü gibi sportif kurumlara Alman Lisesi çalışanları da katılmakta ve Teutonia çatısı altında söz konusu faaliyetleri düzenlemekteydiler. Bu bağlamda bira akşamları, klasik müzik konserleri de tertip edilmekte ve bu tip etkinliklerin duyuruları *Türkische Post* üzerinden yapılmaktaydı. Söz konusu faaliyetlerde zaman zaman Alman Lisesi Aula'sının yanı sıra zaman zaman da Teutonia'nın büyük salonu kullanılıyordu. Bu derneklerin faaliyetlerinin haricinde farklı etkinlikler de yapılmaktaydı.

1927 Okul Müsamereleri

Örneğin 17 Mayıs 1926 yılında Prof. Dr. Theodor Menzel, Teutonia'da, Bakü'de toplanan Türkoloji Kongresi'nin sonuçları ile alakalı bir sunum gerçekleştirmiştir. Bir başka örnek olarak 1927 yılında Prof. Schade tarafından Ankara ve Kütahya arkeolojik kazıları hakkında bir sunum gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede Türklük ve Almanlık arasında ortaklıklar bulmak veya yaratmak söz konusu dönemde Türkiye'deki Alman varlığı açısından önemli bir konuydu. Aynı çerçevede antropoloji, tarih ve arkeoloji gibi disiplinler hem yeni bir kimliğin inşası sürecindeki Türk devleti hem de yeniden Alman kimliği çerçevesinde yükselmek isteyen Almanya açısından siyasi birer araca dönüştürülmeye müsaitti.

Alman Lisesi hocaları öğrencilerinin bilgi ve görgülerinin artırılmasına yönelik zaman zaman rutin dışı gezi ve ziyaretler de düzenliyorlardı. Örneğin o zamanlar uluslararası turizmin pek yoğun olmadığı İstanbul'a büyük bir yolcu gemisinin uğraması sıra dışı bir hadiseydi. Böylesi bir durumda lise yönetimi bir organizasyon yaparak öğrencilerin bu gemiyi ziyaret etmelerini sağlıyordu. Benzer biçimde, zamanının en büyük uçağı olan Junkers G-38 Yeşilköy'e indiğinde Alman Lisesi öğrencileri bu uçağı görüp incelemek üzere 12 Ekim 1930 günü havaalanına gitmişlerdir.

Alman Lisesi'nin 60. Kuruluş Yılı Dönümü

1928 yılının Kasım ayında Alman Lisesi'nin (*Oberrealschule*) kuruluşunun 60. yıl dönümü kapsamlı törenlerle kutlanmıştır. Esasında kutlama töreni okuldaki derslerin fiilen başlama günü olan 11 Mayıs tarihine denk getirilmek istenmişti. Üstelik 1918'de savaş sıkıntıları nedeniyle kutlaması gerçekleştirilememiş olan okul kuruluşunun 50. yıl dönümü, bu vesileyle telafi edilecekti. Ne var ki o sırada okul binasındaki tamiratlar henüz tam anlamıyla bitirilmediğinden, kutlamanın Kasım'da yapılması daha uygun bulunmuştur. Belki de Kasım ayının okulun ikinci açılış tarihine de denk düşmesinden dolayı ayrı bir anlamı vardı. Ancak ilginçtir ki gerek Preusser, gerekse Scheuermann raporlarında söz konusu kutlamaların ayrıntılarından söz etmiyorlar. Dolayısıyla 60. yıl kutlamalarının tam olarak hangi günlerde yapıldığını veya kutlamaların

ne gibi etkinlikleri içerdiğini bilemiyoruz. 60. yıl kutlamalarına dair bildiğimiz bir ayrıntı, Preusser'in tören sırasında verdiği nutukta aşağıdaki görüşleri ifade ettiğine dairdir ve 19 Kasım 1928 tarihli *Türkische Post* haberidir: "İstanbul'da bir Alman okulunun kuruluşunun 60. yıl dönümünde [Preusser] sadece hangi din veya siyasal yönelim olursa olsun tüm Almanlar arasında dayanışmanın gerekliliğini vurgulamamış, ama ayrıca Alman saygınlığı ve ekonomik öneminin yeniden kazanılması uğruna birbirinden farklı siyasal grupların omuz omuza durmalarının arzu edilir olduğunun altını çizmiştir."

Ludwig Scheuermann'ın Alman Lisesi Müdürlüğü

Daha önce de belirtildiği üzere, 1924'te ilk ve orta sınıflarla açılmış olan Alman Okulu 1928'e gelindiğinde artık lise sınıflarını da kapsamaya başlamıştı. Dolayısıyla Alman Lisesi'nin bu seviyede bir kurumu yönetecek nitelikte bir müdüre ihtiyacı vardı. Söz konusu gereksinimi karşılamak üzere 1 Eylül 1929'te Ludwig Scheuermann, okulun lise kısmı müdürlüğüne "*Direktor*" sıfatıyla getirilmiştir. Scheuermann bu görevini yaklaşık 15 yıl boyunca, 1944 Haziran ayına kadar sürdürücektir.

Scheuermann'ın Lise Müdürü olmasıyla beraber Alman Lisesi iki yöneticili bir yapı kazanmıştır. İlk eğitim, hazırlık sınıfı ve Ticaret Mektebi kısmı Preusser'in idaresinde kalmaya devam ederken lise sınıfları kısmından Scheuermann sorumlu olacaktır.

Öğrenci Kasketlerinde Yenilik

Alman Okulu öğrencileri geleneksel olarak ders gördükleri sınıflarına uygun olarak birbirinden ayırt edici desenlerde kasketler giymekteydiler. 9 Eylül 1929'da başlayan ders yılının ilk gününde, büyük bir olasılıkla yeni müdür Scheuermann'ın inisiyatifiyle bu gelenekte bir değişikliğe gidilmiştir. Söz konusu değişikliğin gayesi, farklı sınıflarda okuyan öğrenciler arasında fiziksel görünümle belirlenmiş ve adeta askeri rütbe uygulamasını çağrıştıran ayrımın kaldırılmasıydı. Bu amaçla, bundan böyle sadece koyu mavi renkli ve kenarında beyaz-altın-beyaz renkli kenar şeridi olan bir kasketin tüm sınıfların

1928 Tarabya Nadolny ve Okul Zevati

ortak başlığı olarak kullanılmaya başlanması kararlaştırılmıştır. Böylelikle militarist bir ast-üst ilişkisini özendirecek bir uygulamaya son verilmiştir. Kasket istisna edilecek olursa Alman Lisesi'nde okul üniforması gibi bir gelenek de yoktu. Bu açıdan Alman Lisesi dönemin İstanbul okullarına kıyasla daha farklı ve özgür bir ortam sergilemekteydi.

1928 Tarabya Nadolny ve Okul Zevati

Alman Lisesi Mezunlarının Örgütlenmesi

1929 Eylül ayında, Preusser'in teşviki üzerine Alman Lisesi mezunlarının bir araya gelmesiyle "Alman Mektebi Sabık Talebeler Cemiyeti" (*Verein Ehemaliger Schüler der Deutschen Schule, V.E.S.*) kurulmuştur. Söz konusu dernek kısa bir zamanda tescil edilmek suretiyle resmiyet kazanmıştır. Adı geçen dernek aracılığıyla ilk etapta sınıf arkadaşlarının toplandığı akşam etkinliklerine (*Kameradschaftsabende*) girilmiştir. V.E.S bundan sonra Abitur kutlamaları, tiyatro, danslı çaylar, yaz festivalleri gibi sosyal etkinlikler organize etmeye başlamıştır. Bir

diğer katkı, bir okul arşivi ve bir kütüphane oluşturulması girişimidir. Diğer taraftan hayır işlerine el atarak muhtaç öğrencilere maddi destek vermeye gayret etmiştir. Ayrıca bilimsel konferanslar da düzenlemiştir. Derneğin ileriki yıllarda güçlenip serpilmesinde Scheuermann büyük bir rol oynamıştır.

V.E.S.'in yöneticileri arasında Kemal Manioğlu, Emin Sayit, Lazzaro Franko gibi isimler vardı. Bu dönemi idrak edenler V.E.S.'nin İstanbul'un sosyal hayatına bir renk kattığını vurgulamışlardır.

Alman Lisesi'nin Genişlemesi ve Öğretmen Gereksinimi

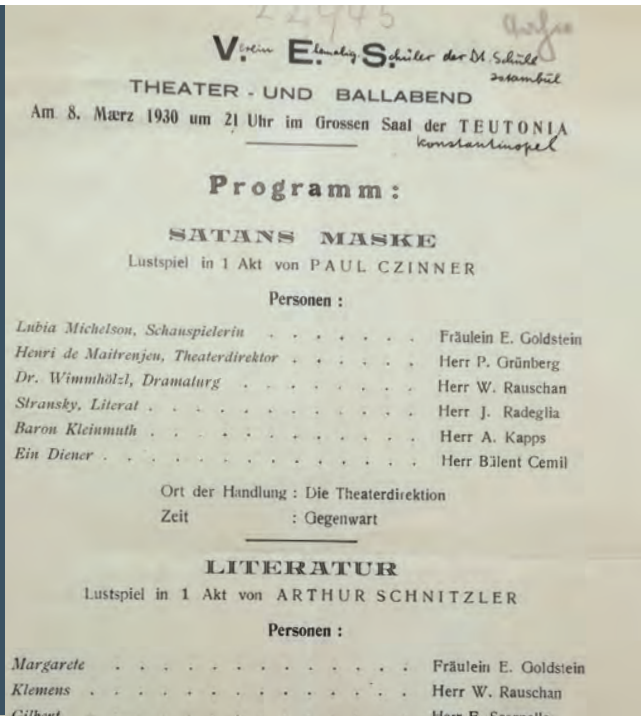
Scheuermann'ın müdürlüğü ile birlikte Alman Lisesi'nin bir büyüme atılımı içerisine girdiğini görmekteyiz. 1929-30 ders yılında Alman Lisesi'ni gerçek anlamda bir *Oberrealschule* (veya *Realgymnasium*) kılmak üzere 10., 11. ve 12. sınıflar tesis edilmiştir. Söz konusu yılların Almanya'sında Abitur için 12 senelik eğitim yetmekteydi. Böylelikle Alman Lisesi 1931 yılından başlayarak okulu bitirenlere Abitur sınavı düzenleyebilme kapasitesine erişmiştir.

Alman Lisesi'nde ikinci açılışından 1930 başlarına kadar paralel sınıflar yoktu. Yani ilkokul düzeyinden başlayarak lise seviyesine kadar sınıfların şubeleri mevcut değildi. Ancak 1930 sonrasında ilk önce iki paralel hazırlık sınıfı oluşturulmuş, bundan sonra ilkokuldan başlayarak giderek lise düzeyi sınıflara değin paralel şubeler açılmıştır. Tüm bu atılımlar dolayısıyla öğretmen mevcudunda yetersizlik ortaya çıkmıştır. Özellikle 10., 11. ve 12. sınıfların oluşturulması bağlamında üniversite mezunu öğretmenlere büyük ihtiyaç duyulmuştur. Zira 1929'da matematik ve fizik dersleri veren Ewald Salkowsky ve Almanca dersi için Dr. Friedrich Meichle haricinde üniversite mezunu hoca okulda bulunmuyordu. Söz konusu ihtiyaç üzerine Almanya'dan gelen üniversite eğitilmiş öğretmenler çalıştırılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda da bir üniversite mezunu olarak Dr. Julius Stern'in kimya ve biyoloji dersleri için Alman Lisesi'ne alındığını görmekteyiz.

1928 Tarabya Aula'da İkinci Çayı

Geçici olarak bir "Şark Köşesine" dönüştürülmüş olan Aula'da okulun hocaları Şubat 1929'da bir tatil günü enformel bir ikinci çayı için bir araya gelmişlerdir. Ancak resimdeki kişilerin giyimleri, yüz ifadeleri ve vücut dilleri belirli bir formellik, hatta bir gerilimi dahi dışı vurmaktadır. En önde soldan üçüncü kişi olan Richard Preusser, okulun esas hâkimi olduğunu hissettirmektedir. Bir arka sırada soldan ikinci kişi olan Ludwig Scheuermann'ın yüzünde tedirginlik vardır.

1930 V.E.S. Mezunlar Derneği Tiyatro broşürü

1930 Tarihli İstanbul Alman Lisesi ve Ticaret Mektebi Talimatnamesi

Alman Lisesi'nde gözlemlediğimiz bu genişleme ve yapısal değişmeye paralel olarak bir okul yönetmeliği gerekliliği ortaya çıkmıştı. Esasında önceki yıllarda ilan edilmesi gereken yönetmelik, muhtemelen lise henüz nihai kurumsal formunu kazanmadığından ötürü son şekline girmemişti.

1929 yılında bitirildiğini tahmin ettiğimiz yönetmelik, 26 Mart 1930 tarihinde "İstanbul Alman Lisesi ve Ticaret Mektebi Talimatnamesi" başlığıyla Maarif Vekâleti tarafından onaylanmıştır. Bu yönetmeliğe göre Alman Lisesi'nin yapısı aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

- 1) 6 sınıftan oluşan ilk mektep kısmı;
- 2) 6 sınıftan oluşan lise kısmı. Yani toplam 12 sınıf;
- 3) 3 sınıftan oluşan ticaret kısmı;
- 4) "Ecnebi lisanlarını bilen 12 yaşından yukarı talebe için ihzarî [hazırlık] sınıflar".

Bütün sınıflarda eğitimin karışık (kız-oğlan, Alman-Türk) olacaktır. Tüm sınıflarda Türkçe dil dersi zorunlu olacaktır.

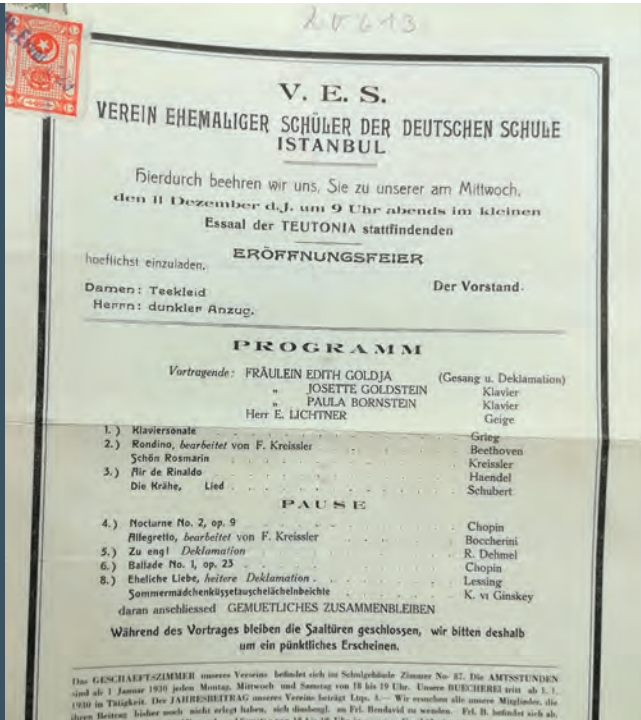
Bu yönetmeliğe göre derslerin dökümü aşağıdaki gibiydi:

- 1) İlk ve Orta Mektebin Zorunlu Dersleri:

Temsili tedrisat [Nesne Algısı eğitimi]; Almanca; Türkçe; Fransızca; Hesap; Tarih; Coğrafya; Yurt Bilgisi; Malumat-ı Tâbiyye; Fizik; Resim; Jimnastik; kızlar için Elişi.

- 2) Lise Kısmının Zorunlu Dersleri:

Almanca; Türkçe; Fransızca; Tarih ve Malumatı Medeniye [Yurttaşlık Bilgisi]; Coğrafya; Riyaziyat [Matematik]; Tarihi Tâbii (Biyoloji, Fizik, Kimya); İmla; Resm-i Hendesî [Geometrik Çizim]; Teganni [Şarkı]; İlm-i Musikî; Jimnastik; Stenografi; kızlar için Elişi.

1930 V.E.S. Mezunlar Derneği

3) Ticari Kısımın Zorunlu Dersleri:

Almanca; Türkçe; Fransızca; Tarih; Coğrafya; Riyaziyat; Fizik; Teknoloji; Umumi ve Ticari Hesab; Almanca Türkçe ve Fransızca Muhaberatı Ticariye [Ticari Yazışma]; Usul-i Defterî [Muhasebe Defteri Tutma]; Ticaret; İmla; Makine ile Yazı Yazmak; Stenografi.

Yönetmeliğe göre din dersleri mecburi değildi. Alman çocukların mezhebine göre din dersleri Protestan ve Katolik öğretmenlerce verilmekteydi. Türk Müslüman çocukların bu derslere kabul edilmesi yasaktı.

Son olarak yönetmelikte okulun tatil günlerini görmekteyiz. Buna göre tatiller 1) Noel (yaklaşık 15 gün); 2) Paskalya (yaklaşık 1 hafta); 3) Gül bayramı (3 gün); 4) Yaz tatili (Haziran-Eylül arası); 5) Kanuni Türk bayram günlerinden oluşmaktaydı.

Alman Lisesinde Sportif Açılımlar

Kendine yeterli spor sahası olmayan Alman Lisesi, öğrencilerinin sportif ihtiyaçları için şehirdeki farklı spor olanaklarını araştırmıştır. Eylül 1930'da bir süredir İngiliz Spor Kulübü ve İngiliz Lisesi (English High School) ile yaptığı müzakereler sonucunda bir anlaşma gerçekleştirmiş ve kış sezonu boyunca Şişli'deki İngiliz spor sahasını Her pazar öğleden sonra öğrencileri için kullanma hakkını kazanmıştır.

Alman Lisesi öğrencileri söz konusu İngiliz spor sahasını kullanırken, buradaki spor aktivitelerini yakından incelemek üzere Selim Sırrı [Tarcan], Ekrem Rüştü [Akömer], Bay Abrahams gibi Türk spor camiasının başlıca isimleri burayı ziyaret etmişlerdir. Öte yandan Alman Lisesi beden eğitimi öğretmenleri sıkça gerek Türk ve gerekse diğer yabancı spor kulüplerine davet edilmişlerdir. Özellikle Hermann Niebuhr ve Werner Eichstädt, Türk spor yetkililerince bilirkişi (*Fachberater*) olarak toplantılara çağırılmışlardır.

Alman Lisesi yöneticileri öğrencilerinin spordaki başarılarını çok önemsiyorlardı. Hermann Niebuhr'un Alman Lisesi yıllık raporunda açıkça ifade ettiği üzere Türk

kulüpleri ve diğer yabancı okul takımlarıyla girilen spor müsabakalarında Alman Lisesi'nin üstün performansının Türkler ve başkalarında yaratacağı izlenim gerek Alman Lisesi ve gerekse "Almanlık" (*Deutschtum*) açısından son derece etkin bir propaganda yöntemi olarak görülüyordu.

Geçici çözümlere karşın Alman Lisesi yöneticilerinin spor alanındaki en büyük şikâyetleri spor için uygun mekân sıkıntısıydı. Nitekim İngiliz Spor Kulübü ile yapılan anlaşma süresi bitince yine sahasız kalacaklardı. Her pazar öğleden sonra idman için Kadıköy'e kadar gitmek hem zaman hem de maliyet bakımından uygunsuzdu.

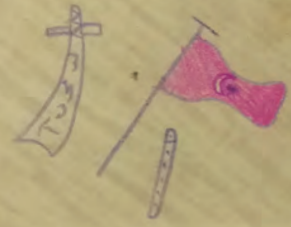
Yabancı Okullara Yönelik 1930, 1931 ve 1932 Düzenlemeleri: Kritik İlkokul, Türkçe ve Denklik Kararları

1930 yılının ikinci yarısına gelinceye kadar Maarif Vekâleti, Alman Lisesi'ndeki Türk öğrencilerine Türk tarihi, coğrafyası ve vatandaşlık bilgisi derslerinin sadece 4. ve 5. sınıflarda okutulmasını zorunlu tutmaktaydı. Ancak 1 Ekim 1930'dan başlayarak söz konusu dersler 8. ve 9. sınıflardaki Türk vatandaş öğrencilerine de mecburi kılınmıştır. Aynı dersler Alman Lisesi'nin Ticaret Mektebi şubesinin en üst iki sınıfı için de mecburi hale getirilmiştir. Bu dersler Türk öğretmenler tarafından Türkçe verilecekti.

Doğrusu Alman Lisesi yöneticileri bu değişiklikten hiç hoşlanmamışlardır. Onlara göre öğrenciler üzerine anlamsız bir ders yükü bindirilmekte ve pedagojik açıdan tahammül sınırları zorlanmaktaydı.

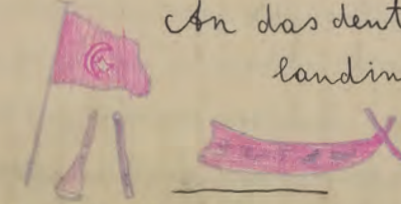
Aradan altı ay geçtiğinde Alman Lisesi ve diğer yabancı okullardaki ilk eğitim sınıflarını çok yakından ilgilendiren hayli önemli yeni bir yasal düzenleme yürürlüğe girmiştir. 29 Mart 1931'de TBMM'de kabul edilen 1778 Sayılı Kanun'a göre Türkiye'de ilk öğrenimlerini gören T.C. vatandaşları sadece Türk okullarına gidebileceklerdir. Aynı şekilde gayrimüslim T.C. vatandaşlarının da ilk öğrenim için yabancı okulların ilkökul kısımlarına devam etmeleri yasaklanmıştır. Bu yasa 19 Eylül 1931'de Maarif Vekâleti düzenlemesiyle yürürlüğe girmiştir.

An
das deutsche Auslandsinstitut
in
Stuttgart.

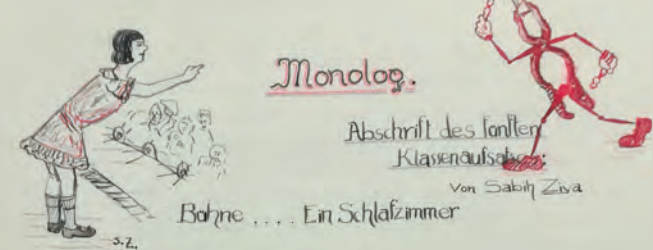
Lamy Tattiel
Stambul den 7, 1, 1932.

An das deutsche Aus-
landsinstitut
in
Stuttgart.

Nir danken Euch alle für die Ha-
bender die Sie uns geschickt haben

Monolog.
Abschrift des letzten
Klassenaufsatzes:
von Sabih Ziva
Bohne ... Ein Schlafzimmer

[Ein zehnjähriges Mädchen kommt laufend
in die Schule. Es hält ein Taschentuch vor seinem
Munde. Auf dem Taschentuch sind manche rote
Flecken zu sehen. In der rechten Hand
hält es eine Zange. Es wirft sie auf einen Tisch,
kehrt zurück, verschließt die Tür. Atem tief.]

oder aus Versehen: "Ich habe Zahnschmerz!" sagt. So gehen
die ansehnlichen der Besucher unseres Hauses durchwandern.
Jeder sagt was er meint. Besonders meine große
Schwester: "Wir müssen zum Arzt gehen!" Wenn man das
hört, fühlt man gar keine Schmerzen mehr. Denn sie
wissen ja, wenn man zum Arzt geht, kommt die Zange
einem entgegen. Wie jedesmal ist es auch heute gewesen.
Ich fring an zu weinen. Aber durch Heulen erhält
man nichts. Sie lecht, ihre Zähne zeigend: "Das geht
ja nicht, wir müssen gehen!" Es macht mich böse,
dass all ihre Worte erfüllt werden. Sie hat ja davon keinen
Schaden, wenn man meine Zähne herauszieht. Sie
weiß gar nicht, was die Zahnschmerzen sind. Jede Nacht,
bevor sie zum Bett geht, putzt sie ihre Zähne, und wenn
sie lecht, sehen ihre Zähne aus, wie eine Reihe von
Möhren, die ihre weißen Sommerkleider angezogen

1932 Dış Almanlar Enstitüsü Öğrenci Mektupları
Ocak-Şubat 1932 tarihlerinde bazı Alman Okulu öğrencileri Stuttgart kentinde bulunan Dış Almanlar
Enstitüsü'ne (Deutsches Auslandsinstitut) el yazılarıyla veya daktiloyla mektuplar göndermişlerdir.
Dış Almanlar Enstitüsü'nün daha önceden öğrencilere göndermiş olduğu hediye takvimlere teşekkür amacıyla
yazılmış olan bu mektuplar büyük bir olasılıkla okuldaki öğretmenlerin teşvikiyle kaleme alınmıştır. Mektupların
kimisi İstanbul şehrini tasvir ederken kimisi de öğrencilerin kendi yazdıkları hikâye veya tiyatro piyeslerini
içermektedir. Dış Almanlar Enstitüsü 1917 yılında Almanya sınırları haricindeki Almanların tarihi ve etnolojisini
incelemek amacıyla tesis edilmiş olup görünüşte gayriresmi bir kurumdur. Ancak Almanya Dışişleri Bakanlığı ile
dirsek teması halinde olan bu enstitü 1933'ten sonra Nazi ideolojisine hızlıca uyum sağlayarak dış Almanların
genetik ve ırksal niteliklerini araştırmaya yönelmiştir. 1938'den sonra Alman askeri gayelerine hizmet eden bu
kurum 1945'te kapatılmıştır.

19 Eylül 1931 tarihinde ayrıca, orta ve lise seviyesinde yabancı okullardan diploma alanların mezuniyet belgeleri Maarif Vekâleti düzeyinde resmen denk olarak kabul edilmiştir.

Bu yasanın Alman Lisesi açısından doğrudan bir sonucu, Okul Derneği Yönetim Kurulu'nun aldığı bir kararla Alman Lisesi'ne bağlı anaokulunun lağvedilmesi olmuştur. Zira çoğu anaokulu öğrencisi T.C. uyruklu olup Alman Lisesi'nin ilkokul kısımları için hazırlanmak üzere anaokuluna verilmekteydi.

Anaokulunun kapatılmasının Alman Lisesi açısından adeta *"her işte bir hayır vardır"* ifadesini söyletecek bir neticesi ise, anaokulundan boşalan yerlerin çekilmekte olan kronik mekân sıkıntısının o aşamada çözümü açısından değerlendirilmiş olmasıdır. Böylelikle orta ve lise seviyesindeki öğrencileri için yeni derslikler açılması olanağı bulunmuştur.

Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi 5 Ağustos 1931 tarihindeyse, yabancı ve azınlık okullarında eğitim gören öğrencilerin bitirme sınavlarıyla ilgili yeni uygulamalar saptamıştır. Buna göre, söz konusu okul türlerinden mezun olanların *"mezuniyet şهادetnameleri"* askerlik ve memurluk gibi konularda geçerliliğini sürdürecektir. Ancak Türk yüksek okullarında eğitimini sürdürmek isteyenler vekâletin saptayacağı resmi bir lisede resmi okul öğrencisi ile birlikte mezuniyet sınavı vermek zorundadır. Doğaldır ki bu yeni uygulama Alman Lisesi mezunları açısından oldukça olumsuz bir gelişmeydi.

Yabancı okullarda okutulan Türkçe derslerle ilgili yeni bir karar 1932 yılının başlarında uygulamaya konmuştur. Maarif Vekâleti'nin 5 Ocak 1932 tarihinde aldığı kararla yabancı okullarında Türkçe olarak okutulması zorunlu olan derslerin her birinden sınıfını geçmeye yeterli not alamayan Türk vatandaşı öğrenciler kesin olarak sınıfta kalacaklardı.

Sözünü ettiğimiz bu düzenlemeleri Alman Lisesi yetkilileri hemen kabul etmek istememişlerdir. Maarif Vekâleti ile gerçekleştirilen uzun müzakereler sonunda Ekim 1932'de Türkiye tarihi, coğrafyası ve

yurttaşlık bilgisi derslerinin Türk öğretmenler tarafından ve Türkçe olarak öğretilmesi kabul edilmekle beraber bir geçiş süreci belirlenmiştir. Bu düzenlemelerin gerçek anlamda uygulanması 1937'de başlamıştır.

Okul Bünyesindeki Öğrenci Pansiyonunun Kapatılması

1931 Haziran'ında alınan bir kararla yaklaşık 3 yıldır Alman Lisesi bünyesinde var olan öğrenci pansiyonunun kapatılması kararı alınmıştır. Anadolu içlerinde demiryolu inşaatlarında çalışan ve İstanbul'da ikamet etmeyen Alman aileleri çocuklarını bu pansiyona yatılı olarak yerleştirebiliyorlardı. Toplam kontenjan 9 yatak idi. Ancak gerek iktisadi krizin büyüklüğü gerekse bazı demiryolu hatlarının tamamlanmış olması dolayısıyla bu işlerle meşgul Alman ailelerin büyük bir kısmı vatanlarına dönmüşlerdi. Boşalan kontenjanlar, Söke'de yaşayan Alman bir çiftçinin iki oğlu; İzmir'de geçimini sağlayan Alman bir marangozun oğlu; yetim bir Alman çocuğu; İstanbul Valisi'nin oğlu; Konya Valisi'nin oğlu ve TBMM Kütahya Milletvekili'nin oğlu tarafından kullanılıyordu.

1933 Noel Kutlaması Scheuermann Okul Müdürü Ludwig Scheuermann, eşi ve yakın dostlarıyla lojman dairesinde 1932'yi 1933'e bağlayan yılbaşını kutlarken görülüyor. Güzel gitar çalmasıyla ünlü Scheuermann resimde gitarıyla görülmektedir.

Alman Lisesi yönetimi, lağvedilmesi kararı alınan pansiyon mekânlarının acilen gereksinim duyulan sınıf mekânlarına dönüştürülmesini uygun bulmuştur.

1924'teki Açılış Sonrasında Gerçekleştirilen İlk Abitur

Alman Lisesi'nin Kasım 1918'de kapatılması ve 1924'te ikinci defa açılmasından sonra, ilk kez 17 Haziran 1932 tarihinde bir Abitur sınavı ve merasimi gerçekleştirilmiştir. Abitur sınavına girerek başarılı olan 6 erkek ve 6 kız öğrenci vardı. Bunlardan ikisi Türktü; birisi, daha sonradan hukuk profesörlüğü ve Almanca-Türkçe sözlük yazarlığıyla tanınacak olan Bülent Cemil [Davran], diğeri ise eski sadrazam Kıbrıslı Mehmed Paşa'nın torunlarından Selim Ethem idiler. 1918 öncesinde olduğu gibi bu dönemde de her bir Abitur sınavı için Almanya Eğitim Bakanlığı'ndan (*Reichserziehungsministerium*) resmi yetkililer gönderilmeye ve her bir Abitur sınavı sonrasında kapsamlı raporlar hazırlanmaya başlanmıştır.

Alman lisesi talebesinden bir smi dün matbaamızı ziyaret etmişlerdir. Talebe matbaanın her rafını gezmişler, yazıların mane ile nasıl dizildiğini, ne gibi tertibat ile makineye geldiğini ve azetenin büyük rotatif makinesinde nasıl basıldığını tetkik etmişler ve bu işlerle alakadar ola-

rak bir çok sualler sormuşlardır. Talebeler gazetemizin nasıl basıldığını görmek istemişlerdir. O sırada Arsen Lüpen formaları basıldığından talebe makineyi işlerken de görmüşlerdir.

Talebe klişehanemizi de gezererek resimlerden nasıl klişe yapıldığını görmüşlerdir. Resmimiz talebeden bir grup gösteriyor.

1933 4 Mayıs Akşam Gazetesi

Alman Lisesi öğrencilerinden bir grup 4 Mayıs 1933'te Akşam Gazetesi'ni ziyaret ederek matbaası hakkında bilgi almışlardır.

Bu ilk Abitur töreninde okul müdürü Scheuermann öğrencilere bir konuşma yapmıştır. Gençlere verdiği yaşam tavsiyelerini de içeren konuşmasında Scheuermann'ın öğrencilerin önem vermelerini istediği hususlar arasında "...birlikte yaşadıkları kişileri birer insan olarak anlayıp takdir etmeleri ve bunu din ve millet ayrımı götmeksizin uygulamaları, tıpkı şimdiye kadar sınıf arkadaşları için yaptıkları gibi" vurgusu dikkati çekiyor. Burada biz Scheuermann'ın öğrencilere aktarmak istediği hümanist yaklaşımı görebiliyoruz.

Almanya, Alman Lisesi'nin Denkliğini Tanıyor

Alman Lisesi'nin 17 Haziran 1932'de gerçekleştirdiği Abitur sınavı, Alman eğitim yetkililerinin gözetiminde düzenlenmişti. Sözün geçiren yetkililerin olumlu raporlarına dayanan Almanya İçişleri Bakanı'nın 2 Mart 1933 tarihli kararnamesiyle Alman Okulu'nun Almanya'daki *oberrealschule*'lerle denkliği resmen tanınmıştır.

Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin (Naziler) İktidarı Ele Geçirmesi

Alman tarihinin en çarpıcı olgularından birisi, 1933 Ocak ayında Adolf Hitler önderliğinde Nazilerin iktidara gelmeleridir. 1929'dan beri süregelen Dünya Ekonomik Bunalımı sonucu Almanya'da işsizlik oranları %40'ı aşmış ve toplumsal sıkıntılar had safhalara erişmişti. Bu ortamda Naziler 1932 sonlarında gerçekleştirilen genel seçimleri kazanmışlardır. Nazilerin iktidara gelişinden sonraki bir senelik zaman zarfında Weimar demokrasisi ortadan kaldırılmış ve Nazi diktatörlüğü tesis edilmişti. Totaliter nitelikli bu diktatörlükte Ari ırkın üstünlüğü ve Yahudi düşmanlığı yaklaşımı devletin resmi ideolojisine dönüşmüş olup devlet terörü ve şiddetin egemenliği söz konusudur. Bu çerçevede tüm resmi ve gayriresmi kurumlar Nazi ideolojisine uyumlu hale getirilmiş (*Gleichschaltung*) ve Nazizme muhalif herhangi bir başka siyasi düşüncenin var olmasına izin verilmemiştir.

Nazi Diktatörlüğünün Alman Lisesi'ne Etkileri

Daha önce de değinildiği üzere, İstanbul Alman kolonisi dahilinde Alman milliyetçi duygulanımı oldukça yüksekti. Dolayısıyla

Hitler'in iktidara gelmesi bir "Alman ulusal devrimi" (*Deutsche Nationalrevolution*) olarak algılanarak coşkuyla karşılanmıştır.

Almanya'dan her yıl belirli bir tahsisat alan, hatta varlığını ve geçimini sürdürmesi Alman mali yardımına borçlu olan Alman Lisesi ister istemez Nazi denetimine girmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu bağlamda okul Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin tesis etmiş olduğu yurtdışı örgütlenmesine bağlanmıştır. Bilindiği üzere 1931 yılında, Naziler henüz iktidarı ele geçirmemiş iken Nazi partisinin yetkili isimlerinden Gregor Strasser, Parti'nin yurtdışı teşkilatını (*Auslandsabteilung der NSDAP*) kurmuştu. Söz konusu örgütlenme uyarınca Almanya sınırları dışında yaşayan tüm Almanlar tek bir *Gau* ("eyalet") olarak organize edilmişti. Bu "Dış Almanlar Gau"sunun idarecisi (*Gauleiter*) doğrudan Hitler'e karşı sorumluydu. Ekim 1933'te "Nasyonal Sosyalist Öğretmen Örgütü'nde Dış Almanlar Gau'su, İstanbul Yerel Grubu" (*Ortsgruppe Istanbul des Gaues Ausland im NS-Lehrerbund*) teşekkül etmiştir. Bu Nazi öğretmenler örgütü, Alman Lisesi müfredatında Almanya'daki rejim değişikliği dikkate alınarak revizyonlar gerçekleştirmiştir. Yeni müfredatta önceki müfredatta var olan başka uluslar ve dinlerin dikkate alınması yaklaşımına son verilmiş ve bunun yerine Alman ulusallığı ve ulusal üstünlüğüne ağırlık verilmeye başlanmıştır. Yeni müfredat uyarınca Alman dışı kültürler ve dinler ötekileştirilerek dışlanmak suretiyle yeni bir Alman öz bilinci yaratmak doğrultusunda bir eğitim politikası güdülmüştür.

1933 sonrasında Almanya'dan atanan öğretmenlerde artık Nazi ideolojisine bağlılık kistasının egemen olduğunu görmekteyiz. O zamanın öğretmenlerinden Julius Stern'in de belirttiği üzere Almanya'nın görevlendirdiği öğretmenlerin resmen Hitler'e sadakat yemini (*Treueschwur für Hitler*) etmeleri zorunlu kılınmıştı. Bu dönemde Alman Lisesi öğretmenlerinden birçoğu Nazi Partisi üyesi olarak öğretmenlik vazifelerinin yanı sıra parti görevleri de üstlenmişlerdir.

Her yıl yapılan mezuniyet sınavları vesilesiyle Almanya Eğitim Bakanlığı'ndan gelen Bakanlık

temsilcisi, ders verenler ve okul idarecilerinin ne denli Nasyonal Sosyalist ideolojiye bağlı olduklarını sorgulama suretiyle denetliyordu. Bu tarz ideolojik denetim 1937 yılından itibaren daha bir yoğunluk kazanmıştır.

Eğitimsel yaklaşımdaki bu değişimle birlikte öğrenciler üzerinde otorite ve disiplin uygulamaları yoğunlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra beden eğitimi derslerine ve spora daha büyük önem verilir olmuştur. Zira amaç sağlam bedenli genç Alman kuşakları yetiştirmektir. Bu çerçevede okul dışı faaliyetler artırılmıştır: günlük geziler yapılmakta; türlü siyasi vesilelerle görkemli kutlama saatleri düzenlenmekte; çok sayıda spor şölenleri organize edilmekte; sık sık kırlara çıkılarak açık hava kamplarında gecelenmekteydi. Öğrenci organizasyonları yapıldığında demokratik seçim yerine, Nazilere yakın olduğu düşünülen öğrencilerin yukarıdan atanması ilkesi yürürlüğe girmiştir. Burada Nasyonal Sosyalist bakış açısına göre liyakat sahiplerine, yani ırksal saflık ve Hitler'e sadakat kriterlerine öncelik verilmeye başlanmıştır.

Bu gelişmeler çerçevesinde Almanya'nın Tarabya yazlık rezidansında her yıl düzenlenen okul kutlamaları ve spor müsabakalarının yanı sıra Nasyonal Sosyalist gençlik törenleri de tertip edilmekteydi.

1932 Okul Gezisi

1935 Alman Lisesi Binası

Nazi Partisi'nin İstanbul Yerel Grubu Yöneticisi Dr. Alfred Guckes idi. Dr. Guckes Teutonia'da büyük Nazi törenleri düzenlemekteydi. Bu tarz siyasi faaliyetler tamamen yasa dışı olmasına karşın Dr. Guckes'in İstanbul Emniyet Teşkilatı ile arasının çok iyi olması bu eylemleri uzun süre mümkün kılmıştır. Ancak zaman içerisinde hem Türk hem Alman emniyeti içerisinde Dr. Guckes'in casusluk ve yolsuzluğa bulaştığı şüphelerinin artması dolayısıyla 1940 Şubat'ında Dahiliye Vekâleti'nin talebi üzerine sınır dışı edilmiştir.

Nazilerin Öğrencilere Yönelik Propaganda Faaliyetleri: Telkin Edilen Davranış Biçimleri

Nazi rejiminin 1934'te konsolide olmasıyla birlikte Nazi görevlileri Alman Okulu'nun özellikle Alman öğrencileri üzerinde giderek artan ölçülerde propaganda faaliyetlerine girişmişlerdir. Bu propaganda etkinliklerinin dikkate değer bir boyutu Alman öğrencilerin, etraflarında bulunan Ari ırktan olmayan sınıf arkadaşlarına yönelik nasıl bir tutum ve davranış takınmaları gerektiği hususunda aldıkları telkinlerdi. Alman Konsolosluğu ve Teutonia Kulübü'nde düzenlenen özel sınıflarda Nazi yetkilileri Alman öğrencilerine belirli davranış kalıplarını empoze etmeye çalışmışlardı. Bu bağlamda Ari kökenli Alman öğrencilerin kendi içlerinde mümkün mertebe kapalı bir topluluk olmaları ve diğer çocuklarla pek bir ilişki içerisine girmemeleri isteniyordu. Diğer milletlerden olan öğrencilere - örneğin Türk vatandaşı arkadaşlarına - yönelik nazik ama mesafeli bir tutum takınma ve mümkün mertebe yakınlaşmamaları tavsiye edilmekteydi. Yahudi çocuklarla ise - ister Alman vatandaşı olsunlar isterse farklı bir uyruktan - tüm ilişkiler kesin olarak sona erdirilmeliydi.

Söz konusu davranış formlarını öğretmek amacıyla 1934 Nisan ayından başlayarak üst sınıflara yönelik "9., 10., 11. ve Ticaret Şubesi 3. Sınıflarının Alman Öğrencileri İçin Nasyonal Sosyalizmin Tarihi ve Problematğine İlişkin Özel Kurslar" (*Sonderkurse über Geschichte und Problematik des Nationalsozialismus für die deutschen Schüler der Klassen UII, UI, OI und H3*) açılmıştır. Buna paralel olarak beden eğitimi dersine ideolojik değer biçilerek, spor

Dr. Ludwig Scheuermann (1895-1975)

Augsburg (Bavyera) doğumludur. Gençliğinde Rönesans çağı Alman ekonomi tarihi konusunda çalışmış ve Fugger tüccar ailesinin Tirol ve Karintiya'daki endüstriyel faaliyetlerine dair kapsamlı bir tezle doktora derecesi almıştır.

Ludwig Scheuermann, 1928'de Alman Lisesi'ne lise öğretmen adayı olarak gelmiş, bir sene sonra okulun lise kısmının yöneticisi olmuştur. Resmî olarak Lise Müdürü sıfatını 1933'te almıştır. Lise görevini sürdürmesine karşın 1940'ta Üniversite Profesörü (Studienprofessor) mertebesine erişmiştir.

Scheuermann insani değerlerin önemini vurgulamış ve okuldaki görevi boyunca din, ırk, milliyet farkı olmaksızın diğer bireylere karşı anlayışlı olmak gerekliliğini öğrencilerine telkin etmiştir. Bu açıdan Scheuermann'ın 1933'te iktidara gelen Nazilerle uyuşması zordu. Zaman zaman bir sosyal demokrat olduğu suçlamasına uğrasa dahi vaziyeti 1944'e değin idare etmesini bilmiştir.

Nazileri idare etme yaklaşımının bir parçası olarak 1936'ya kadar Dr. Julius Stern gibi Yahudi ve rejim muhalifi hocaların okulda çalışmalarını sağlamış, Musevi öğrenci sayısındaki azalmaya karşın 1941'e kadar öğrenim görmelerini engellememiştir. Ayrıca işsiz kalan Yahudi hocalara Türkiye'deki lise ve yüksekokullarda iş bulabilmelerinde yardımcı olmuştur.

1940 sonrasında Nazilerin gözüne giderek batan Scheuermann fazlasıyla iyi niyetli, sertlikten yoksun, mütevazı ve organizasyon konusunda yeteneksiz olduğu gerekçesiyle Haziran 1944'te müdürlükten uzaklaştırılmıştır.

Scheuermann savaş sonrasındaki meslek yaşantısını Augsburg'daki Oberrealschule müdürlüğü ile tamamlamıştır.

etkinliklerine ırksal sağlık açısından vücutun güçlendirilmesi çerçevesinde yaklaşmıştır.

Propaganda ve telkin faaliyetlerinin önemli diğer bir unsuru da Almanya'dan getirtilen özel filmlerin öğrencilere seyrettirilmesi idi. 10.-12. sınıflara “*Yeni İnsan*” (*Der neue Mensch*) adlı bir Nazi filmi gösterilmiştir. Gösterime giren diğer Nazi propaganda filmleri arasında “*Halkımıza Sadakat*” (*Treu unserem Volke*), “*Çocuk Ülkesi-Güneş Ülkesi*” (*Kinderland-Sonnenland*), “[Yeni] Bir Soy Yetiştiriyor” (*Es wächst ein Geschlecht*), “*Yurdun Yankısı*” (*Echo der Heimat*), “*İradenin Zaferi*” (*Triumph des Willens*), “*Emeğin Güzelliđi*” (*Schönheit der Arbeit*) gibi örnekler vardı.

Bir Nazi Öğretmen Örneği: Walter Hetzer

Bahsetmiş olduğumuz Nazi gençlik etkinlikleri o yıllarda öğrencilik yapmış olanlara hayli çekici görünmüştü. Söz konusu çekicilikte, Nazilerin gençlere büyük önem vermeleri ve onlara Parti görevleri çerçevesinde irili ufaklı sorumluluklar yüklemelerinin de bir payı vardı. Bu hususta çok becerikli olan bir hoca 1931’de Alman Lisesi’ne gelmiş olan Walter Hetzer idi. 1906 doğumlu olan Hetzer, Alman Lisesi’nin en genç öğretmenlerinden birisiydi. Nazi Partisi’nin İstanbul’daki yerel gençlik önderi (Landesjugendführer der NSDAP) idi. Alman Okulu öğrencileri arasında yüksek popülariteye sahipti. 1937’de Almanya’ya dönünceye kadar bu konumunu sürdürmüştür.

Walter Hetzer’in teşvikiyle, seçilen okul öğrencilerinden bazıları Nazizm için seferberliğe koşulmuştur. Bunlardan birisi Ruth/Helga Busch idi. Köken olarak etnik Alman oluşu, fiziğinin sarışın ve sportif niteliği, derslerinin iyi olması ve ergen oluşu bakımından istenilen ideolojik yönde yörgürlübirliği, onu ideal kılmaktaydı. 1936’da henüz 13 yaşındayken Hetzer, önce Ruth’un ebeveyninden izin aldıktan sonra Ruth’a yukarıdan gelen bir görevi yapıp yapmayacağı konusunu sormuş, Ruth da heyecanla olumlu yanıt vermiştir. Bu arada Ruth, adının kulağa hayli Yahudice gelmesinin yarattığı “*mahalle baskısının*” da etkisiyle ismini, kulağa daha Cermenik gelen Helga ile değiştirmiştir. Bu süreçlerle birlikte “*Helga*” Busch Nazi

örgütünün seçtiği bir “Genç Kız Önderi” (*Jungmädelführerin*) olmuştur. Yurt gecelerinin (*Heimabende*) yönetimi, kır gezintilerinin veya festivallerin organizasyonunun sorumluluğunun yanı sıra, Nazi Genç Kız Örgütü üyesi kızlarla (*Jungmadel*) yakından ilgilenmesi, kendisinden beklenen görevler arasındaydı.

Nazizmin Sınırları: Alman Lisesi’nde Nazi Etkisine Karşı Dolaylı Direniş

Anlaşılacağı üzere, Almanya’ya finansal olarak bağımlı olan ve üstelik de ideolojik açıdan Nazizm yanlısı olmamakla birlikte Alman ulusal gururunu yüceltmesi dolayısıyla Hitler rejimini meşru kabul eden bir öğretmen kitlesinin bulunduğu Alman Lisesi’nde Nazizme karşı bir muhalefetin veya açık bir direnişin zuhur etmesi mümkün değildi. Buna karşın Nazi Partisi’nin empoze etmeye çalıştığı ayrımcı ve ırkçı parti çizgisine her hususta harfiyen uymamak gibi bir yaklaşımın varlığını da görmekteyiz. Bu tarz bir pasif direnişte bir yandan Lise Müdürü Scheuermann’ın demokrat kişiliği, öte yandan okul öğrencilerinin çoğunluğunun Türk vatandaşı oluşu nedeniyle T.C. makamlarının gösterdikleri hassasiyetin rolü olmuştur.

Öncelikle, Nazi rejimi iktidarını konsolide ettikten hemen sonra okuldaki Yahudi hocalara karşı dışlayıcı ve uzaklaştırıcı bir yaklaşım sergilenmediği dikkati çekmekte. Yahudi olan hocalar veya açıkça Nazi aleyhtarlığı bilinen hocalar öğretim faaliyetlerini 1936’ya kadar sürdürebilmişlerdir. Ancak 1936’da Alman Lisesi üzerinde artan siyasi baskılar dolayısıyla okuldaki son Yahudi hoca olan Julius Stern ve anti-Nazi tavrı bilinen Bertold Bitterich okuldan istifa etmek zorunda bırakılmışlardır.

Yahudi öğrenci varlığına bakıldığında, 1933’ten başlayarak okuldaki Musevi öğrenci sayısının azaldığı biliniyor. Ama söz konusu azalış okul yönetiminin Yahudi çocuklara karşı tavrından çok, ebeveynlerin çocuklarını artık buraya göndermek istememelerinden kaynaklanmıştır. 1933-1934’te toplam 236’yı bulan Yahudi öğrenci sayısı, 1935-1936 ders yılında 164’e inmişti. Bu sayı 1937-1938 devresinde 130 olacak, 1940-1941’de ise 20’ye kadar

1938 İstanbul'a gelen Alman Ekonomi Bakanı Dr. Walther Funk Taksim'de Alman Lisesi öğrencileriyle

düşecektir. Ne var ki Nazi Almanya'sında Ocak 1942'den itibaren *Endlösung* denen, Yahudiliğin fiziksel imhası politikası kabul edildikten sonra, Alman Lisesi'nde Yahudi öğrenci tolere edilemez olmuştur. 1943-44 ders yılı içerisinde Berlin'den gelen bir emir üzerine eğitimine devam etmekte olan, sayısı iyice azalmış Yahudi öğrenciler okuldan uzaklaştırılmıştır. Yine de bu veriler ışığında Scheuermann'ın, müdürlüğü sürecince zorunlu olmadıkça Nazi direktiflerine uymadığını söyleyebiliyoruz.

Scheuermann'ın diğer bazı tavır ve hareketleri de bu saptamamızı destekler niteliktedir. Örneğin, 1933'ten başlayarak Almanya'dan Türkiye'ye gelen Yahudi mültecisi akademisyenlerden birçoğuna Türk yüksekokullarında iş bulabilmek için yardımcı olmuştur. Alman Lisesi Nazi rejiminin giderek artan baskılarına karşın, ders kitaplarını ve defterleri Tünel tarafındaki Yahudi kitapçı Karon Kitabevi'nden (sonraki adıyla Tünel Kitabevi) sipariş etmeyi 1944 yılına kadar sürdürmüştür.

Bahsettiğimiz bu dolaylı tavır koymalar Scheuermann ile sınırlı değildi. Lise

öğretmenlerinden Dr. Karl Gräf resmen bir Nazi görevlisi olup Nazi İstanbul yerel örgütünün basın sorumlusuydu. Ancak kendisi, 1936'da okuldan çıkarıldıktan sonra dahi Dr. Julius Stern ile yakın ilişkisini sürdürmüştür. Hatta Fransızca hocası olan Dr. Gräf'e özel ders için öğrenciler başvurduğunda bu öğrencileri geçim sıkıntısı içinde bulunan Dr. Stern'e yönlendirmiştir. 1938'de Nazi eğitim yetkilileri Alman öğrencilerin sınıflarıyla Türk öğrencilerin sınıflarını birbirinden ayırma girişiminde bulduklarında Okul Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Johannes Posth tavır koymuş ve sınıfların birbirinden ayrılmasını engellemiştir.

Alman Okulu'ndaki Alman öğrencilerin büyük bir kısmının Nazizmden etkilenmesine ya da birçoğunun apolitik bir tavır takınmasına karşın, çok az da olsa Nazizme açıkça eleştirel yaklaşabilen Alman öğrenciler de çıkabilmiştir. Bunlardan birisi 1937-1938 devresinde Abitur sınıfında olan Hans Kessler idi. Kessler'in babası Dr. Gerhard Kessler, İstanbul Üniversitesi'nde profesördü. Yahudi olmamasına karşın Nazi rejimine muhalifti. Daha önceki yıllardan başlayarak oğlu Hans

1933-29 Ekim Töreni İstiklâl Caddesi
Cumhuriyetin Onuncu Kuruluş Yılı dönümü çerçevesinde
Alman Lisesi öğrencileri İstiklâl Caddesi'nde bir tören yürüyüşü
gerçekleştirmişlerdir.

Kessler "Hitler Gençliği" (Hitlerjugend, HJ) örgütü mensubu çocuklarla siyasi tartışmalara girerek Nasyonal Sosyalizme son derece akıllıca argümanlarla saldırmakta, HJ'li oğlanlar ise ikna edici karşılık vermekte zorlanmaktaydı. 1938'in ilk aylarında Nazi Almanyası Avusturya'yı ilhak ettiğinde (Anschluss) tüm Alman öğrenciler okulun Aula'sında düzenlenen kutlama törenine katılmak zorunluluğunda oldukları halde, Kessler protesto amacıyla törene katılmayı reddederek evine gitmiştir. Bu tavrı fark eden ve fanatik bir Nazi militanı olan Matematik hocası Peter Strassberger, Scheuermann üzerinde baskı kurarak Kessler'in okuldan uzaklaştırılmasını sağlamıştır.

Bu hadisede adı geçen Peter Strassberger katı ve dogmatik bir Nazi idi. Alman Lisesi'ne 1937'de gelmişti. Ancak bağınazlığı ve öğretmenlik sahasındaki yetersizliğinden ötürü okul ortamına uyum sağlayamamıştır. Hans Kessler'in başını yaktıktan kısa bir süre sonra 1938'in ikinci yarısında okuldan ayrılarak ülkesine dönmüştür.

Alman Lisesi'nin gerçek anlamda bir Nazi kurumuna dönüşmesini engelleyen ikinci önemli unsur T.C. makamlarının duyarlılığı ve Nazizmin saldırgan gücü karşısındaki endişesiydi. Nazi milliyetçiliği çizgisini yürüten veya yürütmek zorunda kalan Alman öğretmen ve yöneticileri, Türk milliyetçiliği ile açık bir çatışmaya girişmekten özenle kaçınmışlardır. Bu çerçevede Türk makamlarının kuşkularını uyandırmak ve öfkelerini üzerlerine çekmek istemiyorlardı. Uyguladıkları bir strateji, ulusal kimlik konusu ele alınırken Almanya ile Türkiye yakın tarihi arasındaki paralelliklere sürekli dikkati çekmek ve her iki ülkenin "führerleri" arasındaki olumlu benzerlikleri göstermekti. Bütün tören ve kutlamalarda her iki ülkenin bayrakları göndere birlikte çekiliyor ve milli marşları birlikte çalınıp okunuyordu. Mustafa Kemal adı zikredildiğinde farklı vesilelerde üç defa "Sieg Heil" diye haykırılıyordu.

Okulun öğrenci kitlesi sadece Alman ve Alman kökenlilerden değil, Türkler ve başka milliyetlere mensup gençlerden oluştuğundan durum siyasi açıdan karmaşık bir mahiyet arz etmekteydi. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri okuldaki Türk öğrencilerin Nazi etkisinde kalmamaları için duyarlılık sergilemekte ve gözetim uygulamaktaydılar. Buna karşın Almanya Büyükelçiliği veya Nazi Partisi yetkilileri yukarıda da ifade edildiği üzere Alman öğrencileri arasında Nazi ideolojisini yaymaya çalışıyorlardı. Nazi ideolojisini benimsemiş çocuk ve gençler başka çocukları ve hatta yetişkinleri kontrol etmeye ve gerekirse ispiyonlamaya çalışıyorlardı.

Lise'de 1937'den başlayarak bir Türk Müdür Yardımcısının varlığı sayesinde okul yetkilileri dikkatli davranmak zorunda kalarak özellikle biyoloji derslerinde açık bir antisemitizm propagandasına girişmekten ve "ırk bilimi dersi" (Rassenkundeunterricht) gibi dersleri söz konusu eğitim kurumunda açmaktan kaçınmışlardır. Bu tarz Nazi yaklaşımları en etkin biçimde HJ örgütünde öğrencilere aktarılmaktaydı. Türk tarafı ise muhtemelen bu Nazi propaganda tehlikesi ile bağlantılı olarak ileride göreceğimiz 1935 Genelgesi'ni

ve ayrıca 1938'de yönerge niteliğini taşıyan bir eseri yayınlamıştır. 1938 Yönergesi'ne bakacak olursak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür dersleri çerçevesindeki eğitim yaklaşımını netleştiren bu yönlendirici eser, *Azınlık ve Yabancı Okullarda Kültür Dersleri* (İstanbul Yardım Cemiyeti Yayını, Türkiye Basımevi, 1938) başlığı altında yayınlanmıştır. Söz konusu eserde kültür dersi veren öğretmenlere, dönemin egemen tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin Altı Ok prensipleri uyarınca Türk ulusal değerleri, laiklik, Türk Milleti'ne sevgi ve bağlılık, dinsel hurafelerden uzaklaşma, Türkiye coğrafyasını gereği gibi tanıyarak yurtseverlik duygularını teşvik edici dersler verme gibi hususların altının çizilmesi gereği vurgulanmıştır.

Scheuermann'ın Müdürlüğünde Öğretmen-Öğrenci İlişkileri

Scheuermann'ın yöneticiliği dönemine ait öğrenci anılarında mevcut Nazi ortamına rağmen Alman Okulu ortamının hayli dostane ve esasında otoriter bir atmosferden hayli uzak bir nitelik arzettiği dikkati çekiyor. Müdür Scheuermann'ın yanı sıra birçok öğretmenin lojmanları da okul binasında bulunuyordu. Bu çerçevede öğrencilerle öğretmenleri arasında özgürce bir sosyalleşme ortamı söz konusuydu. Öğretmenler zaman zaman öğrencileri lojmanlarına davet ederek müzik gecesi yapmaktaydılar. Bu tarz etkinliklere öğrenci katılımı tamamen serbestti. Bazen Scheuermann'ın lojmanında küçük felsefe kursları tertiplenmekteydi. Buna da katılım öğrencinin isteğine bağlıydı. Almanya'dan İstanbul'a yeni gelmiş bir öğrencinin ifadesiyle bu tarz bir teklifsiz ve gayri formal ortamı kendisi Almanya'da kesinlikle görmemiş ve yaşamamıştı. Öğrenciye göre bu teklifsizliği bozan tek şey öğrencilerin hocalarıyla senli benli konuşmalarındı.

Öğrenci Sayısında Görülen Azalma

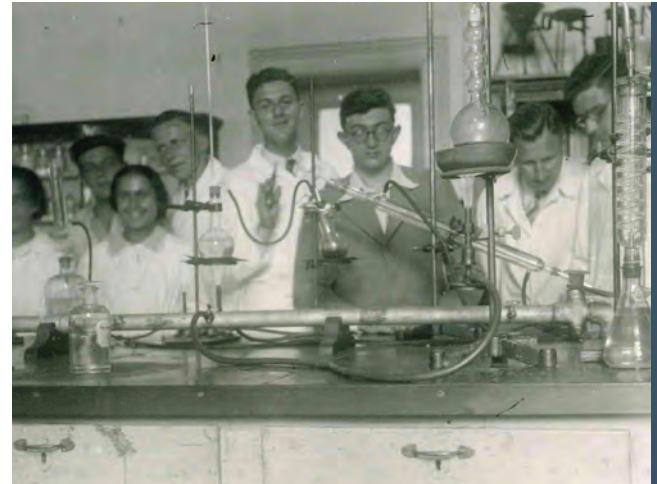
İkinci defa kurulduğu 1924'ten başlayarak Alman Lisesi öğrenci sayısı istikrarlı bir biçimde artmıştı. 1927-1928 ders yılında toplam 463 öğrenci mevcut iken 1929-1930 eğitim devresinde öğrenci sayısı 735'e yükselmiş ve 1932-1933 akademik yılında ise bu sayı 774'e kadar erişmişti. Görülen bu artışta en büyük faktör Türk vatandaşı öğrenci sayısında

1936 Diploma Töreni-Cumhuriyet Gazetesi
25 Haziran 1936 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkan mezuniyet töreni haberi

gözlemlenen yükseliştir. 1927-1928 devresinde öğrencilerden 220'si (yani toplam öğrenci sayısının %47,5'i) Türk yurttaşı iken 1932-1933 zaman diliminde 419 (yani %54,13 oranında) T.C. vatandaşı öğrenci görmekteyiz.

1932-1933 devresindeki 774 rakamı, Alman Lisesi'nin 1924'te kuruluşundan 1944'teki kapanışına kadar sahip olduğu en yüksek öğrenci sayısıdır. 1933 sonrasında ise lisedeki toplam öğrenci sayısı devamlı olarak azalacaktır. Rakamsal verilere bakacak olursak, 1933-1934 akademik yılında toplam 652

1930'larda Alman Lisesi'nde kimya dersi

olan bu sayı 1937-1938 ve 1938-1939 eğitim devrelerinde hafifçe azalmakla beraber 624 ve 626 civarlarında istikrar kazanacak, ancak 1939-1940 ders yılında 488'e kadar düşecektir. Yani 1927-1928 devresindeki rakam derecesine inecektir.

1935 Taksim Talimhane 19 Mayıs Törenleri

Bu öğrenci azalmasının nedenleri olarak aşağıdaki etkenler belirtilmiştir: Birincisi, 1-5. sınıfları kapsayan ilkökul sınıflarına artık Türk vatandaşları çocukların kabul edilmemesine dair Maarif Vekâleti'nin 1931 Genelgesi rakamsal düşüşte etkili olmuştur. Dolayısıyla ilkökul seviyesindeki Türk vatandaşları çocuklarında önemli bir azalma söz konusudur. İkincisi, İtalya Hükümetinin talebi üzerine Alman Okulu'ndaki İtalyan uyruklu öğrenciler bundan böyle sadece İtalyan okuluna gidebileceklerdi. Sonuçta İtalyan uyruklu çocuklar Alman Okulu'ndan ayrılmak zorunda kalmışlardır. Üçüncüsü, Nazilerin iktidarı ele geçirmeleri dolayısıyla pek çok Yahudi aile, çocuklarını Alman Okulu'ndan çekmişlerdir. Bunlara ek olarak ekonomik buhran birçok aileyi maddi sıkıntıya sokmuş ve bu da öğrenci sayısında azalmaya etken teşkil etmiştir. İktisadi sıkıntıya düşen aileler, çocuklarını ya parasız Türk okullarına ya da çok daha ucuz ücretli Fransız veya İtalyan okullarına göndermeyi tercih etmişlerdir.

Ancak 1933-1940 yılları arasındaki Türk vatandaşları öğrenci sayılarına bakıldığında çok belirgin bir düşme olmadığı görülmektedir. Nitekim 1933-1934 akademik yılında 358 olan Türk öğrenci sayısı 1937-1938 eğitim yılında 374, 1938-1939'da 403, 1939-1940'da 338 ve 1940-1941'de 348'dir.

Yabancı Okullara Yönelik 1935 Düzenlemesi: Türk Öğretmenlerin Artan Rollerini

7 Kasım 1935 tarihinde Maarif Vekâleti tarafından 2584 Sayılı Yabancı Okullar Yönergesi yürürlüğe konulmuştur. Bu yönerge yabancı okulların genişlemesi, Türkçe ders kitapları ve Türk hocalarının rolleri başlığı altında sınıflanabilecek üç husus üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Yönergenin 17-19. maddelerine göre, yabancı okullarda yeniden şube açılmaz, hazırlık sınıfı teşkil edilemez ve dahası bakanlığa kaydettirilmiş sınıfların sayısı artırılmaz.

Sözü geçen yönergeyle yabancı okullarda okutulan Türkçe kitapların Türk okullarında okutulanlarla aynı olma zorunluluğu da getirilmiştir. Bu okullardaki öğrencilerin kendi ulusal tarihlerini ve ulusal coğrafyalarını öğrenmeleri için okutulacak kitapların ve diğer tüm yabancı dildeki ders kitaplarının ancak Maarif Vekâleti tarafından incelenerek onaylandıktan sonra kullanımına ruhsat verilecektir (Madde 3, 9, 20).

Ayrıca Türkiye coğrafyası ve sosyoloji derslerinin yabancı talebeye de Türkçe olarak Türk öğretmenleri tarafından okutulması şartı da aynı yönerge ile getirilmiştir (Madde 12, 13). 1935 Yönergesi ile yukarıdaki düzenlemelere ilaveten, Türkçe olarak dersler veren Türk öğretmenlerin yabancı okulların öğretmenler kurulu toplantılarına, Türk kültür dersleriyle ilgili meseleler hakkında fikir beyan etmek üzere katılmaları hüküm altına alınmıştır. Ayrıca bu öğretmenlerin disiplin kurulunda yer almaları da öngörülmüştür (Madde 15).

Bu sonuncu madde oldukça önemlidir. Zira daha önceden Alman Lisesi'nde Türk öğretmen sayısında bir artış görülmekle beraber okul içerisinde az çok marjinal bir konumdaydılar. 1935 Yönergesinin 15. maddesi uyarınca artık okulun iç işleyişinde daha çok söz sahibi olacaklardır.

Alman Lisesi'nin Türk Öğretmenler İçin Organize Ettiği Avrupa Gezisi

1936 yılının Temmuz-Ağustos aylarında Alman Lisesi büyük bir organizasyona imzasını

Besim Gürmen

(1890-91[1308]-1961)

İstanbul'da doğdu. Cumhuriyet'in kuruluş döneminde Maarif bürokrasisine girdi. Maarif Vekili Mustafa Necati'nin ademi merkezîyetçi reform girişimi olan Maarif Eminlikleri yapılanmasında yer alarak 1926-1931 arasında Edirne ve Gaziantep Maarif Eminliği'nde bulunmuş, daha sonra da Maarif Vekâleti Müfettişliği yapmıştır. Besim Gürmen, Kabataş Lisesi'nde Almanca öğretmenliğinden sonra 1 Eylül 1937'de Alman Lisesi'nin birinci Türk Müdür Başyardımcısı oldu. O zamanki resmi sıfatı Yardirektör ("Yardımcı Direktör") idi. Alman Lisesi'nin kapatıldığı Ağustos 1944'e kadar bu görevi yürüttü. 1944 sonrasında 1953'e kadar Milli Eğitim Müfettişliği yaptı. 1950-1952'de Kandilli Kız Lisesi Almanca hocasıydı. 1952'de Galatasaray Lisesi'ndeki öğrenci eylemlerini kontrol altına almak üzere Bakanlık Gürmen'i geçici olarak Başmüfettiş ve Lise'nin Müdür Vekilliği'ne atamıştır. Gürmen, Alman Lisesi üçüncü defa açıldığında 1 Ekim 1953'te yeniden Türk Müdür Başyardımcılığı görevini üstlendi. 1955 tarihli Alman Lisesi Talimatnamesi'ni

Okul Müdürü Dr. Steuerwald ile birlikte kaleme almış ve 1956'da Milli Eğitim Bakanlığı'na sunmuşlardır. 31 Aralık 1958'de emekli olmuştur. Gürmen sert ve otoriter bir kişiliktir. Kabataş Lisesi'nde öğrencisi olan ünlü edebiyat tarihçisi Prof. Ömer Faruk Akün en fazla çekindikleri hocanın Gürmen olduğunu söyler. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1952'de Galatasaray'daki olayları kontrol altına almak üzere Gürmen'i görevlendirmesi de bu nedenledir.

Hitler'in egemen olduğu dönemde Gürmen okulda Nazi örgütlenmesine kesinlikle izin vermemiştir. Bu durum Nazilerin epeyce canını sıkmıştır. Öte yandan Gürmen, Alman meslektaşlarıyla samimi ve sıcak ilişkiler içerisinde olmuştur. Öyle ki 1953'de Alman Lisesi yeniden açıldığında kurucular Türk Müdür Yardımcısı olarak özellikle Gürmen'in gelmesini istemişlerdir. Müdürlerden Dr. Tenbrock, Gürmen'in Alman dili ve kültürünü çok iyi tanıdığını ve Alman eğitim sistemi hakkında kuvvetli bilgiye sahip olduğunu belirtmektedir.

atarak Türkiye'nin değişik okullarından toplam 69 öğretmenin Almanya, Avusturya, Macaristan ve Romanya'da gezmelerini sağlamıştır. Bu gezinin amacının siyasal propaganda olduğu tahmin edilebilir. Zira söz konusu ülkelerin hiçbiri liberal demokratik rejimlerle yönetilmeyip Nazi Almanya'sının revizyonist saldırgan dış siyaset çizgisine sempati beslemekteydiler.

Geziye katılan öğretmenler topluluğu, 18 Temmuz'da Romanya vapuru ile Köstence'ye geçmiş, gezilerine oradan devam etmişlerdir. Gezinin başında bulunanlar, Franz Wahl (Alman Lisesi sekreteri ve veznedarı) ile Lise'nin Türk öğretmenlerinden

Fuat Kurter ve Zeki Cemal Bakiçelebioğlu idiler.

1931 ve 1932 Düzenlemelerinin Alman Lisesi'nde Fiilen Uygulanmaya Başlaması

Yukarıda da belirtildiği üzere, 1931 ve 1932 düzenlemelerinden Alman Lisesi yöneticilerinin pek memnun olmadıkları ve mümkün mertebe geciktirmeye çalıştıkları anlaşılıyor. Ancak zamanla Türk Hükümeti ve Maarif Vekâleti'nin idari baskısı artmıştır. 1936'da İstanbul Valiliği'ne bağlı İstanbul Kültür Direktörlüğü'nün yayınladığı İstanbul Okulları Kılavuzu'na göre yabancı okullardaki tüm öğrenciler, yani gerek Türk gerekse yabancı

ülke vatandaşı olan öğrenciler, kültür derslerini (Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Sosyoloji, Askerlik) Türkçe okumak ve bu derslerden Türk öğretmenleri ve gözetmenleri önünde sınavla geçmek zorundaydılar. İki kültür dersinden sınavlarda başarılı olamayan yabancı öğrenciler sınıfta kalacaklardı. Sonuç olarak 1937'den başlayarak Alman Lisesi'nde, Alman çocuklar da dahil tüm öğrencilere Türkiye tarihi, coğrafyası ve yurttaşlık bilgisi derslerinin Türk hocalar eliyle ve Türkçe olarak verilmesi uygulaması fiilen başlatılmıştır. Çoğu yabancı öğrencinin Türkçeyi ya hiç bilmemesi ya da az bilmesinden ötürü, söz konusu öğrenciler için Türkçe dil dersleri açılmıştır.

Alman Lisesi'nde İlk Türk Müdür Başyardımcısı: Besim Gürmen

Yukarıda ele almış olduğumuz 1931, 1932 ve 1935 yıllarına ait düzenlemelerle birlikte Türkçe kültür derslerinin genel okul müfredatındaki ağırlığı çoğalmıştı. Ayrıca Türk öğretmenlerin Alman Lisesi'ndeki eğitsel rolleri de genişlemişti. Dolayısıyla lisede, Alman müdürün baş edemeyeceği yeni bir eğitsel sektör ortaya çıkmıştı.

Öte yandan biraz önce irdelenmiş olduğumuz Nazizmin etkili olması endişesi bağlamında Alman Lisesi'nin güvenli bir idari gözetim altında tutulması siyasetinin de şekillendiği anlaşılıyor.

1938 Alman Lisesi Mührü

Tüm bu faktörlerin de etkisiyle 1 Eylül 1937'den başlamak üzere Alman Lisesi'ne bir Türk Müdür Yardımcısı (o zamanın ifadesiyle Yardirektör, *Sub-Rektor*) atanmıştır. Söz konusu müdür yardımcısının görevi özellikle Türk öğretmenler, öğrenci Türk çocuklar ve gençlerin işleriyle ve sorunlarıyla ilgilenmekti.

Bu amaçla kendisi de bir eğitimci olan Besim Gürmen Alman Lisesi tarihindeki ilk Türk Müdür Yardımcısı olmuştur. Gürmen'in basit bir idarecilik rolüyle yetinmediği anlaşılıyor. O sırada Almanya İstanbul konsolosu olan Toepke'nin Berlin'e yazdığı rapora göre, Gürmen okul eğitimine oldukça sık biçimde müdahalelerde bulunmakta ve ne kadar Türk okul geleneği ve yönetmeliği varsa hepsini uygulamaya sokmaya çalışmaktaydı.

Nazilerin Gürmen'den şikâyetçi olmalarının kendileri açısından anlaşılabilir nedenleri vardı; Gürmen Alman Lisesi'nde Nazi etkisini mümkün mertebe kırmaya gayret ediyordu. Örneğin Gürmen'in engellemeleri neticesinde, HJ örgütünün jimnastik faaliyetlerini okulun beden eğitimi salonunda gerçekleştirme girişimleri önlenebilmiştir.

Alman Lisesi'nin Kuruluşunun 70. Yılı Töreni ve Bayrak Sorunu

15 Haziran 1938 günü Alman Lisesi'nin 70. kuruluş yıl dönümü kutlanmıştır. Normalde bu kutlama tamı tamına 11 Mayıs gününde yapılmalıydı. Ancak kutlamayı Abitur sınavlarını denetlemek üzere Berlin'den gelecek olan Bakanlık Müşaviri Dr. Georg Usadel'in İstanbul'a varış zamanıyla çakıştırmak amacıyla kuruluş merasimi Haziran'a kaydırılmıştır. Bu durumda kutlama mezuniyet törenleriyle birleştirilerek okulun kız öğrenciler avlusunda (*Mädchenschulhof*) düzenlenmiştir.

Güneşli ve güzel bir havada gerçekleştirilen kutlamada hazır bulunanlar arasında Almanya Büyükelçisi Dr. von Keller ve eşi, İstanbul Vilayet Eğitim Müdürü Tefik Kut, İstanbul Almanya Konsolosu Dr. Toepke ve eşi vardı. Tam saat 16:30'da mezun adayları tören alanına yürümüşler ve kutlama ilk önce İstiklâl Marşı'nın okunmasıyla başlamıştır.

Sonra öğretmenlerden Eduard Lichtner kemaniyla ve Fritz Heuser kuyruklu piyano başında olmak üzere bir parça icra etmişlerdir. Bunu müteakiben küçük sınıflardan öğrenciler Almanca ve Türkçe şiirler okumuşlardır. Okumalardan sonra Scheuermann ve Okul Derneği Başkanı Posth, Lise'nin tarihi hakkında bilgi içeren söylevler vermişlerdir. Öğrenci korosunun icraatından sonra çocuklara karne ve ödül dağıtımına geçilmiştir. Bunu *Rektor* Preusser'in, okulun emektar hizmetlisi Süleyman Efendi'ye okula 25 yıldır yaptığı katkılarına müteşekkiren verdiği bir armağan takip etmiştir. Mezunlar grubu adına Bülent Caculi, Almanca ve Türkçe olarak okulun öğrenciler açısından ifade ettiği anlamı açıklayan bir konuşma yapmıştır. Caculi'nin konuşmasını, Türk Müdür Yardımcısı Besim Gürmen'in Türk vatanperverliğini konu alan söylevi izlemiştir. Ardından Başkonsolos'un Atatürk'ün büyüklüğünü vurgulayan konuşması coşkuyla karşılanmıştır. Dr. Usadel ise Almanya Eğitim Bakanı'nın selamlarını ve iyi dileklerini ilettikten sonra Alman Lisesi'nin eğitim kalitesini övmüş ve sonra Posth, Scheuermann ve Preusser'e Eğitim Bakanı Dr. Rust'un imzalı fotoğraflarını takdim etmiştir. Törenin kapanış konuşmasını yapan Büyükelçi, Alman Lisesi'ni Alman-Türk geleneksel dostluğunun bir nişanesi ve bu iki büyük halkın ortak emeğinin ürünü olarak değerlendirmiştir. Bu nutuk sonrasında Almanlar "*Sieg Heil*" diye haykırmışlar ve Alman ulusal marşı okunmuştur. Söz konusu 70. yıl kutlaması sırasında Türk yetkililerin canını sıkan bir olgu, gönderlere bayrak çekilmesi merasimi sırasında Türk bayrağının Alman bayrağından küçük olduğunun gözlenmesiydi. Ciddi bir rahatsızlık yaratan bu konu Alman konsolosluk yetkililerine bir yazıyla bildirilmiştir.

Alman Lisesi'nin Geleceği Konusunda Nazi Tereddütü

Maarif Vekâleti'nin 1931, 1932, 1935 ve 1937'de yabancı okullarına ve bu meyanda Alman Lisesi'ne empoze ettiği kurallar nedeniyle, Nazi Hükümet Temsilcisi Dr. Usadel'in 70. yıl kutlaması vesilesiyle Alman Lisesi'ne geldiğinde, söz konusu okulun "*Almanlığını yitirmekte oluşu*" dolayısıyla varlığını

1937 Köy Gezisi

sürdürmesinin anlamlı olup olmadığını bir müfettiş edasıyla tetkik ettiğini görmekteyiz. Bu incelemeyi yapabilmek için yanında Nazi Partisi'nden Gauamtsleiter Lehne'yi de İstanbul'a getirmişti.

Ülkelerine döndükten sonra Dr. Usadel ve Lehne'nin hazırladıkları kapsamlı raporda Alman Lisesi'nin muhafazasının son derece gerekli olduğu vurgulanmıştır. Zira yabancı unsurlarla karşılaşmak Alman çocukları ve gençlerinde Almanlık bilincini zayıflatmayıp tam aksine iyice güçlendirmektedir. Alman öğrencilerinde Alman ulusal bilinci yeterince

Alman lisesinin 70 inci yıldönümü münasebetile dün yapılan merasim

Dün, Alman lisesi ve Ticaret mektebinin 70 inci yıldönümü kutlanmıştır. Merasime kalabalık bir davetli kütlesi huzurunda İstiklâl marşımızla başlanmıştır. lisenin müdürü Şöman tarafından mektebin 70 yıllık mesaisi hulâsa edilmiştir.

Mekteb müdürünün nutkunu müteakib mektebin idare heyeti reisi ve Doç Bank direktörü Fost da kısa bir konferans vermiş, ilim hayatına kendilerini vakfeden, muallimlerin mesaisini şükranla kaydetmiştir. Bundan sonra diploma tevzi edilmiş ve 7 talebe mekteb idaresi tarafından kıymetli

Diploma tevziinden sonra keman ve piyano ile mektebin küçük talebeleri tarafından şarkılar söylenmiş, merasim saat altıya doğru nihayet verilmiştir.

Macaristanda yıldırımından 19 kişi öldü

Budapeşte 15 — Dün gece bütün Macaristanda çok şiddetli fırtınalar çıkmış ve 19 kişi yıldırımından ölmüştür. Maddî hasar oldukça mühimdir.

Budapeşte'nin Neupeşt mahallesinde 103 evi su basmıştır. Matra dağı eteklerinde birçok nahiyeler tamamen su altında kalmıştır.

1938 70. Yıl Kutlaması - Cumhuriyet Gazetesi 16 Haziran

Die 70-Jahrfeier der Deutschen Schule

Istanbul, 16. Juni. Der Hof der Deutschen Schule bot gestern nachmittags ein überaus festliches Bild. Aus reichem Grün schmückten überall in sattem Rot die Wände mit dem Halbmond und dem Balkenkreuz, und in die festgehangenen Säulen die zahllosen Freunde der deutschen Schule, die zur Teilnahme an dem Ehrentag geladen worden waren. Den Abiturienten und den Absolventen der Handelsschule war ein eigener Platz eingeräumt worden, denn ihr Abgang von der Schule vollzog sich diesmal in besonders feierlicher Form. Der Deutsche Botschafter Dr. von Keller, Botschaftsrat Dr. Kroll, Ministerialrat Dr. Usadel als Vertreter des Reichsministers für Erziehung und Unterricht, Generalkonsul Dr. Toepke, Legationsrat von Winter, Vertreter der türkischen Unterrichtsbehörde und die angesehnen Mitglieder der deutschen Kolonie nahmen die Ehrenplätze ein, und dann erhob sich alles, als unter den Klängen der türkischen Nationalhymne die türkische und deutsche Fahne zur Eröffnung der Feier herabgelassen wurden. Die G-Dur-Romane von Nordsever (H. Leichtner-Geige, H. Henner-Klavier) leitete das Festprogramm ein; ein kleiner türkischer Junge und ein gleichaltriger deutscher Kamerad sangen tapfer und ohne Stocken ihre Festgesänge auf, und Oberstudiendirektor Scheuermann trat nun an das Rednerpult, um zunächst die Festgäste

1938 70. Yıl Kutlaması - Türkische Post

sağlam ve kuvvetlidir. Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti'nin dayattığı kurallar dolayısıyla gerçek anlamda Nasyonal Sosyalist bir eğitim yapılamadığı saptandıktan sonra buna bir önlem olarak, okulda Alman uyruklu olan ve olmayan çocukların sınıf olarak birbirinden ayrılması istenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti bunu kabul etmediği takdirde, Alman uyruklu öğrenciler için Almanya Konsolosluğu'nda özel bir okul çevresinin yaratılması teklif edilmiştir.

Dr. Usadel ve Lehne tüm eleştirilere rağmen Alman Lisesi'nin "birinci sınıf bir kültür tahkimatı" (Kulturbollwerk ersten Ranges) niteliğini taşıdığını saptayarak mutlaka korunması gerektiğinin altını çizmişlerdir.

Dr. Usadel ve Lehne'nin raporlarında önerdikleri Alman ve diğer uyruklu çocukların sınıf bazında birbirinden tecrit edilmesi yaklaşımına Okul Derneği Başkanı Posth açık bir biçimde muhalefet etmiştir. Sonuçta bu tarz bir ayrıma gidilmemiştir.

Atatürk'ün Ölümü: Alman Lisesi'nde Yas Uygulaması

10 Kasım 1938'de Atatürk'ün ölüm haberi üzerine Alman Lisesi'nde dersler hemen kesilmiştir. Öğrenciler büyük bir yas ve acı içerisinde girmişlerdi. Aradan altı gün geçtikten sonra 16 Kasım günü Alman Lisesi öğrenci

kitlesi Dolmabahçe'ye giderek Atatürk'ün üzeri bayrakla örtülü naaşı önünden matem içerisinde genelde sessizce, zaman zaman hafif hıçkırıklı ağlama halinde geçiş yapmak suretiyle ulu öndere minnettarlıklarını ifade etmişlerdir.

19 Kasım'a gelindiğinde okulun öğrenci topluluğu Atatürk'ün naaşının İstanbul'dan Ankara'ya nakledilişi sırasında gerçekleştirilen törende hazır bulunmuşlardır. Bu amaçla öğrenciler sabah saat 07.00'de okuldan çıkarak merasim alanına yürümüşlerdir.

1939 yılının 10 Kasım'ında Atatürk'ün ölümünün birinci yıl dönümünü anmak üzere okulun jimnastik salonunda toplanılmış, Türk bayraklarıyla ve çiçeklerle bezenmiş Atatürk resminin önünde sabah 09:05'ten başlayarak toplam 5 dakikalık bir saygı duruşu yapılmıştır. Saygı duruşu bitiminde Türkçe hocalarından İhsan Rüştü Bilgen bir anma konuşması gerçekleştirmiştir. İhsan Rüştü Bey'den sonra bir diğer Türkçe öğretmeni, İsmet İnönü'nün Reiscumhur seçildiği zaman TBMM'de verdiği nutku tekrar okumuştur.

Gerek Atatürk'ü kaybetmenin getirdiği yas hali gerekse içinde bulunulan umumi siyasal ortamın gerginliği dolayısıyla 1939 ve sonrasındaki festival etkinliklerinde önceki yıllara nispetle ciddi bir azaltmaya gidilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve Türkiye

Dünya Ekonomik Bunalımı ve Milletler Cemiyeti sisteminin uluslararası barışı sağlamada etkin olamaması dolayısıyla Nazi Almanya'sı, Faşist İtalya ve Japonya İmparatorluğu 1931'den başlayarak komşularına karşı saldırgan bir siyaset gütmeye başlamışlardı. 1 Eylül 1939'da Almanya'nın işgal etmeye başladığı Polonya'nın İngiltere ve Fransa'nın toprak bütünlüğü garantisine mazhar olmasından ötürü, söz konusu iki liberal güç Almanya'ya savaş ilan etmişler, böylelikle genel bir Avrupa savaşı patlak vermişti. 1941 yılının 21 Haziran günü Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne karşı başlattığı askeri seferberlik ve 7 Aralık 1941'de Japonya'nın ABD'de gerçekleştirdiği Pearl Harbor baskını dolayısıyla Avrupa savaşı bir dünya savaşına dönüşmüştür.

Savaşın ilk günlerinde Türkiye Cumhuriyeti, İngiltere ve Fransa ile askeri ittifak anlaşmaları imzalamış olmasına karşın Alman ordularının 1941 Mart ayında Bulgaristan-Türkiye sınırına dayanması üzerine tarafsızlık politikasına yönelmiştir. Önceleri Türkiye, Almanya'nın saldırıya geçme olasılığını ciddiye almaktaydı. Ancak Haziran'da durum değişmiş, Almanya'nın Sovyetler'e saldıracağı günlerde Hitler rejimi ile 18 Haziran 1941'de bir dostluk ve saldırmazlık antlaşması imzalanmıştır. Türkiye diğer bir ifadeyle, faşist Mihver Devletleri ile anti-faşist ABD, Sovyetler Birliği ve İngiltere'den müteşekkil Müttefikler bloku arasında bir denge siyaseti güderek mümkün mertebe savaşa girmekten kaçınmıştır. Alman Ordusu'nun Ocak 1943'te uğradığı Stalingrad yenilgisi ve savaşın gidişinin Sovyetler Birliği lehine dönmesiyle beraber Müttefikler, Türkiye'ye kendi taraflarında savaşa girmesi hususunda baskılarını artırmışlardır. Ancak Türkiye baskılara karşı 1945 yılına kadar direnmiştir.

Haziran 1944'de Normandiya Çıkarması'nın hız kazanması ve Alman ordularının Balkanlardan çekilmeye başlaması üzerine Türkiye Cumhuriyeti 2 Ağustos 1944'te Nazi Almanya'sı ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir. 1945 Şubat ayındaki Yalta Konferansı'nda Müttefik liderlerinin, kurulacak olan Birleşmiş Milletler örgütüne Mihver Devletleri ile savaş halinde olan ülkelerin kurucu üye olabilecekleri kararı üzerine, Türkiye vakit kaybetmeksizin Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Almanya, 8 Mayıs 1945'te Müttefik güçlere koşulsuz teslim olmuştur. Türkiye her ne kadar 1939 ile 1945 arasında fiilen savaşa girmese de savaş ekonomisinin getirdiği sıkıntı ve yokluklar içerisinde kıvranmıştır.

Savaş Nedeniyle Alman Öğretmenlerin Seferberliği

Savaşın başlaması ile birlikte Nazi Partisi kurumsal kimliğinde bir değişiklik yaparak "*Vatandaş Almanlar Topluluğu*" (*Reichsdeutsche Gemeinschaft*) adıyla daha kapsayıcı bir yapıya yönelmiştir. Bu çerçevede tüm Alman halkını seferber etmek suretiyle toplumsal dayanışmayı güçlendirmeye çalışmıştır. Söz konusu seferberlik yaklaşımı bağlamında Berlin'den gelen emirler uyarınca

1941-29 Ekim Töreni Taksim

Alman Lisesi öğretmenleri, "*halk ve vatan*" (*Volk und Vaterland*) uğruna yaz tatillerinin büyük bir kısmını Almanya resmi hizmetinde çalışarak geçirmeye zorunlu kılınmışlardı. Bu çerçevede öğretmenlerden bazıları Almanya Elçiliği'nin Tarabya rezidansında çeşitli bürokratik işlerde çalışmışlar ve zaman zaman da şifre odası gibi hassas yerlerde görev yapmışlardır.

Savaş Darlığı: Pasif Savunma Önlemleri ve Yokluk Ortamı İçerisinde Alman Lisesi

1940-41 öğretim yılını Alman Lisesi'nin işleyişi bakımından etkileyen bir husus, savaşın Türkiye'yi de etkilemesiydi. Saldırı olasılığı nedeniyle İstanbul'da uygulamaya konan karartma önlemleri dolayısıyla okulun ders

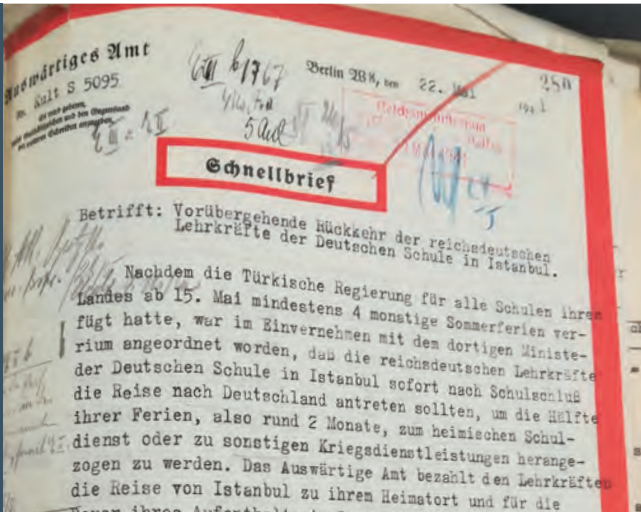

1941 Son Sınıf Erkek Öğrencileri Taksim
1941 yılında resmi bir tören çerçevesinde Taksim meydanında toplanmış Alman Lisesi son sınıf erkek öğrencileri

1941 Alman Lisesi Kız Öğrencileri Taksim
1941 yılında resmi bir tören çerçevesinde Taksim meydanında yürüyen Alman Lisesi kız öğrencileri

saatlerinin yeniden ayarlamasına mecbur kalmıştır. Bununla bağlantılı olarak şehrin gerek kamusal ve gerekse de hususi toplu taşıma araçlarına getirilen çeşitli kısıtlamalardan öğrenciler olumsuz anlamda etkilenmişlerdir. Sonuç olarak öğrenciler normalden geç bir saatte, ancak saat 09:00'da derslere başlayabilmekteydi. Aynı şekilde ikinci derslerinin de daha erkene alınması gerekmişti. Söz konusu önlemler yüzünden

1941 Öğretmenleri ülkeye çağıran "Acil Yazı" metni
1941 Nisan ayında Milli Eğitim Bakanlığı okulların iki hafta zarfında eğitimlerini tamamlayarak en kısa zamanda karnelerin verilmesi konusunda genelge yayınlaması üzerine Alman Dışişleri Bakanlığı da Alman öğretmenlerin ivedilikle ülkelerine gelerek tatil zamanlarını Almanya ve savaş hizmetinde geçirmeleri hususunda Acil Yazı göndermiştir.

ders programları sıkıştırılarak öğle teneffüsü süresi kısaltılmıştır. Bu durum hem öğrenciler hem ebeveynler hem de hocalarda rahatsızlığa neden olmuştur. Dersler sıklıkla hava saldırılarına karşı korunma tatbikatı, zorunlu tifüs aşılama ve benzeri resmi uygulamalar nedeniyle kesintiye uğramaktaydı.

1941 baharında, ders döneminin sona ermesine haftalar kala, Türk makamları olası bir savaşa karşı İstanbul dahil belirli vilayetlerin nüfusunun tahliye edilerek Orta Anadolu'ya nakledilmesi tavsiyesini getirmişlerdir. Böyle olunca birçok Türk aile çocuklarını henüz ders dönemi kapanmadan okuldan alarak İstanbul'dan iç bölgelere göçmüştür.

1940-41 öğretim yılını zorlaştıran başka bir husus, ders kitapları kıtlığıydı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayladığı ve daha önceki ders yıllarında kullanılan ders kitaplarına adeta hücum edilmesi dolayısıyla piyasada örnekleri kalmamış ve yeni baskıları da yapılamamıştı. Eldeki yeni ders kitaplarının ise Almanya'dan gelmiş olup Almanya'nın iç siyasi şartlarına uygun hazırlanmış olmaları nedeniyle Bakanlık tarafından onaylanması ihtimal dışıydı. Böyle olunca da birçok ders gerekli ders kitabı olmaksızın işlenmek durumunda kalmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan 2 Nisan 1941 günü gelen beklenmedik bir duyuruyla Türkiye'deki istisnasız tüm okulların 14 Nisan'da derslerini sonlandırmaları ve en geç 14 Mayıs'ta karne ve diploma törenlerini tamamlamaları istenmiştir. Paniğe kapılan okul idaresinin girişimleri neticesinde dersler hiç olmazsa 9 Mayıs'a kadar devam ettirilebilmiştir. Ama yine de 1941 baharında dersler normalden bir ay daha önce sonlandırılmak zorunda kaldığı gibi, bu ortamda Paskalya tatili de iptal edilmiştir.

Savaşın Alman Lisesi Müfredatı Üzerindeki Etkisi: Fransızca Derslerine Son Verilmesi

2. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra Almanya 1940 baharında Fransa'ya saldırarak oldukça kısa bir sürede Paris'i işgal etmişti. Almanya'nın işgal etmediği kısımlarda ise Berlin'e bağımlı bir Vichy kukla hükümeti kurulmuştu. Sonuç olarak o zamana değin dünyanın büyük güçlerinden

biri kabul edilen Fransa'nın siyasal gücü silinmiş ve uluslararası prestiji sıfırlanmıştı.

Böylesi bir gelişmenin de etkisiyle Mayıs 1941'de Alman Lisesi yönetimi, Hükümet Temsilcisi Dr. Usadel'in de onayıyla Ticaret Mektebi şubesinde matematik ders saatlerinin azaltılması ve Fransızca dersinin tümünden kaldırılarak kazanılan haftalık ders saatlerinin Almanca dil eğitiminin güçlendirilmesi yönünde kullanılması kararını almıştır. Karar gerekçesi olarak artık Fransızcanın ticaret hayatındaki yerinin pek kalmadığı, buna karşın Almancanın dil olarak çok daha fazla önem kazandığı vurgulanmıştır. Okulun Ticaret Mektebi şubesi Preusser'in idaresindeydi. Fransızca dersinin kaldırılması kararında Preusser'in kişisel etkisinin olması muhtemeldir.

Öğretmen Yetersizliği ve Kaotik Hal

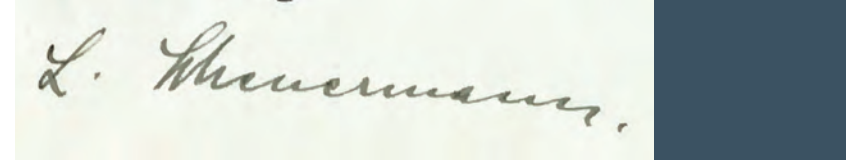
Nazi Almanya'sı savaşın kısa sürede biteceği tahminiyle Sovyetler Birliği'ne saldırmıştı. Ancak beklenmedik kış koşullarının Alman Ordusu'nu zorlaması ve zaman içerisinde Sovyet kuvvetlerinin direncinin artması dolayısıyla savaş uzuyordu. Bu gelişme nedeniyle yetişmiş erkeklerin pek çoğu doğu cephesine gönderilmekteydi. Örneğin yukarıda adı geçen Dr. Usadel de yedek subay olarak askere alınmış ve doğu cephesinde maktul düşmüştür. Bu süreç içerisinde Almanya'da öğretmen sayısında ciddi bir azalma meydana gelmişti.

1942 Güzünde Alman Lisesi matematik öğretmeni Helmut Kappert'in Almanya tarafından askere alınması üzerine, boşluğun doldurulması amacıyla matematik ve fizik öğretmeni Adolf Hommes Alman Lisesi'ne atanmıştı. Hommes eşiyile oldukça maceralı bir Balkan yolculuğu sonrası İstanbul'a vardığında beklenmedik bir durumla karşı karşıya gelmişti; Alman Lisesi'ne gittiğinde Scheuermann, matematik ve fizik derslerinin yanı sıra kendisinden 12. sınıf öğrencileri için 5 saat Almanca ve 4 saat İngilizce dersi vermesini de talep etmiştir. Uzmanı olmadığı konularda kendisinden ders vermesinin istenmesi Hommes'i şaşkına çevirmişti.

Burada öğretmensizliğin yarattığı bir çaresizlik, eşgüdümsüzlük ve kaos durumu görülmekteydi.

Nazi Çevrelerinde Scheuermann'a İlişkin Artan Hoşnutsuzluk

Alman Lisesi Müdürü Scheuermann'ın insancıl yaklaşımı ve Berlin'in katı doktriner yaklaşımlarını birebir uygulamaya koymaması 1930'ların sonlarından başlayarak Nasyonal Sosyalist Parti müfettişlerinin gözüne batmaya başlamıştır. Bu müfettişlerden Dr. Usadel, Scheuermann'ı "*yeteri kadar mücadeleci değil*" diye nitelendiriyordu. Dr. Usadel'in halefi olan Dr. Rudolf Benze'ye göre Scheuermann, "çeşitli sorunlarla başa çıkabilmesini sağlayacak sertlikten yoksun, gerekli kıvraklık

1938 L. Scheuermann İmzası

ve organizasyon yeteneğine sahip değil" biçiminde tarif edilir olmuştur. Benze'ye göre de Scheuermann fazlasıyla iyi niyetli, mütevazı ve yumuşaktı.

Buna paralel biçimde Scheuermann ile İstanbul Almanya Konsolosluğu arasındaki ilişkiler de kötüleşmekte ve sıklıkla gerginlikler baş göstermekteydi.

Scheuermann'ın Aniden Görevden Alınması

1944 Haziran ayında, mezuniyet töreninin hemen sonrasında Scheuermann ansızın lise müdürlüğü görevinden alınmıştır. Bu görevden uzaklaştırma o denli beklenmedik bir şekilde olmuştu ki liseyi yöneten Okul Derneği ve Yönetim Kurulu da bu gelişmeden haberdar edilmemiş ve görüşlerine dahi başvurulmamıştı. Söz konusu oldubittiye gerek öğretmenler gerekse öğrenci velileri ve Okul Derneği tarafından tepkiler gösterilmiştir.

1944 Temmuz sonunda Türkiye'den ayrılmak Scheuermann için kolay olmamıştı. Özellikle Scheuermann'ın eşi İstanbul doğumlu bir koloni Almanı olmasından ötürü Almanya'ya gidiş ona

1942 Abitur Töreni

1935 Taksim Talimhane 19 Mayıs Törenleri

özellikle çok zor gelmişti. Scheuermann ailesi İstanbul'dan ayrılmak üzere Sirkeci İstasyonu'na geldiğinde meslektaşları, Alman kolonisinden dostları ve çok sayıda Türk dostları uğurlamak amacıyla onları beklemiştir.

1924-1944 Çağının Son Müdürü: Dr. Eugen Kaier

Scheuermann'ın müdürlükten alınmasıyla birlikte Nasyonal Sosyalist Parti, 1944 Haziran ayında Dr. Eugen Kaier'i yeni Alman Lisesi Müdürü olarak atamıştır. Resmi sıfatı "Yönetici Hükümet Müdürü" (*Leitender Regierungsdirektor*) olan Dr. Kaier daha önce de Freiburg'da lise öğretmenliği yapmıştır.

Ancak Dr. Kaier resmi bir görev devir teslimiyle Alman Lisesi'nin başına geçme fırsatına sahip olmamıştır. Zira Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya arasındaki ilişkilerin kesilmesi üzerine Alman Lisesi de kapanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Nazi Almanya'sı ile Diplomatik İlişkilerini Kesmesi

Savaşın 1943'ten başlayarak Sovyetler Birliği ve Müttefikler blokunun lehinde gelişmesiyle birlikte, Türkiye'nin Mihver Devletleri'ne karşı savaşa girmesi hususunda uluslararası baskılar ortaya çıkmıştı. İngilizler en azından Ege kıyılarında bir hava üssü kurulmasını istemişlerdi. Ancak Almanya, Türkiye topraklarından tek bir Müttefik uçağının dahi havalanması halinde İstanbul'un bombalanacağını tehditkâr bir dille ifade etmişti. Almanya'nın 1944 ortalarında iyice zayıflayarak Bulgaristan ve Yugoslavya'dan çekilmesi üzerine Türkiye, savaş sonrası uluslararası düzende yerini alabilmek için 2 Ağustos 1944'de Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir.

Alman Lisesi'nin İkinci Kapatılışı

Türkiye, Almanya ile diplomatik ilişkilerini kestikten üç gün sonra 5 Ağustos'ta Milli Eğitim Bakanlığı'nın talimatıyla Alman Lisesi kapatılmıştır. Çünkü diplomatik ilişkinin artık kalmadığı bir ülkeye bağlı bir kurumun faaliyet göstermesi ulusal güvenlik açısından sakıncalı görülmüştü.

1937 Okul Gezisinden Bir Anı

Aynı kararlar Alman Anaokulu'nun da faaliyetine son verildiğini görüyoruz. Ayrıca "*Alman Mektebi Sabık Talebeler Cemiyeti*" (V.E.S.) de lağvedilmiştir. Okulun kapatılması Ağustos ayına, yani yaz tatili devresine denk geldiği için derslerin yarıda kesilmesi gibi bir vaziyet olmamış, öğrenciler mağdur duruma düşmemişlerdir. Lise'ye kayıtlı olan çocuklar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çevre okullara nakledilmişlerdir.

Alman vatandaşı öğretmenler için ise durum farklıydı. Ağustos ayı içerisinde Almanya'ya dönmeyi tercih eden öğretmenler ki neredeyse tümü bu tercihi yapmışlardı, zorunlu olarak kabileler halinde trenle savaş içerisindeki ülkelere gönderilmişlerdir.

Öte yandan Alman kolonisi mensubu ve Alman vatandaşlığına sahip birçok kişi Türkiye'de kalmayı tercih etmişti. Söz konusu kişiler enterne edilmişlerdir. 1944 güz ve kışı boyunca yaklaşık 150 Alman vatandaşı, kapatılmış Alman Lisesi'nin binasına geçici olarak yerleştirilmişlerdi. Daha sonra Çorum, Yozgat ve Kırşehir gibi Orta Anadolu vilayet merkezlerinde 1945 sonlarına kadar zorunlu ikamete tâbi tutulmuşlardır.

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ÇOĞULCU VE KATILIMCI UFUKLARA DOĞRU
ALMAN LİSESİ (1953-2019)**

ÇOĞULCU VE KATILIMCI UFUKLARA DOĞRU ALMAN LİSESİ (1953-2019)

İkinci Dünya Savaşı Sonrasında
Almanya ve Türkiye

Savaş, Nazi Almanya'sının ağır yenilgisiyle ve ülkenin baştan sona harabeye dönmesiyle sonuçlanmıştı. Temmuz-Ağustos 1945'te toplanan Potsdam Antlaşması gereğince Almanya Müttefik blok üyelerini oluşturan Sovyetler Birliği, ABD, İngiltere ve Fransa tarafından işgal mintikalarına bölünmüştü. Ancak ortak düşmanın imha edilmesi sonrasında Müttefik blok dağılmış ve gerek ideolojik gerekse güvenlik kaygıları ve karşılıklı güvensizlik sebepleriyle liberal demokrasileri oluşturan ABD, İngiltere ve Fransa ile sosyalist blokun baş temsilcisi Sovyetler Birliği arasında yeni bir bloklaşma ve Soğuk Savaş ortamı oluşmuştur. Nihayet 1949'a gelindiğinde ABD, İngiliz ve Fransız işgal mintikalarının birleşmesiyle kısaca "Batı Almanya" olarak da bilinen Almanya Federal Cumhuriyeti kurulmuş (yaygın kullanımla Federal Almanya), Sovyet işgal bölgesi ise alternatif bir Almanya Demokratik Cumhuriyeti (kısaca "Doğu Almanya") biçiminde Sovyet kontrolünde yeni bir siyasi yapı kazanmıştı. Almanya coğrafyasının bu uluslararası bölünmüşlüğü Soğuk Savaş'ın bitimi ve 1990'da gerçekleşen birleşmeye kadar sürmüştür. Almanya Federal Cumhuriyeti, Müttefiklerin de baskısıyla kuruluş yıllarında kapsamlı bir Nazilikten arındırma

sürecinden geçerek Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin kültür, toplum, ekonomi, basın, hukuk, siyaset ve eğitim sahalarındaki etkilerini temizleyerek bertaraf etmeye çalışmıştır. Buna karşılık savaş ve insanlığa karşı suç işlemiş üst düzeydeki Nazi parti üyelerinin cezalandırılması sonrasında geriye kalan pek çok eski Nazi parti üyesi, Federal Almanya siyasi sistemine entegre olmayı da başarmıştır. 1953 sonrası Alman Lisesi tarihinde de görüleceği üzere okulun bu devredeki Prof. Dr. Karl Steuerwald ve Dr. Herbert Rothfritz gibi bazı yöneticileri eskiden Nazi Partisi mensubu idiler.

Sonuç olarak yine de Federal Almanya liberal demokratik nitelikli, parlamenter sistemle işleyen ve ademi merkezîyetçi federal bir siyasi yapıya dönüşmüş, 1955'de kazandığı NATO üyeliği sıfatıyla Soğuk Savaş döneminde ABD'nin en kuvvetli müttefiklerinden biri haline gelmiştir. 1948'de ABD'nin başlattığı Marshall yardımları ve Almanya'nın yüksek seviyede yetişmiş insan sermayesi dolayısıyla Federal Almanya savaşın yol açtığı yıkımın üstesinden gelmesini bilerek 1955 sonrasında giderek ivme kazanan bir ekonomik büyümeye, o zamanların ifadesiyle "ekonomik mucizeye"

imza atmıştır. Bunda ayrıca 1951 yılında Federal Almanya, Fransa, Benelüks ülkeleri ve İtalya arasında teşkil edilen Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun ki sonradan genişleyerek Avrupa Ekonomik Topluluğu ve nihayet Avrupa Birliği haline gelecektir, yarattığı pazar ve üretim olanaklarının da katkısı büyüktür.

Türkiye'ye bakacak olursak, burası 1945'e kadar Tek Parti rejimi yönetiminde kalmıştır. Ancak Sovyetler Birliği ile arasının bozulması ve büyük

Okulda "Çalışma Üniteleri" (Arbeitsgemeinschaften, AG) diye bilinen yapılar kurulmuştur. Sanatsal AG'lerin başlangıçtaki esas odak noktası koro ve orkestraydı. Sonradan Türk halk oyunları ve geleneksel Ortaoyunu konularında da AG'ler oluşturulmuştur. Bu arada kayda değer pul koleksiyoncuları, satranç, basketbol, voleybol ve masa tenisi meraklıları da örgütlenmiştir. "Soziale Hilfe" grubu Anadolu'daki köy okullarına ders malzemeleri ve elbise göndermek için seferber olmuştur.

1950'li Yıllar Aula'da Konser

kuzey komşusunun Montrö Boğazlar Rejimi'nin kendi lehine gözden geçirilmesi, toprak ve Boğazlarda deniz üssü taleplerinin de etkisiyle Türkiye kendisini başta ABD olmak üzere liberal Batı ülkelerine yanaşmak zorunda hissetmiş ve bu çerçevede Çok Partili rejime geçiş yapılmıştır.

1945-1950 arasındaki Çok Partili rejime geçiş devresinde Türkiye, iç ve dış siyasetini hızla ABD çizgisine uydurmaya başlamıştır. Bunda Mart 1947'de ilan edilen Truman Doktrini ve Türkiye'nin de Marshall yardımlarına dahil oluşunun payı vardır. Soğuk Savaş

rüzgârlarının da etkisiyle sert bir anti-komünizm dalgası egemen olmuş ve sol nitelikli partilere ve kişilere ağır baskılar uygulanmıştır.

1950 Mayıs'ında yapılan genel seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 27 yıldır sürdürdüğü tek parti iktidarını kaybederek yerini Demokrat Parti (DP) iktidarına bırakmıştır. DP, liberal ve demokrat bir parti olmak iddiasına karşın iktidarı döneminde bu hususlarda çok tutarlı olamamış, esas olarak ABD güdümünde ve popülist nitelikli bir siyaset çizgisi izlemiştir. Demokrat Parti iktidarının hemen başında 1950'de Türkiye, ABD'nin yanında Kore Savaşı'na katılmış ve 1952'de NATO üyesi olmuştur. Gerek Türkiye ile Federal Almanya arasında diplomatik ilişkilerin yeniden tesis edilmesi gerekse Alman Lisesi'nin üçüncü defa açılması da DP'nin iktidarda olduğu bir devreye denk düşmektedir.

Sonuç itibarıyla Federal Almanya ve Türkiye, Soğuk Savaş devresinde aynı NATO blokunun ortakları olmuşlardır. Bu durum hiç şüphesiz Alman Lisesi'nin Türkiye'deki konumu açısından, 1924-1944 devresine oranla kıyas kabul edilmez bir rahatlama anlamına gelmiştir.

1945 Sonrasında Alman Kolonisinin Durumu

Türkiye ile Almanya arasındaki diplomatik ilişkilerin kesilmesi sonrasında Çorum, Yozgat ve Kırşehir'de 16 ay süreyle enterne edilmiş olan Alman vatandaşları 1945'in Aralık ayında zorunlu ikamet rejiminden kurtulmuşlar ve İstanbul'a dönme hakkına kavuşmuşlardır. Söz konusu mecburi ikamete tâbi olmuş kişiler arasında, ileride karşımıza sıkça çıkacak Heinz Anstock ismi de vardı.

İlginçtir ki Türkiye Cumhuriyeti 23 Şubat 1945'de savaş ilan ettiği Almanya ile ilgili olarak sürdürdüğü savaş hali rejimini ancak altı sene sonra, yani DP'nin iktidara gelmesi sonrasında, 1951 yılının ilk aylarında kaldırmıştır. Söz konusu rejimin kaldırılmasıyla birlikte ki 1944 Ağustos'unda İstanbul'u terk ederek Almanya'ya gitmek zorunda kalmış olan İstanbul Alman kolonisinin Alman vatandaşları mensupları İstanbul'a dönüş yapabilmişlerdir.

Diplomatik İlişkilerin Yeniden Tesisi ve Alman Lisesi'nin Açılmasına İzin Verilmesi

1944 yılında Türkiye ile Almanya arasında kesilmiş olan diplomatik münasebetler 1952 yılında Federal Almanya ile yeniden tesis edilmiştir.

Kapanmasından tam dokuz sene sonra, gelişen Türk-Alman ilişkileri atmosferinde Alman Lisesi'nin tekrar açılmasında gösterdiği çabalarla önemli katkısı olan bir kişilik, Türk vatandaşı olup savaş sonrasında da İstanbul'da kalan akademisyenlerden birisi olan Prof. Dr. Friedrich L. Breusch idi. Nazilerden kaçarak önce İsviçre'ye, Macaristan'a ve sonunda da İstanbul'a göç eden Breusch, 1939 yılında İstanbul Üniversitesi'nin II. Kimya Enstitüsü'nü kurarak uzun yıllar boyunca burada yöneticilik ve okutmanlık yapmıştır. 1952 yılında Türkiye ve Almanya arasındaki resmi diplomatik ilişkilerin başlamasıyla Breusch, Türk makamları ile olan iyi ilişkileri ve kişisel çabaları neticesinde Alman Lisesi'nin 1953 yılında tekrar açılmasına ön ayak olmuştur.

Nihayet 28 Mayıs 1953'te resmi iznin çıkmasıyla Alman Lisesi Temmuz ayında Türkiye Cumhuriyeti'nden Beyoğlu'ndaki eski binasını geri alabilmiştir. Vakit geçirmeden öğrenci kabulüne başlanmış ve 1953'ün ikinci yarısında okul eğitim faaliyetine geçmiştir. Ama resmi olarak ancak bir sonraki ders yılında eğitime başlayacaktır.

Okul açıldığı sırada Türkiye ve Almanya arasında henüz bir kültür anlaşması imzalanmamıştı; karşılıklı niyetlerin beyanı bile okul açıldıktan neredeyse 6 ay sonra gerçekleşmiştir. Görüşmelerde Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün yeniden açılması ve Alman bilim insanlarının Türkiye'ye gelmesi konuşulurken, Alman Okulu konusu gündeme bile gelmemiştir. Bu durum, eskiden Alman Devleti'nin Türkiye'deki resmi kolu niteliğine sahip Alman Lisesi'nin iki ülke arasındaki kilit konumundan uzaklaşarak adeta bir dernek okuluna dönüştüğünün bir işaretiydi.

Dr. Karl Steuerwald'ın Müdürlüğü: Yeni Okul Eski İsimler

Yeni Alman Lisesi'nin yönetiminde eski

dönemden tanıdık isimler vardı. Daha önce Alman Lisesi'nden ayrılarak Türkiye Cumhuriyeti hizmetine giren Dr. Karl Steuerwald, Breusch'un da aracılığıyla okul müdürü olmuştur. Onun vekili olarak da 1936 yılında okuldan ayrılan son Yahudi öğretmen olan Dr. Julius Stern'in yönetimde yerini aldığını görmekteyiz. Okulun kapalı olduğu dönemde getirilen yeni yönerge ile önemi gittikçe artan Türk Müdür Başyardımcısı pozisyonuna da 1937'de olduğu gibi Besim Gürmen getirilmiştir. Gürmen bu görevini 1958 yılının sonuna kadar ifa etmiş, Breusch'un kendisi de Alman Lisesi'nin yeniden açılışından itibaren en az 1968'e kadar Okul Derneği Yönetim Kurulu'nun asli üyeliğinde bulunmuştur.

Alman Lisesi'nin Kapalı Olduğu Devrede Milli Eğitim Mevzuatında Değişiklik

Milli Eğitim Bakanlığı 10 Haziran 1946'da Yabancı Okullar Yönergesi'nin 15. maddesinde bir değişikliğe gitmiştir. Yeni düzenlemeye göre;

1) "Yabancı Okulları'nda toplanacak her öğretmen kuruluna, okulun bütün öğretmenleri ile beraber, Türkçe dil ve Kültür Dersleri öğretmenlerinin de katılmaları mecburidir."

2) "Yabancı Okulları'nın disiplin kurulları; bir başkan, dört üye olmak üzere beş kişiden kurulur. Bu kurula Türk Müdür Yardımcısı başkanlık eder. Üyelerden ikisi Türkçe Dil ve Kültür Dersleri ikisi de öbür derslerin öğretmenleri arasından olmak üzere, her öğretim yılı başında, öğretmenler kurulu tarafından gizli oyla seçilirler."

Sadece tek bir maddeyle sınırlı gibi görünen bu değişiklik ile birlikte Türk öğretmenlerin yabancı okulların işleyişi ve okul idareleriyle öğrenciler arasındaki ilişkilerde oynayacakları rol belirleyici bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Söz konusu yönetmelik değişikliği yeni Alman Lisesi'nin kurumsal yapısında da değişikliğe neden olmuştur.

Yeni Dönemde Alman Lisesi'nde Değişimler ve Fritz Heuser Katkısı

Öte yandan bu üçüncü dönemde Alman Lisesi'nde başka değişiklikler de göze

çarpıyordu. Öğretmenlerin çoğunu Türkler oluşturmakta, Alman kadrolarını ise Almanya'dan gelen ortaokul veya lise öğretmenlerinden ziyade, daha önceden İstanbul'a göç edip bazıları İstanbul Üniversitesi'nde okutmanlık yapan hocalar oluşturmaktaydı. Bu duruma neden olan önemli bir etmen, o sıralar savaş sonrası ekonomik ve toplumsal toparlanma süreci içerisinde bulunan Federal Almanya'da ciddi bir öğretmen kıtlığının olmasıydı. Dolayısıyla Alman hocalar, ilk etapta sadece Eva Buck, Dr. Robert Anhegger, Fritz Heuser gibi daha önceki devrede Alman Lisesi'nde çalışmış isimlerden oluşmaktaydı. Heinz Anstock ise 1955 yılında Alman Lisesi'nde öğretmenliğe başlayacaktır.

Bir diğer fark ise önceki dönemlerde faaliyet gösteren Ticaret Mektebi şubesine bu dönemde artık yer verilmemesidir. Zira Türk vatandaşı öğrencilerin çoğunluğu açısından birinci hedef üniversite eğitimi idi. Bu gözlemden yola çıkılarak Alman Lisesi'nin eğitim politikaları da bu doğrultuda şekillendirmeye başlamıştır.

1 Ekim 1953'te Alman Lisesinin üçüncü kez eğitime resmen başladığı gün, okuldaki sınıflar şu şekilde dağılıyordu: Alman öğrenciler için ilkokul 1., 2. ve 3. sınıfları (*Volksschulklassen*), Türk öğrenciler için 2 senelik hazırlık eğitimi için 3 paralel sınıfı (*Vorbereitungsklassen*) ve bütün öğrenciler için 6., 7., 8., 9. ve 10. sınıfları kapsayan lise eğitimi (*Oberrealschulklassen*).

Alman Lisesi'nin her üç döneminde de (1915-1918; 1924-1944; 1953-1956 yıllarında) çalışmış olmak gibi olağanüstü bir özelliğe sahip olan Fritz Heuser, 64 yaşında olduğu halde hazırlık sınıflarından birini doğrudan kendisi üstlenmiş, diğer öğretmenlere de hazırlık sınıflarına nasıl eğitim verilmesi gerektiği hususunda 3 aylık hizmet içi kurs düzenlemiştir. Bu fedakârca çabaları neticesinde okul hızlıca teşkilatlanabilmiş ve eğitim düzeni nispeten sıkıntısız bir biçimde rayına oturabilmiştir.

1953 Sonrası Alman Lisesi Tarihi Üzerine Kuş Bakışı Bir Değerlendirme

Alman Lisesi'nin bu yeni devresinin yaklaşık ilk yirmi yılı bir anlamda kuruluş yılları olarak nitelendirilebilir. Bu devrenin müdür ve öğretmenleri Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını bilfiil yaşamış kişilerden oluşmaktaydı. Dolayısıyla söz konusu kuruluş yıllarında müdürlük yapmış olan şahsiyetler – Steuerwald, Tenbrock, Rothfritz, Anstock – mizaç ve siyasal görüş farklarına karşın sert Prusya disiplinine eğilimli kişilerdi. Bu yıllardaki okul ortamı, eski Protestan Alman ifadesiyle “ibadet et ve çalış!” (*bete und arbeite!*) ilkesine uygun bir tarzda öğrencilere yoğun bir çalışma ahlakı ve öz disiplin aşılama uygundu. Böylesine gri ve ciddi bir ortamda öğrencilerin okul dışı etkinlikleri fazla söz konusu olmamıştır. Bu devre içerisinde adını zikrettiğimiz müdürler gerek Federal Almanya gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nde değişen mevzuatlar bağlamında okulu kurumsal bir dengeye ulaştırmaya çalışmışlardır. Buna karşın 1960'larla başlayarak, ama esas olarak 1970'li yıllarda şekillenen bir renkli öğrenci kültürü ve bir Alman Lisesi kimliğini seçmeye başlıyoruz. Ancak bu yıllardan itibaren farklı sanat ve müzik alanlarında bir canlanma görmekteyiz.

Yeni Dönemde Alman Lisesi Müdürü'nün Konumu

1953 sonrası Alman Lisesi'nde görev alan müdürlerin işleri daha önceki devrelerde aynı konuma sahip müdürlere kıyasla zorlaşmıştı. Bunda Federal Almanya, Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Derneği ve öğrenci velileri gibi birbirinden hayli farklı unsurların nüfuz ve taleplerinin artmasının rolü vardı. Dolayısıyla Alman Lisesi Müdürlüğü önceki dönemlere kıyasla sıradan bir müdürlük görevine pek de benzemez hale gelmişti.

Başarılı ve okula kalıcı katkılar yapabilecek bir müdürün, başta Alman eğitim makamlarının yüksek kalite standardı beklentileri olmak üzere, katı ve her zaman da pedagojik gereklere uygun olmayan Milli Eğitim mevzuatını, okulun işletmecisi konumundaki Okul Derneği'nin taleplerini ve sürekli değişen Alman öğretmen kadrosunun yarattığı sorunları hesaba katacak ve dahası öğrenci velilerinin zaman zaman uyguladıkları baskıları dengeleyerek ustalıkla baş

edebilecek bir karaktere ve iletişim becerisine ihtiyacı vardı.

Popülaritesini Koruyabilen Bir Okul

1944'de Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya arasında diplomatik ilişkilerin kesilmiş olması, hatta Türkiye'nin 1945 Şubatı'nda Almanya'ya resmen savaş ilan etmiş olmasına rağmen, sıradan Türk halkının gözünde Almanlar dost bir millet olarak algılanmaya devam etmiştir. Nazi Almanya'sı ve özellikle Adolf Hitler'in, barbarcasına işledikleri sayısız insanlık suçuna rağmen Naziler ve Hitler, ortalama bir Türk'ün gözünde o kadar kötü görünmemiştir. Hatta birçok Türk, Hitler'in akıbetine samimi bir biçimde üzülen savaşı kaybetmiş olmasına hayıflanmışlardır. Zira Türklerin tarihsel belleğinde hâlâ daha Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma “Alman-Türk silah arkadaşlığı” imgesi devam etmekteydi. Bu ayrık durum Alman Lisesi'nin açılmasıyla birlikte okulun popülarlık kazanmasına yardımcı olmuştur.

Yoğun Almanca eğitimi ve profesyonel öğretmen kadro eksikliğine karşın Alman Lisesi özellikle hukuk eğitimi hedefleyen öğrencilerde ilgi uyandırmıştır. Zira Türk medeni hukuku İsviçre hukukundan oldukça etkilenmiş olduğundan Türk hukuk eğitiminde Almanca bilgisi büyük bir önem arz etmekteydi. Dolayısıyla hukukçu ebeveynler çocuklarının iyi Almanca dilbilgisine sahip olmaları için Alman Lisesini tercih ediyorlardı. Bunların yanı sıra 1954-55 yılında okulda altı farklı uyruktan gelen öğrenci bulunuyordu ve bu çok kültürlü yapı içinde yaratılan barışçıl uluslararası ortam, okulu adeta büyük bir aileye çevirmekte ve bu ailenin parçası olanlar için de renkli bir huzur atmosferi oluşturmaktaydı.

Lise Dahilinde Türk ve Alman Öğretmenler Arasındaki İlişkiler

Bu yeni dönemde sayısı iyice artmış olan Türk öğretmenlerle Alman öğretmenler arasındaki ilişkiler önem kazanmıştır.

Almanya'dan gelen öğretmenlerin okulda eğitim vermekte olan Türk öğretmenlerle ilişkisi her zaman kolay olmamaktadır. Bu durumdaki en büyük etken Alman öğretmenlerle Türk öğretmenlerin uyguladıkları

öğretim metotları arasında var olan ciddi farktır. Türk öğretmenler öğrencilerinden genelde mutlak disiplin ve kayıtsız şartsız saygı ve tevazu beklerken Alman öğretmenlerin beklentisi taban tabana zıttır. Onlar öğrencinin eleştirel ve yaratıcı çıkışlarda bulunmasını teşvik ederler. Dolayısıyla Alman ve Türk öğretmenler arasında zaman zaman diyalog kopukluğu olmaktadır.

Buna karşın hiç olmazsa 1950'li ve 60'lı yıllarda en az yılda bir kere, Türk ve Alman öğretmen grupların birbirini içkili yemeğe davet ettiklerini görmekteyiz. Türk öğretmenlerden biri olan milli güvenlik hocası genelde bir subay olmasından ötürü Alman öğretmenler Orduevi'ne davet edilmekteydiler. Bu nezakete karşılık vermek üzere Alman öğretmenler de Türk öğretmenleri Teutonia'da yemeğe davet ediyorlardı. Dolayısıyla söz konusu yıllarda bu grupların sosyalleşmesi sıklıkla özel mekânlardan ziyade "tarafsız" mekânlarda gerçekleşiyordu.

Şansölye Konrad Adenauer Ziyareti ve Yeni Öğretmenler

Yeni dönemde Türk-Alman siyasi ilişkileri gitgide düzeliyor, bu durum Alman Lisesi'ni de doğrudan etkiliyordu. Nitekim 25 Mart 1954'te Türkiye'ye gelen Almanya Şansölyesi Dr. Konrad Adenauer, Ankara görüşmelerinden sonra İstanbul'a geldiğinde Alman Hastanesi ve Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün yanı sıra Alman Lisesi'ni de ziyaret etmiştir. Bunu müteakiben İstanbul Başkonsolosluğu'na atanan Bavyeralı Dr. Seelos'un aracılığıyla Bavyera'dan getirilen Maximilian Denzel, Hubert Niekrawietz, Gerhard Wendler ve Gerhart Mahler gibi profesyonel öğretmenler Alman Lisesi'nde hocalık yapmaya başlamışlardır.

Alman Öğretmenlerin Geçim Durumları

Bu öğretmenler bir yandan yoğun bir eğitimle Türkçe öğrenirken, öte yandan da hazırlık sınıflarına ders verme konusunda kurslara tâbi tutulmuşlardır. Öğretmenlerin geçinmeleri için ellerine geçen 280 lira onları geçindirmeye yetiyor, fakat zaruri harcamaları çıkardıktan sonra ellerinde fazla bir para kalmıyordu. Onlar da maddi açıdan biraz rahatlamak için çözümlü

özel dersler vermekte bulmuşlardı. Neredeyse okulun tüm öğretmenleri çocuklara özel ders vererek ek kazanç elde ediyor, bununla da ya odalarındaki eksik mobilyaları tamamlıyor ya da Anadolu'ya geziler yapıyorlardı. Neyse ki bu durum çok uzun sürmemiştir. Zira 1954 Ekim ayında Alman Lisesi öğretmen maaşlarını neredeyse iki katına çıkarıp 465 Alman markına yükselterek öğretmenleri rahatlatmıştır.

Alman Mektebi Sabık Talebeler Cemiyeti (Alman Okulu Mezunlar Derneği-V.E.S.)'nin Yeniden Kurulması

1954 yılında V.E.S.'nin yeniden kurulduğunu görmekteyiz. Bu süreçte eski mezunlardan Selim Dirvana'nın ciddi bir katkısı olmuştur. Derneğin ilk açılış gecesi Teutonia'da yapılmış, masa tenisi, bilardo vb. eğlence etkinlikleri düzenlenmiştir. Ancak Alman Lisesi yönetiminin 1950'li yıllarda sıkça değişmesi dolayısıyla V.E.S.'ye okul tarafından fazlaca sahip çıkılmamıştır. Sonuç olarak derneğin etkinlikleri tavsamıştır. Mezunlar derneğinin ciddi anlamda faaliyet göstermesi ancak 1960 sonrasında mümkün olacaktır.

Lisede Genişlemeye Yönelik Tedbirler

Giderek artan talep üzerine Alman Lisesi 1954-1955 ders yılında hazırlık sınıflarının sayısını 3'ten 4'e yükseltmiş, böylece her sene okulun kabul ettiği öğrenci sayısı da artmıştır. Okula başlayan her öğrenci hazırlık sınıfının standart ders programını takip etmekteydi. Bu program haftada 22 saat Almanca, 3 saat Almanca matematik ve 2 saat müzik ve beden eğitimi derslerinden oluşmaktaydı.

Alman Lisesi'nde Büyük Yangın

1955 yılında Alman Lisesi'nde büyük bir yangın çıktı ve bu yangın sonucunda okul arşivlerinin büyük bir kısmı yanarak kayboldu. Aynı sene 6-7 Eylül tarihlerinde Beyoğlu'nda gayri müslimlere karşı başlatılan organize saldırılar sonucunda da bölgede büyük bir yangın çıkmıştı. Birçok dükkân ve ev yağmalanmış, yakılmış ya da yıkılmıştı. Her ne kadar bu iki olayın bağlantılı olduğuna dair kesin bir kanıt bulunmasa da olayların tarihleri ve yerlerinin yakınlığı açısından

1958 Gökşin Dinler ve Öğrencileri
Alman Lisesi'nin en uzun süreli Türk hocalarından ve 1990-1992 arasında Türk Müdür Başyardımcılığı mevkiinde bulunmuş olan Gökşin Dinler Alman Lisesi'ndeki kariyerinin ilk yıllarında Alman öğrencilere de Türkçe hocalığı yapmıştır. 1958 yılına ait olması muhtemel bu resimde Gökşin Dinler'i Türk ve Alman öğrencileriyle birlikte görmekteyiz.

Alman Lisesi'ndeki yangının bu saldırılar sonucu ortaya çıkmış olabileceği muhtemel görünmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Talepleri ve Alman Lisesi Yönetmeliğinin Hazırlanması

1955 Eylül ayı sonlarında Alman Lisesi ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) arasında aylar sürecektir bir yazışma trafiğinin başladığını görmekteyiz. 1954-55 öğretim yılı için Müdür Karl Steuerwald ve Türk Müdür Başyardımcısı'na vekâlet eden Latif Erenal'ın imzalarıyla Alman Lisesi Yönetmeliği Özel Okullar Müdürlüğü'ne gönderilmişti. Bu yönetmelik MEB tarafından detaylı bir şekilde incelenmeye ve düzenlenmeye başladı. 29 Eylül 1955'te MEB Özel Okullar Müdürlüğü, Alman Lisesi'nin 2 senelik hazırlık sınıfının 1 seneye indirilmesini talep etmiştir. Bu doğrultuda 1955-56 yılında 6. sınıfı takip eden ikinci hazırlık sınıfını başarıyla bitiren öğrenciler, 7. sınıfa geçmiş sayılacaklardı. İki hafta içinde çıkan yeni karara göre, yönetmelik genel olarak mevcut

haliyle kabul edilecekti. Fakat son sınıfta uygulanan imtihan şekil ve usulünün ayrı bir yönetmelikle belirlenmesi koşulu öne sürülüyordu.

Bunun üzerine sınav yönetmeliği hususunda yazışmalar başladı. Bu süreç bir hayli uzamış, nihayet Müdür Dr. Karl Steuerwald ve Türk Müdür Başyardımcısı Besim Gürmen'in imzalarıyla yeni sınav yönetmeliği 9 Nisan 1956 tarihinde Özel Okullar Müdürlüğü'ne sunulmuş ve bir hafta sonra da resmen onaylanmıştır. Bu yönetmeliğin içeriği hususunda Steuerwald'e Besim Gürmen ve lise öğretmenlerinden Dr. Fritz Stern'in ciddi yardımları dokunmuş, sürecin hızlanmasını sağlamışlardır.

Söz konusu Sınav Yönetmeliği'ni 1930 tarihli bir önceki yönetmelikten ayıran en ilgi çekici husus ise, T.C. vatandaşı olmayan öğrencilerin Almanca coğrafya; yalnızca Alman vatandaşı olan öğrencilerin de Almanya tarihi sınavlarına tâbi tutulmaları şartıdır. Bu yeni sınav

yönetmeliği ile Abitur Sınavları, okulun üçüncü açılışından sonra ilk defa 1956 senesinde gerçekleştirilmiştir. Hazırlık Eğitiminin bir seneye indirilmesinin en çok okuldaki Almanca dil eğitimini etkilediğini görüyoruz.

Anadili Almanca olmayan öğrencilerin o dönem en büyük sorunu Almanya'nın farklı bölgelerinden gelen öğretmenlerin kullandıkları farklı şivelerdi. Bir senelik hazırlık yılında çocuklar her ne kadar standart Almanca'yı (*Hochdeutsch*) ellerinden geldiği kadar öğrenseler bile karşılıklarına çıkan ve yerel bir Bavyera, Şvab, Frankonya, Renanya veya Holstein şivesiyle ders anlatan öğretmenlerini takip etmekte büyük zorluk çekmekteydiler. Hazırlık döneminin iki sene olduğu dönemlerde muhtemelen öğrencilerin şivelere alışması ve kolayca takip edebilmesi için yeterli süre mevcuttu ve farklı şiveler bu denli sıkıntı yaratmıyordu.

Steuerwald Sonrası Dr. Robert Tenbrock'un Müdürlüğü Dönemi

1956 yılının Kasım ayında, okulun yeniden açıldığı 1953 senesinden beri okul müdürlüğü yapan Dr. Karl Steuerwald, görevini Dr. Robert Hermann Tenbrock'a devretmiştir.

Tenbrock'un göreve gelmesiyle Alman Lisesi 1957 yılında bir yenilenme sürecine girdi. Öncelikle okul binasını elden geçiren Tenbrock, binanın iç ve dış cephe onarımlarını yaptırdı. Bu şekilde başlayan düzenlemelere, yeni bir müzik odası ve bir de spor salonu inşasıyla devam edilecekti. Tadilatlar sırasında yeni fikirler ortaya çıkıyor, okul için büyük bir dönüşüm planlanmaya başlıyordu.

İlk önce okul binasının Prusya tarzı bir askeri kışlayı andıran dış cephesinin modern bir şekle dönüştürülmesi hususunda görüşler ortaya atıldı. Ardından su geçiren çürümüş ahşap pencere çerçevelerinin alüminyumla değiştirilmesi ve su tesisatının yenilenmesi gereksinimi gündeme geldi. Tenbrock'un kişisel girişimleriyle Alman Devleti'nin bütün bu masrafları karşılaması planlandı. Böylece onarımların okula maddi bir yükü de olmayacaktı. 1958 yılında, İstanbul Alman Okulu'nun 90 Yılı adıyla (*90 Jahre Deutsche*

Schule Istanbul 1868-1958). Lise'nin 90. yıl dönümüne ithaf edilen, armağan kitapta, giriş makalesini Tenbrock kaleme almış ve bu yazıda İkinci Dünya Savaşı sonrasında okulun geçirdiği dönüşümün yanı sıra daha geçirmesi gerektiğine inandığı dönüşümü de anlatmıştır. Okul binasının artık eğitim gereklerini karşılamaya yetmediğinden hem derslik hem de yönetsel mekânların arttırılması gerektiğinden bahseden Tenbrock, okulun kapsamlı bir yeniden yapılandırılmaya ihtiyacı olduğunu defalarca vurguluyordu.

Bütün bu yoğun hazırlık çalışmalarına rağmen, ufak tefek birkaç onarım dışında planlanan yeniliklerin hiçbiri gerçekleştirilemedi. 1959 yılında tadilatların yaklaşık 4 milyon Alman markı olması tahmin ediliyordu ve projenin gerçekleşmesi için gereken aletler, makineler ve yapı malzemeleri Türkiye'de mevcut olmadığı için Almanya'dan getirilecekti. Alman Lisesi binasının diplomatik statüsü de olmadığından, 1,5 milyon Alman markı tutan bu malzemelerin ithalatında Türkiye Cumhuriyeti %200'den fazla gümrük vergisi koymuş, bu da tutarı ödenemeyecek kadar yükseltmişti.

Tenbrock'un Alman Lisesi'nin Türkiye'deki Yerine Dair Görüşleri

Tenbrock'un 90. yıl dönümü armağan kitabında bahsettiği dönüşüm planı elbette yalnızca fiziksel düzenlemelerden ibaret değildi, okulda verilen eğitimin içeriği ve metotları ile ilgili de değiştirmek istediği şeyler vardı.

Alman Lisesi'nin ilk 80 senesinde, öğrencilerin büyük ölçüde yabancı uyruklular ve azınlık mensuplarından müteşekkil olmasına karşın artık öğrenci kitlesinin en az %80'inin Türklerden oluşur hale geldiğini belirten Tenbrock, okulda verilen eğitimin de bu dönüşüm ışığında tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre Alman Lisesi, Atatürk inkılapları çerçevesinde gittikçe modernleşen Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa'ya içsel ve dışsal olarak bağlanmasına hizmet etmeli, varoluşunu ve eğitim gayelerini bu hususta yeniden gözden geçirmeliydi. Türkiye'nin Batı dünyasının güvenliğini sağlamadaki rolü ve geçmişten bugüne gelen Türk-Alman dostluğu da göz önünde bulundurulduğunda, Alman Lisesi'nin

1957 Heuss Ziyareti Tenbrock- Heuss- Oellers- Gökay
Mayıs 1957'de Almanya Devlet Başkanı Theodor Heuss'un okulu ziyareti. En öndekilerin sağında Tenbrock, ortasında Heuss, solunda Almanya Büyükelçisi Fritz Oellers görünüyor. Heuss ve Oellers'in arasında ise İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay bulunuyor.

bundan böyle Türk ve Alman kültürlerinin buluşma ve kaynaşma noktasına dönüşmesi gerektiği açıktı. Tenbrock'un bu görüşleri bir anlamda Alman Lisesi'nin günümüze kadar devam eden misyon ve duruşunun ilk kez bu netlikte ifade edilmesi bakımından önemlidir.

Tenbrock'un Eğitimde Yenilik Çabaları

Tenbrock, sözü geçen armağan kitabında dile getirdiği ve yukarıda özetlenen görüşlerinin ötesinde pratikte de Alman Lisesi bünyesinde eğitime önemli katkılarda bulunan bir eğitimciydi. Örneğin, müzik ve güzel sanatlara önem veren bir öğretmen olarak, Alman Lisesi müfredatını da bu yönde etkiledi ve güzel sanatlar eğitimine ağırlık verilmesini sağladı. Ayrıca artan öğrenci sayısı ile uyumu gittikçe zorlaşan paralel sınıflarda öğretmenlerin, birbirleriyle koordineli olarak ders vermesi üzerine çalışmalar yaptı. Tenbrock'un bir diğer önemli katkısı da Almanca eğitime yönelikti; daha verimli bir Almanca eğitimi için katmanlı

bir öğretim planı geliştirdi. Dr. Tenbrock, geçici bir süre Türkiye'de ikamet eden Alman uyruklu öğrencilerin aldıkları derslerde de çeşitli düzeltmeler yaparak okulun eğitimini, bahsettiği vizyon doğrultusunda yönlendirmeye ve güçlendirmeye de çalışmıştır.

Federal Almanya Devlet Başkanı Theodor Heuss'un Ziyareti

11 Mayıs 1957 günü Alman Devlet Başkanı Theodor Heuss Türkiye'yi ziyaret etti. Heuss'un bu ziyaretiyle birlikte 1952'den beri süregelen müzakereler sonuç verdi ve nihayet Türkiye-Almanya Kültür Anlaşması Ankara'da imzalandı. Ankara'dan sonra ziyaretini İstanbul'da tamamlayan Heuss, Türk-Alman Dostluk Cemiyeti, Alman Kilisesi, Alman Hastanesi, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Alman Lisesi'ni de gezdi. Her gittiği yerde ilgi gören Heuss'u, Alman Lisesi öğrencileri de ana kapıda alkışlarla ve çiçeklerle karşılamışlardır.

Öğrenci Konseyi Kurulması

27 Ocak 1958'de öğrencilerin okulun yönetimi konusunda kendilerini söz sahibi hissetmeleri ve bu doğrultuda sorumluluk almayı öğrenmeleri adına bir "Öğrenci Konseyi" (*Schülerrat*) kurulmuştur. Her sınıftan 2 öğrenci seçilerek oluşturulan bu Konsey, ayda bir toplanarak okulla ilgili bazı kararlar alıyor; bu kararlar Konsey'in 5 kişilik "Divan" (*Vorstand*) üyeleri tarafından hayata geçiriliyordu. Öğrencilere danışmanlık yapmak üzere belirlenen birkaç öğretmen de sürece eşlik ediyor ve Öğrenci Konseyi ile yönetim arasında bir köprü vazifesi görüyordu. Bu öğrenci yapısı sayesinde yüksek öğrenci katılımı ile demokratik eğitim ortamı temin edilmiş oldu.

Yabancı Okullara Yönelik Artan Talep

1950'li yıllar boyunca Türkiye'de yabancı dile olan ilgi gittikçe artmakta, buna paralel olarak çocuklarını yabancı okullarda okutmak isteyen ebeveyn sayısı da her sene yükselmekteydi. Hürriyet gazetesinin 16.07.1956 tarihli haberine göre, İngilizce eğitim veren okullardan sonra en çok Alman ve Avusturya Mektepleri tercih ediliyordu. Haberde Alman Lisesi'ne başvuran 370 öğrenciden sadece sınavı kazanan 65'inin okula kabul edildiği bilgisi yer almaktadır. 1958

yılına gelindiğinde bu sayılar artmaya devam etmiş, 700 başvurunun içinden – kesin sayıya ilişkin bir kayıt bulunmamakla beraber – ancak 140 ila 160 arası öğrencinin okula alındığı 1959 yılında yabancı dilde eğitim veren okullara genel talep o kadar artmıştı ki Valilik, özel okul müdürleriyle bir toplantı yaparak binası müsait olan yabancı okulların yeni sınıflar açmasını istemişti. Bu konuda çıkabilecek sorunlar için Valilikçe her türlü kolaylığın sağlanacağı bile bildirilmiştir. Fakat yabancı okullar fiziki imkân olmadığı gerekçesiyle yeni sınıf açamayacaklarını belirtmişler ve onun yerine mevcut sınıflara daha çok öğrenci alarak bu isteğe cevap vermişlerdir.

Yabancı okullara yönelik bu artan izdihamın Alman Lisesi'ne olan yansımalarına bakacak olursak, Haziran 1960'da bu okulda toplam 941 öğrencinin eğitim görmekte olması bize bir fikir vermektedir. Bu aşamada Lise'de toplam 38 sınıf mevcut olup öğretmen sayısı ise 42'si Alman 23'ü Türk olmak üzere toplam 65 idi.

Türk Müdür Başyardımcısı Olarak Mesut Talaslıoğlu ve Alman Lisesi'nde Yönetmelik Problemler

1960 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde olduğu gibi Alman Lisesi yönetiminde de yeni bir sayfa açılmıştır. 31 Aralık 1958'de emekli olan Besim Gürmen'in yerine 2 Şubat 1959'da Mesut Talaslıoğlu Türk Müdür Başyardımcısı olmuştur.

Aynı dönemde Tenbrock'un tez canlı ve hevesli müdürlük tarzı da bir süre sonra Okul Derneği ve Federal Almanya makamlarıyla çeşitli anlaşmazlıklara yol açmıştır. Esasında Tenbrock'un daha uzun bir süre müdürlük yapması beklenirken vaktinden önce liseden ayrılma kararı verdiğini görüyoruz.

Söz konusu karar oldukça ani alınmıştı ve bu da Alman Lisesi'ni oldukça sıkıntılı bir duruma sokmuştur. O sırada Alman Lisesi'nde Federal Almanya öğretmenlik yasaları gereğince müdürlük görevini üstlenebilecek mesleki kıdemde bir hoca henüz yoktu. Bu nedenle geçici olduğunu anladığımız bir düzenlemeyle 1935-1944 yıllarında Alman Lisesi'nde öğretmenlik geçmişi olması dolayısıyla okula aşinalığı bulunan Dr. Herbert Rothfritz geçici bir süre için Alman Lisesi Müdürlüğü'ne atanmıştır.

*1958 Tenbrock-Gürmen ve Öğretmenler Kurulu
Bir olasılıkla 1958'de gerçekleştirilen Alman Lisesi'nin 90. kuruluş yıl dönümü çerçevesinde çekilmiş öğretmenler ve personelin toplu resmi. Ön sırada soldan birincisi Rüstü Altunbay, ikincisi Gökşin Dinler, beşincisi Besim Gürmen, altıncısı Dr. Robert Tenbrock, yedincisi Heinz Anstock görülmüyor. Orta sıra soldan birincisi Arthur Kapps'tır.*

Dr. Herbert Rothfritz'in Müdürlüğü Dönemi: Kördüğümüleri Çözmek

Rothfritz, Alman Lisesi Müdürlüğü'ne başlamadan önce 1952'den beri Pforzheim'deki *Kempergymnasium*'un müdürlüğünü yapmaktaydı. Baden-Württemberg Kültür Bakanlığı'ndan sadece bir senelik izin alarak 19 Eylül 1960'ta Alman Lisesi Müdürlüğü'ne başladı. Müdürlüğe aniden ve kısa süreliğine getirilmesine, yalnızca bir buçuk sene boyunca bu görevi yapmasına rağmen okulu tanıyordu. Böylece Rothfritz, Alman Lisesi'nde ciddi, sağlam ve somut adımlar atabilmeyi başarmıştı. Okulun hızla büyümesiyle beraberinde getirdiği yapısal sorunları çözmeye çalışan Rothfritz, eğitici kadro, Yönetim Kurulu ve resmi makamlardaki zıt tutum ve anlaşmazlıkları gidermeyi amaçladı. Samimi ve sıcak insani ilişkilerini ve sevecen karakterini kullanarak arabuluculuk yaptı ve bu grupların kendi içlerinde ve birbirleriyle uyumlu bir şekilde iş görmelerini sağlamaya çalıştı.

O zamanlar Alman Lisesi'nin 5 senelik ilköğretim kısmı büyük sorunlara neden oluyordu. Hatırlanacağı üzere, 1931'de çıkan yasaya göre Türk vatandaşlarının yabancı okullarda ilköğretilmeye gitmeleri yasaklanmıştı. Bundan ötürü Alman Lisesi'nin ilköğretim kısmına artık sadece İstanbul'daki Alman ailelerin çocukları devam etmekteydi. Çocuk sayısı bir taraftan oldukça

1958 Öğretmenler Kurulu

Bir olasılıkla 1958'de gerçekleştirilen Alman Lisesi'nin 90. kuruluş yıl dönümü çerçevesinde çekilmiş öğretmenler ve personelin toplu resmi. Ön sırada sağdan beşincisi Besim Gürmen olup altıncısı büyük bir olasılıkla Okul Derneği Şeref Başkanlarından Dr. Eugen Löffler olmalıdır. Orta sıra en sağdaki kişi Erwin Birnmeyer'dir. Arka sıra soldan ikincisi Arthur Kapps'tır.

azalmış olmasına rağmen bu çocukların gidecekleri pek fazla okul olmadığı için ilkokulun kapatılması söz konusu olamıyordu. Fakat çok az sayıda öğrencisi olan ilkokulu yönetmek de gittikçe zorlaşıyordu. Bu sorunu Rothfritz, ilkokul kısmını Alman Lisesi'nin kurumsal yapısından ayırmak suretiyle çözmüştür. Böylelikle ilkokulun kurumsal resmiyeti kalmamıştır. Bu sayede hem hukuki birtakım mecburiyetlerin getirdiği karışıklıklar çözülmüş hem de Alman Lisesi yönetiminin üstünden bir yük kalkmıştır.

İstanbul Alman Kolonisinin Erimesi ve Sonuçları

Bu noktada Alman öğrenci sayısındaki azalmanın sebebini açıklayabilmek için ise 1960'ların Türkiye'sindeki Alman kolonisinin durumunu gözden geçirmek gerekiyor. 1955 yılında yaşanan 6-7 Eylül Pogromu sonrasında gayri müslim karşıtı eylemler ve politikalar Türkiye'de gittikçe ağırlık kazanmaya başlamıştı. Söz konusu durum,

İstanbul Alman kolonisi esnaf mensuplarının kendilerini güvende hissetmemeleri ve nihayetinde şehirdeki işlerini tasfiye ederek Almanya'ya kesin dönüş yapmalarına sebep olmuştur. Artık İstanbul'da ikamet eden Almanlar çoğunlukla ya büyük firmaların ve bankaların geçici bir süre için Almanya'dan gelmiş mümessilleri ya da yine geçici bir süre İstanbul'un çeşitli eğitim kurumlarında öğretmenlik veya profesörlük yapan akademik elemanlardı. Beyoğlu Alman Koloni yaşam tarzını öldüren diğer bir husus da Beyoğlu bölgesinin bir konut bölgesi olmaktan çıkmasıdır. 1955'deki 6-7 Eylül Pogromu sonrasında Rumlar ve Ermeniler başta olmak üzere gayri müslim sakinler Beyoğlu'nu terk etmeye başlayınca, adı geçen semt giderek İstanbul dışından gelen kırsal kökenli aileler tarafından doldurulmaya başlamıştır. Bu gelişme semtin eski kentsel kültürüne büyük zarar vermiştir. Sonuç olarak İstanbul'daki orijinal koloniden kalan topluluklar Beyoğlu'ndan ayrılarak Etiler,

Ulus, Boğaz kıyısı veya karşı yakada Kadıköy gibi Anadolu semtlerine taşınmışlardır. Tatil zamanlarını Teutonia gibi merkezlerde veya gezi dernekleri bünyesinde organize etmek yerine, İstanbul yakınlarında veya Ege ya da Akdeniz sahillerinde geçirmeyi tercih etmişlerdir. Böyle olunca Beyoğlu'ndaki Teutonia, Alman Lisesi gibi sosyal kurumlar koloni yaşamı açısından anlamlarını yitirmeye başlamıştır.

Bu koşullar altında Alman Lisesi'nin de organizasyonel dönüşümler yaşaması kaçınılmaz olmuştur. Okul artık gitgide artan Türk nüfusuyla Türk ve Alman kültürlerinin buluşup kaynaştığı eski sosyal okul değil, daha ziyade Türklere iyi Almanca öğreten batılı bir kurum haline gelmiştir. Kuruluş dönemi müdürleri de bu yüzden yoğun bir çabayla Alman Lisesi'nin eski ruhunu geri kazanması için uğraşıyorlardı.

Ders Dışı Aktivitelere Gelişmeler: Mezunar Derneği ve Sanatsal Etkinlikler

Rothfritz'e dönecek olursak, biraz önce anlatılmış olan koloni bazlı değişimler, Lise'nin değişen ortama ayak uydurması ve kurumsal kimliğini geliştirmesi bağlamında eski mezunlardan oluşan Vereinigung ehemaliger Schüler (V.E.S.) ile Alman Lisesi arasında o zamana kadar çok gevşek olan bağın kuvvetlenmesi için çaba sarf etmiştir. Bu eski mezunların önemli bir kısmı bizzat Rothfritz'in 1935-44 devresindeki kendi öğrencilerinden oluşmaktaydı. Hatırlanacağı üzere V.E.S. okulun üçüncü açılışıyla birlikte 1954'te Selim Dirvana'nın ciddi katkılarıyla tekrar kurulmuştu, ama lise henüz kurumsal yapısını bir raya oturtamadığı için eski mezunlarına sahip çıkamamıştı. Rothfritz ise okul ile mezunları arasındaki kopmaya yüz tutmuş ilişkiyi tekrar canlandırmak için uğraşmıştır. Böylece uzun bir aradan sonra V.E.S. üyeleri okulun Aula'sında tekrar toplandılar. Okulun eski mezunlarıyla ilişkisini kuvvetlendirmek üzere lise öğretmenlerinden Erwin Birnmeyer görevlendirilmiştir. Birnmeyer bu amaçla V.E.S. bünyesinde masa tenisi ve satranç gruplarının oluşturulmasına ön ayak olmuştur.

1960-61 yaz dönemi Alman Lisesi öğrencileri için sanatsal entelektüel aktiviteler bağlamında oldukça renkli geçmiştir. Şubat ayında zamanın Türk şair ve edebiyatçıları okulda öğrencilerle söyleşi yapmışlardır. Mayıs ayına gelindiğinde, 8F sınıfı öğrencileri Teutonia'nın büyük sahnesinde bir masal piyesini büyük bir başarıyla sahnelemişlerdir. Yine aynı sıralarda Alman Lisesi öğrencileri Teutonia'nın alt kattaki mekânlarında resim ve diğer plastik sanat eserlerini sergileme olanağını bulmuşlardır. Burada sergilenen eserler gerekli elışı malzemesinin yokluğundan ötürü atık kâğıt ve kumaş artıklarının kullanımıyla gerçekleştirilmiştir. Sergilenen sanat eserleri hem Alman hem de geleneksel Türk motiflerini içeriyordu. Daha önceden de buna benzer sergiler düzenlenmesine karşın bu sergiye gelen ziyaretçi sayısı hayli yüksek olmuştur. Rothfritz'in bir diğer çabası da Abitur'da başarı gösteren Türk mezunlara Federal Almanya'ya bağlı "Alman Akademik Değişim Servisi" (*Deutscher Akademischer Austauschdienst, DAAD*) tarafından burs verilmesini sağlamak üzerinedir. Bu doğrultuda yüksek başarı gösteren 12A sınıfı öğrencisi Armağan Ok ve 12B sınıfı öğrencisi Özver Gökten'in burs alarak Almanya'da üniversite okumaları için Rothfritz yönetimi Alman eğitim makamlarına tavsiyede bulunmuştur. O, tüm bu çabalarıyla Alman Lisesi'nde öğrenciler, mezunlar ve okul arasında bir birlik kültürü yaratmaya çalışmıştır.

Aynı çabaların bir parçası olarak ilk defa 1960-61 eğitim-öğretim yılında Alman Lisesi bir okul yıllığı çıkarmıştır. Ayrıca sözü edilen amaca uygun olarak, eski bir Alman Lisesi geleneği olan sınıf gezileri de aynı dönemde tekrar düzenlenmeye başlanmıştır.

Ders Kitaplarında Reform

Bu devrede kayda değer bir reform, okulun bazı hazırlık programı hocalarının anadili Almanca olmayan Türk öğrencilerin Alman dilini öğrenmede karşılaştıkları ortak sorunları ve sıkıntıları uzun yıllardan beri gözlemlemiş olarak ve birikmiş tecrübelerine dayanarak Almanca dil eğitim kitapları telif etmeleriyle hayata geçmiştir. Söz konusu kitaplar Rothfritz'in döneminde basılmıştır.

Almanca Öğreniyoruz (*Wir lernen Deutsch Teil 1* (G. Mahler & Fr. R. Schmitt)) ve Yabancı Dil Olarak Almanca (*Deutsch als Fremdsprache* (H. Eicke & G. Hoffmann)) Türk öğrencilerin Almanca öğrenmeleri bakımından bir devrim niteliğini taşımıştır.

Binanın Fiziki Durumu

Rothfritz'in döneminde yönetsel sorunların yanında okulun fiziki yetersizlikleri için de çözümler aranmıştır. 1897'den beri kullanılan ve Tenbrock'un yenilemek isteyip başaramadığı jimnastik salonu artık fazlasıyla köhne hale gelmiş durumdaydı ve okulun ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktaydı. Bu yetersizliğin bir sonucu olarak aynı anda 60 öğrenciye beden eğitimi dersleri verilme mecburiyeti ortaya çıkıyordu. Kız öğrencilere ancak binanın tavan arasında mütevazı bir mekânda jimnastik yaptırılıbiliyordu. Rothfritz bir yandan bu salonun onarılması konusunda Federal Almanya yetkilileri ile iletişime geçmiş öte yandan artan öğrenci kabulüyle iyice kalabalıklaşan 11. ve 12. sınıflara yeni şubeler açılmasını sağlamıştır. Bütün girişimlere rağmen okul binasının fiziki şartları, artık bu öğrenci nüfusunu kaldıramayacak hale gelmişti ve yeni çözümlere ihtiyaç duymaktaydı.

Teutonia ve Okul Derneği

1953'te tekrar açılmasıyla Alman Lisesi ve Teutonia Kulübü birbirine sıkı sıkıya bağlı iki kurum olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Alman Lisesi'nin sahne gösterileri, resim sergileri, kermesleri vs. Teutonia binasında yapılıyor, mezunları Teutonia'da buluşuyor, Teutonia Kulübü'nün en sık ziyaret edenleri de Alman Lisesi çevresinden çıkıyordu. Alman Lisesi'nde etkin olan isimler genellikle Teutonia Kulübü içinde de aktif rol alıyorlardı.

1960'ta Alman Lisesi'ne müzik ve İngilizce öğretmeni olarak gelen Klaus Mävers, okulda görev yaptığı 1966 yılına kadar okulda olduğu kadar Teutonia Kulübü'nün müzik etkinliklerinde de aktif olarak yer almıştır. 1971'de Alman Lisesi'nin sekreterliğini yapmış olan İstanbul Alman kolonisi üyesi Arthur Kapps Teutonia'nın yeniden canlanmasında önemli rol oynamıştır. Bunların dışında, 1944'te kapatılan Alman Lisesi'nin anaokulu da 1961

yılında tekrar Teutonia binasında açılmıştı. Ayrıca 1953'ten beri Alman Lisesi Okul Derneği Yönetim Kurulu üyelerinden en az ikisi, aynı zamanda Teutonia Kulübü'nün Yönetim Kurulu üyeliğini de yapmaktaydı. Zaten Alman Lisesi Okul Derneği Yönetim Kurulu genelde okulun büyük bağışçıları ve çeşitli kurum ve kuruluşların üst düzey sorumlularından oluşmaktaydı.

1961'de Okul Derneği'ni Prof. Dr. Friedrich Breusch'un Dernek Başkanlığı görevini devrettiği Dr. Julius Stern yönetiyordu. Derneğin şeref üyeleri; banka müdürü Johannes Posth, 1918 öncesi Alman Elçilik Papazı ve Kaiserswerth Protestan Rahibe Hemşireler Örgütü Direktörü müteveffa Siegfried Graf von Lüttichau, Hans Weidtman ve Dr. Eugen Löffler'di. Bir banka müdürü ve tüccar olan Hans Weidtman geçen sene okula bir servis aracı bağışlayarak uzak semtlerde oturan ilkokul öğrencilerinin okula taşınmaya başlamasını sağlamıştı.

Dr. Eugen Löffler ise, Federal Almanya yönetimi bünyesinde bulunan ve dönem içinde *Ständige Konferenz der Kulturminister* adıyla Alman eğitim politikaları açısından son derece kilit bir organ olan "Daimi Kültür Konferansı"nda (*Kulturministerkonferenz*) görevliydi. Löffler, Almanya'nın farklı eyaletlerindeki kültür bakanlıkları arasında koordinasyon sağlayan bu kurumun yurtdışı okulları komisyonu başkanlığı (*Vorsitz der Auslandsschulabschluss*).

Daimi Kültür Konferansı'nın Alman Lisesi'ne Katkıları

Dr. Löffler'in de muhtemel katkısıyla Daimi Kültür Konferansı, Alman Lisesi ve öğrencilerine her sene yeni yeni imkânlar sunmuş, okulun gelişmesine önemli katkılar sağlamaya başlamıştır. 1960-61 eğitim yılı boyunca Federal Almanya Dış İşleri Bakanlığı'nın bünyesindeki Kültür Dairesi (*Kulturabteilung*) ve Daimi Kültür Konferansı tarafından Alman Lisesi'ne doğa bilimleri alanında cömertçe koleksiyonlar hibe edilmiştir. Daimi Kültür Konferansı'na bağlı "Eğitim Değişim Servisi" (*Der Pädagogische Austauschdienst*) birimi 1962'den başlayarak

düzenli bir biçimde, Alman Lisesi'nin sekiz-on kadar 10. ve 11. sınıf öğrencisini, altı haftalık Almanya yaz seyahatine davet etmeye başlamıştır. Alman Lisesi yönetiminin yıllar süren uğraşı üzerine, Daimi Kültür Konferansı yetkilileri 1963'te yapılan Abitur sınavlarını sıkı bir şekilde denetlemiş ve Türk mezunlarına da – aynı Almanya'daki mezunlar gibi – Alman üniversitelerine koşulsuz girebilme hakkı tanınmıştır. Özellikle 1965-68 yılları arasında hem Almanya Dışişleri Bakanlığı hem de Daimi Kültür Konferansı'nın hibe ve destekleriyle, Alman Lisesi'nin eğitim araç gereçlerinde büyük bir zenginleşme olmuştur. 1967'de fizik dersi sınıfları tepeden tırnağa modernize edilmiştir. Okul mobilyaları tümünden değişerek eski tarz ders sıraları yerine modern sandalyeler gelmiştir. Aula'ya kuyruklu piyano, Orff çalgıları sağlanmış; fizik ve kimya sınıfları, deneyler için son teknoloji eğitim aparatları ile donatılmış; biyoloji, coğrafya, tarih, sanat dersleri için eğitici filmler, slaytlar ve gerekli film ve projektör aletlerinin getirilebilmesi hep bu şekilde mümkün olmuştur.

Kurucu Kuşağın Son Müdürü: Heinz Anstock

Rothfritz'in dolu dolu geçen bir buçuk senelik geçici müdürlük serüveninden sonra Okul Müdürlüğü görevini 1 Aralık 1961'de Heinz Anstock devralmıştır. Anstock, 1933 yılından beri İstanbul Alman kolonisi mensubu olup 1953 sonrası Alman Lisesi tarihinin en önemli isimlerinden birisidir.

1958'den beri Tenbrock ve Rothfritz devrelerinde Müdür Vekilliği yapmış olan Anstock, okulun başlıca sorunlarıyla sıkça haşır neşir olmuştu. Bu durum, kendi döneminde özgüvenli adımlar atmasını sağlamıştır.

27 Mayıs 1960 Darbesi sonrası oluşturulan 1961 Anayasası, 1924-1935 yılları arasında yürürlüğe konan yabancı okullara yönelik yönergelerin beraberinde getirdiği kısıtlamaları hafifletmiş, eğitim ve öğretimi devlet gözetimi ve denetimi altında olmak kaydıyla serbest bırakmıştır.

Anstock'un İlk Hamlesi: Öğrenci Kapasitesinin Daraltılması

1961 Anayasası'nın sağladığı hukukî ortamla birlikte Anstock'un hareket alanı genişlemiş, atacağı adımlar için önü açılmıştır. Böylece kendisinden önceki iki müdürün de yoğun çabalarla çözmeye çalıştığı okulun fiziksel yetersizliği, Anstock'un ilk odak noktası oldu.

Okul binasının artan öğrenci sayısını kaldıramayacak hale gelmesi üzerine Anstock, radikal bir adımla 1962-63 öğretim yılında Hazırlık paralel şubelerinin dörtten üçe indirilmesine karar verdi. Bu önlemin etkisiyle zamanla daha yüksek sınıflardaki paralel şubeler de azalacaktı. Ders başarısı ve sınıf geçme kriterleri sıkılaştırılarak öğrenci sayısının azaltılması hedefleniyordu. Böylece hem sınıf sayısındaki azalmayla okul binasının fiziksel yetersizliği hafifletilecek hem de nitelikli bir okulun gerektirdiği öğretmen-öğrenci oranı sağlanarak eğitim kalitesi korunacaktı. Anstock'un bu radikal planı başarılı olmuş, 1961-62 eğitim yılında sayısı 37'yi bulan toplam sınıf sayısı 1967-68 eğitim yılına gelindiğinde 30'a düşürülebilmştir. Aynı şekilde 1961-62 eğitim yılında toplam 1057'yi bulan öğrenci sayısı 1966-67 eğitim yılında 835'e düşmüştür. 1967-1968'de Alman uyruklu öğrenci sayısının yükselişi ve Federal Almanya'dan dönüş yapan Türk ailelerinin çocuklarıyla okul nüfusu 863'e çıkmış olsa da bu Anstock'un planı için çok büyük bir sorun teşkil etmiyordu. Paralel sınıf ve öğrenci sayısını azaltma yaklaşımı sonucunda 1962 yılında 8. sınıf altındaki sınıflarda öğrenciler arasında sınıfta kalma oranı %26'yı bulmuştur. Söz konusu oranlar daha sonraki yıllarda %23, %17, 1968'deyse %14-15'lere düşmüştür. Anstock'un okulu küçültüp kaliteyi artırma siyasetinin bir parçası da öğretmen sayısını azaltmaktı. Nitekim 1961-62 senesinde 46'sı Alman 25'i Türk olmak üzere 71 öğretmen çalışırken, 1967-68 devresine gelindiğinde bu sayı 41 Alman ve 21 Türk ile toplamda 62'ye düşmüştü. Anstock'un öğretmen sayısını düşürme çabası sonucunda Alman Lisesi öğretmen pozisyonlarında tasarruf yapmak mümkün olmuştur. Bu sayede okul yapısından hariç tutulan, ama giderek büyüyen ilkokul kısmını desteklemek mümkün hale gelmiştir.

1965 Okul Dergisi Semaver

Öğrenci Aktiviteleri: Çalışma Üniteleri, Semaver Dergisi ve Sanat Projeleri

Bunların ötesinde, sayısı azalan öğretmenler ve öğrencilerle Alman Lisesi'nde okul disiplininde iyileşme gerçekleşmiş, öğrenciler arasında birlik ve beraberlik yönünde tutumlar gelişmiştir. Bu atmosfer içerisinde okulda "Çalışma Üniteleri" (*Arbeitsgemeinschaften, AG*) diye bilinen yapılar oluşabilmiştir. Kurulan bu AG'lerin çok önemli bir eğitimsel faydası, öğretmenlerin Matematik ve diğer doğa bilimleri başta olmak üzere çeşitli alanlarda kurdukları bu birimlerde öğrencilerin kendilerini ders saatleri haricinde de geliştirmelerine olanak sağlamasıydı. Ancak bu Çalışma Ünitelerinin tek faydası ders konularıyla sınırlı değildi; öğrenciler, kendi aralarında ilgilendikleri farklı alanlara yönelik gruplar kurarak müzik, spor, sanat gibi birçok dalda çalışmalar yapabilmişlerdir. Bu sanatsal AG'lerin başlangıçtaki esas odak noktası koro ve orkestraydı. Sonradan Türk halk oyunları ve geleneksel Ortaoyunu konularında da AG'ler

1966 Okul Dergisi Semaver-Müzik etkinlikleri

oluşturulmuştur. Bu arada kayda değer pul koleksiyoncuları, satranç, basketbol, voleybol ve masa tenisi meraklıları da örgütlenmiştir. Kimi radyo monte etmek gibi teknik işlere girişirken kimisi de "Soziale Hilfe" grubu oluşturarak Anadolu'daki köy okullarına ders malzemeleri ve elbise göndermek için seferber olmuştur.

Aynı akımla birlikte 1964 yılında öğrenci dergisi Semaver de yayın hayatına girmiştir. Derginin ismi aşağıda değineceğimiz Öğrenci Konseyi'nin (*Schülermitverantwortung*) Almanca kısaltması olan S.M.V.'den ilham alarak oluşturulmuştur.

Sonuç olarak yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, okul yönetimi bu dönemde öğrencilerin ders dışı faaliyetlerine destek vermeye başlamıştır. Yönetimin asıl amacı bu tarz aktivitelerle öğrencileri ders dışında da okula bağlamak ve okulu sadece zorunluluk olarak değil, hayatın her alanına hitap eden sosyal bir çevre haline getirmektir. Nitekim bu destekler öğrencileri hayli harekete geçirmiş ve çeşitli faaliyetlerde kendilerini göstermelerini sağlamıştır. Örneğin, 1963 yılı Nisan ayında Alman Lisesi öğrencileri İrlandalı oyun yazarı Lady Gregory Augusta'nın Kulaktan Kulağa adlı piyesini sergilediler. Cumhuriyet gazetesine haber olacak kadar dikkat çeken öğrenciler, piyesi oynamak üzere Galatasaray ve Notre Dame de Sion Liselerine de davet edildiler. 1968 yılında ise Alman Lisesi öğrencileri okulun bodrum mekânlarından birinde bir pop müzik grubu kurdular.

Okul Mekânlarının Yeniden Değerlendirilmesi

Anstock'un fiziksel yetersizlik sorununu çözmesiyle ihtiyaç duyulan sınıf sayısı azalmış, okul binasında alan açılmış ve bu sayede okul kütüphanesi de eski karanlık daracık yerinden kurtarılıp aydınlık, ferah ve geniş bir mekâna kavuşturulmuştu.

Aynı şekilde öğrencilere iki yeni derslik kazandırılmış, müzik eğitimi için Aula haricinde ek bir derslik sağlanmıştı. Kullanım için geriye kazanılan bir derslik de ikili işleve tahsis edilmişti: Sabah velilerle görüşme mekânı olarak kullanılıyor, öğleden sonra

ise lise düzeyi öğrencileri için etüt sınıfı oluyordu. Eskiden mutfak işlevi gören oda ise, fotoğraf laboratuvarına dönüştürülmüş, kapıcı lojmanının bir bölümü de ayrılarak sanat dersleri için hocalara tahsis edilmiştir.

Goethe Enstitüsü ve Alman Kültür Merkezi

Alman Kültür Merkezi de (*Deutsch-Türkischer Kulturverein veya Kultur-Beirat*) okul binasındaki fiziksel rahatlardan nasibini almıştır. Adı geçen Merkez, 1940'lı yıllarda Türkiye'ye yerleşen, 1953'ten itibaren Alman Lisesi'nde kısa bir süre öğretmenlik yapan Alman-İsviçreli bir Türkolog olan Dr. Robert Anhegger tarafından 1956'da İstanbul'da kurulmuştur. 1957'de imzalanan Türk-Alman Kültür Antlaşması çerçevesinde Münih merkezli Goethe Enstitüsü'nün finansal desteğini sağlayan bu kurum, ilk yıllarda faaliyetlerini "Alman Kütüphanesi" (*Deutsche Bibliothek*) adı altında Teutonia binasında sürdürüyordu. Alman Kültür Merkezi'nin adı 1991 yılında resmen Goethe Enstitüsü olarak değiştirilmiştir. Goethe Enstitüsü, her dönem sayısı 1200-1300'e ulaşan kursiyerleri için Teutonia binası yetersiz kalınca, Almanca dil kurslarının bir kısmını Alman Lisesi binasında vermeye başladı. Anstock'un girişimleriyle yeni kazanılan bir derslik sayesinde de Enstitü'ye okul dahilinde bir yönetim mekânı sağlanabilmiş oldu. Son bir derslik ise bu kez Goethe Enstitüsü'nün desteğiyle 35 kişilik bir dil laboratuvarı haline getirilmiştir.

"Okulun Ruhu": Bayan Erika Anstock

Heinz Anstock 1958'de ilk defa Müdür Vekili olduğunda eşi Erika ile birlikte Alman Lisesi'ndeki lojmana taşınmışlardı. Anstock'un müdürlük döneminde (1962-74) Okul Müdürü hariç öğretmenlerin binada ikamet etmeleri kaldırılmış, bu alanlar yeni dersliklerin açılması için kullanılmıştır. Müdür lojmanı okul binasının en üst katında terası ve bahçesi de bulunan bir bölümdü. Müdürler zaman zaman sosyalleşmenin bir parçası olarak okul öğretmenlerini lojmana davet ederlerdi. Özellikle Anstock çifti yeni gelen öğretmenleri mutlaka terasta ağırlarlardı. Dindar bir Protestan olan Bayan Anstock, Türk ve Alman öğretmenlerle her zaman yakından ilgilenmiş, öncelikle de ailesi olmadan Almanya'dan gelen

bekâr öğretmenlere sahip çıkarak onların yalnızlık çekmemeleri için elinden geleni yapmıştır. Bilhassa küçük yaştaki çocuklara özel alaka gösteren Bayan Anstock, adeta okulun ruhu haline gelmişti. Başta Noel olmak üzere farklı dini bayram vesileleriyle okul içinde yemek, kermes gibi çeşitli sosyal aktiviteler örgütlemesiyle tanınmıştı. 1974'te Türkiye'den ayrıldıktan sonra da İstanbul Protestan cemaatiyle ilişkisini kesmeyen Bayan Anstock sık sık Türkiye'ye gelmeye devam etmiş ve hayır işlerindeki desteğini vefat ettiği 2017 senesine kadar sürdürmüştür.

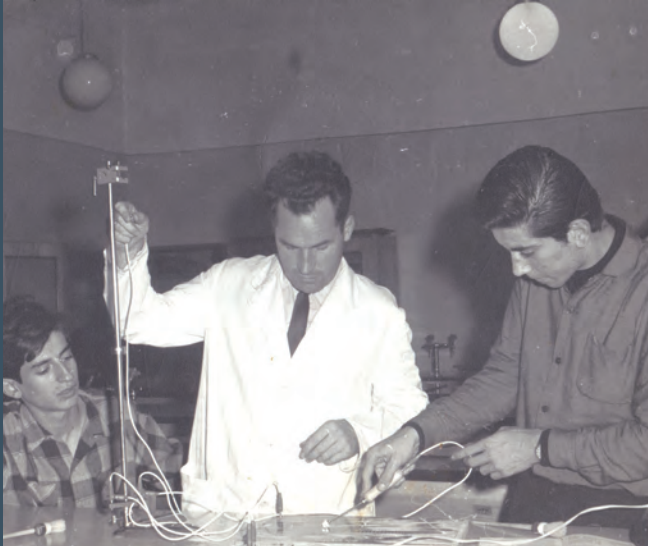
Alman Öğretmenlerin Okula Uyum ve Pedagojik Devamlılık Sorunları

Alman Lisesi'nin Türkiye genelindeki saygınlığı ve popülaritesinin artmasına paralel olarak her yıl okulun hazırlık programına başvuran Türk öğrenci sayısı yükselmeye başlamıştı. Anstock'un az öğrenci kabulü prensibi doğrultusunda yalnızca en iyiler okula alınmaktaydı. Okuldaki öğrenci profili o kadar yükselmışti ki bazen Alman öğretmenler için zorlayıcı bile olabiliyordu. Öte yandan Almanya'dan Alman Lisesi'ne öğretmenlik yapmaya gelenlerin burada kalma süreleri kısıtlıydı. Ancak birkaç sene kalan öğretmenlerin okulu ve öğrenci profilini tanınması, buna göre bir öğretim planı yapması ve uygulaması hayli zor oluyordu.

Pedagojik devamlılığın sağlanması için 1962 yılında bu hususta bir eğitim planı geliştirilmiştir. Hem Alman makamlarının hem de Milli Eğitim yetkililerinin onayladığı bu planla Alman Lisesi'ne özgü bir müfredat ortaya çıkarılmış ve yeni gelen öğretmenleri yönlendirmek için pratik talimatlar ve öneriler oluşturulmuştu. Amaç sık değişen öğretmenlere rağmen eğitimde pedagojik devamlılığı sürdüren bir altyapı oluşturmaktı. Böylece öğrenciler de iki öğretmen arasında atlanan konulardan mahrum kalmayacak, bir öğretmenin bıraktığı yerden diğer bir öğretmen devam edebilecekti.

Türk Üniversitelerinin Kabul Sınavlarına Uyum Sağlama Konusu

1960'ların başında Alman Lisesi öğrencileri Türk üniversitelerine girmek istediklerinde

1967 Fizik dersinde Erich Rinnert

üniversiteye kabul sınavlarında büyük sıkıntı çekiyorlardı. Bu sıkıntının temelinde betimsel ve terkihi geometri alanındaki yetersizlikleri ve Türkçe matematik terminolojisine hâkim olmayışları yatmaktaydı.

Söz konusu handikapları aşmak üzere, okulda gerek İstanbul Üniversitesi gerekse İTÜ'den matematik profesörleriyle işbirliği halinde çalışma grupları oluşturulmuştu. Böylece bu çalışma gruplarında deneyim kazanarak Türkçe matematik terminolojisine aşinalık kazanan Alman matematik öğretmenleri lise düzeyindeki öğrencileri özel olarak çalıştırmışlardır.

Sonuçta 1963'ten başlayarak Alman Lisesi mezunlarından İTÜ'ye başvurular yüksek başarıyla kabul edilmişlerdir. Alman Lisesi öğrencilerinin Türkçe matematikteki başarısı sonraki dönemde de devam etmiştir. Öyle ki daha 1964'de Türk Matematik Derneği'nin düzenlediği bir matematik yarışmasında en başarılı beş katılımcının üçü Alman Liseliydi. Ayrıca 1962-67 yılları arasında Alman Lisesi mezunlarından toplam 25 öğrenci çeşitli burslarla başarılı bir şekilde yüksek eğitim görmüşlerdir. Söz konusu burslardan 19'u DAAD, 4'ü Batı Berlin Şehir Yönetimi, 1'i İstanbul Teknik Üniversitesi ve 1'i İsviçre bursuydu.

1962 Maarif Kongresi ve Alman Lisesi'nin Umutları

1962 yılında düzenlenen Maarif Kongresi'nde

konuşulanlar ilk bakışta Türk ve Alman eğitim sistemlerini birbirlerine yaklaştıracak gibi görünüyordu. Kongre'de alınan reform kararlarına göre, bilimin bir patlama halinde ilerlemesi sebebiyle ansiklopedik genel kültürün öğrencilere öğretilmesi yaklaşımının anlamsızlığı vurgulanıyor, bu yüzden müfredat konularında bir azaltmaya gidilerek öğrencilere seçme özgürlüğü ve uzmanlaşma olanağı tanınması yaklaşımı destekleniyordu. Bu kararlar 1960 yılında Almanya Saarbrücken'de ortaya çıkarılan ve Federal Alman eğitim siyasetini yeniden belirleyen Çerçeve Anlaşması (*Saarbrücker Rahmenvereinbarung*) ile büyük benzerlikler arz ediyordu.

Alman Lisesi de hem mümkün olduğunca Türkiye'deki eğitim reformuna uyum sağlamaya çalıştığı hem de alınan kararlar Alman eğitim tarzına da uyduğu için kendi müfredatında bu yaklaşıma uyumlu değişiklikler yapmak üzere ön çalışmalara başlamıştı. Fakat ne yazık ki Maarif Kongresi'nin kararları uygulamaya konmayınca Alman Lisesi de değişiklik planlarını rafa kaldırmak zorunda kalmıştır.

Öte yandan Milli Eğitim Bakanlığı'nın bazı eğitim yönetmelikleri Alman Lisesi açısından uygun görülmezince okulda uygulamaya konmamıştır. Örneğin 1964 ve 1967 sonlarında sınıf geçme konusunda getirilen yeni düzenlemeleri Alman Lisesi yönetimi uzun müzakereler sonucunda uygulamama kararını almıştır. Bu kararları dikkate alan Milli Eğitim, hususi bazı yönetmelikler hazırlamak suretiyle Alman Lisesi'nin kendine özgü sınıf geçme sisteminin devam etmesini sağlamıştır.

Anadolu Gezileri ve Öğrencilerde Toplumsal Bilinç

Werner Brüggemann, Gerd Schneider ve Dr. Harald Böhmer 60'lı yıllarda Alman Lisesi'nde çalışan öğretmenlerden bazılarıydı. Bunlardan Gerd Schneider üst sınıflarla Anadolu'ya geziler düzenliyordu. Mesela 1963 yılında bir İznik gezisi organize edilmiştir. Bu geziler sayesinde öğrenciler Anadolu'nun az gelişmişliği ve ilkelliğine şahit olmuş,

bunun üzerine çeşitli sosyal sorumluluk projeleri geliştirmişlerdir. Anadolu köylerine ve okullarına yönelik yardım kampanyaları veya ağaç dikme projeleri gibi faaliyetlerle Anadolu'nun gelişimine katkı sağlamaya çalışmışlardır. Gerd Schneider'in Alman Lisesi'ne yaptığı bir diğer katkı da 1961'de ilk defa çıkarılan ama sonradan arkası gelmeyen okul yıllığı geleneğini 1964'te tekrar başlatmaya çalışmasıydı. Maalesef onun bu denemesi de sonuç vermedi ve Alman Lisesi ancak 1974-75 öğretim yılından itibaren her sene düzenli okul yıllığı çıkartmaya başlamıştır.

Yukarıda sözü edilen sosyal yardımlaşma girişimleri, 1960 darbesinden sonra siyasette artan çoğulculuk ve radikal akımların boy göstermesi, öğrencilerde politik sorgulamalara sebep olmuştur. Alman Lisesi zaten Türkiye'deki toplumsal ve siyasi olayların dışında varlığını sürdüren, çevresinden yalıtılmış bir kurum değildi. Nitekim 20 Ocak 1961'de Yassıada Davaları'nı konu alan bir film okulda öğrencilere gösterilmişti. Bütün bu farkındalık gelişimi ve Türkiye'deki siyasi gerilimin yanı sıra Sovyet blokunun da hızla sanayileşmesi ve güçlenmesi, o dönem öğrencilerinin bir kısmında sol akımlara karşı sempati uyandırmıştır.

Osman Güney'in Kısa Süreli Türk Müdür Başyardımcılığı

1 Kasım 1963'te Mesut Talaslıoğlu Türk Müdür Başyardımcılığı görevini Osman Güney'e devretti. İki seneden daha kısa bir süre bu pozisyonda duran Güney, Ağustos 1965'te görevden ayrıldı. Ancak kısa süren bu müdür yardımcılığı devresinde iki yeni açılış görülmektedir. Birincisi Teutonia'da açılan ilkokuldu. Rothfritz döneminde hukuki sıkıntıların üstesinden gelmek için resmiyeti kaldırılan ilkokul, bu dönemde Ankara'daki Elçilik okulunun bir şubesi niteliğiyle tekrar açıldı. Okul, Teutonia'nın eski bahçesinde inşa edilmişti ve İstanbul'da geçici bir süre kalan Alman ailelerin çocuklarına hitap etmekteydi. İkincisi de Alman yaşlıları için açılan huzureviydi. Günümüzde Nişantaşı'nda olan huzurevinin tarihi 1964'lere dayanmaktadır.

Adnan Tolun'un Türk Müdür Başyardımcılığı, Milli Eğitim Politikalarında Dalgalanmalar ve Misafir Öğrencilik Statüsü

31 Ağustos 1965'te Güney'in müdür başyardımcılığı görevinden ayrılması dolayısıyla yerine halefi olarak Adnan Tolun getirilmiştir. Tolun bu konumunu 1976'ya kadar sürdürmüştür. Bu sıralarda 1931-1935 yılları arasında yürürlüğe konulan ve yabancı okulları katı bir düzene bağlayan Maarif talimatnamelerinin oluşturduğu rejimde köklü bazı değişikliklere yönelindiğini görmekteyiz. Bilindiği üzere 1924-35 yılları arasında çıkarılan yasalar dönemin milliyetçi çizgisine paralel olarak yabancı okullara yönelik birtakım kısıtlamalar içeriyordu. Anstock'un müdürlüğe başlama dönemine denk gelen 1961 Anayasası ise eski kısıtlamaların birçoğunu hafifletir nitelikteydi ve Anstock'a okulda birçok yenilik yapma fırsatını tanımıştır. Ancak Alman Lisesi'ni zamanın gerekleri doğrultusunda yenileştirme çabalarında yöneticilerin elini kolunu bağlayan problemlerin bir kaynağı da çok ağır işleyen Federal Almanya bürokrasisiydi. Örneğin son derece eskimiş olan spor salonunun onarımı için Rothfritz gibi Anstock da defalarca finansal destek başvurusu yapmıştı. Ne var ki bu başvurulara Federal Almanya Hükümeti bütçe darboğazları gerekçesiyle karşılık vermeyi sürekli ertelemekteydi. Nihayet Alman Devleti bütçeden ayırdığı 930.000 marklık bir meblağı gönderdiğinde ise artık fazlasıyla geç kalınmıştı. Çünkü 1965 yılında MEB'de yabancı okullar için bir geriye gidış yaşanmış ve 7 Kasım 1935 tarihli 2584 Sayılı Yabancı Okullar Yönergesi'ne benzer hususların vurgulandığı yeni bir kanun çıkarılmıştı. 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda "yabancılar tarafından açılmış bulunan öğretim kurumlarının binaları genişletilemez, çoğaltılamaz, yeniden binalar inşa edilemez" deniyordu.

Öte yandan kısa bir süre sonra kabul edilen diğer bir yasa, Alman ve Avusturya uyruklu öğrenciler açısından liberal sayılabilecek bir yaklaşım getirmiştir. 1966'da MEB bir hamle daha yapmış, Alman Lisesi'nde okuyan ve Türk uyruklu olmayan Alman ve Avusturyalı öğrencilerin "misafir öğrenci" statüsünde kabul edilmelerini öngörmüştür. Yani bundan böyle yabancı uyruklu öğrencilerin, Türkçe dil dersi, coğrafya, sosyoloji, tarih gibi Türk öğrencilere

1964 29 Ekim Taksim Anıtı, Anstock-Altunbay-Güney
29 Ekim 1964 Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla Taksim Anıtı'na
çelek koyan en sağda Okul Müdürü Heinz Anstock, onun
solunda ön tarafta profilden Türkçe ve Din Bilgisi Öğretmeni
Rüştü Altunbay, resmin en solunda ise Türk Müdür Başyardımcısı
Osman Güney görülmüştür.

mecbur kılınan Türkçe kültür derslerini alma zorunluluğu ortadan kalkmıştır.

Bununla birlikte Alman ve Avusturya uyrukları öğrenciler adı geçen derslere girmedikleri için Türkiye'de geçerli hiçbir diploması alamaz konuma gelmişlerdir. Söz konusu öğrenciler bu durumda Almanca Olgunluk Sınavı'na giriyorlardı. Misafir öğrenci uygulaması, normalde yalnızca kısa süre için Türkiye'de bulunan öğrencilerin okula devam edebilmeleri için ortaya çıkarılan bir pratik olmasına rağmen, artık İstanbul'daki daimî Alman kolonisi nüfusu azaldığından, bu öğrencilerin çoğunu da gerçekten kısa süreli işler için İstanbul'a gelen Almanların çocukları oluşturuyordu. Misafir öğrenci uygulaması

1966 Adnan Tolun ve Öğrencileri
1965-1977 döneminde Türk Müdür Başyardımcılığı yapan
Adnan Tolun lisedeki ilk yıllarında öğrencileriyle

1968'de fiilen uygulamaya geçirilene kadar, iki sene boyunca Alman ve Avusturya uyrukları öğrencilere uygulanacak müfredat tartışıldı ve hem Milli Eğitim hem de Alman makamları tarafından onaylanan bir program ortaya çıkarıldı. Buna göre alt sınıflarda ağırlıklı olarak Almanca ve İngilizce eğitime odaklanılacak ve misafir öğrenci 7. sınıftan itibaren zorunlu ikinci yabancı dil olarak Türkçe, Latince veya Fransızca arasında seçim hakkına sahip olacaktı. Ancak bu farklı müfredatlar misafir öğrencilerin Türk öğrencilerden kopmaları anlamına gelmeyecek, diğer temel dersler ortak olacaktı.

İlk Kuruluşunun Yüzüncü Yılında Alman Lisesi ve Türk Kamuoyunun Teveccühü

1968 yılında Alman Lisesi 100 yaşına girdi. İki Dünya Savaşı görmüş, iki kere kapanıp üç defa açılmış ve son açıldığından beri kendini hızla toparlamış bir okul olan Alman Lisesi, herkes tarafından son derece başarılı bir eğitim kurumu olarak bilinmekteydi. Okulun geçmişine ilgilenen öğretmenlerden Gerhard Nurtsch'a göre 1953-1968 devresi, Alman Lisesi'nin tam teşekküllü bir doğa bilimleri *Gymnasium* okulu haline dönüşüm evresini temsil etmektedir. Bu dönüşüm 1968'de tamamlanmış, Alman Lisesi Almanya'daki örneklerine tam anlamıyla denk olmuştur. Bu noktada Heinz Anstock'un söz konusu dönüşüme yaptığı katkının da önemle altı çizilmelidir.

Okulun yüksek profili Türkiye'deki velilerin de dikkatini çekiyor, Alman Lisesi'ni çocuklarını güvenle teslim edebilecekleri, onlara değişen ve gelişen dünyanın beklentilerine uygun modern bir eğitim sağlayabilecek az sayıdaki okuldan biri olarak görüyorlardı. Esasında Alman Lisesi'nin geçirdiği bunca badireye karşın Türk toplumu nezdinde saygınlığını ve popülaritesini koruyabilmesindeki bir etken de İstanbul'daki seçkin diğer okullar arasında yer alan Robert Kolej veya Saint Joseph gibi kurumlara ilişkin olarak kamuoyu tarafından az ya da çok ABD veya Fransa ile özdeşlik kurulmasına karşın, hâlâ daha "kadim silah arkadaşı" Almanya'nın bir temsilcisi gibi algılanmasıydı. Aslında Alman Lisesi'nin popülaritesini Federal Almanya'daki ekonomik gelişmelerden soyutlayarak ele

Heinz Anstock
(1909-1980)

Wuppertal-Elberfeld'de (Kuzey Ren-Vestfalya) doğdu. Bonn, Münih, Heidelberg ve Paris'te Romanoloji ve Alman Dili ve Edebiyatı eğitimi gördü. Gençliğinde Komünist Partisi'nde etkindi. 1933'de Bonn Üniversitesi'nden lisans derecesi alamadan Naziler kendisini geçici olarak tutukladılar. Almanya'dan kaçan Anstock önce Basel'e, sonra ünlü Romanolog ve Yahudi bilim insanı Prof. Leo Spitzer'in davetiyle 1934'te İstanbul'a gelmiştir.

İstanbul Üniversitesi'nde okutmanlık ve Haydarpaşa Lisesi'nde öğretmenlik yapan Anstock, Spitzer'in ABD'ye gitmesi üzerine onun halefi Prof. Erich Auerbach'ın yanında okutmanlığa devam etti. Bu esnada Yahudiliği nedeniyle Alman Lisesi'nden çıkarılmış olan Dr. Julius Stern ile birlikte meşhur Türkler İçin Almanca (1938) adlı eseri kaleme almıştır. 1942'de üniversitede Alman Dili ve Edebiyatı bölümünün kurulması sürecinde Prof. Brinkmann'ın İstanbul'a

gelmesinde rol oynadı. 1943'te ise Fransız Dili ve Edebiyatı sahasında İstanbul Üniversitesi'nden lisans derecesi aldı.

1944'te Türkiye Almanya ile diplomatik ilişkilerini kestiğinde Anstock enterne edilerek önce boşaltılmış olan Alman Lisesi binasında tutulmuş, Şubat 1945'de ise Kırşehir'e sürülmüştür. Aralık 1945'de serbest bırakıldıktan bir süre sonra Almanya'ya giderek 1955'te ikinci lisans derecesini almıştır. Bu diplomayı aldığı yıl Alman Lisesi'nde öğretmenlik yapmaya başlayan Anstock 1958'de Okulun Müdür Yardımcısı, 1961'de ise Müdürü olmuştur. Bu görevini 1974'e kadar sürdüren Anstock, Lise'nin 1953 sonrası kurumsal yapılanma sürecini tamamlayarak fen ve sanat alanlarındaki pedagojik mükemmeliyetini sağlamıştır.

Ömrünün son yıllarını Sinzig'de geçiren Anstock'un ilk iki eşi Türktü. İkinci karısı ünlü arkeolog Prof. Muhibbe Darga idi. 1952'de evlendiği üçüncü eşi Erika Anstock ise Alman Lisesi ile bütünleşmiş bir kişilikti.

almak da eksik kalacaktır. Batı Almanya, savaş yıkımının artık geniş ölçüde üstesinden gelmiş ve dolu dizgin bir iktisadi büyüme sürecine girmişti. Ortaya çıkan işgücü açığını kapatmak üzere diğer Akdeniz ülkelerinin yanı sıra Türkiye'den de "misafir" işçi alımına başlamış, Anadolu'nun neredeyse her bölgesinden yüz binlerce emekçi 1970'li yılların sonlarına değin Almanya'ya göç etmiştir. Bu ülkeyi yakından tanıyan gurbetçiler yüksek düzeydeki ekonomik ve toplumsal yapısıyla hem Almanya'nın hem de bu ülkeyi temsil eden Almanca dilinin halk kitleleri nezdindeki prestijinin artmasını sağlamışlardır. Söz konusu ekonomik gelişmelerle bağlantılı olarak Türkiye'ye sermaye ihraç eden Almanya, Marmara Bölgesi ve diğer bazı büyük kentlerde sanayi tesisleri kurmuştur. Böylelikle bu tesislerde çalışacak ve çok iyi düzeyde Almanca bilen yetkin mühendisleri,

işletmecilere ve diğer uzmanlara yönelik ciddi bir işgücü talebi ortaya çıktığını biliyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 12 Eylül 1963 günü Avrupa Ekonomi Topluluğu (AET) ile üyelik müzakerelerine başlamasıyla Türkiye'nin dış ticaret hacminde Almanya ve diğer AET ülkelerinin payları %50'yi aşmıştır. Bu çerçevede Türkiye'nin siyasal ve iktisadi seçkinleri ülkenin ekonomik ve siyasal geleceğini Avrupa bütünlüğü dahilinde görür olmuşlardır. Saydığımız bu dışsal etkenlerin yanı sıra 1960 sonrasında okulda sunulan eğitimin eskisine oranla daha zengin olduğu da belirtilmelidir. Okulun yukarıda özetlenen nitelikleri ve kamuoyu algısı dolayısıyla 1966-67 yıllarında hazırlık sınıfı için okula başvuran öğrenci sayısı iyice yükselerek 1.050'yi bulmuş -bir sene sonra bu sayı 1343'e çıkacaktır-, söz konusu

1968 100. Kuruluş Yılı - Anstock-Tolun-Dinler

Alman Lisesi'nin 20-27 Mayıs 1968 arasında gerçekleştirilen 100. yıl kuruluş kutlamaları çerçevesinde içinde Heinz Anstock, Adnan Tolun, Rüstü Altunbay ve Gökşin Dinler'in de buldukları toplu öğretmen kadrosu görülmektedir.

Bülent Eczacıbaşı

(1949-)

Orta öğrenimini Alman Lisesi'nde tamamladı. Üniversite eğitimini Londra'daki Imperial College'da bitirdikten sonra, Massachusetts Institute of Technology'den (MIT) kimya dalında yüksek lisans derecesi aldı.

1993 yılında, halen yürütmekte olduğu Eczacıbaşı Holding Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini devraldı. İş yaşamında gösterdiği başarının yanı sıra Türkiye'nin iş dünyasına ve sanat alanına öncülük eden önemli isimlerden birisidir.

Sahip olduğu unvanlar arasında; TÜSİAD Onursal Başkanlığı, İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası Onursal Başkanlığı, İstanbul Modern Sanat Vakfı'nın Mütevelli Heyeti Başkanlığı, İKSV (İstanbul Kültür Sanat Vakfı) Yönetim Kurulu Başkanlığı bulunmaktadır. İşim Gücüm Budur Benim: İş İnsanınin Yeni Sorumlulukları isimli kitabı 2018 yılında Yapı Kredi Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Almanca ve İngilizce bilmektedir. Oya Eczacıbaşı ile evlidir ve Emre ile Esra isimli iki çocuğu bulunmaktadır.

öğrencilerin %90'ı giriş sınavlarında elenerek, yalnızca en başarılı %10 okula alınmıştır. Lise yüksek seviyede başarılı olduğu için talep artmakta, giriş sınavlarıyla en başarılılar seçilmekte, böylece Alman Lisesi'ndeki öğrenci profili de gitgide yükselmekteydi. Söz konusu başarı, Yüzüncü kuruluş yıl dönümünde DAAD'nin, verdiği burs sayısını dörtten beşe çıkartmasını sağlamıştır. Fakat Alman Lisesi sadece Alman makamlarından değil, çeşitli Türk ve Alman firmalarından da destek alıyordu. Kütüphane, megafon altyapısı, Aula için stereo düzeni ve çeşitli müzik aletleri tamamen Alman Lisesi'nin başarısını takdir eden ve destekleyen firmalar sayesinde kazanılmıştı. Sözü geçen destekler ve Anstock döneminin belki de en önemli oluşumu olan AG'ler (Çalışma Üniteleri),

öğrencilerin ders dışı alanlarda kendilerini geliştirmelerini sağlıyor, onları müziğe, sanata ve spora yönelmeleri için motive ediyordu. Nitekim Cumhuriyet gazetesinin bir haberine göre, Alman Lisesi öğrencileri 1970 Mayıs'ında resim öğretmenleri J. Thornstedt öncülüğünde Türk-Alman Kültür Merkezi'nde bir resim sergisi açmıştır. Yine aynı gazetede yer alan bir başka haberde de, 1973 yılında ise Cumhuriyetin 50. yıl dönümü için Alman Liselilerden oluşan öğrenci orkestrası ve korosunun etkileyici bir konser verdiği, konserde Alman Liseli Mine Yaka, İdil Olcay ve Lale Ersaraç'ın piyano başında gösterdikleri yetenekle, Aykut Şener'in ise "Hey Dost" adlı bestesi ile dikkat çektiği bildirilmektedir. Haberde ayrıca, öğrencilerin bu başarılarındaki katkılarından ötürü Okul Müdürü Heinz Anstock ve diğer eğitim görevlilerinin de övgüye değer buldukları vurgulanmaktadır.

Yüzüncü Yıl Kutlaması

Lise'nin Yüzüncü Yıl kutlama töreni bir hafta sürmüştür. Kutlamanın açılışı 20 Mayıs 1968'de İstanbul Teknik Üniversitesi konferans salonunda yapılmıştır. Burada tören açılış konuşmasını yapan Anstock, Almanya'nın kaderiyle Türkiye'nin kaderinin birbiriyle bağlı olduğunu ifade ederek "Atatürk'e saygımız büyüktür" demiştir. Ayrıca lisedeki öğrencilerin Türk olduklarını ve Türk kalacaklarını bilerek Alman Lisesi'ne yazıldıklarını da ayrıca ilave etmiştir

Anstock'tan sonra sözü İstanbul Valisi Vefa Poyraz almış ve konuşmasında "Alman Lisesi'nin yurdumuzda büyük hizmetler ifa ettiğini" belirterek nutkunu, "Yaşasın Türk-Alman dostluğu" diyerek tamamlamıştır

Törende ayrıca Almanya Büyükelçisi Host Groepper, İstanbul Milli Eğitim İl Müdürü Ali Yalkın ve AFC Dışişleri Bakanlığı Kültür Dairesi Başkanı Dr. Werz de birer konuşma yapmışlardır. Okulun yüzüncü yıl dönümü dolayısıyla AFC Devlet Başkanı Luebke ve Dışişleri Bakanı Willy Brandt da birer kutlama mesajı göndermişlerdir.

Kutlama etkinlikleri içerisinde öne çıkan olaylardan biri de iş insanı Bülent Eczacıbaşı'na plaket verilmesidir. Okulu o yıl, bugüne

kadar halen aşılamayan bir not ortalaması ile bitiren Eczacıbaşı hem derslerinde göstermiş olduğu üstün başarı hem de Alman Lisesi'nin benimsediği değerleri temsil etmedeki yetkinliği ile bu ödüle layık görülmüştür. Kendisi bugün gerek iş yaşamında gerekse sivil toplum alanındaki hizmetleri nedeniyle Alman Liseliler arasında "eşitler arasında birinci" (*primus inter pares*) olarak tanımlanmaktadır.

1969 Brandt-Anstock
22-28 Nisan 1969 arasında Türkiye'yi ziyaret eden Almanya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Willy Brandt bu sırada Alman Lisesi'ni de ziyaret etmiştir. Fotoğrafta Brandt ve Heinz Anstock birlikte görülmektedir.

Yüzüncü Yıl Vesilesiyle Anstock'un Bir Okul Değerlendirmesi

Okul müdürü Heinz Anstock'a göre Alman Lisesi'nin yüz yıldır ayakta durabilmesinin sırrı okulun değişen koşullara ayak uydurabilme becerisindedir. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sonrasında itibaren okulun ana davası, Atatürk inkılabları ve modernleşme sürecinde Alman ve Türk pedagoji yaklaşımlarını aynı anda dikkate almak suretiyle okulun Türkiye'ye hakiki bir entegrasyonunu gerçekleştirmek olmuştur. Bu çerçevede Anstock Türkiye'de kullanılmakta olan "yabancı okul" ifadesinin Alman Lisesi için kullanılmasına tepki göstermekte ve söz konusu terimin olumsuz bir anlam, ülkeye dışarıdan zarar verebilecek bir unsur çağrışımı yarattığını belirtmektedir. Anstock, "biz Almanlar buraya yabancı olarak değil, dost olarak geliyoruz, dolayısıyla da misafirperverliği emsali az bulunur düzeyde önemseyen bu ülkede kendimizi öteden beri evimizdeymiş gibi hissetme hakkına sahibiz" ifadesini sarf ederek okulun Türkiye'ye olan aidiyetini vurgulamaktadır. Alman Lisesi

Anstock'a göre Alman ve Türk öğretmenlerinin ortaklaşa inşa ettikleri bir eserdir ve bundan dolayıdır ki yabancı bir unsur olarak nitelendirilemez. Okulun pedagojik gayesini de Anstock, gençlere sahip oldukları özgürlükleri kullanmada sorumluluk üstlenme ve hayatta bağımsız tavır kazanma becerilerini kazandırmak olarak tanımlamıştır. Anstock'a göre söz konusu gayeye ulaşmanın tek ve standart bir yolu yoktur. Gerek öğrencilerin gerekse öğretmenlerin kişiliği, aileden gelen kültürü ve yeteneklerinin birbirinden farklı olması doğaldır ve karşılıklı saygı çerçevesinde serbestçe ve diğerinin görüşüne hürmet etmek suretiyle müzakere edilerek doğru senteze erişilecektir.

Dışişleri Bakanı Willy Brandt'ın Alman Lisesi'ni Ziyareti

Soğuk Savaş dönemi boyunca Almanya'nın bölünmüşlüğüne aşmak ve hiç olmazsa iki Almanya arasında sosyal bağları yeniden oluşturmak gayretiyle *Ostpolitik* siyasetini başarıyla sürdüren bir Sosyal Demokrat devlet adamı olan Willy Brandt, henüz Dışişleri Bakanı iken, 22-28 Mayıs 1969 tarihinde gerçekleştirdiği resmi Türkiye ziyareti çerçevesinde Alman Lisesi'ne de uğramıştır. Okula ziyareti sırasında öğretmenler ve öğrencilere hitaben yaptığı konuşmada Brandt "dostluk kavramını itinalı kullanmanın önemli olduğunu, zira dostluğun bozulmaz bir şey olmadığı ve böyle olduğu içindir ki özellikle halklar arasındaki dostluğa ancak kişisel ve özverili katkılarda bulunmak suretiyle daimi bir enerji verileceğini" ifade etmiştir.

Öğrenci Konseyi'nin İşleyişi Bağlamında Çarpıcı Bir Olay

Öğrenci Konseyi (*Schülermitverantwortung* (S.M.V.)) 1958'de kurulmuş olmasına karşın Konsey'in gerçek anlamda öğrencilerin temsilini ve gerekirse söz ve şikâyet haklarını kullanabilecekleri bir platform olup olmadığı sorusu, 1970 yılındaki bir olayla daha fazla gündeme gelmiştir: Sözü geçen yılda Alman Lisesi'nde öğretmenliğe yeni başlamış olan Dr. Horst Müller, Almanya'da daha önce görev yaptığı lisede öğrenci temsilciliği konularıyla uğraşmış olması dolayısıyla üst sınıf öğrencileri tarafından S.M.V. ile ilgili sorumlu

öğretmen (*Vertrauenslehrer*) olarak seçilir. Dr. Müller de bu görevi kabul eder. Aradan fazla zaman geçmeden S.M.V. sözcüsü olan öğrenci Dr. Müller'e gelerek, Öğrenci Konseyi'nin arada sırada lise öğrencilerine çaylı dans partileri organize etmekten başka bir işe yaramadığından yakınır ve öğretmenlerden bazılarının kendilerine haksız davranışlarda bulunduğundan şikâyet eder. Ayrıca şikâyeti sırasında, kendilerine aşırı sert davranıldığı, teslim edilen sınıf ödevlerinin fazlasıyla geç öğrencilere geri verilerek %50'sine düşük not verildiği gibi hususlardan da bahseder. Aradan birkaç gün geçtikten sonra bu kez, aynı öğrenci ile üç arkadaşı gelerek, şikâyet konuları hakkında bir şeyler yapmak istediklerini, ama Dr. Müller olmaksızın pek bir şey yapamayacaklarını dile getirirler. Dr. Müller'in "ne yapılabilir" diye sorması üzerine çocuklar genel bir toplantı yapılmasını önerirler. Sonuçta, kararlaştırılan bir günün ikinci vakti Aula'da toplantı yapılır. Anstock toplantıya katılmaz, ama Müdür Başyardımcısı Adnan Tolun gelir. Toplantı salonunda Alman ve Türk öğretmenlerin azımsanmayacak bir kısmı hazır. S.M.V. sözcüsünün nazik hoş geldiniz cümlelerinden ve Dr. Müller'in de aynı yöndeki çok kısa ifadelerinden sonra öğrenciler şikâyetlerini dile getirmeye başlarlar. Almanca ifade edilen şikâyetler anında Türkçe'ye çevrildiği için Alman öğretmenlerin yanı sıra Türk öğretmenler de konuşulanları anlarlar. Şikâyetlerin dile getirilmesi ve esas olarak Türk öğretmenlere yönelik olduğunun ortaya çıkmasıyla birlikte Türk öğretmenlerin suratları fena halde asılır. Türk öğretmenlerin tepkisi esasen, somut örnekler verilerek hoca isimlerinin açıkça dile getirilmesinden kaynaklanmaktadır. Daha yarım saat geçmeden Tolun öfkesini zapt edemedi ayağa fırlayarak toplantıyı terk eder. Bunun üzerine Dr. Müller toplantıyı hemen keser ve konuyu derhal Anstock'a götürerek durumu anlatır. Anstock endişeli ve ciddi bir ifadeyle burasının Almanya olmadığını ve öğrencilere bu tarz kontrolsüz söz hakkı tanınmasının Türkiye ortamında adeta bir devrim manasına geldiğini vurgular ve Müller'e bundan böyle dikkatli davranmasını tavsiye eder. Ancak sonradan Dr. Müller, yukarıda özetlenen olayın ilginç

bir sonucu olarak bazı öğrencilerden, şikâyet konusu öğretmenlerin bu olaylı toplantı sonrasında tavırlarının değiştiği ve genelde daha kibar davranmaya başladıkları bilgisini alacaktır.

Alman Lisesi'ni Belirleyen Yeni Bir Faktör: Geri Dönüş Yapan Gurbetçiler

Almanya'dan Türkiye'ye dönen Türk ailelerin sayısı 1970'lerde belirgin bir şekilde artmıştır. Bu ailelerin çocukları Almanya'da doğdukları ve Almancaya hâkim oldukları için Alman Lisesi'ni tercih etmekteydi. Bu vesileyle Alman Lisesi'ne bu kesimden yapılan başvurular da o dönem artış göstermiştir. Aynı zamanda Almanya'ya işçi olarak giden Türklerle evlenen Almanların bir kısmı da o dönem İstanbul'a geliyor ve bu sayede İstanbul'daki Alman kolonisi tekrar büyümeye başlıyordu.

Almanya'dan Öğretmen Gelişinin Zorlaşması

Anstock'un müdahaleleriyle kendini toparlayan Alman Lisesi, öğrenciler için olduğu gibi Alman öğretmenler için de heyecan verici bir ortam sunmaktaydı. Fakat 1970'lerde Almanya'da ciddi bir öğretmen açığı vardı ve İstanbul'a gelmek isteyen öğretmenlerin eyalet hükümetlerinden 7 senelik izin almaları pek kolay olmuyordu. Ancak ciddi bürokratik çabalar sonucu Alman Lisesi'nde öğretmenlik yapmak için izin alabiliyorlardı.

1973 Heinz Anstock Öğrenci Kabul Sınavı Anstock 1974'teki emekliliği öncesine değin Alman Lisesi'nin her türlü işine yakından ilgi göstermiştir. Bu fotoğrafta Anstock okula kabul sınavı için gelen çocuk ve velilerle bizzat ilgilenirken görülüyor.

12 Mart Rejimi Ortamında Alman Lisesi

1970'li yıllar Alman Lisesi yönetimi için hiç de kolay bir dönem olmamıştır. 1960 sonrasında güç kazanan radikal siyasal akımların yarattığı gerginlik şartları Soğuk Savaş döneminin siyasetiyle birleşince ülkenin asker ve sivil yönetici elitinde sol kesimin aşırı kuvvetlendiği yönünde bir algı oluşmuştur. Bunun doğrudan bir sonucu olarak 12 Mart 1971'de Sıkıyönetim ilan edilmiştir. Ülkedeki gergin siyasal atmosfer kaçınılmaz olarak Alman Lisesi'ne de yansımıştır. Bu dönemde CHP'nin solunda kalan neredeyse tüm partiler ve kuruluşlar kapatılmış, solcu aydınlar ağır kovuşturmalara tâbi tutulmuşlardı. 12 Mart sürecinde kurulan Nihat Erim başbakanlığındaki hükümet ile güvenlik güçleri, birçok entelektüel, bilimsel ve eğitsel faaliyeti suç unsuru olarak değerlendirme eğilimindeydi. Bu bağlamda Alman Lisesi'nde doğa bilimleri dersini veren genç Alman öğretmenlerden birisi gizli ajan olduğu iddiasıyla evine gelen polis tarafından gözaltına alınmıştır. Ajanlık suçlamasının sebebi, evinde şüphe çekici bir elektronik aygıtın bulunmasıydı.

Oysa söz konusu elektronik aygıt, fizik derslerinde standart olarak kullanılan voltametrelerden birisiydi. Gözaltına alınan öğretmen bu voltametreyi Almanya'dan getirmişti. Öğretmenlerinden birinin hapiste tutulduğunu öğrenen Anstock, ilk iş olarak yıllardır lisede milli savunma dersini veren albay rütbeli hocaya başvurarak ondan yardım istemiştir. Milli savunma hocasının girişimleriyle genç doğa bilimleri öğretmeni sıkıyönetim makamlarınca saliverilmiştir.

Anstock'un canını sıkan diğer bir hadise de bir öğretmenin tatil seyahatlerinin birisinde Anadolu'daki arkeolojik ören yerlerinden birinde yasak olmasına karşın elinde bir bıçakla kazı alanını deşmesiydi. Söz konusu eylemi fark eden ilçe polisi, öğretmeni gözaltına alınca Anstock durumdan son derece hızlı bir şekilde haberdar olmuş ve çabaları sonucunda sözü geçen öğretmenin sınır dışı edilmesini önleyebilmiştir.

Anstock'un Emekliliği ve Türkiye'den Ayrılması

Okulun disiplinli ama sevgi ve şefkat dolu

Müdürü Heinz Anstock, 1961'de göreve geldiği günden beri Alman Lisesi'nin kuruluş dönemi sıkıntılarının çoğuna göğüs germiş, bürokratik sıkıştırmalar ve fiziksel yetersizliklerle boğuşan bir kurumken, başarısı kanıtlanmış popüler bir sosyal yapı haline getirmişti. 1974'te emekli olup eşi Erika ile birlikte Almanya'nın Sinzig şehrine dönen Anstock, yerine gelen Helmut Kahmann'a kendisine devredilenden çok daha huzurlu bir okul müdürlüğü bırakmıştır. Aynı sene Shell-Germany Anstock'un şerefine Alman Lisesi'ni en yüksek not ortalamasıyla bitiren öğrenciyeye Almanya'da bir üniversitede okumak üzere burs vermeye başlamıştır. Böylece DAAD'nin tahsis ettiği 5 bursa ilave olarak 6. bir Shell-Germany bursu ortaya çıkmıştır.

Helmut Kahmann'ın Müdürlüğe Başlaması

1974 Haziran ayı sonrasında Helmut Kahmann, Alman Lisesi Müdürlüğü'nü Anstock'tan devraldığı sırada okuldaki toplam öğrenci sayısı 933 idi. Kahmann'ın müdürlük devresi, Anstock'unkine benzer bir biçimde 13 sene civarındadır. Söz konusu iki yönetici, okulun tekrar açıldığı 1953'ten beri müdürlük görevinde en uzun süre kalmış idareciler sıfatıyla yakın dönem okul tarihinin belirgin simalarından sayılırlar. Lise'nin müdürlüğünü uzunca bir süre icra etmiş olmaları dolayısıyla her iki müdür de okula kendi tarzlarının damgasını vurmuşlardır.

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Haftalık Ders Günleri ve Türkçe Ders Saatleri Düzenlemeleri

1974-75 eğitim yılı içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye'deki tüm okullarda uygulanmak üzere haftalık ders süresini, daha önceden olduğu gibi altı yerine bir gün eksilterek beş gün ile sınırlandırma kararı almıştır. Esasında bu uygulama dünyanın pek çok yerinde zaten başlamış olan pazar gününün yanı sıra cumartesi gününü de tatil yapma eğiliminin bir parçasıydı. Ancak Kahmann bu yeni gelişmeden pek memnun olmamıştır. Ona göre Bakanlığın bu haftalık ders saatlerine getirdiği zorunlu kısıtlama, kısa zamanda yüksek konsantrasyonla çalışılması gerekliliğini yaratmakta, bu da öğrenci ve öğretmenler üzerinde ağır baskılara sebep olmaktadır. Kahmann'ın vurguladığı üzere,

Helmut Kahmann

(1922-2010)

Braunlage (Harz, Aşağı Saksonya) doğumludur. Müttefik bombardımanına maruz kalan Braunschweig'da liseyi bitirdi. İngilizce öğretmeni olarak çeşitli okullarda görev yaptı. Helmut Kahmann, 1974 yılında Heinz Anstock'un halefi olarak Alman Lisesi Müdürü olmuştur. Dr. Karl Steuerwald, Dr. Robert Tenbrock, Dr. Herbert Rothfritz ve Anstock'un oluşturdukları kurucu müdür kuşağı sonrasının ilk yöneticisidir. On üç yıl görevde bulunması dolayısıyla 1953 sonrası okul tarihinin en uzun müdürlüklerinden birisini yapmıştır. Bu süre aynı zamanda Türkiye'nin siyasal ve iktisadi bunalımlar geçirdiği bir zaman dilimiydi. Ancak Kahmann liseyi dönemin siyasal gerilimlerinden uzak tutmasını bilmiştir.

1953-1974 kurucu dönemini belirleyen ciddiyet ve disiplin ortamı, Kahmann'la beraber yerini Alman Lisesi okul ve öğrenci kimliğinin biçimlendiği, yeni okul geleneklerinin oluştuğu ve öğrenci etkinliklerinin ön plana çıktığı bir devreye bırakmıştır.

Bu yeni devrenin ilk belirtisi, 1975'ten başlayarak okul yıllığının kesintisiz çıkmasıdır. 1981'de ilk defa Sosis Günü okul avlusunda kutlanmıştır. 1983'de Belgrad Ormanı'nda yıllık Atatürk Koşusu geleneği başlatılmıştır. 1984'ten itibaren Alman Liseliler Jugend Musiziert yarışmasına katılmışlardır. 1985'de Proje Haftası uygulamasına geçilmiştir. 1986'da ders dili Almanca olan okullar arasında Almanca Okuma Yarışması başlatılmıştır. Daha önceden Park Otel'de düzenlenen Noel Kermesi (Weihnachtsbasar) 1986 Aralık'tan itibaren Alman Lisesi'nde gerçekleştirilir olmuştur.

Kahmann 1987'den sonra emekliliğini Braunschweig'de geçirmiştir.

öğrencilerin artan yoğun ders programı neticesinde ders dışı faaliyetlere zamanları kalmıyordu.

Öte yandan 17 Nisan 1975 tarihinde Bakanlığın Talim ve Terbiye Dairesi'nin kararıyla genel olarak yabancı okullardaki ders dağılımına ilişkin bir karar alınmıştır. Bu karara göre ortaokul sınıflarında Türkçe dersi bir saat artırılmış, fen bilgisi ders saatleri de dokuz saate çıkarılmıştır. Lise bölümünde ise bir saat mantık dersi eklenmiş ve müfredatta seçmeli derslere yer verilmiştir. Bu karardan sonra "eğitsel kollar" okulda müfredata dahil edilmiş ve bütün dersler zorunlu, seçmeli zorunlu ve seçmeli olmak üzere üç kategoriye dağıtılmıştır.

Okul Yıllığı Geleneğinin Yerleşmesi

Daha önceden, Rothfritz ve Anstock'un müdürlük zamanlarına denk düşen 1961 ve 1964 yıllarında bir okul geleneğine dönüştürmek amacıyla yıllık çıkarılmıştı. Ne var ki bu denemelerin arkası bir türlü gelmemişti. Bunda muhtemelen lisenin henüz kurumsal yapısı oturmadığı için adı geçen müdürlerin dikkat ve enerjilerini daha yaşamsal meselelere hasretmeleri gereğinin bir rolü vardı.

Kahmann'ın müdür olmasıyla birlikte düzenli bir okul yıllığı çıkarma konusuna önem vermeye başlanmıştır. Zaten Anstock emekliye ayrıldığı sırada okul artık her anlamıyla bir kurum olarak rayına oturmuştu. Dolayısıyla Alman Lisesi okul yıllığının 1974-75 akademik devresinden itibaren neredeyse kesintisiz bir biçimde her sene yayınlandığını görüyoruz.

Türk Müdür Başyardımcısı Tolun'un Ayrılması ve Adnan Gökart'ın Atanması

1977'de Adnan Tolun ayrılırken, iki senedir Milli Eğitim Bakanlığı'nda Özel Okullar Müdür Yardımcısı olarak çalışmış olan Ayhan Gökart, Alman Lisesi Türk Müdür Başyardımcılığı'na getirilmiştir.

Gökart'ın ayırt edici bir özelliği disipline olan düşkünlüğüydü. Hatta Alman hocaları dahi disipline etmeye gayret ettiğini anlıyoruz.

Buna ilginç bir örnek olarak 1980'de Alman Lisesi'ne gelmiş olan kimya, biyoloji ve spor öğretmeni Hermann Holz ile yaşadığı bir olayı verebiliriz: Holz için ayarlanmış olan haftalık ders saatleri düzeni, bazen adı geçen hocanın spor dersini izleyen saatlerde kimya dersine de girmesini gerektirmekteydi. Ancak Gökart derse giren tüm hocaların kravat takmalarını çok önemsiyordu. Hocamız, iki ders arasındaki vakit darlığından dolayı kendince pratik bir çözüm bularak, önceden spor dersinde giydiği eşofmanını değiştirmek yerine, sadece beyaz laboratuvar önlüğünü sırtına geçirmekte ve üstünde önlük altında eşofman olduğu halde kimya sınıfına girmektedir. Dolayısıyla da kravatsız bir halde dersini vermekteydi. Bu durumu fark edip canı sıkılan Gökart, uygun bir zamanda Holz'u yakalayarak sınıf derslerine mutlaka kravatla girmesi gerektiği hususunda hocamızı uyarmıştır. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra Gökart binada dolaşırken Holz'u yine üstünde önlük altında eşofmanlı halde tam da derse girmek üzereyken yakalamasını mı? Gökart tam da ihtarını yinelemek üzereyken Holz tüm sınıfın gözü önünde önlük cebinden bir kravat çıkarıp Ayhan Bey'e göstermiş!

Esasında Gökart, bir Türk Müdür Başyardımcısı sıfatıyla Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi'nde belirtilen resmi yönerge ve kuralların harfiyen uygulanması hususunda duyarlılık göstermesi açısından görevini düzgün ifa etmeye çalışmıştır. Ne var ki Ankara'dan empoze edilen kimi disiplin ve davranış kuralları ile Alman Lisesi'nin kendine özgü ortamının yarattığı çelişkiler, bazen anlatılan bu hadise gibi ilginç sonuçlara neden olabilmektedir.

Alman Liseliler Derneği'nin Kurulması

İstanbul Alman Liseliler Derneği, 1976 yılında, mezun öğrenciler; Falih Erksan, Mahmut Ekrem Saygın, Ergun Haluk Eronç, İffet Orbay, Uğur Aksoy, Alpaslan Doğuoğlu, İhsan Karaoğuz, Cenap Kuloğlu, Ayhan Paksoy, Müge Asal ve Mehmet Özek tarafından kurulmuştur. Uzun bir süre faal olarak çalışmayan Dernek, 1984 yılında Ergun Haluk Eronç'un başkanlığında yeniden aktif hale getirilmiş ve üye kayıtlarına devam edilmiştir. Daha sonra Av. Coşkun

Kayabaşlı başkanlığı devralarak kendi ofisinde çalışmalarına başlamıştır.

2010 yılından bugüne Serhat Hacıpaşalıoğlu'nun başkanlığında faaliyetini sürdürmekte olduğu İstanbul Alman Liseliler Derneği'nin önceki dönemlerde görev yapan başkanları ise Ergun Haluk Eronç, Coşkun Kayabaşlı, İlhan Tayman, Tekin Enerem, Hasan Ulusoy, Neslihan Babür, Hüseyin Çolakoğlu, Hayri Araboğlu, Ahmet Ateş, Aykut Arıkan ve Cengiz Arpacıoğlu'dur. Günümüzde 1385 üyeye sahip olan Dernek, Özel Alman Lisesi mezunlarının yeniden buluşması, hatıralarını ve dostluklarını yeniden canlandırması için çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinlikler içinde özellikle Sosis Günü büyük ilgi görmektedir.

Bu noktada vurgulamak gerekir ki İstanbul Alman Liseliler Derneği, diğer eğitim kurumlarının mezun derneklerinden farklı olarak yalnızca mezunlarını değil, yolu Özel İstanbul Alman Lisesi'nden geçen herkesi buluşturma gayreti içindedir. Dahası Serhat Hacıpaşalıoğlu'nun başkanlığı döneminde bilhassa son on yılda, sosyal amaçlı etkinlikler yürütülmesinin ötesinde, Alman Liselilerin bazı sorunlarının giderilmesine katkı sağlayacak adımlar da atılmıştır. Örneğin Almanya'da üniversite okuyan Alman Liselilerin vize gecikmeleri dolayısıyla yaşadığı çeşitli problemler, derneğin yaptığı girişimler sayesinde çözüme kavuşturulmuştur.

1970'li Yılların Sonlarındaki Siyasal Huzursuzluk Ortamı

1970'ler Türkiye'sinde iç içe geçmiş siyasi ve iktisadi krizlerin beraberinde getirdiği istikrarsızlık toplumda huzursuzluk yaratıyordu. 1970'li yıllar Türkiye'nin en kanlı sağ-sol çatışmalarına sahne olmuştu. 1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nda İşçi Bayramı için toplananlara ateş açılması ve ortaya çıkan kargaşada 33 kişinin yaşamını kaybetmesi de toplumdaki gerginliği tırmandırmıştı.

Olayın üzerinden daha bir hafta geçmeden kendilerini devrimci örgüt ve kuruluşlara üye militanlar olarak tanıtan kimliği belirsiz kişiler, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının 6 Mayıs 1972'de idam edilmelerinin yıl dönümü

sebebiyle orta öğretim kurumlarını ve ünlü iş adamlarını arayarak çeşitli baskınlar yapacaklarını ve çocukları öldüreceklerini bildirdiler. Hürriyet gazetesinin haberine göre, aynı gün siyasilere, polise ve gazetelere gelen ihbarlar da kentin tüm anayollarının ve meydanlarının bombalanacağını haber veriyordu. Halk panik içindeydi ve birçok lise ve üniversite gibi Alman Lisesi yönetimi de okulu bir günlüğüne kapatma kararı aldı. Fakat bu karar Hükümet yetkililerini hayli kızdırmış olacak ki, Milli Eğitim Müdürü Servet Develioğlu “bu ortama kapılarak okulları tatil eden yöneticiler” hakkında soruşturma açıldığını ilan etmiştir. Buna karşın Alman Lisesi ile Türk Devleti arasındaki gerginlik çok sürmeyecek, birkaç sene içinde, 80’li yıllardan itibaren ilişkiler düzelecektir.

Özel Kabul Sınavı Uygulamasından Merkezi Sınav Sistemine

Gerek 1918 öncesinde gerekse 1924-1944 ve 1953 sonrası devrelerde Alman Lisesi, hazırlık programına kabul edeceği öğrenci başvurularını kendi bünyesinde organize ettiği ve birden çok aşama içeren hususi sınavlar aracılığıyla değerlendirmekte ve içlerinde özellikle dil öğrenme yeteneği yüksek olan adayları seçmekteydi. Bu amaçla organize edilen sınavlar ve sınav kitapçıklarının birer birer okunup çok kısa bir sürede değerlendirilerek aday seçiminin sonuçlandırılması okul öğretmenlerinin önemli oranda emek ve enerji harcamalarını gerektiriyordu. Lisenin yukarıda da bahsedilmiş olan artan popülaritesi her yıl okula başvuru sayısını yükseltmekteydi. 1977-78 eğitim öğretim yılında başvuru sayısı 3.415’i bulmuş, her sene yeni bir kabul sınavının organizasyonu Alman Lisesi yetkilileri açısından artık baş edilemez bir soruna dönüşmüştü.

Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı’nın 1979 yılında aldığı karar, Alman Lisesi açısından ciddi anlamda rahatlatıcı olmuştur. Söz konusu tarihten itibaren özel okullara öğrenci kabulünde merkezi sınav sistemi uygulanacaktı. Bu yeni sistem Alman Lisesi yönetiminin öğrenci seçme sürecini bir hayli kolaylaşmasına karşın, artık öğrencilerin dil yeteneklerinin değil, ezbere dayalı temel bilgilerin ana kıstas

haline gelmesinden ötürü okul yönetiminde memnuniyetsizlik yaratmıştır. Yine de 90 kişilik Alman Lisesi hazırlık sınıfına başvuran öğrenci sayısı en azından 1343’e düşmüştü.

Ancak başvuru sayısı ciddi bir düşüş göstermiş olsa dahi hâlâ Alman Lisesi için çok fazlaydı. Okulda öğrenci sayısı arttıkça artıyor ve sınıflar artık öğrenci nüfusunu kaldıramayacak hale geliyordu. Beş yıllık bir öğretmenlikten sonra 1980’de Almanya’ya dönen fizik ve kimya hocası Dr. Franz-Josef Gall’ın ifadesine göre, 1979-80 ders yılında 12. sınıflar kimya salonunda ders yapabilecek yer bulamıyorlardı. Artan nüfusa rağmen eğitim kalitesini korumak amacıyla 1980 senesinde 12. sınıf şubeleri 3’ten 4’e yükseltilmiştir.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ve Alman Lisesi

12 Eylül Askeri Darbesi sonrasında askeri rejimin kontrolüne giren Milli Eğitim Bakanlığı tüm liselere olduğu üzere Alman Lisesi öğrencilerine de tek tip kıyafet giyme mecburiyeti getirmiştir. Ancak hatırlanacağı üzere, o zamana kadar Alman Lisesi’nin geleneğinde öğrencilerin üniforma giyme zorunluluğu hiç var olmamıştı. Hatta 1924-1944 döneminde ve 1933’ten itibaren Nazilerin etkili olduğu devrede dahi öğrencilere okul kasketi hariç herhangi bir üniforma giyme mecburiyeti konmamıştı.

Bu tarz bir geleneğin bulunmadığı bir okula üniforma zorunluluğunu empoze etmek pek de başarılı olamamıştır. Gerçi okul idaresi Milli Eğitim idaresinden gelen baskı nedeniyle öğrencilere üniforma zorunluluğunu tebliğ etmiştir. Ancak bu zorunluluk öğrenciler tarafından pek de ciddiyetle uygulanmamış, olsa olsa boynuna gevşek tarzda kravat takmakla yetinilmiştir.

1980 Sonrası Türkiye’sinde Liberal Politikalar

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarındaki ulusalcı siyaset ve 1929 sonrasında ekonomide sürdürülen devletçilik yaklaşımı, bazı değişiklikler ve yumuşatmalara karşın 1980 öncesine kadar sürmüştür. Bir yandan Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Türkiye’yi dış dünyadan izole etmesi, öte yandan da

Bekir Sıtkı Erdoğan

(1926-2014)

Karaman'da doğdu. Kuleli Askeri Lisesi'nden mezun olup 1948'de Kara Harp Okulu'nu bitirdi. 10 yıl Anadolu'da kıta hizmetinde piyade subayı olarak görev yaptıktan sonra Ankara'ya atandı. Bu sırada Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1957'de lisans derecesi aldı. 1959'dan başlayarak Heybeliada Deniz Lisesi'nde ve Deniz Harp Okulu'nda edebiyat öğretmenliği yaptığı sırada Albay rütbesine erişti. 1973'de kendi isteğiyle ordudan ayrıldıktan sonra çeşitli özel liselerde çalıştı.

Bekir Sıtkı Erdoğan, 1979'da Alman Lisesi'ne girmiş, 12 yıl çalıştıktan sonra 1991'de emekli olmuştur. Edebiyat dünyasında bir şair olarak tanınan Erdoğan'ın şiirleri Çınaraltı, Yedigün, Şadırvan, İstanbul, Türk Yurdu, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Hisar, Çağrı, Milli Kültür, Türk Edebiyatı gibi dergilerde yayınlanmıştır. Üslup ve konu olarak genellikle âşık tarzı ve divan şiirinden ilham alan eserler vermiştir. "Hancı", "Göz Göz Oldu Yüreğim", "Kışlada Bahar", "Rüzgâr Kırdı Dalımı" şiirleri ayrıca bestelenmiştir. Cumhuriyetin "50. Yıl Marşı" güftesi Erdoğan'a aittir. Alman Lisesi, 1993'de Erdoğan'ın seçme şiirlerini Almanca çevirileri ile birlikte yayınlamıştır.

tüm dünyada 1973 sonrasında yaşanan Petrol Şoku, enerji ve teknolojide dışarıya bağımlı olan Türkiye'nin, ara malların ithalatıyla yetinen, ithalatı kısıtlayıcı, dışa kapalı ve yüksek gümrük duvarlarına dayalı İthal İkameci iktisadi birikim modelini uygulamasını olanaksız kılmıştır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye artık ekonomisini liberalleştirmeli ve dışa açılmalıydı. 12 Eylül Darbesi öncesindeki son sivil başbakan olan Süleyman Demirel'in Başbakanlık Müsteşarı olan Turgut Özal'ın 24 Ocak 1980 tarihinde resmen ilan ettiği liberalizasyon politikaları,

Cumhuriyet tarihi bakımından yepyeni bir döneme girmek anlamına gelmiştir. Bu yeni dönemdeki değişim, Türk devletinin yabancı okullara olan bakışını hızla etkileyerek, eski korumacı uygulamaların kaldırılması ve yabancı okullara daha çok hareket alanı kazandırılmasıyla kendini göstermiştir. Türkiye'nin 1924'ten beri sürdürdüğü Tevhid-i Tedrisat yaklaşımının beraberinde getirdiği, yabancı okullara şüpheci bakış önemli ölçüde yumuşamış, okullar üzerine empoze edilen çeşitli hukuki kısıtlamalar hafifletilmeye başlanmıştır.

1983, 1984 ve 1985 Yönetmeliklerinin Alman Okulu Üzerindeki Etkileri

Daha Anavatan Partisi iktidara gelmeden önce, askeri rejimin Başbakanı olan Bülend Ulusu Hükümeti'nin Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Sağlam zamanında, 1983 Haziran ayında 1965 tarihine ait 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu kanun değişikliğiyle yabancı okulların ek bina inşa yasağı kaldırılmıştır. Yasa değişikliğinin bu olumlu yönüne karşın öğretmenlere sendika kurma, örgütlenme ve grev yasağının konulmuş olması 12 Eylül rejiminin baskıcı niteliğini yansıtmaktadır.

1984'te ise yenilenen 3035 Sayılı Kanun'un 20. Maddesi ile yabancılar tarafından açılan okulların, Bakanlar Kurulu kararıyla üzerinde buldukları arazileri genişletmemek kaydıyla aynı arazi üzerinde bina, öğrenci ve teçhizat kapasitelerini bir mislini geçmemek üzere artırabilmelerinin yolu açılmıştır. Aynı kanunla birlikte Bakanlar Kurulu'nun izniyle yabancı okullar mevcut arazilerinden bağımsız olmak koşuluyla yeni arazi edinebilecekler ve MEB izni aldıktan sonra mevcut binalarında tamirat yapabileceklerdir.

1985 yılına gelindiğindeyse ilk önce yeni yönetmelikle yabancı okulların vergi muafiyetinden ve teşvik tedbirlerinden yararlanmaları sağlanmış, sonra da 1935'te getirilen yeni şube açma yasağı kaldırılarak, mevcut arazi dahilinde olmak kaydıyla, bahsi geçen okullara bu konuda özgürlük tanınmıştır.

Kahmann'ın Müdürlüğü Dönemindeki Yenilikler

Yabancı okullar açısından yaşanmakta olan bu bahar atmosferi ortamında Kahmann Müdürlüğü'ndeki Alman Lisesi de daha özgür ve özgüvenli bir çizgi benimsemiştir. Nitekim okulda yeni yeni faaliyetler baş göstermiş, yeni bazı lise gelenekleri ortaya çıkmıştır.

Daha önce ilk defa 1979'da Alman Lisesi folklor ekibi Almanya'ya geziye gitmişti. Ardından 1980 yılında Alman Lisesi'nden bir sınıf bu kez de bir araştırma kapsamında Almanya'ya gezi düzenlemişti. 4 Temmuz 1981'deyse ilk kez Sosis Günü okulun bahçesinde kutlanmış, 1982'de Okul Festivali (*Schulfest*) başlatılmıştır. 1983 yılına gelindiğinde Okul Festivali ve Sosis Günü ayrı günlerde kutlanmaya başlamış, bunların yanına bir de her yıl Belgrad Ormanı'nda düzenlenen Atatürk Koşusu geleneği eklenmiştir.

“Gençlik Müzik Yapıyor” (Jugend Musiziert)

Almanya'da federal makamların teşvikiyle 1964'te okullar arasında başlatılmış olan “Gençlik Müzik Yapıyor” (*Jugend Musiziert*) yarışmasına Alman Lisesi ilk kez 1983-84 eğitim yılında katılmıştır. İlk etapta bölgesel gruplar arasında yapılan müzik yarışmalarında başarılı olan topluluklar, final için Almanya'ya gitme hakkını kazanıyorlardı. Bu bağlamda Alman Lisesi önce Doğu Akdeniz coğrafyasındaki diğer Alman okulları müzik ekipleriyle yarışmaktaydı. Bundan iki sene sonra, 1985-1986 devresinde Alman Lisesi *Jugend Musiziert*'i İstanbul'a getirerek yarışmanın organizasyonunu üstlenmiş ve ev sahipliği yapmıştır.

Bu yarışma vesilesiyle dünyadaki Alman okulları ile iletişime geçen Alman Lisesi, 1986-87 döneminde de İstanbul'daki Almanca eğitim veren okullarla birlikte Almanca Okuma Yarışması'na katılmıştır. 1985-86 eğitim yılında da Alman Lisesi, eğitim yılının son haftasında “proje haftası” (*Projektwoche*) uygulamasını başlatmış ve aynı sene Türkiye Cumhuriyeti ve Almanya Eğitim Bakanlıklarının anlaşması üzerine, adı geçen uygulama öğrenci değişim programlarının bir parçası haline gelmiştir.

1981 Atatürk 100. doğum yılı dönümü Taksim

1981 Atatürk'ün 100. doğum günü anısına tören fotoğrafı. Orta sıra soldan birincisi Bekir Sıtkı Erdoğan, ikincisi Saliha Belban, üçüncüsü Zuhal Göksel, beşincisi Helmut Kahmann, altıncısı Ayhan Gökart, yedincisi Cahide Atakul, dokuzuncusu Ayhan Acar, on birincisi Lütfü Civelek. Arkadakiler soldan birincisi Aziz Tekin, ikincisi Cabir Sarioğlu, üçüncüsü Emin Kutal. En öndekiler soldan ikincisi Nurten Aktepe, üçüncüsü Mediha Alp

Spor Salonu Meselesi

Okulun her döneminde gündemde kalmış olan spor salonu sorunu konusunda da yukarıda özetlenen yönetmelik değişimleri sayesinde iyileşme olmuştur. Okulun temelde iki ana salonu vardı: Bütün kuruluş dönemi müdürlerinin çabalarına rağmen ancak 1974'ten beri kullanıma açık olan kızların

jimnastik salonu hem folklor hem de dans etkinlikleri için çalışma alanı oluşturuyordu. Bir de oğlanlar için spor salonu vardı ki 1975 yılında modernize edilmesine rağmen, yapılan iş yeterli olmadığından 1983 sonrasındaki yasa değişikliklerinin sağladığı olanaklar sayesinde 1983-84 eğitim yılında tekrar komple bir onarımdan geçirilmiştir. Genelde mekânsal darlıklardan ötürü spor dersleri Alman Lisesi için sürekli bir sıkıntı kaynağı olmasına karşın, spor alanında şaşırtıcı başarılar da görülmüştür.

Almanya Devlet Başkanı Richard von Weizsaecker'in Ziyareti

12 Eylül Askeri Darbesi sonrasında Türkiye'ye ilk ziyaret yapan Alman Devlet Başkanı, Richard von Weizsaecker olmuştur. 26-31 Mayıs 1986'da gerçekleştirdiği ziyaret çerçevesinde 29 Mayıs günü Alman Lisesi'ne de uğramıştır.

Kahmann'ın Ayrılması ve Franz Lippold'un Müdürlüğü

1987 yılında Helmut Kahmann'dan sonra Franz Lippold Alman Lisesi Müdürlüğü'nü devraldı. Böylece Türkiye'nin yabancı okullara daha olumlu yaklaşan zamanlarına denk gelen Kahmann'ın genel olarak sorunsuz geçen müdürlük devri sona ermiş oldu.

Anstock ve Kahmann'ın Mirası: Yüksek Başarılar Sergileyen Alman Lisesi

Alman Lisesi'nin Kahmann döneminden itibaren önü açılmıştır; gerek akademik gerekse sosyal açıdan başarılar art arda gelmiş, okulun yıldızı gitgide yükselmiştir. Örneğin, Semaver Dergisi'nin 1980'li yıllarda yayımına son vermesinin ardından okulun öğrencileri tarafından 1988 yılında ağırlıklı Almanca olmak üzere iki dilde de yazılara yer verilerek çıkarılmaya başlanan Çizgi dergisinin aktardığına göre, 1988 yılı ÖSS'de Alman Lisesi mezunları büyük başarı göstermişti. Alman Lisesi ÖSS'nin değişik ağırlıklı puan türlerinden Fen puanında beşinci, Matematikte ikinci, Sosyalde üçüncü, Türkçe-Matematik puan türünde dördüncü, Türkçe-Sosyalde dördüncü, Dil puanında birinci ve Genel puanlamada da ikincilik tutturabilen mezunlar vermişti.

Alman Lisesi öğrencilerine iki diploma sunuyordu. Öğrenci isterse ÖSS'ye girip Türkiye'de bir okula yerleşebilir, isterse de Abitur sınavlarına hazırlanıp Almanya'da öğrenim görebilirdi. Fakat 1988-89 eğitim yılındaki verilere göre lise son sınıftaki 103 öğrenciden 62'si hem ÖSS hem de Abitur sınavlarına girmeyi tercih etmiştir. Üstelik ÖSS'deki başarı kendini Abitur'da da göstermiş, bu seneye kadar daha önce hiç bu kadar çok öğrenci Abitur'a girmeye hak kazanmamıştı. Bu artış, Alman Lisesi'nin yıllar boyunca yükselttiği akademik çitasını apaçık ortaya koyuyordu. Akademik başarının yanı sıra sanat ve müzik sahalarında da Alman Liseliler toplumda dikkat çekmeye başlamışlardır. Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan habere göre, Alman Lisesi Tiyatro Grubu 15 Ocak 1988'de Haldun Taner'in yazdığı "Keşanlı Ali Destanı"nı sahneye koydu. Oyunu Cornelius Bischoff'un çevirisiyle Almanca oynayan tiyatro grubu, bu başarısını daha sonra 90'lı yıllarda da çeşitli gösterilerle sergilemeye devam etmiştir. Aynı yılın Mayıs ayında Galatasaray Lisesi'nin kültür şenliğinde Alman Lisesi öğrencileri bu sefer de müzik alanında kendilerini gösterdiler. Art arda iki gün sahne alan okulun müzisyen ekibi, bir gün caz konseri, ertesi gün ise klasik müzik konseri verdi.

"Gizli Müfredat": Göz Kamaştırıcı Başarıların Arkasında Yatan Olası Bir Etmen

Alman Lisesi'nin Türkiye'deki okullar arasındaki bu yıldızlaşma süreci bazı eğitim araştırmacılarının da dikkatini çekmiştir. Bu çerçevede Fulya Damla Kentli'nin 2008'de savunduğu doktora tezi tam da bu konu üzerine yoğunlaşmıştır. Kentli'nin "Career Choice of Deutsche-Schule-Istanbul's Graduates: Influences of 'Hidden Curriculum'" başlıklı tezi 1953-1989 yılları arasındaki mezunların kariyer tercihlerini etraflıca ve karşılaştırmalı olarak tahlil etmektedir.

Kentli'nin incelemesinin sonuçlarına göre, bu dönemdeki mezun profilinde belirgin bir şekilde (%68,3) mühendisliğe ve mimarlığa eğilim söz konusudur. Mühendisliği takip eden alanlar ise tıp ve iktisadi bilimlerden oluşmaktadır. Söz konusu eğilim esas olarak erkek mezunlarca sergilenirken, kız mezunlarda

ise işletme alanı (%34,9) ön plana çıkmaktadır. Karşılaştırma yapmayı kolaylaştırmak adına Saint Benoît Lisesi'nin sonuçlarına da bakılacak olursa, bu okulun erkek mezunlarında %48,6 oranla işletme alanının, kız mezunlarında ise %43,9 oranla ev kadınlığının baskın olduğu dikkati çekiyor. Alman Lisesi'nin kız mezunlarının ise sadece %3,6'sı ev kadını olmuştur. Dolayısıyla burada Alman Lisesi'nin kız öğrencilerini kendi geçimini sağlayabilen bağımsız kadın rolüne daha fazla yönlendirdiği söylenebilir. Kentli, Alman Lisesi mezunlarının daha ziyade emek yoğun çalışma ağırlıklı sektörlere yöneldiklerini belirterek bu yönelişi, okulun eğitim felsefesinin derinliğinde yatması muhtemel Protestan çalışma etiğine bağlıyor.

Bilişim Alanında Türkiye'de Öncülük

1988-89 eğitim yılında, okulda Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenli olarak üç senede bir gerçekleştirdiği rutin teftiş yeniden gerçekleştirildi. Söz konusu teftiş pürüzsüz hatta bakanlık yetkililerinin övgüleriyle dolu geçmişti. Fakat Alman Lisesi okulun fiziksel ve teknolojik imkânlarını daha da geliştirmekte kararlıydı. En son trendlerin sınırlarını zorlayan bir eğitimi benimseyen Alman Lisesi, okulun hem fiziksel olanaklarını hem de eğitimini dünyadaki teknolojik gelişimlere paralel olarak güncellemekteydi. 1983-84 yılında okulun bürolarına giren bilgisayar, artık öğrencilerin de kullanımına açılmalıydı. Sonuç olarak 1989-90 eğitim yılında içerisinde toplam 17 bilgisayar bulunan bir "bilişim mekânı" (*Informatikraum*) öğrencilere tahsis edildi; böylelikle Alman Lisesi müfredata bilişim konusunun ders olarak eklendiği Türkiye'deki ilk liselerden biri olmuştur.

Yeniden Okul Binası, Yeniden Fiziksel Mekân Sorunu

Fiziksel imkânların iyileştirilmesi hususunu içeren bir diğer konu ise 1897'de hizmete açılmış olan bu eski binanın acil onarım ihtiyacıydı. 1988-89'da bu sebeple Okul Derneği Yönetim Kurulu, Almanya İstanbul Başkonsolosluğu ve o sıralarda henüz Bonn'da bulunan Dışişleri Bakanlığı ile yoğun bir temasa geçmiştir. Amaç, onarımların gerçekleşmesini sağlayacak finansman kaynakları temin etmektir. Ne var ki karşı taraftan kesin

1981 Atatürk'ün 100. Doğum Günü Kutlamasında Helmut Kahmann

bir yanıt gelmiyor, olsa olsa tamiratların kademe kademe yapılabileceği belirtiliyordu. Dolayısıyla bütün değişimin yıllarca sürme ihtimali yüksekti. Bu onarımlar hususunda Alman Lisesi Müdürlüğü 26 Ocak 1990'da Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne iki maddelik bir yazı yazdı. Yazıda mevcut spor salonunun bitişiğindeki üç evin satın alınması suretiyle spor salonunun genişletilmesi ve bir konferans salonu ile tiyatro sahnesinin ilave edilmesinin düşünüldüğü belirtiliyordu. Ayrıca okuma salonu ilave edilmesi için kütüphanenin bulunduğu çatı katı büyütülecek ve kütüphaneye Türk ve Alman kitaplığı nakledilecekti.

Ayhan Gökart'ın Emekliliği ve Gökşin Dinler'in Türk Müdür Başyardımcılığı

Ayhan Gökart 1977'den başlayarak Türk Müdür Başyardımcılığı görevini yürütmüştü. 1990'a gelindiğinde emekliye ayrılmıştır. Gökart'ın halefi olan Gökşin Dinler herhalde o sıralarda Alman Lisesi'ni en iyi bilen ve okulun en kıdemli hocasıydı. Kendisi Tenbrock, Rothfritz, Anstock ve Kahmann'ın müdürlük

dönemlerine, dolayısıyla da lisenin savaş sonrası kuruluş devrine tanıklık etmiş ve bu devrin eğitim-öğretim anlayışını bütünüyle içselleştirmiş biri olarak, 1957'den beri, 33 yıl boyunca Alman Lisesi'nde Türkçe ve edebiyat hocalığı yapmıştır.

Soğuk Savaş'ın Sona Ermesi ve İki Almanya'nın Birleşmesi

Alman Lisesi bina onarımı konusunda kaynak bulabilmek için adeta çırpınmaktayken Orta Avrupa'da devrim denebilecek radikallikte gelişmeler birbirini peşi sıra takip ediyordu. Sovyetler Birliği'nin başına reformcu bir komünist olan Mihail Gorbaçov geçerek ülkesinde dahili reformlar yapabilmek için ABD ile nükleer silahsızlanma müzakerelerine girmiş ve bunda başarılı olmuştu. Artık Sovyetler açısından Doğu Bloku'nun varlığı bir güvenlik sorunu olmaktan çıkınca, Doğu Avrupa ülkelerindeki komünist hükümetler teker teker yıkılmaya başlamıştır.

Söz konusu ülkeler içerisinde en son ana kadar komünizmde ısrar eden Almanya Demokratik Cumhuriyeti de Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birlikte çözülme sürecine girmişti. İkinci Dünya Savaşı'nın galip güçleri olan ABD, Sovyetler Birliği, İngiltere ve Fransa'nın Almanya Federal Cumhuriyeti ve Almanya Demokratik Cumhuriyeti ile Moskova'da 12 Eylül 1990'da imzaladıkları İki Artı Dört Antlaşması sonucunda, 1945'ten beri bölünmüş durumda olan Almanya birleşme sürecine girmiş ve antlaşmadan üç ay sonra, Almanya Demokratik Cumhuriyeti'nin Almanya Federal Cumhuriyeti'ne ilhaki ile 3 Ekim 1990'da bu birleşme resmen gerçekleşmiştir.

Birleşmenin Alman Okulu Üzerindeki Etkileri

Batı Almanya ve Doğu Almanya'nın birleşmeleri sonucunda Alman ekonomisi ciddi mali sıkıntılar çekmeye başladı. Zira az gelişmiş durumdaki eski Doğu Almanya coğrafyasını mümkün mertebe hızlı kalkındırabilmek ve aradaki gelişmişlik uçurumunu ortadan kaldırabilmek için ciddi boyutlarda kaynak aktarımı gerekiyordu.

Bu durumda Alman Lisesi'nin bina onarım taleplerine Almanya'nın cevap vermesinde

aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Örneğin spor salonunun genişletilmesi için bitişik evlerin ve arsaların satın alınması projesi 1989'da Federal Almanya tarafından onaylanmıştı; fakat söz konusu ekonomik sebepler yüzünden satın alımlar 1995'e ertelenmiştir.

Daha ciddi bir sorun ise Alman öğretmenlere Almanya bütçesinden ayrılan meblağlarda kesintilere gidilmesi olasılığı idi. Bu durum Alman öğretmenlerin sayısının azaltılması konusunu gündeme getirmiştir. Böylesi bir vaziyet Alman öğretmenlerin eğitimsel başarılarını düşürülebileceği ihtimalini doğurmuş ve okul yönetiminde endişelere neden olmuştur.

Alman Lisesi Bünyesinde Müzik Okulu

Franz Lippold'un Müdürlüğü devresinde Alman Lisesi'nde gerçekleşen yeniliklerden birisi bilgisayar altyapısının oluşturulması ve öğrencilere bilişim alanında dersleri müfredata dahil etmek olduysa, ikincisi de okulun bünyesinde bir müzik okulunun tesis edilmesi olmuştur. Lise'nin ilk kez 1983-84'de katıldığı *Jugend Musiziert* yarışmasıyla okulda müziğe yönelik artan ilgi, sonunda okulu bu konuda bir adım atmaya yöneltmiştir. 1992 yılı yaz döneminde Alman Lisesi bünyesinde "Gençlik Müzik Okulu" (*Jugendmusikschule*) isimli bir oluşum ortaya çıkmıştır. Meraklı gençlere çok uygun şartlarda klasik müzik enstrümanlarını tanıtan ve öğreten bu okul, gerek Okul Yönetimi gerekse Okul İdare Derneği tarafından kuvvetle desteklenmiştir.

Gökşin Dinler'in Ayrılması ve Güneş Yetiş'in Türk Müdür Başyardımcılığı

Gökşin Dinler yaşının ilerlemesi nedeniyle 1992 yılında Lise'nin Türk Müdür Başyardımcılığı'ndan emekliye ayrılmıştır. Dinler'in halefi Güneş Yetiş, 1986'dan beri Alman Lisesi'nde sosyoloji ve psikoloji dersleri öğretmeni idi. Dolayısıyla okulu iyi tanıyordu.

Almanya'da Yükselen Yabancı Düşmanlığına Karşı Alman Öğretmenlerden Tepki

Batı Almanya ve Doğu Almanya'nın birleşmesi sonrasında daha önceleri hayli marjinal düzeyde olan yabancı düşmanlığı birdenbire güç kazanmıştır. 23 Kasım 1992'de Schleswig-

1996 19 Mayıs Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e Ziyaret
19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı vesilesiyle Alman Lisesi'nden bir öğrenci ve öğretmen grubu 1996'da
Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i Çankaya Köşkü'nde ziyaret etmişlerdir. Fotoğrafta Demirel'in solunda
Türk Müdür Başyardımcısı Güneş Yetiş görülüyor.

1992-93 Piyano Resitali

Holstein eyaletindeki Mölln kasabasında aşırı sağcı ırkçı gruplar Türk ailelerin yaşadıkları bir yapıyı kundaklamışlar ve üç kadının ölümüne neden olmuşlardı.

Söz konusu olayı protesto etmek üzere başta Alman Lisesi'nin Alman öğretmenleri olmak üzere İstanbul'un diğer liselerinde hocalık yapan Alman öğretim elemanları 29 Kasım 1992'de gazetelere ortak bir ilan vererek aşağıdaki beyanını yayınlamışlardır: "Biz uzun zamandan beri Türkiye'de misafiriz. Almanya'daki şiddet olayları ve yabancı düşmanlığı bizi üzmektedir. Son olarak Mölln kasabasında işlenen cinayet bizi dehşete düşürmüştür. Bundan utanç duyuyoruz. Bizler, Almanya'daki Avrupa'daki ve dünyadaki tüm ırkçı faaliyetleri kınadığımızı kamuoyuna duyururuz."

Alman Lisesi'nin 125. Kuruluş Yılı Dönümü

Jugend Musiziert'in Akdeniz organizasyonunun İstanbul'da gerçekleştirildiği yılın Mayıs ayında Alman Lisesi'nin 125. yıl dönümü de kutlanmıştır. Hürriyet gazetesinde yayınlanan habere göre, bir hafta boyunca çeşitli etkinlikler düzenleyen Alman Lisesi öğrencileri, Cemal Reşit Rey Salonu'nda verdikleri konserde Joseph Haydn ve Jemariah Clarke'ın eserlerini seslendirmiştir. Lise folklor grubunun gösterisi ise seyirciden büyük bir beğeni toplayarak yoğun bir alkış almıştır.

Almanya Tarihi Yarışması

1993 yılı Alman Liseliler için dolu dolu geçiyordu. 15 Ekim 1993 tarihli Hürriyet gazetesi haberine göre, Almanya'nın düzenlediği Alman Tarihi konulu yarışmaya katılan Alman Lisesi öğrencileri İstanbul'daki Almanya temasıyla Alman kolonisi ve Almanya ile ilişkili tarihi yapıları incelediler. Çalışmaları sonucunda okuldan Can Bayhan, Anıl Tuluy, Karen Krüger, Emre Yıldız ve Sinan Edil ödül aldı.

Cumhuriyetin Yetmişinci Kuruluş Yılı Dönümü

1993 yılı aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 70. yılıydı. Bu önemli günün şerefine Özel Tarhan Lisesi'nin girişimleriyle "Cumhuriyet ve Ata'ya Şükran Koşusu" düzenlendi. Cumhuriyet Gazetesi'nin 29.10.1993 tarihli sayısına da yansıyan bu koşuda kız ve erkeklerde birinciliği Alman Lisesi aldı.

1990'lara Girildiğinde Kültür ve Sanat Aktiviteleri: Alman-Türk Kültür Birlikteliği

90'lı yıllar boyunca Alman Lisesi'nin spor, sanat ve müzikteki etkinlikleri gazeteleri süslemiştir. 1991 Mayıs'ında Alman ve Avusturya Liseleri öğretmenleri, Avusturya Kız Lisesi Sergi Salonu'nda eşleriyle birlikte Türkiye izlenimlerini yansıttıkları bir resim sergisi açtılar. Cumhuriyet gazetesinin 01.05.1991 tarihli haberine göre burada yedi kişinin toplam 70'e yakın tablosu sergilenmiştir. 1993 yılında *Jugend Musiziert* yarışmasının İstanbul'da düzenlendiğini görüyoruz. Goethe Enstitüsü'nde gerçekleştirilen açılış töreninde, Almanya İstanbul Başkonsolosu Dr. Thilo Rötger'den sonra Alman Lisesi Okul Müdürü Franz Lippold de bir konuşma yapmıştır. Açılışı renklendirmek için Alman Lisesi öğrencileri de Artvin yöresi halk oyunlarını sergilemiştir.

Daha önceki başlıklar ve burada anlatılan olayların ışığında denebilir ki Alman Liseli öğrenciler hem Alman kültürüne dayanan klasik ve orkestra müziğine yöneliyor hem de Türk kültürünün önemli parçaları olan halk dansları ile ilgileniyordu. Alman Lisesi, verdiği eğitimle öğrencilerine Avrupa'nın

müziğini ve edebiyatını benimsetirken Türkiye’den tamamen kopuk olarak değil, tam tersine örneğin Atatürk’ün ve milli bayramların da değerlerini aşılayarak ilerliyordu. Zaten 1988’de Haldun Taner’in “Keşanlı Ali Destanı”nı Almanca olarak sahneye koyan Alman Lisesi Tiyatro Ekibi bu sentezin çok güzel bir örneğini sergilemişti ve bu çokkültürlülük Alman Lisesi’nin kurulduğu günden bugüne kadar sahiplendiği bir kimlik haline gelmişti.

Lippold’dan Sonra Roland Stürzenhofecker’in Müdür Olması

Yukarıda belirtildiği üzere, Lippold’un müdürlük devresi iki Almanya’nın birleştiği zamana tesadüf ettiğinden, binayla ilgili projeler askıya alınmıştı. Bu durumun yarattığı sıkıntıların ortasında Lippold, kişisel nedenlerle zamanından önce okuldan ayrılmayı tercih etmiştir. Lippold’un yerine Roland Stürzenhofecker, 1993 yılında Alman Lisesi Müdürü olmuştur. Okulun bu dönemde yaşamaya devam ettiği sıkıntılara karşın öğrenci başarılarının devam ettiğini görmekteyiz. Öte yandan Stürzenhofecker zamanında gerek Milli Eğitim Bakanlığı düzeyinde gerekse Okul Derneği çerçevesinde yeni uygulamalara gidilmiştir.

Alman Öğretmen Azlığı ve Sonuçları

Roland Stürzenhofecker yeni müdür olarak atandığında iki Almanya’nın birleşmesinin yarattığı bir diğer mali sonuç olarak Alman öğretmen sayısında bariz bir azalma gözle görülür hale geldi. Gerhard Nurtsch’un saptamasına göre 1995-96 yıllarında, Almanya’dan gelen öğretmen sayısındaki azalma artık okulu doğrudan etkiler olmuştur. Bunun sonucunda bazı dersler boş kalıyor, onları da diğer öğretmenler büyük bir özveriyle doldurmaya çalışıyordu. Stürzenhofecker’in o sene çıkan yıllıktaki yazısına göre, Alman Lisesi Okul İdare Derneği Yönetim Kurulu bu konuda okulu önemli ölçüde desteklemiş, boş kalan derslerin kapatılmasında yapıcı bir rol oynamıştır.

Alman Kolonininin Kalbi Teutonia

Daha önce de bahsedildiği gibi, Alman

1993 Türk-Alman Kültür Enstitüsü-Cumhuriyet Gazetesi 7 Mayıs

1993’te “Gençlik Müzik Yapıyor” (Jugend Musiziert) yarışmasına ev sahipliği yapan İstanbul’da yarışmanın açılışı Türk-Alman Kültür Enstitüsü’nde gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi’nin 7 Mayıs 1993 tarihli haberine göre açılış töreninde Alman Lisesi Folklor Ekibi Artvin yöresi oyun havalarını sergilemiştir.

1993 Türk-Alman Kültür Enstitüsü-Cumhuriyet Gazetesi 9 Mayıs Alman Lisesi Mayıs 1993’te “Gençlik Müzik Yapıyor” (Jugend Musiziert) yarışmasına ev sahipliği yaparken yine aynı ay lisenin kuruluşunun 125. yıl dönümü de kutlamıştır. Hürriyet Gazetesi 9 Mayıs 1993 tarihli sayısında öğrencilerin kuruluş yıl dönümü vesilesiyle verdikleri konserleri haber yapmıştır.

Lisesi ve Teutonia Kulübü Alman kolonisinin İstanbul’daki iki ana kurumu olarak, daha okulun kuruluşundan beri sıkı bir ilişki içindeydiler. Teutonia Kulübü, Alman öğretmenler için okul dışında güzel vakit geçirebilecekleri, koloninin diğer üyeleri ile sosyalleşebilecekleri, koloniyel bağlantılı çeşitli sorunları görüşebilecekleri ve kişisel ilgilerini geliştirebilecekleri bir mekândı. 1933 sonrasında her ne kadar yasa dışı dahi olsa,

Nazi etkinliklerinin merkezi olmak gibi bir işleve de sahip olmuştur.

1944 Ağustos ayında İstanbul Alman kolonisinin varlığının büyük ölçüde sona ermesi Teutonia'nın da kapanması demek olmuştur. 1953'te Teutonia yeniden açılmasına karşın 1960'larla birlikte Alman kolonisinin kan kaybına uğraması, bu eski kulübün de eski görkem ve tantanasını bir daha yakalayamamasına ve dahası önemini giderek yitirmesine neden olmuştur.

Gerçi 1960'larda Alman Lisesi müzik öğretmeni Klaus Mävers'in Teutonia'daki müzik etkinliklerine benzer biçimde, 1990-91 eğitim yılında da Alman Lisesi öğretmenlerinden Annette von Manteuffel ve Gerhard Nurtsch burada çeşitli aktiviteler düzenlediler. Örneğin İstanbul Devlet Konservatuarı sanatçılarıyla işbirliği halinde Teutonia salonunda oda müziği konserleri verilmesini sağladılar ve sahne gösterileri organize ettiler. Aynı şekilde "Sedir Muhabbetleri" (*Sofagesprache*) başlığı altında İstanbul'da kalmış yaşlı kuşak koloni mensuplarının geçmişteki yaşantı ve deneyimlerini anlattıkları bir etkinlik yaptılar. Böylece Alman öğretmenler de sadece okula akademik katkılar sunmakla yetinmeyerek, Teutonia aracılığıyla, içinde yaşadıkları topluma yönelik yapıcı girişimlerde de bulunmuş oluyorlardı. Fakat yine de özellikle öğrenciler açısından Teutonia'nın eğitimsel ve sosyal yaşamdaki rolü 1995'ten itibaren gittikçe azalmıştır. Örneğin eskiden Abitur sınavlarının yazılı kısımları Teutonia'nın büyük salonunda yapılmakta ve sınavların bitişinde de Teutonia'da büyük kutlamalar düzenlenmekteydi. Ancak daha sonra sınavlar Alman Başkonsolosluk binasında yapılmaya başlayınca, 1990'ların sonlarına doğru kutlamalar da Teutonia'dan uzaklaşmış ve Boğaz kıyısındaki eğlence mekânlarında yapılmaya başlanmıştır.

Stürzenhofecker Döneminde Yapılan Not ve Sınıf Geçme Düzenlemeleri

Stürzenhofecker'in 1993'te müdürlüğe geldikten sonraki ilk yıllarındaki gündem, ders notlandırma düzeninin değiştirilmesi

mesalesiydi. 1994-1995 eğitim yılında, Hazırlık sınıfı ve 6. sınıftan 9. sınıfa kadar bütün sınıfların notlandırılmasının 0-10 düzeninde gerçekleşmesi kararı alınmıştır. Ayrıca Öğretmenler Kurulunca (*Lehrerkonferenz*) öğrencilerin sınıf geçmelerinde de yıl boyunca alınan notların esas alınması uygun bulunmuş ve son olarak da dönem sonu sınavı (*Nachprüfung*) uygulamasından vazgeçilmesi kararlaştırılmıştır.

Bir başka düzenleme ise 1996 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gelen talep üzerine yapılmıştır. İstanbul Özel Alman Lisesi Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği'nin 38. maddesi değiştirilerek ödüller ve disiplin uygulamaları, MEB yönetmeliklerine uygun hale getirilmiştir.

Öğrencilerin Farklı Sanat Dallarında Yeni Başarıları

1996 ve 1997 yıllarında da Alman Liseliler sosyal aktiviteleriyle kamusal alanda kendilerini ortaya koymuş hem kendilerine hem de okullarına Türk toplumunun gözünde büyük bir onur ve saygınlık kazandırmışlardır. Üniversiteye giriş sınavı olan ÖSS'de alan birinciliklerinden birini Alman Liseli bir öğrenci kazanmıştır. Ayrıca 4 mezun da DAAD bursuna layık görülmüştür.

1996 Mayıs'ında Üsküdar Amerikan Lisesi'nin May Day Festivali'ne Alman Lisesi bir orkestrayla katılmıştır. Haziran ayında da Alman Lisesi öğrencilerinden oluşan 140 kişilik ekip, Atatürk Kültür Merkezi'nde Carl Orff'un *Carmina Burana* adlı müzikalini sergilemiştir. 1997 yılında ise yine *Jugend Muzisier*t oluşumu çerçevesinde Akdeniz ülkelerindeki Alman Liseleri arasında Milano'da bir yarışma düzenlenmişti. Söz konusu yarışmada İstanbul Alman Lisesi 7 daldan 4'ünü kazanarak birinciliği elde etmiştir. Bu başarıyla da Almanya'da yapılan final yarışmasına katılmaya hak kazanmıştır. Alman Lisesi ekibinde; Merve Kozakoğlu, Bernhard von Manteuffel, Eberhard von Manteuffel, Monika von Manteuffel, Cana Nurtsch, Gökçe Benderli, Emre Can Karayel, Çağlar Arslandoğan, Larissa Pauw ve Serdar Selamet yer almaktaydı.

Alman Liselilerin içinde bulunduğu, sanatın çeşitli kollarının yaşatıldığı ve yeşerdiği bu atmosfer uzun vadede yolu Alman Lisesi'nden geçmiş sayısız öğrencinin hayatlarının sonraki dönemlerinde de sanatın çeşitli alanlarında önemli yerler edinmelerini ve başarılı olmalarını sağlamıştır.

Bu açıdan adı anılması gereken mezunlardan birisi Bülent Eczacıbaşı'dır. Kendisi de lise yıllarından itibaren fotoğrafçılık ile ilgilenen Bülent Eczacıbaşı gerek kendisi ve gerekse ailesi ile birlikte ülkenin kültür ve sanat alanına öncülük düzeyinde verdiği destekle tanınmaktadır.

Türkiye'nin önde gelen sanatçıları düşünüldüğünde de bu sanatçılar arasında çok sayıda Alman Lisesi mezunu göze çarpmaktadır. Örneğin görsel sanatlar alanında küratör Beral Madra ve ressam Pınar Ervardar ilk akla gelen isimler arasındadır. Okulun asıl damgasını vurduğu müzik alanında da önemli sayıda Alman Liselinin varlığından söz etmek mümkündür. Zira Alman Lisesi Paul Lange'den bugüne uzanan çok değerli bir müzik geleneğine sahiptir. Selçuk Alagöz ve Erkin Koray bu geleneğin hâlâ müzik icra etmeye devam eden önemli izleyicileridir. Melih Kibar ve Halit Kakinç gibi isimler de 1970'li yıllarda doğan müzik akımlarına öncülük etmiş kişilerdir. Keza tamamı Alman Liselilerden oluşan Mor ve Ötesi adlı müzik grubunun üyeleri, 1990'lı yıllarda başladıkları müzik maceralarını, 2000'li yıllarda altın çağını yaşayan Türkçe Rock akımının öncülerinden biri olarak sürdürmüşlerdir. Yine son dönemde Serhat Hacıpaşalıoğlu, uluslararası çapta elde ettiği başarılarla ülkemizi temsil ederken ABD Billboard Dans listelerine giren, Almanya dans listelerinde haftalarca 1 numarada kalan ve Eurovision Şarkı Yarışması'nda farklı bir ülkeyi, San Marino'yu iki kez temsil eden ilk Türk sanatçı olmuştur. Ayrıca Gülru Ensari gibi genç müzisyenler de Batı müziği ile Anadolu ezgileri arasındaki sentezi en ileri müzik standartları çerçevesinde ortaya koymaktadırlar. Opera ve bale konusunda Türkiye'nin en önemli

sanatçıları arasında da iki Alman Liseli bulunmaktadır. Yekta Kara ve Sibel Tarhan Kasapoğlu bu alanın önde gelen isimleri arasında yer almaktadırlar. Dahası Yekta Kara sanatçılığı kadar sanat yöneticiliği ile de Türkiye'deki sanatsal birikime büyük katkı sunmuş bir isimdir.

1997 Stürzenhofecker-Yetiş ve Öğretmenler Kurulu

Açıklama metni: Alman Lisesi'nde çekilmiş bu resimde ön ortada Okul Müdürü Roland Stürzenhofecker, solunda Türk Müdür Başyardımcısı Güneş Yetiş ve okulun diğer öğretmenleri görülüyor.

Sanat alanı dışındaki alanlarda da Alman Lisesi mezunlarının varlığından söz etmek mümkündür. Örneğin moda alanında Atıl Kutoğlu yalnızca Türkiye değil dünyada çapında adından söz ettiren bir modacıdır. Kutoğlu daha Alman Lisesi yıllarında okul içinde yaptığı defilelerde arkadaşları tarafından giyilen tasarımlarıyla başladığı moda kariyerine, okul sonrası Avusturya'da profesyonel olarak devam etmiş ve uluslararası moda dünyasının tanınan bir ismi olmuştur.

Alman Lisesi'nin Yapısını Değiştiren 1997 İlköğretim Düzenlemesi

1953'deki üçüncü kuruluşundan beri Alman Lisesi'nin eğitim yapısı ve kurumsal işleyişini değiştiren ve 1931-1935 yıllarındaki düzenlemelerle karşılaştırılabilir nitelikte sayılabilecek bir yasa 18 Ağustos 1997'de

1990'lar Namık Kemal'in Mezarını Ziyaret Gelibolu

Mesut Yılmaz Hükümeti tarafından kabul edilmiştir. 28 Şubat sürecinin bir yan ürünü olan 4306 sayılı bu yasaya göre, Türkiye'de ilköğretim okulları kesintisiz olarak sekiz yıllık hale getirilmiştir.

İlköğretimin kesintisiz olarak sekiz yıllık hale getirilmesi, 1931 düzenlemesiyle yabancı okulların T.C. vatandaşlarına ilköğretim verme yasağının beş seneden sekiz seneye çıkması anlamına gelmiş, bu ise Alman Lisesi'nin orta bölümünün (*Mittelstufe*) kapatılması ile eşanlamalı olmuştur.

Sonuç olarak Alman Lisesi bundan böyle sadece lise öğretimi sunabilecek bir eğitim kurumuna indirgenmiştir. Böylesine radikal bir değişim sadece Alman Lisesi'nin fiilen küçülmesi anlamına gelmemiş, esas olarak daha önceki yıllarda haklı olarak gururlandığı eğitim kalitesinin düşmesi tehlikesini de beraberinde getirmiştir. Sözü geçen yasanın yürürlüğe girmesiyle, Alman Lisesi 1998'den itibaren sadece hazırlık sınıfı ve ek olarak dört senelik lise öğretimi vermeye başlamıştır. Kesintisiz Sekiz Yıllık İlköğretim Yasası, Alman Lisesi'nin 1953'ten beri süregelen tarihindeki önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir.

Alman Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı'nın Kurulması

1996 yılında Alman Liseli 72 kurucu üyenin bir araya gelmesiyle Dr. Cengiz Sezen'in öncülüğünde Alman Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı (ALKEV) kurulmuştur. ALKEV'in temel

amacı, vakfın kurucularının başarılarında da önemli payı olan eğitim ve kültür ekolünün devamını sağlamak ve yeni nesillere evrensel değerleri aktarmak üzere, nitelikli eğitim kurumları açıp başarılı öğrencilere destek olmaktır. Bu amaçla Vakıf tarafından Büyükçekmece'de göl ve körfez manzaralı, zemin etüdü çalışmaları yapılmış 30 dönümlük arazide, öğrencilerin her türlü ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde, kapalı spor salonu, açık spor alanları, anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise eğitim binalarından oluşan modern bir kampüs inşa edilmiştir. Alman Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı Mütevelli Heyeti, 72'si kurucu üye olmak üzere 102 üyeden oluşmaktadır.

Uzun yıllar Almanya'da sanayicilik yapan ve iki ülke ilişkilerinin gelişimine katkıda bulunan ALKEV Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Cengiz Sezen'e, Türk-Alman ilişkilerinin gelişmesine yaptığı katkılar nedeniyle Almanya tarafından liyakat nişanı verilmiştir.

ALKEV'in kuruculuğunda eğitime başlayan ALKEV Özel Okulları, eğitim öğretime toplam 51 öğrenciyle adım atmış, 2019-2020 eğitim öğretim yılında ise bu sayı 949'a ulaşmıştır. Okula 2004 yılında kapalı spor salonu ve 2007 yılında ek hizmet binası, 2011 yılında da velilerin ve onursal mütevelliler Mesut ve Meltem Işıl'ın katkısı ile yeni bir konferans salonu kazandırılmıştır. Aynı yıl, Bülent Eczacıbaşı ve Faruk Eczacıbaşı tarafından 10.000 adet yayının bağışlanmasıyla Beyhan Eczacıbaşı Kütüphanesi hizmete sunulmuştur. Yine 2013 yılında, Alman Lisesi 1973 mezunu merhum Selim Demiren adına, kızkardeşi 1977 mezunu Nükhet Demiren'in öncülüğünde Demiren ailesi, ALKEV'e Selim Demiren laboratuvarlarını bağışladı. Nükhet Demiren 2020 yılında ALKEV'in yeni Yönetim Kurulu Başkanı oldu. 2012-2013 eğitim öğretim yılında ise hem derslik ihtiyaçlarını karşılamaya hem de eğitim faaliyetlerini güçlendirmeye yönelik yeni ilköğretim binası inşaatına başlanmıştır. 2013-2014 eğitim öğretim yılında ALKEV Özel Anadolu Lisesi açılmış, 2017-2018 dönemindeyse ALKEV Özel Fen Lisesi eğitim ve öğretime başlamıştır. ALKEV bünyesindeki eğitim kurumları sürdürülebilirliği dikkate alan, insana değer katan, demokrasi kültürüne

bağlı ve “her şeyden önce saygı” ilkesini benimseyen bir eğitim anlayışıyla hizmet vermeye devam etmektedir.

Cumhuriyet’in Yetmişbeşinci Kuruluş Yılı Dönümü Kutlaması

15 Haziran 1998’de Cumhuriyetin kuruluşunun 75. yıl dönümü dolayısıyla Alman Lisesi’nin organize ettiği büyük bir şenlik yapılmıştır. Teutonia’da gerçekleştirilen şenlikte Alman Lisesi’nin müzik öğretmeni Annette von Manteuffel okul korosuna İstiklâl Marşı’nı söyletirken kendisi de marşa eşlik etmiştir. Şenlikte önce Türk Müdür Başyardımcısı Güneş Yetiş bir konuşma yapmış, onu Alman Müdür Roland Stürzenhofecker izlemiştir. Şenliğin bir parçası olarak okul folklor kulübü, Üsküp yöresinden oyunlar sergilemiş ve lise korosu klasik ve modern parçalar seslendirmiştir. Ayrıca okulun dans kolu çeşitli dans gösterileri yapmıştır.

Sekiz Yıllık Kesintisiz Eğitim Öncesinde Alman Lisesi’ndeki Son Durum

Sekiz Yıllık Kesintisiz İlköğretim Yasası’nın uygulamaya konması eşiğinde, Alman Lisesi’nin 1998 Haziran’ına ait verilerine göre, okulda toplam 38 Alman (%65,5) ve 20 Türk (%34,5) öğretmen çalışmaktaydı. Türk öğretmenleri ağırlıklı olarak din, milli tarih, inkılap tarihi, ahlak, mantık gibi Türkçe kültür derslerini vermekteydi. Beş yıllık ilkokulu bitiren çocuklar çoktan seçmeli teste tâbi tutuluyor, bu testte yüksek puan alan ve Alman Lisesi’ne başvuran 150 öğrenci arasından her sene 60’ı erkek, 30’u kız olmak üzere 90 öğrenci kabul ediyordu. Yaklaşık %90’ı Türk, kalan %10 ise Alman ve Avusturya vatandaşı olan öğrencilerden oluşan Alman Lisesi’nde toplam 900 öğrenci eğitim görmekteydi. Okula kabul edilen öğrenciler hazırlık sınıfında (*Vorbereitungsklasse*) bir yıl boyunca haftada 23 saat Almanca dil dersi görüyorlardı. Ardından dil sınavını geçen öğrenciler, 3 yıl süreli Orta Kısım (*Mittelstufe*) ve 4 yıl süreli Lise Kısımına (*Oberstufe*) devam ediyorlardı. Sınıf mevcudiyeti 30’u geçmemekteydi. 12. sınıfa gelen öğrencilerin yarısı yüksekokul olgunluk sınavına (Abitur) girmekte, diğer yarısı ise ÖSS’yi tercih etmekteydi.

1992-93 Alman Lisesi Folklor Ekibi

Yirmibirinci Yüzyılın Eşiğinde Stürzenhofecker’in Alman Lisesi’ne Bakışı

8 Ocak 1998’de akademisyen Süleyman Büyükkarcı’nın röportaj yaptığı Okul Müdürü Roland Stürzenhofecker, okulun geleceği açısından gördüğü tehlike ve tehditlerden bahsetmiştir. Öncelikle okul binasının eski oluşu ve bir türlü yenilenememesinden yakınan Stürzenhofecker, Doğu-Batı Almanya birleşmesi dolayısıyla Almanya’nın karşı karşıya kaldığı mali sıkıntıların, Alman Lisesi’ndeki onarımların ötelenmesine sebep olduğunu belirtmiştir. Stürzenhofecker’e göre, beden eğitimi salonunun genişletilmesi için çevredeki binaların satın alınması bu yüzden aksamış ve daha da vahimi 1990-91’den itibaren okuldaki Alman öğretmen sayısı azalmıştır.

Stürzenhofecker ayrıca, Türkiye ve Almanya arasındaki siyasi gerginlikler ile NATO ve Türkiye’nin AB’ye giriş sürecine ilişkin tartışmaların Alman Lisesi’ni etkilediğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra İstanbul’un çevresel sorunlarının okul yaşamına yönelik olumsuz yansımalarına işaret etmiştir. Stürzenhofecker açısından en önemli sıkıntılardan biri de Milli Eğitim Bakanlığı’nın getirdiği çeşitli eğitim reformları karşısında okulun uyum sağlama problemi çekmesi ve yıpranmasıdır. Bu noktada Stürzenhofecker, Sekiz Yıllık Kesintisiz İlköğretim Yasası’na değinmiştir: Sonuç olarak reforma uyum sağlamaya çalışıldığını ve dört yıllık lise eğitimine bir de hazırlık yılı eklenerek Alman Lisesi’nin beş yıllık bir okula dönüştürüldüğünü belirten Stürzenhofecker, yasanın Alman Lisesi açısından sonuçlarına ilişkin kaygısını ise, yaşanan değişimin okulun geleceği bakımından ciddi bir sınav teşkil ettiği vurgusuyla dile getirmiştir.

Dr. Cengiz Sezen

(1947-)

İlkokulu Göztepe Taş Mektep, diğer adıyla Göztepe Pansiyonlu İlkokulu'nda bitirdikten sonra, orta öğretimini Alman Lisesi'nde tamamladı.

Lisans öğrenimi için Almanya'ya gitti ve Darmstadt Teknik Üniversitesi'nde kimya mühendisliği okudu. Ardından aynı alanda doktora yaptı. 1975-1977 yılları arasında Mainz Johannes Gutenberg Üniversitesi, Max Planck Enstitüsü'nde asistan olarak görev aldı ve bilimsel çalışmalarda bulundu. 1977'de enstitüden ayrılarak Hamburg'a gitti. Burada kendi şirketini kurdu.

Kuruluşunun 75. yılında, Türkiye'deki aile şirketinin yönetimini, teyzesi Nevhiz Pak'tan devraldı. Alman Lisesi camiasının önemli kurumlarından olan Alman Liseliler Kültür ve Eğitim Vakfı'nın (ALKEV) kurucularındandır. Uzun yıllar kurumun Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yapmıştır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Stürzenhofecker Sonrası Peter Born'un Müdürlüğü

Stürzenhofecker, 2000 yılında emekliye ayrılıp yerini Peter Born'a bıraktığı için, kaygılarının en azından bazılarında haklı olduğunu bizzat görememişti. Fakat yeni Müdür Peter Born'un 2000-2001 Alman Lisesi Yıllığı'nda çıkan yazısı Stürzenhofecker'i önemli ölçüde doğrulamaktaydı. Born yazısında, 8 yıllık ilköğretim Yasası'nın Alman Lisesi ve özellikle de öğrencileri ile aileleri açısından ciddi sorunlar yarattığını anlatmıştır.

Buna göre, bir yılı hazırlık olmak üzere sadece beş yıllık lise eğitimiyle öğrenciler yalnızca iki yabancı dili (Almanca ve İngilizce) çok iyi öğrenmek yüküyle karşı karşıya kalmıyorlar; ama aynı zamanda hem ÖSS hem de Abitur'da başarılı olmak gibi son derece zor performanslarla karşı karşıya bırakılıyorlardı. Üstelik ÖSS ile Abitur için gerekli beceri ve

yeteneklerin birbiriyle en ufak bir biçimde uyuşmaması, öğrencileri korkunç bir cendere içerisine düşürüyordu.

Yoğun bir strese giren öğrenciler içerisinde hem ÖSS hem de Abitur sınavını başarma becerisini ancak çok parlak öğrenciler gösterebiliyordu. Diğerleri ise ya ÖSS'yi ya da Abitur'u seçmek zorunda bırakılıyorlardı. Pek çok öğrencinin içerisine düştüğü stresin ailelerde gerginliklere yol açtığından ve bunun da ister istemez okula yansdığından bahseden Born, okulun ve öğrencilerin geleceği için endişe duyduğunu belirtmiştir.

Sosyal Medya Çağına Giren Alman Lisesi

1990'lardan başlayarak internet teknolojinin toplum içerisinde yaygınlık kazanmaya başlaması ve 2000 sonrasında Facebook, Twitter gibi sosyal medya araçlarının popülerleşmesi genel olarak bireylere, ortak konular ve sıkıntılar çerçevesinde örgütlenme ve toplu hareketlere girişme olanağını sağlamıştır.

Söz konusu gelişmeler Alman Lisesi için iki açıdan önemlidir: Birincisi, ilk kuruluş tarihinden itibaren birey bazlı öz disiplin ve çalışma etiğinin kuvvetle vurgulandığı bu kurumda, öğrencilerin belirli sorunlarda toplu inisiyatif olarak talep geliştirme potansiyelleri ortaya çıkmıştır. İkincisi, velilerin belirli istekler doğrultusunda okul yönetimine baskı oluşturma iradeleri daha da güç kazanmıştır.

1998'den başlayarak eğitim süresinin beş yıla inmesi ve ergenlik çağıının ortasındaki gençlerin okula girebilmesi, bu gençlerde Alman disipliniyle eğitim kültürünü içselleştirme sürecini, muhtemelen önceki devrelerde aynı sürece daha küçük yaşta tâbi olan çocuklara nazaran asgari düzeye indirmiştir. Bu durum 1998 sonrası öğrencilerin daha bağımsız tavır geliştirme yeteneklerini artırmıştır.

İşte bu faktörlerin etkisiyle Alman Lisesi yönetimi ve Okul İdare Derneği'nin eskiden beri süregelen tatlı-sert otoriteleri yıpranmaya başlamıştır. En seçme, en zeki ve en yetenekli öğrencilerin kabul edildiği bu kurum yöneticilerinin yönetsel başarısı, artık

öğrencilere yönelik olarak iletişim kanallarının açık tutulması, anlayışlı tavır ve esneklik yaklaşımlarının kombinasyonuna bağlı hale gelmiştir.

Alman Lisesi'nin dijital çağa adaptasyonu yalnızca sözü geçen değişimin sosyal yansımalarından ibaret kalmamıştır. Son yıllarda Alman Lisesiler Derneği yönetiminin öncülüğünde, okulun bu süreçte ihtiyaç duyduğu çeşitli dijital gelişmeleri takip ederek bu gelişmelerden faydalanması ve onlara uyum sağlaması amaçlanmıştır. Bu bağlamda; öncelikle çağdaş standartlara uygun bir web sitesi tasarımı ortaya konulmuştur. Sosyal medya hesapları oluşturulmuş, aktif hale getirilmiş ve Alman Lisesi'nin sosyal medya platformlarında temsili sağlanmıştır. Profesyonel bir anlayışla yönetilen bu hesaplar oldukça ilgi görmektedir. Örneğin Instagram hesabı ülkede en çok takip edilen lise hesaplarından birisidir.

Özel Alman Lisesi 150 yıllık köklü bir geçmişe sahip olmasına rağmen, sistemli bir arşiv oluşturulması konusunda yakın bir zamana kadar profesyonel ve disiplinli bir çalışma gerçekleştirilememiştir. Bu eksikliğin giderilmesi için bilhassa Alman Liseliler Derneği Başkanı Serhat Hacıpaşalıoğlu'nun girişimleriyle okulun arşivinin derlenmesi ve dijitalleşmesi amacıyla yürütülen çalışmaların önemli bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı ise sürmektedir. Mevcut okul arşivi ve Alman Devleti'ne ait arşivdeki taramalar titiz bir biçimde sürdürülmektedir.

Almanca Dil Diploması Uygulaması

2001 yılında Daimi Kültür Konferansı, Alman Lisesi'nde *Sprachdiplom Stufe 2* sınavının uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bu sınav normalde Goethe Enstitüsü tarafından düzenlenen Almanca Dil Diploması sınavıdır. 2001 yılı itibariyle Alman Lisesi öğrencilerine okul dahilinde bu sınava girme fırsatı sunulmuştur. Böylece okulun her öğrencisi, Abitur diploması almasa bile en azından Almanca dil becerilerini kanıtlayan bir diploma sahibi olacaktır.

Alman Tarihi'ni yazdılar ödül aldılar

Almanya'nın geçtiğimiz yıl açtığı 'Alman Tarihi' konulu yarışmada, İstanbul Lisesi'nden Aslı Köprülü-Özdeş Badur ile Özel Alman Lisesi'nden Can Bayhan, Anıl Tuluy, Karen Krüger, Emre Yıldız ve Sinan Edil'in çalışmaları ödül aldı. 667 çalışma da ödüllendirildi. Yarışmaya Almanca eğitim yapan okullardan toplam 11 bin 560 öğrencinin 2 bin 319'u ile katıldı. İstanbul Lisesi öğrencileri çalışmalarında Almanistanesini, Özel Alman Lisesi öğrencilerinde İstanbul'daki Al-

1993 15 Ekim tarihli Hürriyet Gazetesinin haberine göre Alman Lisesi öğrencileri Almanya tarihini yazma yarışmasında ödül almışlardır.

Lise Süresinin Kısaldığına Karşı Önlem: Hazırlık Sınıflarının Bölünmesi

Peter Born döneminde uygulamaya konan önemli bir düzenleme, 1998'de yürürlüğe giren kesintisiz ilköğretim rejiminin Alman Lisesi açısından doğurduğu sıkıntıları telafi amaçlıydı. 2004-2005 yılından itibaren hazırlık sınıflarının bölünmesi, az sayıda ve seviye olarak denk çalışma gruplarının oluşturulması ve bu grupların alanında uzman eğitimciler eşliğinde optimal çalışma koşullarına ulaşması planlandı. Aynı plan 10. sınıflara da uygulanacak, Almanca ve İngilizce derslerinde sınıflar bölünerek çalışılacaktı. Böylece 8 yıllık zorunlu eğitim sebebiyle yabancı dile geç başlayan öğrencilerin dezavantajlarının ortadan kaldırılması hedefleniyordu. 2005-2006 eğitim yılında bu sebeple Alman Lisesi'ne 10 yeni öğretmen katılmıştır. Böylece sözü edilen gelişmeler neticesinde Abitur diploması alan öğrencilerin sayısında da ciddi bir artış görülmüştür.

Alman Lisesi'nin Önemli bir Figürü: Macide Kapps

2003 yılı Alman Lisesi tarihi açısından bir dönemin sonuna işaret etmektedir. Zira Alman Lisesi'nde 42. yılını deviren Macide Kapps emekliye ayrılmıştır. 1962 yılında, İstanbul Lisesi'nden mezun olduktan hemen sonra bir dönem eşi Arthur Kapps'ın da görev yaptığı Alman Lisesi'nde çalışmaya başlayan Kapps, görevini bu uzun dönem içinde benzersiz bir istikrarla sürdürmüştür. Macide Hanım, Alman Lisesi tarihine, okul yöneticileri ile olduğu kadar

öğrencilerle de geliştirmiş olduğu iyi ilişkilerle geçmiştir. Macide Kapps da gelişimci, tuttuğunu koparan bireyler olarak tanımladığı Alman Lisesi öğrencilerinin kendi yaşamında ayrı bir yeri olduğunu belirtmektedir. Uzun yıllar boyunca öğrencilerin diplomalarını hazırlamaktan, onlara geç kağıdı vermeye kadar birçok görevi yerine getiren Kapps, ihtiyaç duyulduğunda okul içinde top oynayan öğrencilerin toplarını toplayarak okul içi disiplinin sağlanmasına yardımcı olmuş bir figürdür. Dahası Macide Kapps, öğrencilerin dertlerini dinleyerek ve sorun yaşadıkları alanlarda onlara yol göstererek sergilediği rehberlik ve sınav dönemlerinde yaptığı danışmanlık faaliyetiyle Alman Liseliler nezdinde son derece özel bir insan olarak hatırlanmaktadır.

Peter Born'un Yerine Richard R. Reinhold'un Müdürlüğü

Peter Born, süresi henüz dolmadan, 31 Ağustos 2006'da kendi isteğiyle müdürlükten ayrılmıştır. Born'un halefi olan Richard R. Reinhold, Ren-Main havzasından gelmekte olup Hessen Eyaleti'nin güneyinde altı yıl süreyle büyük bir okulun yöneticiliğini yapmıştı.

Binanın Onarımı ve Depreme Dayanıklı Hale Getirilmesi

Yukarıda daha önce de vurgulandığı üzere, okulun fiziki yetersizliklerini gidermek üzere genel bir tadilat yapılması uzun yıllar boyunca gündemde kalmıştı. Born'un gayretleriyle söz konusu onarım sürecine 2004-2005 eğitim yılında C Blok'tan başlanarak girilmiştir. Okul binası neredeyse 110 yıla yakın bir geçmişe sahip olduğu için büyük çaplı bir proje ile yenilenmeli ve depreme dayanıklı hale getirilmeliydi. Dolayısıyla güçlendirme çalışmaları bütün okul binasını kapsıyordu. Bu durumda dersliklerin kapanarak eğitimin aksaması tehlikesi vardı. Böylesi bir olasılığı önlemek üzere onarımın sırayla yapılması ve önce C Bloktan başlanarak tamirata girişilmesi planlanmıştır.

Born zamanında başlanmış olan binanın onarımı ve depreme dayanıklı kılma süreci daha sonra da devam etmiştir. 2006'da C Blok'un dış cephesi hariç içyapı inşaatı tamamlanmış ve o yaz A Blok'un inşaatı

başlatılmıştır. Güçlendirme çalışmaları kış aylarında da sürdürülünce, mekânsal sıkıntıları çözmek için okul bahçesinde geçici nitelikte bir yapı (*Interimsgebäude*) oluşturulmuş, ayrıca derslerin bir kısmı da Teutonia'da gerçekleştirilmiştir. Bu sırada okul idaresinin büroları da okulun hemen yanındaki binalara taşınmış, böylece 2009 yılında A Blok'un modernizasyonu sona ermiştir. İnşaat sürecine yönelik planlamaya göre, 2010'da yenilemesi biten derslik sayısının artacağı ve Teutonia binasında yapılan derslerin de böylelikle sona ereceği öngörülmekteydi. Ayrıca 2011 yılı Ocak ayı sonuna kadar geçici binadaki dersler devam edecek, ardından da yavaş yavaş dersler ana binaya aktarılacaktı. Sonuç olarak 23 Mayıs 2011 tarihine gelindiğinde, okulda yürütülen depreme karşı güçlendirme ile yenileme çalışmaları tamamıyla sona ermiş ve böylece Alman Lisesi, eğitim- öğretim faaliyetlerini, görünüşü orijinal ama temelleri ve iç mekânları yepyeni binasında sürdürmeye başlamıştır.

Alman Lisesi'nin "Mükemmel Eğitim Kurumu" Olarak Tescillenmesi

2009 yılı Ekim ayı başında, Almanya'nın yurtdışındaki okullarına yönelik düzenli olarak gerçekleştirdiği teftişi (Bund-Länder-Inspektion – Eğitim Kurumlarının Federal ve Eyaletler Çapında Teftişi) için Alman Lisesi'ne müfettişler gelmiştir. Ders ziyaretleri, veli, öğrenci ve öğretmen röportajları ve okul personeli ile uzun görüşmeler sonucunda Alman Lisesi "Almanya'nın Mükemmel Yurtdışı Eğitim Kurumu" (*Exzellente Deutsche Auslandsschule*) sertifikasına layık görülmüştür. 2011 Ekim'inde eğitim kalite yönetimi uzmanı Prof. Dr. Hans-Günter Rolf'un üçüncü ve son ziyareti gerçekleşmiş ve okulun geliştirme potansiyeli olan taraflarına dair kapsamlı çalışmalar tamamlanmıştır.

Şansölye Angela Merkel'in Alman Lisesi'ni Ziyareti: Almanya'da Türk Lisesi Tartışması

Angela Merkel 29-30 Mart 2010 tarihinde Türkiye'ye gerçekleştirdiği resmi ziyaret çerçevesinde 30 Mart 2010'da Alman Lisesi'ne de uğramıştır. Ziyaret esnasında çok sayıda öğrenci Şansölye'nin fotoğrafını imzalatma şansını yakalamıştır. Bazı öğrenciler ise Türkiye'nin AB'ye girme süreci ve İstanbul'da

kurulmakta olan Alman Üniversitesi hakkında Merkel'e sorular sormuş, Merkel de elinden geldiğince samimi yanıtlar vermiştir. Yaklaşık iki saat kaldığı Lise'de Şansölye'ye Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay eşlik etmiş, daha sonra Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu da okula gelmiştir.

Merkel'in ziyareti öncesinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Alman Lisesi'ni örnek göstererek, Almanya'da da benzer biçimde Türk liselerinin kurulmasını istemesi, Alman siyaseti ve basınında epeyce gürültü koparmıştır. Hıristiyan Demokrat Partisi (CDU) bu öneriyi, "Türklerin uyum sürecini engeller" gerekçesiyle reddederken Yeşiller Partisi söz konusu öneriyi destek vermiştir.

Türk Müdür Başyardımcısı Güneş Yetiş'in Emekliliği

Alman Lisesi'nde yirmi beş yıl öğretmenlik yapan ve 1992'den itibaren de Türk Müdür Başyardımcılığı görevini üstlenen olan Güneş Yetiş, 2011 Ağustos ayında emekli olarak bu vazifeden ayrılmıştır. Güneş Yetiş'in halefi Dr. Gülseren Aslan olmuştur.

Sosyal Medya Çağının Çarpıcı Bir Dışavurumu: Öğrenci-Yönetim Anlaşmazlığı

Daha önce belirtildiği üzere, sosyal medya araçlarının yaygınlaşması, öğrencilerin beş yıllık eğitimi ve liseye kabul edilen gençlerin seçkin nitelikleri, okul yönetimini daha demokrat ve esnek yaklaşımlar geliştirmeye yöneltmeliydi. Bu yeni koşullara 2010'ların ilk yarısındaki okul yönetiminin tam da ayak uyduramadığı görülüyor. Tek istisna, öğrencilerle diyalog içerisinde olan, sorunlarına sahip çıkan ve dolayısıyla da sevgilerini kazanan Türk yöneticilerden Didem Veyisoğlu idi. Öğrenci kesimi ile okul yönetimi arasında gerilimlere yol açan en dikkat çekici sorun, Almanca konuşulan ülkelerde bir okul geleneği olan Abistreich, yani Abitur sırasında mezuniyet öğrencilerinin şaka ve çılgınlıklar organize edebilmeleriyle bağlantılıydı. Aynı geleneği 2011-2012 devresi 12. sınıf öğrencileri uygulamak istediklerinde okul yönetiminin kısıtlamalarına maruz kalmışlar, bu da öğrencilerin meşale yakmak gibi eylemlerle durumu protesto etmelerine

yol açmıştır. Veyisoğlu'nun girişimleriyle sona eren bu hadise sonrasında sekiz öğrenci disipline verilmiştir.

Öte yandan bazı öğrencilerin İngilizce ve Fizik alanlarındaki Abitur sınavlarının aşırı ağır olduğu hususundaki itirazları okul yönetimi tarafından dinlenmemiş, hatta öğrencilerden özür dilemeleri istenmiştir. Öğrenciler bunun üzerine müstehzi bir dille bir "özürname" kaleme almışlardır. Bütün bu olaylar sırasında, okul yönetimi içerisinde büyük ölçüde öğrenci taleplerini dikkate alma çizgisinde olan Veyisoğlu'nun okuldaki işine 2012'de son verilmiştir.

Didem Veyisoğlu'nun Türk Müdür Başyardımcılığı

Yukarıda sözünü ettiğimiz 2011-2012 olayları ve Veyisoğlu'nun maruz kaldığı muamele, İdare Derneği'nin yeni Yönetim Kurulu'nun konuya hassasiyetle eğilmesine neden olmuş ve Didem Veyisoğlu 16 Temmuz 2014'te yeniden işe alınarak Türk Müdür Başyardımcısı olarak görevine başlamıştır.

Axel Björn Brott'un Müdürlüğü

Didem Veyisoğlu'nun Türk Müdür Başyardımcısı olduğu sırada Richard R. Reinhold'un Alman Lisesi'ndeki görev süresi sona ermişti. Reinhold'un son yılları gerginlikler içerisinde geçen müdürlük devresinden sonra, 2014 Ağustos ayında Axel Björn Brott, okulun yeni müdürü olmuştur. Kendisi daha önce Rheinland-Pfalz eyaletindeki Linz am Rhein şehrinde bulunan eyaletin en köklü okullarından biri olan Martinus-Gymnasium'da altı yıl müdürlük yapmış ve okulda bazı yeniliklere imza atmıştı.

Hentbol Takımının Başarısı

Alman Lisesi hentbol takımı, zorlu rakiplerini eleyerek İstanbul'u Liselerarası Türkiye Şampiyonası'nda temsil etmek üzere 14-17 Aralık 2015 tarihlerinde gruplara gitmeye hak kazanmıştır. Yarı finalde Şişli Terakki takımını yenerek Türkiye Üçüncüsü olmayı başarmıştır.

Berlin'de MINT Festivali

Türkçe kısaltması FeTeMM (Fen-Teknoloji-Mühendislik-Matematik), İngilizce orijinali STEM (Science, Technology, Engineering,

M. Mithat Cin

(1948-)

İstanbul Teşvikiye’de doğdu. Eczacı olan babasının mesleğini sanayide devam ettirdi. Şişli Terakki Lisesi’nin ilkokul kısmında okudu. Eğitimi Alman Lisesi’nde sürdürdü. Son sınıfta babasının vefatıyla, okuldan ayrılmış olsa da, yıllar boyunca Alman Lisesi’nde gördüğü eğitim ve dolayısıyla kazandığı nitelikler, kendisini tanımlayan özellikler oldu.

Üniversite eğitimini, adı daha sonra Marmara Üniversitesi olan, İTİA Eczacılık Fakültesi’nde alan Mithat Cin, 1972’deki mezuniyetinin hemen ardından başladığı ilaç sanayindeki çalışma hayatını, 46 yıl sonunda Temmuz 2018’de aldığı emeklilik kararıyla 70 yaşında noktaladı. Tahsilinin ve ilaç sektöründeki kariyerinin yanı sıra 50 yıl boyunca yeminli, simultane, yazılı ve sözlü tercümanlık biçimlerini de içeren tercüme faaliyetlerini sürdürdü. Halen Alman Lisesi İdare Derneği Yönetim Kurulu Başkanı olarak Alman Lisesi’nin gelişmesi için çaba harcamaya devam ediyor. Sanattan spora, özellikle resim, opera ve tenis gibi birçok farklı alana ilgi duyan Mithat Cin, evli ve bir kız babasıdır. Halen, deneyimlerini kaleme aldığı kitap üstünde çalışmalarını sürdürmektedir.

Mathematics) olan eğitim yaklaşımı, öğrencilere fen bilimleri ile matematik sahalarının kombine olarak öğretimini ve öğrencilerin sadece okul içi değil, okul dışında da yaratıcı ve uygulamaya yönelik faaliyetler ile desteklenmesini kapsayan bir pedagojik standarttır.

Almancada MINT (Mathematik-Informatik-Naturwissenschaften-Technik) olarak belirtilen bu pedagojik standardın özendirilmesi çerçevesinde, Berlin Eyaleti Eğitim, Gençlik ve Aile Bakanı Senatör Sandra Scheers’in himayesinde 5 Kasım 2018’de bir MINT festivali düzenlenmiştir. Alman Lisesi yetkilileri ve öğrencileri bu festivale “özel konuk” (*besonderer Gast*) sıfatıyla davet edilmiştir.

Alman Lisesi Kültür ve Spor Kompleksi İnşası

Alman Lisesi’nin tarihi ana binasının yanındaki spor salonu, binanın güvenliği ile ilgili problemler nedeniyle uzun süredir kullanılamamaktaydı. Salonun kullanım dışı kaldığı bu süreçte öğrenciler hem spor etkinliklerinde hem sanatsal etkinliklerde geçici olarak kiralanmış salonları kullanmak durumunda kalmıştır. Okulun bu altyapı problemini çözmek için atıl durumdaki alanın değerlendirilerek, yer altına da uzanan çok amaçlı modern bir spor kompleksinin Alman Lisesi’ne kazandırılması fikri, Alman Liseliler Derneği Yönetim Kurulu Başkanı ve Alman Lisesi İdare Derneği Yönetim Kurulu üyesi Serhat Hacıpaşalıoğlu tarafından ortaya atılmıştır. İzleyen süreçte ondan fazla şirketin katıldığı bir ihale düzenlenmiş, proje hazırlanmış ve ardından inşaat çalışmalarına başlanmıştır. Fakat yıkılan eski spor salonunun yerine yapılacak kompleks için sürdürülen kazı çalışmalarında tarihi sarnıçlara rastlanınca inşaat yavaşlamıştır. Kazı makinelerinin kullanılmadığı bu süreçte, kazı çalışmaları halen elle devam etmektedir. Tüm inşaat alanı kazıldıktan, kalıntıların tümü açığı çıkarılıp arkeolojik değerleri saptandıktan sonra projenin nasıl ilerleyeceğine karar verilecektir.

Alman Lisesi Öğretim Elemanlarının Kompozisyonu

Alman Lisesi’nin yüz elli yıllık renkli ve inişli çıkışlı tarihini noktalamadan önce son yirmi yıl içerisinde geliştiği, dikkati çeken bir eğilime değinmekte fayda vardır. Alman Lisesi 1868’de bir Semt Okulu olarak kurulduğunda amacı özellikle Beyoğlu Alman kolonisi çocuklarına ilk eğitim vermektir. Zaman içerisinde Semt Okulu gelişerek Burjuva Okulu kimliğini kazanmış ve 1898’den itibaren bir ortaokul (*Realschule*), 1910’dan sonra da bir lise (*Oberrealschule*) olarak resmen tanınmıştır. Tüm bu devrelerde öğretmen kadrosu çok büyük oranda Almanlardan veya anadili Almanca olan hocalardan oluşmuştur.

Bu durumun 1924-1944 devresi Alman

Lisesi'nde biraz değişmeye başladığını görüyoruz; mevzuat gereği Türkçe kültür dersleri veren ve sayısı giderek artan bir Türk öğretmen kadrosu göze çarpmaktadır. Aynı durum 1953'ten sonra da büyük oranda devam etmiştir. 2000'lerin başlarına kadar Alman hocaların fen dersleri ile Almanca, İngilizce, Fransızca gibi dersleri üstlendiklerini, Türk hocaların ise esas olarak kültür dersleri verdiklerini görmekteyiz.

Sözünü ettiğimiz bu öğretmen-ders kompozisyonunun 1990'ların ortalarından sonra sürdürülebilmesi zorlaşmıştır. 1990-91'de iki Almanya'nın birleşmesinin Almanya Federal Cumhuriyeti'nin finansal kaynaklarını ciddi biçimde zorladığı biliniyor. Bu durumda İstanbul'a gelecek Alman öğretmenler için kaynak aktarımının azaldığı dikkati çekmekte. Öte yandan 1990'ların sonlarına doğru Almanya'dan gelecek öğretmen başvurularında da bir azalma görülmüştür. Hatta Stürzenhofecker'in müdürlüğü devresinde Lise'deki hocaların derslerin aksamaması için fedakârlıklar gösterdiklerine yukarıda da değinmiştik.

Yukarıda özetlenen koşulların da etkisiyle, önceden sadece Alman öğretmenlere tahsis edilmiş olan derslerin 2000 sonrasında giderek Almanya'dan dönen Türk asıllı veya Türk vatandaşı öğretmenler tarafından verilmeye başlandığını gözlemliyoruz. Örneğin 2018-2019 ders yılında Almanca dersi veren hocaların yarısına yakını Türklere aittir. İngilizce, matematik, biyoloji, kimya gibi derslerde halen Alman hocaların ağırlığı devam etmekle birlikte söz konusu ders hocalarının yaklaşık üçte biri Türk'tür. Sonuç olarak 2000-2001 ders yılında toplam 48 öğretmenin 33'ü (%68,7) Alman, 15'i (%31,3) Türk iken, 2009-2010 döneminde toplam 84 öğretmenin 52'si (%62) Alman, 32'si (%38) Türk ve nihayet 2018-2019 ders yılında toplam 87 öğretmenin 42'si (%48,3) Alman ve 45'i (%51,7) Türk olmuştur.

Alman Lisesi'nin 1998 Sarsıntısını Başarıyla Atlaması

Hatırlanacağı üzere Stürzenhofecker 1998 başlarında, Sekiz Yıllık Kesintisiz İlköğretim

A. Serhat Hacıpaşalıoğlu (1964-)

İstanbul'da doğdu. Üsküdar İcadiye İlkokulu'ndan sonra, orta öğrenimini Alman Lisesi'nde tamamladı ve ardından İstanbul Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi'ni bitirdi.

Meslek tercihini şov dünyasından yana kullanan Hacıpaşalıoğlu, şarkıcı, besteci, yapımcı ve sunucu olarak önemli başarılarla imza attı. 1994 yılında END Productions adlı yapım şirketini kurarak, aynı yıl Riziko adlı yarışma programıyla TRT ekranlarında yapımcılık ve sunuculuk kariyerine başladı. 1995 ve 1996 yıllarında, bu programda gösterdiği başarılı performans nedeniyle En İyi Erkek Sunucu ve En İyi Yarışma Programı kategorilerinde Altın Kelebek Ödülü'nün sahibi oldu. Ayrıca aralarında Milli Olimpiyat Komitesi Fair Play Büyük Ödülü, İskenderiye Şehri Altın Anahtarı'nın da olduğu birçok ödülle layık görüldü. 2019 yılındaysa bir Türk sanatçı olarak, uluslararası müzik arenasındaki başarıları nedeniyle Altın Kelebek Başarı Ödülü'nün sahibi oldu.

1997 yılında çıkardığı ilk single ile başlayan müzik hayatını, dinleyicilerin beğenisine sunduğu 9 single ve 1 albüm ile sürdürmektedir. 2016 ve 2019 yıllarında olmak üzere 2 kez San Marino'yu Eurovision Şarkı Yarışması'nda temsil etmiştir. 2019'da 41 ülke arasından elde ettiği 19.'luk adı geçen ülkenin yarışma tarihindeki en büyük başarısıdır. Hacıpaşalıoğlu, yapım şirketi aracılığıyla, 1998 yılından beri, Türkiye Liselerarası Müzik Yarışması'nı organize etmektedir.

Serhat Hacıpaşalıoğlu, 2010'dan beri İstanbul Alman Liseliler Derneği'nin Başkanlığı ve 2013'ten beri de İstanbul Özel Alman Lisesi İdare Derneği Yönetim Kurulu Üyeliği görevlerini yürütmektedir. Halen Alman Lisesi'nin kolektif hafızasının gelişimine verdiği önem nedeniyle, okulun arşivinin zenginleştirilmesi için başlattığı çalışmalara devam etmektedir.

uygulamasının Alman Lisesi'nin geleceği üzerinde olumsuz etkileri olabileceği hususunda endişelerini dile getirmişti. Ancak halefi Peter Born'un yeni koşullara uyum sağlamak üzere aldığı önlemlerin hayli başarılı olduğunu görmekteyiz. Öyle ki Born'un 2003-2004 Yıllığı'nın girişinde vurguladığı üzere, Alman Lisesi öğrencileri, Sekiz Yıllık İlköğretim Yasası'nın üstlerine yüklediği zor şartlara rağmen yeni sisteme adapte olmayı başarmış ve o sene 100 öğrenci Abitur diploması almaya hak kazanmıştır. Born'un ifadesiyle "Almanya'da hiçbir okulda bu kadar yüksek sayıda başarılı öğrenci bulunamaz[dı]". Nitekim Alman Lisesi'nin 2009-2011 devresinde "Mükemmel Eğitim Kurumu" sertifikasını kazanması söz konusu yüksek eğitim kalitesinin resmen belgelenmesi anlamına gelmiştir. Alman Lisesi'nin parlak geleceğini garantiye alacak diğer bir husus, 2011 yılındaki sarsıntı sonrasında okul yönetimi ile öğrenciler arasında demokratik iletişim ve işbirliğinin devam etmesi olacaktır. Bu çerçevede Alman Lisesi'nin çoğulcu ve katılımcı ufuklara doğru yol aldığını söyleyebiliriz.

İstanbul Özel Alman Lisesi İdare Derneği'nin İşleyişi ve Faaliyetleri

İstanbul Özel Alman Lisesi, Türkiye'de eğitim veren ve Almanya ile Avusturya gibi anadili Almanca olan ülkelerle resmi ilişkisi olan 3 liseden biridir. İstanbul Lisesi ve Özel St. Georg Avusturya Lisesi diğer iki lisedir. Bunlar dışında kalan ve Almanca eğitim veren Anadolu Liseleri tamamen Türk eğitim sistemine tâbidir. Yükseköğrenim kurumları içerisinde ise Türk-Alman Üniversitesi'nin özel bir konumu vardır. Tüm faaliyetlerini Türk Dernekler Kanunu'na göre gerçekleştiren İdare Derneği, Alman Lisesi'nin resmi yönetim birimidir. Okulun yönetimini, geleceğe ilişkin vizyonunu ve Türk ve Alman kurumlarıyla ilişkilerini bu dernek yürütmektedir. Derneğin yetkili icra kurulu yedi üyeden oluşan yönetim kuruludur. Her bir yönetim kurulu üyesi derneğin yıllık olarak gerçekleşen genel kurul toplantılarında üç yıllık bir görev süresi için seçilir. Yönetim Kurulu'nun asli görevi, Özel Alman Lisesi'nin yönetsel süreçlerini yapılandırmak ve idamesini sağlamaktır. Ayrıca Yönetim Kurulu, Almanya

Federal Cumhuriyeti ile okul bina ve arsasının kullanım hakkı ile ilgili sözleşmeleri, işveren olarak tüm öğretmenler ve çalışanların iş sözleşmelerini düzenler. Bunun dışında tüm finansal konular, okul binasının bakım-onarımı, yatırımlar ve eğitim ve öğretimin sürekli ve kalıcı bir şekilde gelişmesi konularından sorumludur. Dernek faaliyetlerini okulun resmi bütçesi ile yürütmekte; okulun belirli bir aradan sonra yeniden faaliyete girdiği çeşitli özel durumlar dışında, düzenli bir bağış mekanizması olmaksızın görevini yerine getirmektedir. Bu noktada yalnızca, okulun mezunlarından Nazlı İmre'nin bağış konusunda istisnai ve özel bir konumunun olduğu belirtilmelidir. İmre'nin ihtiyaç sahibi başarılı öğrencilere okul aidatlarını ödeyebilmeleri için vermiş olduğu destek, tüm Alman Liseliler için model olabilecek niteliktedir.

Mevcut İdare Derneği Yönetim Kurulu'nun göreve gelmesinden beri yürüttüğü veya tamamladığı görevler şöyle sıralanabilir: 2018 eğitim yılının başında tüm sınıfların mobilyalarının yenilenmesi ve tüm sınıflara smart paneller yerleştirilerek dijital eğitime başlanması; Alman öğretmenlerin istihdamı konusunda yaşanan sıkıntılara çare bulabilmek amacıyla Yönetim Kurulu Başkanı M. Mithat Cin ve Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Özden Özkaya Ferendeci'nin 2018 yılında Köln'de eğitim fuarına katılmaları ve Alman mercileri ile birçok görüşme yapmaları; Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Özden Özkaya Ferendeci'nin okulun menfaatlerini temsil edebilmek ve diğer Alman okulları ile bir iletişim ağının kurulmasını sağlayarak bilgi alışverişinde bulunulabilmesi amacıyla düzenli olarak Almanya'daki ilgili kurumların (ZFA ve WDA) organizasyonlarına katılması.

Derneğin mevcut Yönetim Kurulu şu isimlerden oluşmaktadır.

Mustafa Mithat Cin

Yönetim Kurulu Başkanı

Av. Prof. Dr. Hamide Özden Özkaya-Ferendeci

Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

Dr. Richard Wittmann

Av. Prof. Dr. Hamide Özden Özkaya Ferendeci

(1973-)

Almanya'nın Köln şehrinde doğdu. Orta öğrenimini 1991 yılında Alman Lisesi'nde, yüksek öğrenimini ise 1997 yılında Bonn Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Stajını Düsseldorf'ta bulunan Kuzey Ren Westfalya Eyalet Adalet Bakanlığı'nda tamamlayan Ferendeci, 2000 yılında hakim, savcı ve avukat olmaya hak kazandı.

2003 yılında denklik derslerini başarıyla tamamlayarak İstanbul Hukuk Fakültesi'nden lisans mezuniyet belgesini aldı. 2007'de Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün doktora programından mezun oldu. 2014'te doçent ünvanını aldı.

2019'da Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne profesör olarak atanan Ferendeci, halen aynı üniversitede Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı Başkanı ve Özel Hukuk Bölüm Başkanı olarak görev yapmakta, ayrıca üniversitenin Uluslararası Ofis Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Almanca ve İngilizce bilen ve İstanbul Özel Alman Lisesi İdare Derneği yönetim kurulu üyeliğine devam eden Hamide Özden Özkaya Ferendeci, evli ve bir çocuk annesidir.

En eski 4. Alman okulu olan İstanbul Alman Lisesi adına son dönemde düzenlenen tüm yurtdışı toplantılara katılan Ferendeci, son yıllarda ortaya çıkan önemli bir sorun olan temsil eksikliğini ortadan kaldırmıştır. Yurtdışında gösterdiği faaliyetler sayesinde İAL'nin kendi bölgesinin merkezi seçilerek 144 Alman Okulu arasında hak ettiği değeri görmesini sağlamıştır. Ferendeci ayrıca, İstanbul Alman Lisesi ile ZFA ve WDA arasındaki ilişkilerin yeniden gelişimine katkı sağlamıştır.

Yazman

Steven Young

Muhasip

Dr. Ahmet Münir Gökmen

Üye

Ahmet Serhat Hacıpaşalıoğlu

Üye

Kerim Erhan

Üye

Okulun 150. yıl kutlamaları çerçevesinde, koordinasyonu üstlenen Alman Liseliler Derneği Başkanı ve Alman Lisesi İdare Derneği Yönetim Kurulu üyesi Serhat Hacıpaşalıoğlu, aralarında, Alman Liseli sanatçıların gerçekleştirdiği Abseits der Zeit adlı sergi, Türkçe, Almanca ve İngilizce hazırlanan 150. Yıl Tarihçe kitabı, Melih Kibar biyografisi, diskografisi, fotoğraf albümü ve en iyi eserlerinin yer aldığı arşiv CD çalışması, Kerim Suner'in çektiği okul fotoğraflarıyla oluşturulan 2019 takvimi, ilki Bülent Eczacıbaşı için hazırlanan, 150 yılda 150 Alman Liselinin üç farklı dildeki biyografileri ile 15 Aralık 2018'de düzenlenen ve hafızalardan hiç çıkmayacak 150. yıl balosunun bulunduğu dev bir çalışmaya imza atarak, tüm Alman Liselilerin bir kez daha okullarıyla duyduğu gururu perçinlemiştir. Alman Lisesi'nin 150 yılı aşan eğitim serüveni içerisinde sergilenen sayısız başarı İdare Derneği'nin koyduğu yönetim perspektifi çerçevesinde mümkün olmuştur.

GURUR TABLOSU

Bülent
ECZACIBAŞI
1968

Mehmet
Sevin ULUKUT
1969

Melek Hülya
YURTSEVEN
1970

Selami Eşref
ARAL
1970

Mustafa Taşçı
KOŞUKAVAK
1970

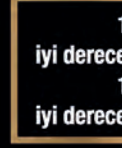
Mehmet
Atilla ÖTEŞ
1971

Mehmet Yusuf
CİVELEKOĞLU
1971

Ali Kazım
İNAL
1971

1972
iyi dereceli mezunlar.*
1973
iyi dereceli mezunlar.*

Eligezer
KOHEN
1974

Serdar
ÇORUM
1979

Cengiz
SELMAN
1980

Faruk Halil
BURSAL
1981

Figen
ÇEÇELİ
1982

Ohannes
Aleks GÖLLÜ
1983

Zeynep Aslı
BATUR
1989

Neslişah
TERZİOĞLU
1990

İsmet Orhan
KARSLIĞIL
1991

Kerem
BÜLBÜL
1992

Burhanettin
Erdem ALACA
1993

Çağlar
ERDOĞAN
1999

Belkıs Burcu
TUNAKAN
2000

Mete
VEYİSOĞLU
2001

Sercan
ÇELEBİ
2002

Burak
ALTINTAŞ
2003

Mertcan
İPEK
2009

Bilge
TAHHUŞOĞLU
2010

Neslihan
ŞAŞMAZER
2011

Deniz Cihat
AKSEL
2012

Kağan
BATUKER
2013

150
Yıl/Jahre

OMUZ

1968-2018

Ali Rıza
KORAY
1971

Ahmet Levent
MUTAFOĞLU
1974

Mehmet
Derun ÜNLÜER
1975

Saime Meral
ÖZKAYA
1976

Ayşegül
KÖMÜRCÜOĞLU
1977

Yağmur
DENİZHAN
1978

Esen
ÖZKAYA
1984

Ali Emre
ÖNDER
1985

Ayşegül
VAİZOĞLU
1986

Eyüp Mehmet
YÜKSELEN
1987

Ahmet Ender
BURUK
1988

Fatma İrem
KÖPRÜLÜ
1994

Hasan
BERMEK
1995

Can
KILIÇ
1996

Murat
ŞENEL
1997

Ali Kıvılcım
ÖZDAĞLI
1998

Selim
AYTANÇ
2004

Kaan
YÜCER
2005

Dicle
EROL
2006

Emine Bahar
AVANOĞLU
2007

Nazlı Gültem
GÖNÜL
2008

Pelin
KILAVUZ
2014

Hayal Deniz
ÖZER
2015

Alp
PAKSOY
2016

Umay Ece
TUĞCU
2017

Kaan
ÇİFÇİBAŞI
2018

*1972
iyi dereceli
mezunlar.

- 1- Osman Hazık Babaoğlu
- 2- Mehmet Ali Gürellöl
- 3- Mehmet Selahattin Hakman
- 4- Sezgin Fatma Yüzak
- 5- Necip Celalettin Bağoğlu
- 6- Adnan Nur Baykal
- 7- Yaşar Enis Ersü
- 8- Nurgün İdil
- 9- Turhan Ömer Karabey
- 10- Mehmet Reha Kora
- 11- Hayım Baruh
- 12- Firdevs Tülin Deren
- 13- Zeynep Oya Karamızrak
- 14- Ayperi Savcı
- 15- Alis Zülemyan

*1973
iyi dereceli
mezunlar.

- 1- Töre Almat
- 2- Fatma Sema Arseven
- 3- Cemil Betanov
- 4- Ayşegül Karamanoğlu
- 5- Hatice Canan Pak
- 6- Cüneyt Uzman
- 7- Peter Ferdinand Vostan
- 8- Osman Bülent Ankan
- 9- Nafiz Oğuz Mete Baharoğlu
- 10- Zoi Haritu
- 11- Mehmet Faik Kıvanç
- 12- Nuri Aksel
- 13- Ahmet Anbarcı
- 14- Yasemin Baykal
- 15- Fikret Ömer Bayram
- 16- Eli Kohen
- 17- Mustafa Moripek
- 18- Engin Tuncel
- 19- Lale Nigar Bali

MÜDÜRLERİMİZ

1968-2020

Heinz ANSTOCK
1968-1974
Okul Müdürü

Helmut KAHMANN
1975-1986
Okul Müdürü

Franz LIPPOLD
1987-1993
Okul Müdürü

Roland STURZENHOFECKER
1993-2001
Okul Müdürü

Peter BORN
2001-2006
Okul Müdürü

Richard R. REINHOLD
2006-2014
Okul Müdürü

Axel Björn BROTT
2014-2020
Okul Müdürü

Dr. Hans BRÜGMANN
2020 (görevde)
Okul Müdürü

Adnan TOLUN
1968-1976
Müdür Başyardımcısı

Ayhan GÖKART
1977-1989
Müdür Başyardımcısı

Gökşin DİNLER
1989-1992
Müdür Başyardımcısı

Güneş YETİŞ
1992-2011
Müdür Başyardımcısı

Gülseren ASLAN
2011-2014
Müdür Başyardımcısı

Sevil Didem VEYİSOĞLU
2014 (görevde)
Müdür Başyardımcısı

2020-2021

Schulleitung

Okul İdaresi

Dr. Brüggmann, Hans
EN, FR
Schulleiter

Didem Veyisoğlu
DE, DaF
Türk. Stellvertretende
Schulleiterin

Ören, Hakan
DE, BI
Stv. Schulleiter

erweiterte Schulleitung

Okul İdaresi

Winkler, Arite
FR
Oberstufen-Koordinatorin
Leitlerin der Sek. II

Üttinger, Nicole
DE, EN
Sek. I-Koordinatorin
Leitlerin der Sek. I

Emel Lütfuoğlu
DE, DaF
Tr. Stellvertreterin
Schulverwaltung

Melek Yıldırım
DE, DaF
Tr. Stellvertreterin
Akademische Aufgaben

Steuergruppe Schulentwicklung

Okul Gelişimi ve Proje Koordinasyon Grubu

Dartıcı, Emine
MA, KU
DFU
Stunden-/Vertretungsplan

Dİğdem Tosun
T, D, WE, E
Fl. Türkische Kulturfächer
Koordinatorin Begegnung

Kahle, Enrico
CH
Projektleiter KUH

Kemmer, Jürgen
DE, DaF, GE, FL, GE
DaF-Koordinator
Stunden-/Vertretungsplan

Paulus, Tili
MA, SP
Pädagogischer
Medienkoordinator

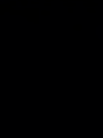
Richter, Gölüm
DE, DaF, KU
Koordinatorin Stärkung
der Schülerpersönlichkeit

Tarhan, Susanne
MA, DE (GS/HS)
Koordinatorin Inklusion,
Unterrichtsentwicklung

Thedinga, Aiko
EN, SP
AQM-Koordinator
Leiter Steuergruppe

Köhle, Kelly
EN
Unterrichtsentwicklung

Pätzold, Mike
MA, PY
Koordinator
Digitales Lernen

Pätzold, Kathrin
MA, PY
DFU-Koordinatorin

 Ahmet Hamdi Ayan DIN BIL	 Akbas, Aylin MA, BI	 Albunni, Bärbel KU Fachleiterin KU	 Albunni, Maher MA, INF Web-Untis-Koordinator	 Arzu Antep Şahin DE, DaF Stunden-Vertretungsplan	 Aylin Artunay SP	 Aynur Eson Aykut FEL, PSI, SOS	 Becker, Anna DE, EN	 Bekleyiş Aksoy DE, DaF	 Berna Parnas T. D. ve E.	 Bültmann, Rüdiger MA, MU Fachleiter MU
 Canan Kocakaya SP Lehrerbeirat	 Demir, Gizem DE, DaF, PO	 Dilara Wiegmann DE	 Dilek Bayraktar CoG	 Dr. Dümmler, Bärbel REL, ET	 Dursun, Nurcan DE, DaF, EN Koordinatorin Inklusion	 Erdem Seçmen T. D. ve E. Lehrerbeirat	 Erkan Gündüz SP	 Esra Parla T. D. ve E.	 Ezgi Cavdar MU	 Fatma Türkan Cengiz FEL
 Geisbüsch, Ursula DE, EN	 Gülşen Demir T. D. ve E.	 Hasan Eren Çukadar MA	 Hatice Selma Yigit T. D. ve E. Schülerzeitung	 İsmail Coşkun DIN BIL Ehrenausschuss	 Kriester, Katrin GE, DE Fachleiterin DE	 Kriester, Ulf-Armin PY, AS Fachleiter PH MNT-Koordinator	 Lale Demiray Deniz DaF, DE	 Lange, Thomas DE, EN	 Luchte, Juliane MA, FR, F. FR Studienberatung	 Makbule Aras T. D. ve E.
 Martens, Olaf BI, EK Fachleiter EK	 Melek Özbayrak RES	 Mesut Durak SP	 Mölle, Kalja MA, PY Fachleiterin MA	 Muazzez Erdem EN	 Dr. Müller, Burkhard MA, PY	 Özten, Maksude DE, DaF, EN	 Pahce, Gabriele RE, ET	 Pietschen-Ören, Silke DE, DaF, PO	 Serkan Güzey EN	 Seyda Babaoğlu EN Schülerzeitung
 Seyhan Ayygün DE, DaF	 Sezin Mac Eslin Us DE, DaF	 Sittart, Laura DE, BI	 Tarihmen, Oğuz DE, DaF, EN, TR-D Unterrichtsentwickler	 Tuğrul Yakarçelik YAR	 Uğur Yıldız TAR E-Okul-Koordinator	 Vaillant-Yüksel, Silke DE, EN, ET Fachleiterin EN, ET, RE	 Walz, Salome RE, ET	 Wenzel, Axel CH, BI Fachlehrer CH	 Winkler, Jan-Peter SP, EK, Fachleiter SP Beauftragter Sicherheitswesen	 Yasemin Atılgan DE, DaF
 Dr. Yasemin Baykal CH	 Yeşim Atik KU	 Yusuf Emrah Uzunca MU	 Zaim, Fouad MA, EK, FR Lehrerbeirat	 Zeynep Balcı DE, DaF	 Ziller, Martin CH, BI Fachleiter BI	 Berna Tunak Schulpsychologin	 Metin Küçükarslan Psychologischer Berater Ehrenausschuss	 Dr. Serdar Çurgunlu Schularzt	 Arzu Yıldız Krankenschwester	

Medizinische und
psychologische Betreuung

Okul Doktoru ve
Okul Psikoloğu

Privatschule der Deutschen Botschaft Ankara - Sekundarstufe I und II
- Exzellente Deutsche Auslandsschule -

Geçmişten Günümüze Öğretmenlerimiz

Albau, Dr.
Bäcker, Dr.
Baehner, Dr.
Bayer Bey
Brademann, Dr.
Brauner, Dr.
Eicke, Dr.
Förg, Dr.
Hoffmann, Dr.
Holz, Dr.
İshak Bey
Kress, Dr.
(Kilian) Simone
(Kölsch) Veronika
Lotz, Dr.
Mayer, Dr.
Meinhardt, Dr.
Miko, Dr.
Obermüller-Kochs, Dr.
Rathfritz, Dr.
Rüggeberg, Dr.
Rumpf, Dr.
Stern, Dr.
Teubrock, Dr.
Venter, Dr.
Acar, Ayhan
Acar, Sırrı
Achatz Kurt
Acım, Yeşim
Adler, Susanne
Akalp, Zümrüt
Akbaş, Aylin
Akbaş, Mehmet
Akbulut, Lütfü
Akçakoca, Ata
Akdora, Lamia
Akgün, Mehmet
Akleman, Nilgün
Aksay, Hıfzı
Aksoy, Bekleyiş
Aksu, Naime
Aktepe, Nurten
Akyağın, Güzin
Alacalıoğlu, Fahrettin
Alan, Naşide
Albrecht, Karl
Alkan, Jale

Allendörfer, Erhard
Alp, Mediha
Alparslan, Yasemin
Alpat, Güzin
Alpers, Albert
Altay, İhsan
Altinok, Necla
Altunbay, Rüştü
Andaç, Ülker
Anstock, Heinz
Aras, Makbule
Ardanış, Ülker
Arnold, Norbert
Arora-Başer, Rita
Arsuman, Galibe
Artunay, Aylin
Atakul, Cahide
Ateş, Fikret
Atılğan, Yasemin
Atzrott, Elizabeth
Auman, Hermann
Auris, Ralf
Auschrat, Detlef
Avci, Aslı
Avci, Handan
Ayan, Ahmet
Aybars, Tülin
Aydiner, Ayla
Ayerdem, Rıfkı
Aygen, Şahin
Aygün, Kemal
Aykut, Aynur
B., Joachim
Baalman, Bernd
Babaoğlu, Seyda
Baden, Claudia
Bahr, Edith
Baki, Mehmet
Balban, Saliha
Balci, Zeynep
Balıoğlu, Ali
Balmann, Gisela
Banalmann, Bernd
Barkowski, Werner
Barnick, Cornelia
Barthel, Elisabeth
Bartsch, Peter
Bartsch, Willfried

Baş, Fitnat
Başaran, Gülşen
Batmann, Suzan
Bauer-İpek, Angelika
Bayer, Sevim
Baykara-Erün, Yasemin
Becker, Anna
Becker, Arno
Behnisch, Siegfried
Bellinger, Franz-Josef
Bennert, Reinhold
Benz, Karl
Bergmann, Heidi
Berk, Nick
Beşer, İsmail
Betthausen, Gudrun
Beutler, Martin
Bezdek, Herbert
Bickenbach, Ulf
Bilcen, İhsan
Bilican, Bahattin
Bindreiter, Inglaç
Bingöllü, Canan
Biriken, Seza
Birmayer, Erwin
Bitterich, Berthold
Bloch, Joachim
Blöss, Anja
Blumenstock, Alvaro
Bochnig, Hans
Bock, Harry
Bockmann, Charlotte
Bockmann, Fritz
Böhmer, Harald
Bolz, Dietrich
Bolz, Ingeborg
Bookhagen, Wilfried
Boray, Nezike
Born, Peter
Bostan, Maksude
Bott, Adele
Bott, Hermann
Boyacıoğlu, Neva
Brademann, Dr.Sylke
Branat, Hans-Jürgeb
Breidenbach, Dirk
Brochowske, Gabriela
Broich, Jutta

Brosewski, Hers
Brott, Axel
Brounn, Helen
Brüggemann, Werner
Brummet, Wolfgang
Brunckhorst, Ernoiu
Brunke, Ursel
Brüns, Bernd
Bruns, Hans
Bubner, Claus
Budda, Hilmi
Bühning, Gische
Buinevisius, Tina
Bulut, Margareta
Bunch, Hans
Bunese, Heinz
Burdinski, Klaus
Burfeind, Dr. Harm
Busse, Christl
Busse, Günter
Buttkus, Diethelm
Caferoğlu, Süzan
Çağdaş, Tefvik
Çağiran, Bülent
Cahide, Atakul
Çalapala, Rakin
Cambeis, Davidd
Çankiy, Mustafa
Çavdar, Ezgi
Çelikoğlu, Ulviye
Çeliköz, Azmi
Cilasun, Ingrid
Cimşit, Yasemin
Çınar, Kaşif
Çınar, Pinar
Civelek, Lütfü
Çizmen, Salih
Conradi, Günther
Conradi, Ingeborg
Cordes, Annette
Cordes, Karl-Heinz
Coşkun, İsmail
Coşkun, Nilgün
Cremer, Klaus
Cronjaeger, Harald
Çukadar, Hasan
Çürük, Mehmet
Daase Eberhard

Danişman, Gülfer
Dartıcı, Emine
Daur, Dietrich
David, Heinrich
David, Inge
Daxner, Mathias
Dedemeyer, Gerhard
Defne, Zeki
Demir, Gizem
Demir, Oya
Demirci, Oya
Demirkaya, Mine
Demirkıvıran, Sine
Demirkızıran, Sabahat
Demming, Josef
Deniz, Lale
Denizok, L.
Denzel, Maximillian
Desselberger, Margret
Deuker, Heinrich
Dielnweit, Manfred
Dinler, Gökşin
Dippe Steve
Dittberner, Jörg
Doğan, İbrohim
Doğanarslan, Yasemin
Doğançay, Muzaffer
Dökmetaş, Murat
Dokuman, Übhet
Drescher, Herbert
Duberny, Anton
Dümmel, Jürgen
Dupper, Martin
Dupper, Sylvia
Durak, Mesut
Dürr, Kurt
Dursun, Nurcan
Duyar, Ali
Dziuba, Ruth
Ehlers, Anke
Ehrentraud, Birgit
Ekici, Asım
Elioğlu, Füsün
Endepols, Ruth
Engelsiepen, Siegfried
Eraltay, Nükhet
Ercan, Fatih
Erdem Muazzez

Erdil, Turgut
Erdoğan, Bekir
Erenel, Abdüllatif
Erickson, Sven
Erkman, Nedime
Erkmen, Mediha
Erkunt, Rüstü
Ernst, Berhard
Ersoy, Şahnaz
Eschenbacher, Ingeberg
Eser, Feride
Eser, Saim
Esibatir, Dilek
Esser, Wolfgang
Esser-Theis, Anja
Fahriye, Ülker
Fatsı, Binbaşı
Feiten, Eva
Feiten, Eva-Maria
Feiten, Klaus
Fersahoğlu, Yaşar
Feth, Kurt
Fiedler, Sabine
Fındıkoğlu, Efser
Fischer, Peter
Fittschen, Jürgen
Flohr, Aloisia
Föng, Josef
Frank, Dr.Klaus
Frank, Edgar
Frank, Ursula
Freilingner, Egon
Freydank, Dr. Konrad
Friczewski, Joehim
Friedrich, Helmut
Fritschke, Rudolf
Frost, Birigitte
Früstück, Gerd
Fuhr, Michael
Fuß, Friedrich
Gaede, Gosela
Gall, Hermann
Galter, Heinz
Ganger, Herbert
Ganka, Sven
Geiger, Beatrice
Geisbüsch, Ursula
Genç, Arzu

Genç, Cevat
Geyer, Friedrich
Gierhardt, Hors
Girschek, Karl
Godole, Rutk
Gök, Ali
Gökart, Ayhan
Gökçe, Mustafa
Gökçora, Ziya
Göksel, Isolde
Göksel, Zühal
Goldschmitt, Ursula
Göllce, Pater
Göske, Manfred
Goyert, Wilhelm
Graef, Karl
Graf, Bernhard
Gräfe, Jürgen
Gramlich, Peter
Grebe, Inga
Grimm, Joachim
Gross, Andreas
Grühn, Annika
Gsell, Andreas
Güçlü, Ayfer
Gülen, Nuran
Gündel, Bernard
Gündüz, Erkan
Güney, Osman
Günther, Dieter
Güredin, Mehmet
Gürmen, Besim
Gürşenk, Saffet
Gürvit, Funda
Gutjahr, Wolfgang
Güven, Dilek
Güvenç, Binbaşı
Güzelek, Levent
Güzelocak, Recebiye
Güzey, Serkan
Güzin, Alpak
Haehndel, Volken
Hagedorn, Else
Hagen, Rolf
Hannemann, Matthias
Haraçek, Hanna
Harder, Michael
Harling, Franz
Hartmann, Hans-Günter
Hartsch, Karl
Häßler, Hans

Haubrichs, Helga
Hauck, Emil
Haupt, Dieter
Häusler, Martin
Heine, Hans
Heinrich, Hauke
Heinsohn, Jan
Hennies, Frauke
Henzler, Alfons
Herbert, Eduard
Herlan, Friedrich
Herold, Werner
Hertel, Klaus
Herzog, Ernst
Hetzer, Walter
Heuser, Friedrich
Heuser, Fritz
Heymer, H. Jürgen
Heyne, Norbert-Karl
Heyser, Manfred
Hiebl, Rupert
Hillenherms, Heinz
Hillenhimricks, Odilo
Hillenhirmricks, Gisela
Himighöfer, Hans
Hirsch, Andrea
Hirsch, Sven
Hirschmann, Helmut
Hischer, Hans
Hochhut, Ferdinand
Hoeschen, Birgit
Hoffmann, Brigitte
Hoffmann, Gerhard
Hoffmann, Klaus
Hohaus, Karsten
Hohaus, Susan
Höhne, Heinz
Hohwiller, Dr. Peter
Holbach, Gabriele
Holl, Klaus
Holsan, Regina
Hommel, Adolf
Hopfe, Mechthild
Hoppstock, Werner
Hotin, Pakize
Houcken, Andreas
Hubalek, Helmar
Hunçkou, M.
Huriye, Necatigil
Husopulos, Waltrant
İçel, Benan

Ihl, Heinrich
Iliescu, Eugenia
İnözü, Tarik
Irmak, Tuğçe
Jacobs, Ine
Jaenichen, Hans-Justus
Jäger, Michael
Jahn, Hermann
Jahnke, Dorit
Jahns, Helmut
Jäkel, Uwe
Jander, Kurt
Jankowski, Petra
Janssen, Karla
Janssen, Olaf
Janzen, Erika
Jaschke, Skadi
Jost, Erhard
Jüttner, Johannes
Kaçi, Erna
Kaeumerer, Maria
Kahle, Enrico
Kahler, Kerstin
Kahmann, Helmut
Kalbfleisch, Helmut
Kaposty, Ursula
Kappert, Helmut
Kaptan, Seyhan
Karayel, Kamuran
Kaş, Dilek
Kaufmann, Philine
Keck, Annette
Keck-Dutzschke, Silke
Kedor, Gisela
Kemmer, Jürgen
Kemper, Veronika
Kesedar, Zekiye
Keskin, Nilgün
Ketin, Bedia
Keymen, Esadullah
Keymen, Ibrahim
Kiemle, Annaliese
Kiessling, Beate
Kılıç, Güler
Kirschelle, Else
Klein, Joachim
Klein, Manfred
Klein, Otto
Klemm, Elmar
Klever, Alfred
Klinker, Jens
Klippel, Michael

Kloppert, Winfried
Knoth, Dieter
Knuth, Axel
Knuth, Kathrin
Kocakaya, Canan
Koch, Sibille
Koch, Wilhelm
Kocher, Alice
Köcher, Kathleen
Köhler, Hans
Kolbe, Andreas
Konak, Nevin
Konnerth, Barbara
Konrad, Werner
Korge, Margarete
Korinth, Jörg
Korman, Anten
Kormann, Anton
Kormann, Dr. Hilmar
Kostyra, Friedrich
Koyuyesil, Veli
Kramer, Fekke
Kranemann, Günter
Kretschmer, Heinrich
Kriester, Katrin
Kriester, Ulf-Armin
Krinzinger, Norbert
Kröger, Heinz
Krohn, Jens
Krückeberg, Sigrid
Krug, Ingeberg
Krüger, Jennifer
Krüger, Johannes
Ksoll, Jan
Küçükarslan, Metin
Kummerfeld, Uwe
Kunt, Elisabeth
Kurali, Semiha
Kurter, Osman
Kut, Necdet
Kutal, Mehmet
Kutlay, Saygül
Kutzner, Silvia
Lagay, Orhan
Lamper, Manfred
Lange, Thomas
Lanningen, Herbert
Lehmann, Bernd
Lehmann, Hansearl
Lehmann, Manfred
Lehnert, Dirk
Lehnert, Evla

Lemke, Axel
Lenz, Sandra
Lepiorz, Johann
Leuchten, Barbara
Lichtner, Eduard
Liebel, A.Bert
Liebmann, Herbert
Liese, Michael
Limmer, Klaus
Limpricht, Eberhard
Limpricht, Ruth
Lindenmaier, Otto
Lindner, Felix
Lippold, Franz
Litschauer, Walter
Löbel, Ulrich
Loitsch, Heiine
Loitsch, Uwe
Lorenz, Hans
Lorg, Gerd
Lossow, Otto
Louschner, Hans
Luchte, Juliane
Lüdtke, Martina
Ludwig, Stephani
Lugner, Esther
Lugner, Imme
Lütfüoğlu, Emel
Lutter, Sabine
Maerten, Raimund
Maevers, Klaus
Mahler, Gerhard
Malich, Johannes
Mamaş, Gülcan
Manteuffel, Annette
Marburger, Anke
Mareks, Friedhelm
Marmara, Pakize
Marten, Raimund
Martens, Karin
Martens, Olaf
Martin, Gabriele
Martin, Hartmut
Mason, Çiğdem
Mattern, Ulrich
Maurer, Artur
Maurer, Volker
Mayer, Volker
Mediha, Alp
Meier, Helmut
Meine, Rainer

Meinen, Gerhard
Melike, Güney
Mendrina, Tobias
Mengü, Ferhunde
Menteş, Secahat
Merck, Artur
Mescher, Jürgen
Messthaler, Karin
Messthaler, Maeur
Meyerholz, Hans
Meyers, Klaus
Mike, Dr. Gerhard
Mine, Tunçay
Mische, Wolf
Mohr, Frank
Mohrlok, Dagmar
Mohs, Viola
Mölle, Katja
Möller, Luise
Müller, Dr. Burkhard
Müller, Dr. Herst
Müller, Horst
Müller, Marianne
Müller, Roland
Münime, Ayşe
Müren, İlhami
Nauhaus, Siegfried
Nauheimer, Petra
Nayir, Derya
Necatigil, Huriye
Neck, Gerhard
Neeb, Ulrike
Neumann, Klaus
Neuner-Hainz, Manfred
Nitschke, Ingeborg
Nobis, Gisela
Nolting, Ernst
Nöteberg, Per
Nürnbergger, Norbert
Nurtsch, Gerhard
Obermann, Heinrich
Obermüller, Berthold
Oefverberg, Deflef
Oettingen, Sarah
Oğralı, Nurtaç
Ohlmeyer, Holger
Ohrtmann, Dr. Friedrich
Onay, Gülten
Önay, Mümtaz
Onural, Feride
Ören, Hakan

Örensun, Nazim
Orhonlu, Gönül
Örmeci, Binbaşı
Ottweiler, Ottwilm
Öymen, Münir
Öz, Kemal
Özbayrak, Melek
Özdamar, Sema
Özen, Friederike
Özen, Uğur
Özgören, Tansel
Özot, Özden
Özsever, Hüseyin
Öztürk, Betül
Özyalçın, Ihsan
Paack, Wolfgang
Pallandt, Gabriele
Palluch, Detlev
Pappert, Helmut
Parla, Hüsnüye
Parmaksizoğlu, Serap
Parnas, Berna
Paschauner, Josef
Pathe, Rolf
Patzold, Andrea
Pätzold, Kathrin
Pätzold, Mike
Paulus, Till
Pekcan, Zeki
Perincek, Berna
Petereit, Artur
Peters, Eberhard
Petersen, Ernst
Petersen, Georg
Petersen, Jens
Preusser, Richard
Pröhl, Karl
Propp, Claudi
Pundsack, Claudia
Puntke, Josef
Pütz, Anne
Radt, Wolfgang
Rahvali, Gertrud
Ramazanoğlu, Bakiye
Rauschau, Helga
Regehl, Katharina
Rehling, Carsten
Rehn, Jens
Rein, Erika
Reinhold, Richard
Reischle, Jochen

Reiter, Joachim
Reitmayer, Waldemann
Renner, Dr. Jörg
Ressmeyer, Karl-Heinz
Rettberg, Hermann
Reusing, Gertrud
Reyl, Hartmut
Richter, Gülüm
Richter-Kramer, Ingrid
Ridder, Ernst
Rimmert, Erich
Ritter, Udo
Robens, Gottfried
Röder, Hermann
Rogg, Peter
Rohlers, Anke
Röhn, Helmut
Rohrer, Huberline
Röhrich, Elisabeth
Rommeis, Dorothee
Rose, Gerd
Rose, Leonore
Roseneck, Ingo
Rothfritz, Herbert
Rotter, Peter
Rudisile, Udo
Rüger, Anneliese
Rupf, Herbert
Şahin, Arzu
Şahin, Tolan
Sander, Jörg
Sander, Kurt
Sandler, Elke
Sarioğlu, Cabir
Sauer, Martin
Savan, Hamdi
Savaş, Fikret
Saydam, Leyla
Schade, Tanja
Schaefer, Karlheinz
Schaefer, Ulrich
Schafer, Heidi
Schauer, Henrike
Schauerpflug, Traugott
Scheeder, Stephan
Scheiderich, Lothar
Schenk, Anna
Schenk, Ilse-Marie
Scheuermann, Ludwig
Schauerpflug, Traugott
Schießl, Gert
Schlesselmann, Hans
Schlosser, Markus

Schlüter, Helga
Schmeider, Gerd
Schmidt, Christina
Schmidt, Heiko
Schmidt, Ursula
Schmitt, Franz-Richard
Schmitt, Susanne
Schmitz, Dieter
Schmoldt, Stefan
Schneeweiß, Wolfgang
Schneider, Barbara
Schneider, Hans
Schnellbach, Gertrud
Scholz, Marita
Schram, Fritz
Schrecker, Gerd
Schröter, Hella
Schröter, Ingeborg
Schubert, Gabriele
Schubert, Gottfried
Schulte, Ewald
Schulz, Volker
Schulze-Fröhlich, Gunter
Schüttig, Hans-Albret
Schwalb, Dr. Helmut
Schweigert, Margaretha
Schyia, Severin
Seçer, Ayça
Seçmen, Erdem
Sell, Katja
Selmaier, Alfred
Seltmann, Katja
Semeran, Ursula
Şenol, Ahmet
Şenses, Mediha
Şentürk, Selime
Sevdin, Mesut
Seven, Hikmet
Sevengil, Refif
Seyhun, Diğdem
Siegle, Hans
Sievers, Hans
Simon, Johann
Sirer, Şükrü
Şirin, Mehmet
Sittart, Laura
Smith, Angela
Sölter, Klaus
Sonennschein, Ines
Sorg, Gert
Soykan, Şükrü
Spanehl, Hans
Sperling, Kurt

Spindler, Markus
Stahlmann, Thomas
Stark, Peter
Stark, Siegfried
Stegamann, Bodo
Stegner, Karl
Stein, Nurcan
Stein, Ulrich
Stern, Julius
Steuerwald, Dr. Karl
Stihl, Peter
Stillner, Renata
Stolzenberg, Klaus
Stötzner, Delf
Stötzner, Romy
Straub, Reinhold
Strich, Eva
Strohmaier, Hanspeter
Talasioğlu, Mesut
Taliaferro, Ewa
Tankan, Muazzez
Tarhan, Recep
Tarihmen, Oğuz
Taş, Tuğba
Taşduman, Mehpare
Teichmann, Martin
Tekelioğlu, Funda
Tekin, Aziz
Tekin, Özcan
Theis, Manfred
Ther, Otto
Thielen, Stefan
Thilo, Guntram
Thomstadt, Joachim
Tolan, Adnan
Tonguç, Melike
Torun, Zeynep
Tozun, Sabahat
Treublut, Christine
Tugay, Ayşe
Tumea, Orhan
Tunak, Berna
Tunçay, Mine
Tüngethal, Olaf
Türüdü, Selahattin
Tyra, Torsten
Uhlenkotte, Elfriede
Ülker, Fahriye
Ülker, Reşol
Ülman, Cemal
Uluboy, Abdullahbaki
Uluçay, Bilhan
Ülviye, Çelikoğlu

Umlauf, Alfons-Gustav
Umlauf, Erich
Uraz, Mehmet
Üremez, Mualla
Us, Sezin
Üttinger, Nicole
Uzunca, Yusuf
v.Streit, Joachim
Vetter, Else
Veyisoğlu, Didem
Volkers, Georg-Wilhelm
Volz, Thomas
Wagner, Wolfgang
Wahl, Günter
Waller, Ekkehard
Webel, Wolf
Weber, Erich
Weber, Renate
Weissenborn, Thomas
Weiß, Glaudia
Wendler, Gerhard
Wenzel, Axel
Werner, Hans-Joachim
Werner, Klaus
Werthebach, Iustina
Wichmann, Lucia
Wick, Gerhard
Wiekrawietz, Hubert
Wiener, Marian
Wieser, Josef
Wild, Gerd
Wiischowitz, Hubert
Winkler, Robert
Winterholer, Hans
Witt, Stefan
Wittpohl, Michael
Wolf, Lukas
Wolff, Walter
Woock, Helmut
Wörner, Carolin
Wossidlo Gerda
Yakarçelik, Tuğrul
Yalin, Yeliz
Yaramanci, Güzin
Yavaşlıol, Christine
Yetiş, Güneş
Yiğit, Hatice
Yıldırım, Melek
Yıldız, Uğur
Yılmaz, Jenny
Yılmaz, Neveda
Yorulmaz, Hülya
Yücel, Fahri

Yüzüncü, Reşat
Zachariae, Dorothea
Zahn, Werner
Zanger, Manfred
Zänglein, Christoph
Zatschler, Reinhard
Zelmann, Hans
Zepp, Eduard
Ziegel, Friedrich
Ziegler, H. Jürgen
Ziller, Martin
Zilles, Philipp
Zitzer, Reinhilt
Zurborg, Holger
Zurborg, Kerstin
Zwanzger, Johannes

Teşekkürler...

Okulumuzun 150. yıl kutlamaları çerçevesinde, bugüne kadar ihmal edilmiş olan arşiv konusuna büyük bir özenle yaklaşıldı. Kurulan profesyonel ekipler, gerek Türkiye gerekse Almanya'da yaptıkları titiz çalışmalarla 150 yıllık tarihimizi belgelerle gün ışığına çıkartırken, aynı zamanda okulumuzu, mensuplarını ve başarılarını gelecek nesillere taşıyan, okulumuza yakışır eserler yaratıldı. Türkçe, Almanca ve İngilizce olarak üç farklı dilde hazırlanan İstanbul Özel Alman Lisesi Tarihçesi'ni sizlere gururla sunuyoruz.

Bu eserin hazırlanmasında emeği geçen başta, projenin fikir babası ve koordinatörü olan Alman Liseliler Derneği Başkanı ve Yönetim Kurulu üyemiz Serhat Hacıpaşalıoğlu'na; tarihçeyi eksiksiz hayata geçiren araştırmacı-yazar Selçuk Akşin Somel ve Tarih Vakfı'na; fotoğraflarıyla esere büyük değer katan Kerim Suner'e; her türlü bilgiye ulaşmamızda bize tüm desteği veren okulumuzun eğitim ve yönetim kadrosuna; kişisel arşivlerini açarak tarihçemizin eksiklerini tamamlayan tüm değerli Alman Lisesi mensuplarına, İstanbul Federal Almanya Başkonsolosluğu'na ve isimlerini burada saymadığımız değerli dostlarımıza sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

*İstanbul Özel Alman Lisesi
İdare Derneği Yönetim Kurulu*

